

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2023

Daniela Wojnarová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Každodennost britské společnosti 30. let z pera
Agathy Christie**

Diplomová práce

Autor práce: Daniela Wojnarová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. srpna 2023

Daniela Wojnarová

Bibliografický záznam

WOJNAROVÁ, Daniela. *Každodennost britské společnosti 30. let z pera Agathy Christie*. Praha, 2023. 216 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rozsah práce: 400 123 znaků včetně mezer

Anotace

Diplomová práce se zabývá každodenností britské společnosti třicátých let dvacátého století, na kterou bude nahlíženo dvěma způsoby. Jedním z nich je konstrukce všedního, běžného života za pomoci odborné literatury. Druhým zdrojem informací se stává obraz tehdejší společnosti skrze optiku detektivní beletrie z pera britské spisovatelky Agathy Christie. Diplomová práce tyto dva pohledy staví vedle sebe, porovnává je a hledá shodné a rozdílné rysy. Text diplomové práce je členěn do dvou stěžejních částí.

První z částí si klade za cíl uvést do studia a podstaty výzkumu každodennosti, nastínit podobu třicátých let dvacátého století pro tehdejší britské obyvatele a představit život a dílo spisovatelky Agathy Christie. Úvodní kapitola se ve stručnosti pokouší uchopit téma výzkumu každodennosti. Širší optikou práce nahlíží na historický kontext té doby. Dále se zabývá společenskými fenomény, které ovlivňovaly a tvarovaly celospolečenskou náladu a atmosféru třicátých let minulého století. Klíčová kapitola teoretické části diplomové práce se pak ve větším detailu zaměřuje na mezilidské vztahy, naplňování volného času, čas práce, osobní hygienu a péči o vzhled, nakupování, stravování, bydlení, dopravu, cestování, kulturu a módu v Anglii po čas třetí dekády dvacátého století. Pro potřeby následného výzkumu je do práce rovněž zařazena kapitola, jež se věnuje životu a důležitým milníkům Agathy Christie. Opomenuta není ani kapitola o díle autorky, která ve zkratce seznamuje s obsáhlou spisovatelskou činností Agathy Christie. Důraz je přitom kladen zejména na romány a povídkové soubory, které vyšly mezi lety 1930 až 1939 a které se stanou výzkumným materiálem pro následnou analýzu.

Druhá, praktická, část v úvodu odůvodňuje volbu historicko-srovnávací metody pro účely diplomové práce, specifikuje přípravu metody, konkretizuje výzkumná témata a zdroje a v neposlední řadě se věnuje i operacionalizaci, která je stěžejní pro následnou analýzu dat. Ta se posléze zaměřuje na úryvky s výpovědní hodnotou z analyzovaného materiálu. Výzkumný materiál je postaven na detektivních knihách Agathy Christie, které vyšly mezi lety 1930 až 1939. Tomuto kritériu odpovídá třiadvacet děl. Analytická část pracuje s předpokladem, že autorka své fiktivní příběhy staví nejen na fantazii, nýbrž i na observaci okolí a doby, ve které žila, a na základě toho práce předkládá obraz o každodennosti britské společnosti třicátých let dvacátého století. Tento obraz propojuje a porovnává s informacemi z teoretické části a odborné literatury. Práce se snaží nalézt společné a rozdílné rysy mezi britskou každodenností třicátých let popisovanou odbornou literaturou a jejím obrazem

z dobové fikce z pera Agathy Christie. Analytická část se rovněž zaměřuje na výčet kategorií, kterým se Agatha Christie věnovala ve svých knihách nejvíce i těch, které opomíjela. V samém závěru se práce pokusí reflektovat otázku, zda a nakolik se může beletrie v takovém zastoupení stát pramenem s historickou výpovědní hodnotou.

Annotation

The thesis explores the everyday life of British society in the 1930s, which will be examined in two ways. One is the construction of everyday, ordinary life using academic and scientific literature. The second source of information is the image of British society during the period in question through the lens of detective fiction from the pen of British writer Agatha Christie. The thesis juxtaposes these two perspectives, compares them, and looks for similarities and differences. The text of the thesis is divided into two main parts.

The first part aims to introduce the study and the nature of research of everyday life, to outline the nature of the 1930s for the British people of the time, and to introduce the life and work of the writer Agatha Christie. The introductory chapter attempts to briefly describe the theme of the research of everyday life. Through a broader lens, the thesis looks at the historical context of the period in question. It then examines the social phenomena that influenced and shaped the society-wide mood and atmosphere of the 1930s. The key chapter of the theoretical part of the thesis then looks at interpersonal relationships, the fulfilment of leisure time, working hours, personal hygiene and grooming, shopping, eating, housing, transport, travel, culture and fashion in England throughout the third decade of the twentieth century in greater detail. For the purposes of subsequent research, the thesis also includes a chapter that explores the life and important milestones of Agatha Christie. There is also a chapter on the author's work, which briefly introduces Agatha Christie's extensive writing output. The emphasis is on the novels and short story collections published between 1930 and 1939, which will become the research material for the subsequent analysis.

The second, practical, part of the thesis firstly justifies the choice of the historical-comparative method for the purposes of the thesis, specifies the preparation of the method, specifies the research topics and sources, and last but not least, it deals with operationalization, which is crucial for the subsequent data analysis. The analysis subsequently focuses on excerpts of testimonial value from the researched material. The

research material is derived from Agatha Christie's detective books published between 1930 and 1939. Twenty-three works meet these criteria. The analytical part works with the assumption that the author based her fictional stories not only on imagination but also on the observation of the environment and the time in which she lived; on this basis the thesis then describes everyday life of British society in the 1930s. It then links and contrasts this description with information from the theoretical section and the academic literature. The thesis tries to find common and different features of the British everyday life of the 1930s described by the academic literature and its image from contemporary fiction from the pen of Agatha Christie. The analytical part also focuses on listing the categories Agatha Christie focused on the most in her books, as well as those she neglected. At the very end, the thesis attempts to reflect on the question of whether and to what extent fiction, in such a capacity, can become a source of historical narrative value.

Klíčová slova

Každodennost; 30. léta; 20. století; Agatha Christie; Britská společnost

Keywords

Everyday life; the '30s; the Thirties; the 1930s; the 20th century; Agatha Christie; British society

Title/název práce

The Everyday Life of British Society in the 1930s from the Perspective of Agatha Christie

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc. za to, že mě vždy postrčila tím správným směrem, kdykoliv jsem to potřebovala, a zkrotila mé přehnané ambice ohledně diplomové práce, protože jinak bych ji nebyla schopná dokončit před třicítkou.

Dále mé poděkování patří kamarádce Janě, která stereotypní a ubíjející kombinaci hlavního pracovního poměru a psaní diplomové práce udělala nejen snesitelnou, ale místy i zábavnou, protože sama tu svoji psala po celou dobu po mém boku.

V neposlední řadě chci poděkovat kamarádce Natálii, která se v krátkém čase probrala více než dvěma sty normostran této práce a vypátrala gramatické chyby a překlepy, které tam po mně zůstaly.

Na závěr chci ocenit trpělivost mé rodiny a přítele Marka, kteří se mnou celé období prožívali a pomáhali mi ho zvládnout.

Obsah

Úvod.....	11
1 Každodennost.....	13
2 Historický kontext 30. let 20. století ve Velké Británii.....	15
2.1 Hospodářská krize	15
2.2 Politická situace a národní vlády.....	16
2.3 Jarrow March	19
2.4 Abdikační krize roku 1936	20
2.5 Konec 30. let 20. století a předzvěst války	23
3 Společenské fenomény britské společnosti 30. let 20. století.....	26
3.1 Chudoba a nezaměstnanost.....	26
3.2 Konzumerismus	27
3.3 Úpadek aristokracie.....	28
4 Každodennost britské společnosti 30. letech 20. století.....	31
4.1 Mezilidské vztahy	31
4.2 Naplňování volného času.....	34
4.3 Čas práce.....	37
4.4 Vzdělávání	38
4.5 Osobní hygiena a péče o vzhled.....	39
4.6 Nákupy.....	46
4.7 Stravování	46
4.8 Bydlení.....	49
4.9 Doprava	50
4.10 Cestování	52
4.11 Kultura	53
4.12 Móda.....	56
5 Agatha Christie	59
5.1 Dětství a dospívání	59
5.2 Literární počátky, první manželství, spisovatelský úspěch	59
5.3 Zmizení v roce 1926.....	61
5.4 Druhé manželství	62
5.5 30. léta 20. století v životě autorky	63

6 Autorčino dílo.....	65
6.1 Detektivní fikce.....	65
6.2 Divadelní hry	74
6.3 Knihy vydané pod pseudonymem Mary Westmacott	77
6.4 Non-fikční díla	79
6.5 Spolupráce s dalšími autory.....	81
6.6 Detektivní dílo 30. let 20. století.....	82
7. Metody výzkumného šetření a standardizované postupy	96
7.1 Historicko-srovnávací metoda	96
7.2 Příprava historicko-srovnávací metody.....	100
7.3 Výzkumná témata.....	102
7.4 Výzkumné zdroje	103
7.5 Operacionalizace	105
8 Analýza dat.....	107
8.1 Historický kontext	107
8.2 Fenomén chudoby a nezaměstnanosti	111
8.3 Fenomén konzumerismu.....	112
8.4 Fenomén úpadku aristokracie	113
8.5 Mezilidské vztahy	115
8.6 Naplňování volného času.....	133
8.7 Čas práce.....	147
8.8 Vzdělávání	154
8.9 Osobní hygiena a péče o vzhled.....	155
8.10 Nákupy.....	169
8.11 Stravování	172
8.12 Bydlení.....	184
8.13 Doprava.....	192
8.14 Cestování	201
8.15 Kultura	206
8.16 Móda.....	209
Závěr	217
Summary	222
Použitá literatura	227

Teze diplomové práce	233
Seznam příloh	243

Úvod

Třicátá léta dvacátého století znamenala pro britskou společnost řadu změn a událostí, s nimiž se musela vypořádat. Tehdejší Britové, kteří se stále vzpamatovali z dopadů první světové války, museli na konci třetí dekády čelit počátku dalšího světového válečného konfliktu. Nezanedbatelným aspektem se rovněž stala Velká hospodářská krize doprovázená zvyšující se mírou chudoby a nezaměstnanosti. Tu se snažila řešit nově vzniklá Národní vláda. V polovině dekády pak společnost otřásl skandál spojený s abdikací panovníka Eduarda VIII. Na pozadí všech těchto událostí si obyčejní Britové žili své každodenní, všední životy – jedli, zamilovávali se, měli děti, zvelebovali své domovy, pracovali a bavili se. A právě všední život britské společnosti je primárním tématem této diplomové práce.

S určitostí mohu říct, že jsem přečetla téměř všechny knihy od Agathy Christie. Po desítkách titulů jsem začala nabývat dojmu, že chápu tehdejší dobu – ono půl století, které se táhlo od konce první války a *Vraždy na zámku Styles* až po počátek sedmdesátých let dvacátého století a *Bránu osudu*. Byla jsem schopna o tehdejší britské společnosti vést laické konverzace, debatovat i vysvětlovat. S větším odstupem jsem si však začala pokládat otázky. Co doopravdy vím? Nakolik je má představa o tehdejší každodennosti založena na pravdě?

Agatha Christie byla během své kariérní dráhy velmi pilnou autorkou. Jejím nejplodnějším obdobím se stala právě třicátá léta dvacátého století. Pouze v této dekádě jí vyšlo třiatdvacet detektivních románů a povídkových sbírek – a to do celkového součtu nezahrnuji divadelní hry a díla napsaná pod pseudonymem Mary Westmacott. S touto velkorysou šířkou výzkumného materiálu pro mě tak bylo možné sestavit obraz o třicátých letech dvacátého století předestřený Agathou Christie.

Jelikož nejsem studentem historie, rozhodla jsem se téma uchopit z hlediska mediálního výzkumu a pojmout beletrii od Agathy Christie jako médium, kterým je. Na základě historicko-srovnávací metody, kterou Sedláková (2014, s. 386) zařadila mezi alternativní postupy analýzy dokumentů v rámci mediálního výzkumu, předkládá praktická část diplomové práce obraz o každodennosti britské společnosti třicátých let dvacátého století. Ten pak následně porovnává s informacemi nabytými z odborné literatury a reflektovanými v teoretické části. Důraz je kladen na společné a rozdílné znaky mezi tímto obrazem pramenícím z fikce a podoby předložené v odborných publikacích. Druhotně se diplomová práce zaměřuje i na to, kterým aspektům každodennosti se Agatha Christie

věnuje nejvíce či naopak nejméně. V závěru práce rovněž reflektuje otázky, zda a nakolik se může beletrie v tomto rozsahu stát dodatečným historickým pramenem s výpovědní hodnotou, a jakým způsobem se do popisu každodennosti promítly životní zkušenosti samotné autorky.

V následujících kapitolách diplomová práce předkládá stručný úvod do studia výzkumu každodennosti, historický kontext Británie třicátých let dvacátého století a společenské fenomény, které ovlivňovaly tehdejší atmosféru ve společnosti. Nejvíce prostoru je věnováno samotné každodennosti ve třetí dekádě dvacátého století. Nahlíženo je na mezilidské vztahy v širším slova smyslu, naplňování volného času, čas práce, osobní hygienu a péči o vzhled, nakupování, stravování, bydlení, dopravu, cestování, kulturu a módu. Důležitou součástí teoretické části je také kapitola o životě a díle samotné autorky analyzovaných knih, Agathy Christie. Důraz je přitom kladen zejména na již zmíněných třiatřicet detektivních románů a povídkových souborů, které vyšly mezi lety 1930 až 1939. Ty představují výzkumný materiál pro potřeby analýzy.

Výsledná diplomová práce se z faktického hlediska neodklonila od teze, minoritní změny byly provedeny pouze v názvech kapitol či jejich rozvržení, aby se docílilo lepší orientace v textu. V teoretické části rovněž nebyly využity veškeré zdroje uveřejněné v tezi, a to z toho důvodu, že po bližším seznámení se s tématem byl zdroj vyhodnocen jako irelevantní či nedostačující. Vysvětlení si na tomto místě zaslouhuje i samotná šíře celkového textu práce. V analyzovaných knihách byla každodenní témata předkládána více, než jsem očekávala, a vzhledem k tomu, že jsem v tezi jasně specifikovala analyzovaný materiál i zkoumané období, pokládala jsem za důležité tomuto plánu dostát.

Průvodcem se mi při psaní diplomové práce stalo množství knih věnovaných historii Velké Británie či různým aspektům každodennosti. Nejcennější pro mě však byla kniha od Martina Puga *We Danced All Night – A Social History of Britain Between the Wars*, která se v celé své šíři věnuje právě životu britské společnosti v meziválečných letech. Pro studium každodennosti jsou dle mého názoru klíčové detaily, a právě tato kniha mi dokázala nabídnout i takové drobnosti jako módní vlnu spiritistických seancí či propagační kampaně tehdejších leteckých společností. Nejen pro účely kapitoly o osobní hygieně a péči o vzhled mi pomohla kniha *Dějiny čistoty a osobní hygieny* od Virginie Smith.

1 Každodennost

Každodenností se rozumí „úhrn všedních pravidelně se opakujících, a proto předvídatelných lidských činností.“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996, s. 483) Vhodnými synonymy mohou být všednost, stejnost či obyčejnost. Takto přímočaře se pojem sice dá vyložit, ale byl by to značně zjednodušující výklad, jelikož výzkum každodennosti v sobě musí nutně zahrnovat i výjimečnost a svátečnost. Dějiny každodennosti se tak zaměřují na lidský život v celé své šíři a bohatosti. Převážně z filozofického hlediska se pak tématem každodennosti zabýval Karel Kosík, který ve své knize *Dialektika konkrétního* (1963, s. 53) napsal: „Každodennost je především rozvržení individuálního života lidí do každého dne: opakovatelnost jejich životních úkonů je fixována v opakovatelnosti každého dne, v rozvržení času na každý den.“ Podle (Sedlák, 2013, s. 123) historici každodennost nevnímají jako pouhé opozitum vůči politickým událostem, ale jako širší prostor světa lidí, v jejichž postojích a jednáních pátrají po příčinách fungování státních režimů a upřádání společnosti. „Přitom se obecně přijímá, že každodennost je v opozici vůči takzvaným velkým neboli politickým dějinám, neboť lidé ve svém všedním životě většinou nahlíží svět kolem sebe jednak zdola, tj. v perspektivě začlenění do existujících mocenských hierarchií a souvislostí dění, jednak pragmaticky, tu. V modu praktického obstarávání existenčních potřeb.“ (Sedlák, 2013, s. 122) V knihách populárního rázu se pak každodennost omezuje na popis historických kuriozit a anekdot. (Sedlák, 2013, s. 122–123)

Většina určuje normu a ta je následně psaným i nepsaným způsobem, jakým žijeme a naplňujeme náš život. „Každodennost sestává z toho, co je na denním pořádku.“ (Sedlák, 2013, s. 122) Současná přirozenost konání a bytí, kterou lidé reflektují v každém dni, je pro téměř každého jedince nutně tou jedinou možnou. V jiném případě by mohlo dojít k různé intenzitě vyčlenění ze společnosti. Přesto si všichni uvědomujeme, že se každodennost v průběhu dějin proměňovala. K tomu může dojít postupným způsobem i revolucí. (Pešková, 2013, s. 10)

Každodennost v sobě zahrnuje vše od denní rutiny, kam spadá stravování, osobní hygiena, mezilidské vztahy, práce, sex či naplňování volného času, přes svátečnost, kam lze zařadit obyčeje a oslavy významných dnů a svátků, až po události neobvyklé a nevšední, jako jsou smrt, narození, zákeřné nemoci, nehody a další. Některé z jevů mohou mít v otázce každodennosti i rozporuplný charakter. Demonstračním příkladem může být například

loterie. Zatímco samotné sázení spadá pod každodennost, případná výhra už nikoliv. (Highmore, 2002, s. 4–5)

Další problematikou výzkumů každodennosti je určení, na čí všední život konkrétně nahlížíme. Každodennost může mít tolik poloh, kolik je lidí na světě. Přesto jsou vzájemně propojováni svými každodenními činnostmi v souvislosti s příjmem potravy, osobní hygienou, odpočinkem či sexuálním životem. Kdo je tedy ten průměrný člověk? Ten nejnornálnější z normálních? Stejně jako tomu bývá u výzkumů veřejného mínění, i při výzkumu každodennosti vzniká ve své podstatě individuum, které doopravdy neexistuje, ale zároveň se v něm částečně pozná téměř každý z nás. Větší přesnosti ve výsledcích napomáhá kategorizace – a to na základě pohlaví, společenského postavení, příjmů, bydliště apod. (Pešková, 2013, s. 11)

Ačkoliv se studium každodennosti z logiky věci zabývá všedním životem většiny, v každé společnosti žije i menšina lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů rozhodli žít mimo zaběhnuté společenské konvence a každodenní rituály. (Pešková, 2013, s. 11) Ti mohou být nejen vyvrheli, ale v několika málo případech i revolucionáři, kteří napomáhají proměně v každodenním režimu většinové společnosti. Na lidi, kteří se odchylojí od každodennosti společnosti může být tak společností nahlíženo jak v negativním, tak i v pozitivní smyslu.

Náš život se skládá z každodenní rutiny, která se velmi pozvolna proměňuje. Tuto rutinu však čas od času naruší nějaká svátečnost či výjimečnost. Příkladem jsou šťastné i nešťastné události – naše svatba, narození dítěte, Vánoce, dovolená, úmrtí blízkého člověka a mnoho dalších. Den v každodennosti je střídán dalším následným dnem, které v průběhu času začnou splývat, a lidská paměť si vybaví právě ty dny, kdy jsme zažili něco neobvyklého. Zatímco každodennost propojuje generace lidí, nastoluje rytmus bytí do pravidelných úkonů a konání, může dojít i k narušení, které zasáhne společnost jako celek. Takovým naruшитelem je zejména válka, která promění každodenní život tisíců lidí a vytrhne je ze zaběhnuté rutiny. (Kosík, 1963, s. 54)

Z hlediska každodennosti lze nahlížet na život jedince a poznávat jeho denní naplnění, pracovní stereotyp, sociální jednání a další, nebo se zaměřit na to, jak žijí určité skupiny obyvatelstva – zájmové skupiny, profesní skupiny či dokonce celé národy. Tam už mluvíme rovněž o společném institucionálním prožívání každého dne, o každodennosti, kterou zažíváme kupříkladu v kavárnách, školách, úřadech či supermarketech. (Pešková, 2013, s. 12)

2 Historický kontext 30. let 20. století ve Velké Británii

V první polovině třicátých let dvacátého století byly pro vývoj britské společnosti klíčové domácí události, především krizové momenty v britské vládě, úmrtí populárního panovníka Jiřího V., či pro Brity netypické protesty nezaměstnaných z řad pracující třídy. Tyto protesty se však nikdy neprohloubily v třídní boj. (Elton, 2000, s. 210) V polovině druhé se do popředí dostaly zahraniční záležitosti, které vyvrcholily ve druhou světovou válku.

Následující kapitoly se ve stručnosti dotýkají těch nejpálčivějších historických milníků a momentů v britské historii třicátých let dvacátého století, které rezonovaly celou společností.

2.1 Hospodářská krize

Ačkoliv krach na burze v New Yorku nebyl prvotním impulsem ekonomických problémů britské společnosti třicátých let dvacátého století, přičinil se v letech 1931 až 1932 o nejhlubší bod propadu těchto těžkostí. V tomto hospodářsky bezútěšném duchu se pak následně odehrál celý zbytek meziválečného období. (Johnson, 2012, s. 294) Přesto si Velká Británie krizí prošla mnohem snáz než Spojené státy americké, Německo, Polsko či tehdejší Československo. Británie však krizi pociťovala zejména v narušení exportního partnerství s americkým trhem. (Wasson, 2010, s. 299)

I přesto, že na kontinentu měla hospodářská krize těžší průběh, Británie její ekonomické dopady těžce poznamenaly. Průmyslová struktura země tak byla zbytečně orientována na upadající tradiční odvětví jako uhlí, ocel, textil a stavba lodí. *„Přetrvávaly tu praktiky nízkých investic, přezaměstnanosti, neefektivní práce, což ještě umocňovaly tradice po celá desetiletí zdůrazňující humanitní vědy a gentlemanské ctnosti místo obchodního vzdělání nebo podnikatelských dovedností.“* (Morgan, 1999, s. 476) Téměř polovina dělníků pracujících se železem a ocelí a dvě třetiny bývalých zaměstnanců loděnic se tak v roce 1932 ocitly bez práce. Vůbec nejchudší částí země se stal Ulster, který se spoléhal na textilní průmysl a loděnice. (Wasson, 2010, s. 295)

Nelze však na hospodářskou krizi ve Spojeném království nahlížet pouze jako na neutuchající období finančních těžkostí. Přestože ceny při dovozu klesly, ceny u exportního zboží nikoliv. Hospodářská situace se mezi 1931 až 1935 pomalu měnila k lepšímu a

následně se stabilizovala. V těchto letech tak došlo k přijetí některých radikálnějších úsporných opatření a nových daní. Podle Taylora (1992, s. 284–285) i navzdory hospodářským těžkostem zůstaly platy stabilní a s pádem cen reálné mzdy ještě více vzrostly. Zaměstnanci byli tak bohatší než kdy předtím. To však na druhou stranu prohlubovalo propast mezi zaměstnanou částí britské společnosti a těmi, jež se v meziválečném období potýkali s nezaměstnaností, která se – zejména v postižených oblastech – stala jedním z klíčových fenoménů třicátých let dvacátého století.

2.2 Politická situace a národní vlády

Ve třicátých letech dvacátého století se na britské politické scéně odehrálo několik krizových momentů. Volby, které předznamenalý politické dění meziválečného období, se konaly na sklonku dvacátých let v roce 1929. Konzervativci v nich utrpěli značné ztráty, liberálové neproměnili stávající pozici a labouristům se dařilo nejlépe za celou dobu své existence. Získali 288 křesel, konzervativcům jich připadlo 260. K vytvoření jednotné a celistvé vlády jim chybělo 48 hlasů, potřebovali tak nutnou podporu liberálů. Do čela vlády již podruhé usedl člen Labouristické strany Ramsay MacDonald. Jeho první funkční období trvalo méně než jeden rok. (Wasson, 1010, s. 299)

Nová vláda se musela hned zpočátku působení zabývat otázkou vzrůstající nezaměstnanosti, která zatěžovala celou britskou společnost. Kabinet byl nucen proměnit pojištění v nezaměstnanosti na podporu v nezaměstnanosti, což znamenalo značné zatížení pro státní rozpočet. Labouristická strana se bez většího úspěchu potýkala s dopady hospodářské krize. „*Ze země navíc v obrovském množství unikalo zlato, což v roce 1931 způsobilo bezmála bankrot státu.*“ (Mudráková, 2012, s. 17) Právě v tom roce začínalo být už zřejmé, že McDonaaldova vláda byla obecně vzato pohromou. „*Z velké části to způsobila skutečnost, že se okolnosti vymkly politické kontrole. Krach americké burzy v říjnu 1929, po němž následoval kolotoč poklesu obchodu a zaměstnanosti, by nemohly napravit zásahy žádné vlády.*“ (Morgan, 1999, s. 476) I přesto bylo evidentní, že labouristická vláda nemá mnoho co nabídnout ať už ve formě socialistického, či jiného opatření, které by nezaměstnanost drželo ve zvládnutelných mezích. (Morgan, 1999, s. 476) Ačkoliv Labouristická strana ve volbě většinově vyhrála, Ramsay MacDonald nabídl králi demisi. Ten ho však pověřil sestavením koaličního kabinetu, který měli sdílet labouristé s konzervativci. (Taylor, 1992, s.191–192)

Národní vláda své definitivní obrysy nabyla až téměř dva roky po volbách na podzim roku 1931. Premiérem se i přes podanou demisi stal Ramsay MacDonald. Nová vláda se skládala převážně z konzervativců. Ti byli tak schopni prosadit reformy, proti kterým se labouristé ostře vyhrazovali – daně vzrostly, dávky v nezaměstnanosti klesly a zeštíhlily i platy státních zaměstnanců. Tyto pře ve vládě předznamenaly její úplný rozklad. „*Labouristická vláda se nakonec rozpadla, když se nedokázala smířit s desetiprocentním snížením dávek v nezaměstnanosti.*“ (Wasson, 2010, s. 300)

Národní vláda byla stvořena pro účely vyrovnání rozpočtu a záchranu libry. Rozpočet se vládě zachránit podařilo, libru nikoliv. Přestala tak být kryta zlatem a za zlato směnitelná. „*Po zrušení zlatého standardu došlo i ke zrušení volného obchodu.*“ (Mudráková, 2012, s. 18) Podle Johnsona (2012, s. 307) nebyl největší porážkou labouristů vznik převážně konzervativní koaliční národní vlády v roce 1931, ale to, že oni sami včas nerozpoznali nutnost zbavit Británii zlatého standardu. „*MacDonald v jejím čele se postupně vytrácel ze scény jako čím dál patetičtější postava.*“ (Morgan, 1999, s. 477)

Souhlas Britů s funkcí národní vlády byl následně stvrzen ve volbách roku 1935, kde vyjádřili podporu především konzervativní části vlády. V roli premiéra tak MacDonalda nahradil konzervativce Stanley Baldwin. Baldwin si byl natolik jistý vítězstvím, že nechal vypsat volby celý rok před řádným termínem. (Wasson, 2010, s. 301) „*Baldwin se držel až do roku 1937.*“ (Morgan, 1999, s. 477) V tomto roce po volbách do čela usedl konzervativce Neville Chamberlain, dědic slavné birminghamské dynastie. Ačkoliv byl Chamberlain spojován s negativně vnímanou politikou *appeasementu* vůči Německu, ještě před premiérskou funkcí se zasloužil o pozitivní vnímání na činnost národní vlády. (Morgan, 1999, s. 477) „*Je mu připisováno například to, že dovedl v první polovině 30. let hospodářství k částečnému oživení, a to skrze četné investice do bydlení a zboží dlouhodobé spotřeby, což mělo přinést blahobyť průmyslovým oblastem East Midlands a jihu Anglie.*“ (Mudráková, 2012, s. 19)

Národní vláda byla svojí strukturou unikátní a do té doby neměla ve Spojeném království obdoby. Kabinet se skládal z deseti členů – čtyř konzervativců, dvou labouristů a dvou liberálů. Svým seskupením se podobala vládám, které často vznikaly během světových válek, ty však byly označovány jako koaliční. Národní vláda byla stvořena v konkrétní době a s konkrétním cílem – zasadit se o zlepšení hospodářství a ekonomiky země.

Tabulka 1: Přehled národních vlád

Přehled národních vlád				
Vláda	Předseda	Doba trvání funkce		Strany ve vládě
		Od	Do	
První národní vláda	Ramsey MacDonald	24. srpna 1931	27. října 1931	Konzervativci Národní labouristé Liberálové
Druhá národní vláda	Ramsey MacDonald	27. října 1931	7. června 1935	Konzervativci Národní labouristé Liberálové Národní liberálové
Třetí národní vláda	Stanley Baldwin	7. června 1935	28. května 1937	Konzervativci Národní labouristé Národní liberálové
Čtvrtá národní vláda	Neville Chamberlain	28. května 1937	3. září 1939	Konzervativci Národní labouristé Národní liberálové
Chamberlainova válečná vláda	Neville Chamberlain	3. září 1939	19. května 1940	Konzervativci Národní labouristé Národní liberálové

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Wasson (2010)

2.3 Jarrow March

I přes komplikovanou hospodářskou situaci třicátých let dvacátého století a problémy se zaměstnaností nepřerostla nespokojenost obyvatel v žádnou radikální revoluci či výrazný protest. Nejvíce postižení Britové a nezaměstnaní se i tak stále snažili upozornit na zoufalou situaci, ve které se nacházeli. Jednou z nejvýznamnějších událostí s tímto cílem se stal protestní pochod bývalých zaměstnanců loděnice z města Jarrow až do Londýna. Do dějin se zapsal jako *Jarrow March*. (Pugh, 2009, s. 94)

V říjnu roku 1936 skupina dvou set mužů ze severovýchodu města Jarrow urazila tři sta mil až do Londýna. Chtěli tak upozornit vládu a jih země na těžké podmínky v regionu, v němž v té době byla téměř 70% nezaměstnanost.

Takzvané hladové pochody nebyly ve třicátých letech dvacátého století ve Spojeném království ojedinělým jevem. Hned z kraje dekády se v roce 1931 konal pochod dvou a půl tisíce lidí z oblasti Midlands. Obyvatelé se dostali pouze k Hyde Parku. Tam byli zadrženi policejním sborem a rozeznáni obušky. Jejich petice se do parlamentu nedostala. O tři roky později se seskupila ještě větší demonstrace, které se zúčastnili britští obyvatelé z vícero koutů Británie. Výprava podnikla cestu až do Whitehallu, kde se však tehdejší předseda národní vlády Ramsay MacDonald odmítl setkat s organizátory demonstračního pochodu. Pochod z Jarrow byl však koncipován odlišným způsobem. (Hattersley, 2009, s. 174)

Podle Blythea (2010, s. 162) byl Jarrow původně vesnice. „V roce 1852 zde byla otevřena Palmerova loděnice (*Palmer's Shipyards*) a tato „odpudivá“ vesnice se dále proměňovala v jedno z nejstrašnějších průmyslových pekel 19. století.“ (Mudráková, 2012, s. 21) Na začátku třicátých let dvacátého století zasáhla Jarrow – stejně jako tolik dalších regionů – hospodářská krize a loděnice musely být zlikvidovány. Na rozdíl od dalších oblastí postižených nezaměstnaností se Jarrow po zániku loděnic musel potýkat s naprosto výjimečnou izolací.

Nápad na uspořádání pochodu přišel od člena rady města Jarrow Davida Rileye v létě roku 1936. V dalším kroku bylo vybráno na dvě stě mužů ze stovek dobrovolníků. Tito muži se následně 5. října vydali na pochod do Londýna. Svůj příchod vhodně načasovali na dobu, kdy měl nový král Eduard VIII. otevírat parlament, protože oblíbený panovník byl známý svými sympatiemi k nezaměstnaným. (Blythe, 2010, s. 165–166)

Jednou z vůdčích osobností průvodu se stala Ellen Wilkinsonová, která se v roce 1935 stala poslankyní za město Jarrow. Sama s muži ušla část cesty. Za tímto rozhodnutím stála i snaha o větší publicitu a politické ambice.

Lidé v průvodu s sebou v dubové bedně ozdobené zlatým písmem nesli i petici, kterou podepsalo zhruba jedenáct tisíc obyvatel Jarrow. Další podpisy sbírali cestou. Během ní pochodující spali na různých místech jako jsou pokoje v chudobincích, či úřední byty a městem zřízená místa určená k přespání i s pohoštěním. (Mudráková, 2012, s. 21)

Účastníkům pochodu se podařilo zdárně dostat až do Londýna. I přes veškeré sympatie veřejnosti však jejich snaha neměla velký dopad. „*Ellen Wilkinsonová se od pochodu odtrhla, aby promluvila na zasedání Dělnické strany.*“ (Mudráková, 2012, s. 21) Nezdařilo se jí však vzbudit nijak zvláštní pozornost. Mezitím se pochodující těšili podpoře svých sympatizantů. Na demonstraci 1. listopadu roku 1936 se sešlo velmi málo účastníků – zejména v porovnání s komunistickým setkáním, které se příhodně konalo ve stejnou dobu. Zabránilo tak vzrůstání počtu demonstrujících, kteří stáli za lidmi z Jarrow.

Pochod z Jarrow tak nepřinesl žádnou významnou změnu. Tamní poměry se příliš nelepšily. V roce 1938 zde byla založena dílna určena k rozebírání starých lodí a strojařské závody. V roce 1939 nabídla zaměstnanecká místa i nově zprovozněná ocelárenská společnost *Consett Iron*. Těžké podmínky však ve městě Jarrow pokračovaly až do počátku druhé světové války. Hrůzný válečný konflikt paradoxně do města přinesl znovu prosperitu, jelikož bylo potřeba vyrábět zbrojení.

I přesto, že Jarrow March nepřinesl žádný dopad na životní podmínky dělníků, se do britských dějin zapsal jako ukázka solidarity a vzájemné lidské podpory. (Mudráková, 2012, s. 21–22)

2.4 Abdikační krize roku 1936

Monarchie se v meziválečných letech v celém impériu těšila velké prestiži. Do třicátých let dvacátého století vkročil po již dvaceti letech panování král Jiří V. On i jeho manželka královna Marie byli mezi lidmi oblíbení zejména pro patriotismus a neokázalé vystupování. Po smrti Jiřího V. usedl na trůn jeho syn David, princ z Walesu, coby král Eduard VIII. „*Anglie byla šťastná, že v něm našla moderního, dynamického panovníka, který se od svého nástupu na trůn vždy vracel do Londýna letadlem a který nenavštěvoval jenom*

šlechtické zámky, ale i domy nezaměstnaných.“ (Maurois, 1998, s. 433) Sám jeho otec, král Jiří V., však Eduarda nepovažoval za dobrého nástupce. „*Jako princ z Walesu byl znám svým bohatým společenským životem, zájmem o ženy a módu.*“ (Mudráková, 2012, s. 22) Eduard si přál britskou monarchii zatraktivnit, což bylo v rozporu s konzervativními a vlasteneckými zásadami jeho otce. (Taylor, 1992, s. 398)

V roce 1936 se zrodil celonárodní skandál, když prosákl na veřejnost Eduardův milostný poměr s rozvedenou Američankou Wallis Simpsonovou. Bessie Wallis Simpsonová, za svobodna Warfieldová, pocházela z Baltimoru. Nedostatek klasického vzdělání údajně vyrovnávala svým šarmem. Její druhý manžel, Ernest Simpson, byl lodním makléřem a práce ho často přiváděla do Spojených států amerických. Manželé se po líbáncích v Paříži usadili v Londýně. Wallis Simpsonová následně byla, i přes status rozvedené ženy, díky svým kontaktům z americké ambasády v roce 1931 uvedena ke dvoru. (Wasson, 2010, s. 301)

Za života svého otce držel Eduard svůj milostný život v tajnosti. Po jeho smrti se však chtěl s Wallis oženit, jakmile by se opět rozvedla. „*Britská vláda, dominia i církve trvaly na tom, že sňatek s ní nepřipadá v úvahu.*“ (Wasson, 2010, s. 301) Nevadilo jim, že by si jejich panovník vzal cizinku, nýbrž to, že by se jednalo o již dvakrát rozvedenou ženu. Eduard ve snaze dosáhnout sňatku s Wallis a zároveň si zachovat korunu navrhoval dokonce tzv. nerovné, morganatické, manželství.^[1] Takový sňatek však nebyl v souladu se zákony a s případným přijetím zákona nového zase nesouhlasila jak britská vláda, tak vlády dominií. (Bylthe, 2010, s. 200 a Morgan, 1999, s. 477)

V celé aféře sehrál silnou úlohu i tisk. Zatímco ten britský se vládě podařilo udržet dál od informací, minimálně těch necenzurovaných, do celé situace se s vervou vložil tisk americký, který se o milostnou situaci krále a jeho americké milenky velmi zajímal. Výsledkem tak bylo, že britské rodiny s příbuzenstvem za oceánem dostávaly zprostředkované informace z druhé ruky. (Hattersley, 2009, s. 99)

Jakmile byla zrušena cenzurní opatření, britský tisk se sám mohl skandálem začít zabývat do hloubky. „*Sám král se rozhodl, že promluví k národu a jako obyčejný muž bude prosit o obyčejnou věc, a to oženit se se ženou, kterou miluje.*“ (Mudráková, 2012, s. 24)

¹ Morganatické manželství mezi společensky nerovnými partnery je obvykle platné a děti z něj vzešlé jsou považovány za legitimní, obvykle však nedědí titul svého otce, případně jsou vyloučeny z případného nástupnictví na trůn.

Konzervativní noviny jako *The Times* či *Telegraph* zprostředkovávaly oficiální stanovisko, naopak týdeníky *News Statesman* a *Tablet* vyjadřovaly možnému sňatku podporu. Na krátkou dobu to vypadalo, že by král Eduard VIII. mohl skutečně dosáhnout cíle. Avšak poté, co tehdejší premiér Baldwin přednesl za vládu odmítavé vyjádření k tomuto manželství, bylo zřejmé, že k manželství nedojde. (Bylthe, 2010, s. 204)

Celá aféra skončila téměř převratem poté, co byl král Eduard VIII. vyhnán z vlasti. „*Jeho vynucenou abdikaci mnozí považovali za vážnou hrozbu pro monarchii, zvláště když měl uvolněný trůn připadnout mladšímu bratrovi, který pro něj byl zhruba stejně nevhodný, byť z jiných důvodů.*“ (Wasson, 2010, s. 301) Nastupující král Jiří VI. koktal, trpěl výbuchy zuřivosti a jeho intelekt byl nanejvýš průměrný. (Wasson, 2010, s. 301)

Časem se však Jiří VI. ukázal být vzorovým králem. Oženil se s Alžbětou Bowes-Lyon, se kterou měli dvě děti – druhorozenou Margaret a prvorozenou, která usedla na trůn jako další v řadě. „*Matriarchát jeho ženy, královny Alžběty později „královny matky“), a jeho dcery Alžběty II., obou chytrých, svědomitých a vytrvalých panovnic, měl na dalších 70 let zůstat středem národního společenského života.*“ (Wasson, 2010, s. 301)

Eduardovi se zatím po jeho nedobrovolné abdikaci povedlo naplnit alespoň polovinu ze svých plánů. V roce 1937 se s Wallis oženil a během následujících dvou let se zdržoval převážně ve Francii. „*Při návštěvě Německa v roce 1937 se uskutečnila známá kontroverzní schůzka manželského páru s Adolfem Hitlerem.*“ (Mudráková, 2012, s. 24–25) Během druhé světové války sloužil Eduard jako guvernér Baham. Po válce se i se svojí ženou vrátili do Francie. Do rodné země se už nevrátil s výjimkou krátkých návštěv, které byly spojeny s pohřby královských rodinných příslušníků. Zemřel v roce 1972 na rakovinu hrtanu a až do jeho smrti mezi ním a zbytkem královské rodiny panovala hořkost. (Mudráková, 2012, s. 25)

Tabulka 2: Panovníci, kteří se během 30. let 20. století vystřídali na britském trůnu

Britští panovníci 30. let 20. století		
Panovník	Doba trvání vlády	
	Od	Do
Jiří V.	1910	1936
Eduard VIII.	20. leden 1936	11. prosinec 1936
Jiří VI.	1936	1952

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Wasson (2010)

2.5 Konec 30. let 20. století a předzvěst války

Už v polovině třicátých let dvacátého století musela britská vláda zpozornit kvůli událostem na evropském kontinentu. V roce 1936 vypukla ve Španělsku občanská válka. Zároveň postupně sílily nedemokratické režimy v Německu a Itálii. Nejohroženěji začalo být zahraniční dění sledováno poslední tři roky dekády, kdy v čele vlády na místo Stanleyho Baldwina usedl Neville Chamberlain, sebejistý člověk s aktivním a pozitivním pracovním přístupem k fašistickým diktátorům. Ten se pak dostal do povědomí pro svou politikou *appeasementu*^[2] vůči Německu, která je ve své všeobecnosti vnímána jako nástroj, který umožnil Adolfu Hitlerovi rozpoutat druhou světovou válku. Chamberlainovu pozici „nevměšování“ aktivně podporovaly i klíčové postavy státní správy jako sir Horace Wilson či velvyslanec v Berlíně sir Neville Henderson. (Morgan, 1999, s. 482–483)

Nevill Chamberlain se stal předsedou vlády v roce 1937. Jeho předchůdce Stanley Ladwin byl popisován jako člověk s pasivním a smířlivým přístupem. Chamberlaina literatura vykresluje jako jeho opak – snažil se během svého působení o aktivní a pozitivní přístup k fašistickým diktátorům. (Morgan, 1999, s. 483) Právě za takový postoj si časem vysloužil nálepku politika *appeasementu*.

Události v zahraničí byly stále více alarmující, postoj Velké Británie byl přesto spíše opatrný a nejistý. „*Ozbrojení Porýní v roce 1936 nechala Británie bez povšimnutí. Proti anšlusu Rakouska lehce protestovala a následně byla němým svědkem německého bombardování španělských měst.*“ (Wasson, 2010, s. 308)

² Politika *appeasementu* je v literatuře uváděna rovněž jako politika ústupků.

Politické strany se od sebe navzájem lišily v pohledech na to, jaký postoj vůči Hitlerovi a jeho provázanosti s fašistickou Itálií zaujmout. I tato roztržičnost politiků přispívala k nerozhodnému a opatrnému přístupu. Pravice v zásadě neměla proti Hitlerovi velké výhrady – dokud zůstával za hranicemi svého státu. S jeho agresí za hranicemi Německa ovšem silně nesouhlasila. Pohled levice byl opačný. Příčil se jí režim, který Hitler nastoloval, ale zároveň hlásala, že upírat Německu právo na změnu nespravedlivého mírového urovnání není tou správnou cestou. Oba politické tábory našly společný konsenzus v otázkách Židů, kde odsuzovali Hitlerovu perzekuci této bohaté a vlivné komunity, a Španělska, kde nesouhlasily s Hitlerovou a Mussoliniho snahou o destrukci demokracie a socialismu. (Johnson, 2012, s. 298–199)

Britové na jednu stranu zastávali politiku ústupků, nechtěli být však vojensky nepřipravení. I přes námitky ministra financí, který se obával o stav veřejných financí, běžel již v roce 1937 nový plán vyzbrojování naplno. (Morgan, 1999, s. 483) „*Nyní je známo, že došlo k neveřejnému navázání řady finančních svazků se Spojenými státy, což by samo o sobě zaručilo, aby Británie, nacházející se stále ještě v tíživé finanční situaci, mohla zahájit program zbrojení.*“ (Morgan, 1999, s. 483)

Britská společnost v zárodcích války politiku appeasementu podporovala. Možné vyhlídky války je děsily. „*Každý, kdo tvrdil, že by se země měla na podobný konflikt připravit a zakročit proti Hitlerovi a Mussolinimu silou, byl jistou dobu označován za válečného štváče.*“ (Wasson, 2010, s. 307) Zrůdnost nacistického režimu si uvědomovala jen malá hrstka obyvatel.

Hitler začal vyhrožovat válkou, pokud mu Československo nepostoupí Sudety. Premiér několikrát odletěl do Německa, aby se s diktátorem setkal. Společně se zástupci Francie a Itálie – ovšem nikoliv Československa – projednal Hitler zabrání Sudet, aniž by se musel pouštět do válečného konfliktu s Francií či Británií. „*Prakticky Němcům dovolil anektovat Sudety podle libovolného časového plánu bez jakékoli odvety ze strany Británie nebo Francie.*“ (Morgan, 1999, s. 483) Hitler tak dosáhl svého a 29. září roku 1938 svůj nárok na sudetskou oblast zpečetil na konferenci v Mnichově. „*Jeho slib, že se spokojí se Sudety a zbytek státu nechá na pokoji, byl brzy zapomenut.*“ (Wasson, 2010, s. 308) Jakkoliv se zdálo, že Mnichovskou dohodu ze září roku 1938 o postoupení československých Sudet Německu britská společnost podporovala, když přišlo na činy, následná agrese při vpádu Německa na území Československa a zabrání země vyvolalo v lidech hněv. Postavili se tak

proti oficiálnímu stanovisku vlády. Samotné vyhlášení války v roce 1939 veřejnost podpořila. (Morgan, 1999, s. 483)

„Koncem roku 1938, když už bylo jasné, že Mnichov ve skutečnosti znamenal obětování československé demokracie ozbrojené agresi, došlo k vzednutí celonárodního hněvu.“ (Morgan, 1999, s. 484) Když pak byla v roce 1939 již oficiálně vyhlášena válka, i přes váhavé začátky a ústupky ze strany premiéra šla země do válečného konfliktu s všeobecnou podporou veřejnosti. Podpora v očích společnosti naopak po konferenci v Mnichově prudce klesla premiérovi Nevillu Chamberlainovi. Ten hned po příletu z Mnichova prohlašoval, že se mu se ctí podařilo udržet mír, náhle však působil jako muž na útěku. (Morgan, 1999, s. 484) I přesto, že je Nevill Chamberlain vnímán jako spíše záporná postava britské historie, Wasson (2010, s. 302) na jeho osobu nabízí i smířlivější náhled: *„Chamberlain byl inteligentní a slušný politik, ale na konci třicátých let byl špatným mužem na špatném místě ve špatný čas.“*

Hitler obsadil Prahu v březnu roku 1939. O půl roku později pokořil i Polsko. Po pokusech o smířlivý kompromis Chamberlain 3. září v rozhlase oznámil, že Británie vyhlásila válku Německu. Z hlasů veřejnosti se neozval téměř žádný nesouhlas. *„Stejně jako roku 1914 byla válka prezentována na veřejnosti jako křížová výprava na obranu utlačovaných národů a pronásledovaných ras – což také vskutku byla a možná více než v roce 1914.“* (Morgan, 1999, s. 485) Nicméně stejně jako v roce 1914 nepožádal kabinet ani tentokrát o pomoc opozici. Vedení války se v roce 1939 chopila čistě konzervativní vláda. Vznikl malý válečný kabinet, kde funkci ministra zahraničí zastával lord Halifax a Winston Churchill se stal prvním lordem admirality. (Wasson, 2010, s. 309)

3 Společenské fenomény britské společnosti 30. let 20. století

Nezaměstnanost, nástup konzumního způsobu života i postupný úpadek aristokracie patří mezi témata, jež jsou charakteristická pro britskou společnost třicátých let dvacátého století. Hned v úvodu je ovšem nutné podotknout dvě věci – ne po celou dekádu a ne všude. Přesto tyto změny významným způsobem utvářely a proměňovaly podobu britské společnosti.

Problematika chudoby a nezaměstnanosti se týkala především pracující třídy. Rozmach konzumerismu a masové zábavy pak byl spojována zejména s britskou střední vrstvou a jen částečně s majetnější pracující třídou. Poslední podkapitola se zabývá situací britské aristokracie a jejím postavením ve společnosti. (Mudráková, 2012, s. 28)

Ačkoliv úpadek aristokracie a nově nabývané spotřebitelské statusy střední a vysokopříjmové pracující třídy mohly vyvolat dojem srovnání rozdílů mezi jednotlivými socio-ekonomickými vrstvami, nebylo tomu tak. Rozdíly mezi třídami se zachovaly i v meziválečném období, a i přes tehdejší ekonomické těžkosti, společenský tlak i nepokoje, se britská společnost třicátých let dvacátého století vyznačovala relativní stabilitou. (Pugh, 2009, s. 86–88)

3.1 Chudoba a nezaměstnanost

Jakkoliv fenomén chudoby a nezaměstnanosti silně zasáhl společnost, nepostihoval celou zemi rovnoměrně. Jih Anglie a oblast Londýna byly nezaměstnaností postiženy méně než vnější část Británie. (Crafts, 1987, s. 422) „Mezi nejpostiženější oblasti této vnější Británie patřil jižní Wales, hrabství Durham, oblast Tyneside, hrabství Cumberland a Skotsko, kde platy pracujících nebyly před vypuknutím krize a masové nezaměstnanosti dostačující pro zajištění základních lidských potřeb a následná dlouhodobá nezaměstnanost dosahovala nejvyšších hodnot.“ (Mudráková, 2012, s. 29) Tyto oblasti byly na základě zákona *Special Areal Act* z roku 1934 označeny za oblasti přednostního zájmu v této problematice. (Garside, 1990, s. 251–256)

Nezaměstnanost postihovala zejména ty části země, v nichž dominoval tradiční těžký průmysl či upadající odvětví jako textilnictví či stavba lodí. Zároveň ani v těchto oblastech neohrožovala nezaměstnanost všechny stejnou měrou. Dle Craftse (1987, s. 422) byl u starších dělníků vyšší předpoklad, že zůstanou déle nezaměstnaní a závislí na podpoře.

Chudoba a nezaměstnanost byly problémem už ve dvacátých letech dvacátého století. S hospodářskou krizí se nezaměstnanost stala dlouhodobým problémem, který tížil vládu, jež neměla dostatek finančních prostředků pro vyplácení podpor v nezaměstnanosti a pojistek pro případy ztráty práce, ale i zasažené obyvatele, kteří museli čelit přísným kontrolám majetkových poměrů, během nichž téměř vždy ztráceli nárok na podporu. U dlouhodobě nezaměstnaných Britů šly chudoba a nezaměstnanost ruku v ruce. Na svém vrcholu kolem roku 1932 zasáhla nezaměstnanost bezmála tři miliony lidí z celkového počtu pojištěnců. (Morgan, 1999. s. 476) *„Nezaměstnanost nakonec začala klesat v roce 1933 kvůli hospodářskému vzestupu, jen v ustupujících průmyslových oborech byla neřešitelným problémem po celý zbytek třicátých let.“* (Wasson, 2010, s. 300)

I přes to, že postupem času začala nezaměstnanost ustupovat a jednalo se zejména o strukturální a regionální problematiku, společenský rozpad přetrvával. (Morgan, 1999. s. 476) Tím spíš, že se zároveň v meziválečném období začalo po finanční stránce lépe dařit střední třídě a lépe placeným dělníkům s menšími rodinami. Majetková propast mezi Brity se tak rozrůstala. Zatímco zejména v postižených oblastech lidé dlouhodobě neměli práci a propadali se do stále větší chudoby, životní úroveň jiných byla lepší než kdy dříve. (Mudráková, 2012, s. 29–30)

3.2 Konzumerismus

Třicátá léta dvacátého století se do dějin britské společnosti zapsala jako období rozmachu konzumerismu, spotřebního způsobu života a masové zábavy. Ve městech se ve velkém stavěli nové biografy a na předměstích byly rodinné domy vybavovány novými spotřebiči jako vysavače, pračky a různé kuchyňští roboti, které usnadňovaly starost o domácnosti. Dostupnějším se stal i tabák. (Bowden, 2003, s. 354)

Pro konzumní způsob života byly klíčové dva jevy – rozmach elektrifikace a popularizace půjček a úvěrů. Růst elektrifikace byl aktuálním tématem pro celé dvacáté století. Jednotlivé domácnosti začínaly čím dál více využívat elektrického proudu. To souvisí s již zmíněnými spotřebiči. (Bowden, 2003, s. 359) *„V roce 1920 byla elektrina zavedena pouze do jednoho domu ze sedmnácti, zatímco v roce 1939 už to byly dva domy ze tří.“* (Wasson, 2010, s. 298) Úvěry a půjčky byly v minulosti spojeny s negativním kontextem, byly jakýmsi tabu. To se ve třicátých letech dvacátého století začalo razantně

měnit, změnila se jak jejich společenská akceptovatelnost, tak i podmínky pro poskytnutí půjčky a následného splácení. Možnosti využívala zejména střední třída pro koupi domu. „*Bydlení ve vlastním domě (owner-occupation) se stává symbolem střední třídy 30. let a úvěr se stává respektovanou formou pro jeho financování.*“ (Mudráková, 2012, s. 37) Nicméně půjčky si zřizovali i lidé pro méně nákladné zboží jako několikrát zmiňované domácí spotřebiče, ale i automobily a další symboly životního stylu dané doby. (Daunton, 2007, s. 432–438).

Kombinace nízké inflace a akceptovatelnosti půjček vyústila v množství nových soukromých domků, které se daly sehnat relativně levně. Vlastníky soukromého bydlení se tak stávala nejen střední třída, ale mnohdy i zástupci majetnější pracující třídy. Od roku 1933 do roku 1937 se průměrně postavilo 345 000 domů za rok.

K proměně došlo i na silnicích. Celý proces dopravy se zrychlil, a i samotné dopravní prostředky se staly dostupnějšími i pro střední třídu. Tím roste i turismus a popularita cestování po Británii. (Bowden, 2003, s. 354)

Ať už šlo o vlastní bydlení, automobily, zábavu či elektrické spotřebiče – konzumní styl života, který kladl čím dál větší důraz na „mít“, byl pro mnohé nedosažitelný. Zlepšení životní úrovně si mohla dovolit zejména společenská elita a střední třídy. „*Pracující třída si ale nemohla dovolit všechny produkty této doby a pracujícím z postižených oblastí byly tyto možnosti obecně zcela odepřeny.*“ (Mudráková, 2012, s. 37) Střední třída, u které ve třicátých letech dvacátého století došlo k prudkému nárůstu majetku, kterým ohrožovala i chudnoucí a upadající aristokracii, se po celé trvání meziválečného období vyznačuje celkovým nárůstem vlivu v britské společnosti.

3.3 Úpadek aristokracie

Význam a vliv aristokracie v Británii třicátých let dvacátého století postupně slábnou, postavení šlechty ztrácí na své síle. Proces ale není striktně spjat s tímto konkrétním obdobím, naopak, předzvěst poklesu vlivu a významu šlechty je patrná už od 19. století, ačkoliv si tehdy aristokracie i nadále udržovala své sebevědomí a víru v právo vládnout. „*Určovala pravidla sportů od elitního póla po plebejský box, udávala tón oblékání a byla důležitým patronem umění a vzdělávání.*“ (Wasson, 2010, s. 272) Meziválečné období rozklad víry v britské aristokraty urychluje a zintenzivňuje.

Tato významná společenská změna má hned několik příčin. Mezi ty hlavní patří omezení vlivu aristokracie parlamentními reformami a zrušením práva veta pro sněmovnu lordů, ke kterému došlo v roce 1911, či rostoucí vliv střední třídy. Na vině je rovněž situace v zemědělství, které bylo tradičním zdrojem a ukazatelem majetku tehdejší aristokracie. „*Vlastnictví pozemku bylo hlavním charakteristickým znakem aristokratů v Británii.*“ (Mudráková, 2012, s. 46) S postupným příchodem průmyslové revoluce a celkové industrializace, ke kterým začalo docházet už koncem 18. století, však zemědělství zaznamenalo odliv dělníků. Ke konci devatenáctého století pak oslabování tradičnějšího zemědělství na úkor průmyslu přerostlo v krizi a zisky ze zemědělské produkce začaly prudce klesat. Přesto se většinová část šlechty své pozemky i nadále držela – upřednostnili čest svého rodokmenu před finanční stránkou věci. „*Velký pozemek stále znamenal velkou prestiž.*“ (Wasson, 2010, s. 272)

Velkou změnu v postavení aristokracie způsobilo i nové ekonomické uspořádání první poloviny 20. století. Finanční rozložení síly Britů směřuje k větší rovnosti – vysoko postavení Britové začali chudnout, zatímco střední třídy si ve výši svých příjmů a rozsahu majetku značně polepšily. „*Například podíl na příjmech nejbohatších obyvatel země, kteří představovali zhruba 5 % všech obyvatel, klesl ze 44 % v roce 1913 na 30 % v roce 1939.*“ (Mudráková, 2012, s. 46) Lepších platových podmínek se však nedočkala nejnižší třída, která v té době tvořila zhruba 40 % společnosti.

Aristokraté se museli vypořádat i se zvyšující se dědickou daní, kterou zavedla britská vláda v úzké souvislosti s první světovou válkou, jež představovala zvýšené státní výdaje. Daň se postupně zvyšovala ze 40 % v roce 1919 na 50 % v roce 1930 až na 60 % v roce 1939, kdy začal další světový válečný konflikt. (Pugh, 2009, s. 349)

Dalším svědectvím o úpadku aristokracie v meziválečném období třicátých let dvacátého století je společenská změna v podobě konkurence střední třídy – a to v profesích, které tradičně zastávala společenská elita. „*Představitelé střední třídy ve 30. letech budovali kariéru například v oblasti politiky, práva a armády a byli pro výkon takového zaměstnání často lépe kvalifikovaní než příslušníci aristokracie.*“ (Mudráková, 2012, s. 47) Na společenském žebříčku tak v meziválečném období stoupají bohatí vlastníci továren a obchodníci. V porovnání s minulým fungováním aristokracie je skupina těchto „zbohatlíků“ více inkluzivní a méně elitářská. V rámci britské vyšší třídy představují tzv. plutokratickou elitu.

V řadách britských aristokratů se ve třicátých letech dvacátého století zrodil trend uzavírat sňatky s Američankami. „Mezi manželky s americkým původem patřila například *Lady Astor* či *Lady Maude Cunard*.“ (Mudráková, 2012, s. 47) Právě americká kultura významně proměnila tradiční životní styl tehdejších elit, které volný čas ve třicátých letech dvacátého století naplňovaly například pořádáním velkolepých společenských událostí. (Pugh, 2009, 349–350).

I přes úpadek vlivu si aristokracie udržela své místo v britské společnosti. Její postavení se v kontrastu s předešlými dvěma stoletími značně zhoršilo, meziválečné období však kromě zintenzivnění tohoto úpadku přineslo i negativní náhled na aristokraty, když někteří příslušníci této společenské skupiny projevíli sympatie k nacismu a fašismu. To značně poničilo pověst aristokratů nejen ve třicátých letech dvacátého století, ale i v nadcházejících dekádách. (Mudráková, 2012, s. 48)

4 Každodennost britské společnosti 30. letech 20. století

4.1 Mezilidské vztahy

Lidské ztráty v první světové válce silně ovlivnily manželství a mezilidské vztahy v meziválečném období. „*Dlouhý demografický nárůst, započatý v osmnáctém století, se v druhé dekádě dvacátého století zastavil. Růst populace mezi válkami byl ve srovnání s předchozím stoletím třetinový. Porodnost během několika desítek let klesla téměř na polovinu.*“ (Wasson, 2010, s. 302) První světová válka připravila celou generaci žen o manžele či potencionální partnery, z války se tehdy nevrátilo 740 000 britských mužů a v zemi pak během válečného období panoval silný přebytek žen nad muži. (Pugh, 2009, s. 179)

Pugh (2009, s. 182) píše o domněnce, že právě válečná traumata u mužů i žen způsobovala touhu po bezpečí a ujištění, které jim manželství nabízelo. Ačkoliv množství uzavřených sňatků během války a dvacátých let klesalo, bylo to pouze dočasné – v roce 1930 začala sňatkovost opět prudce stoupat. „*Dokonce i ve dvacátých letech dvacátého století se vdávalo vyšší procento žen ve věku do dvaceti let než před rokem 1914.*“ (Pugh, 2009, s. 182) To mimo zvyšující se procento sezdaných párů odkrývá i nový trend – do roku 1931 průměrný věk pro manželství klesl na pětadvacet let u žen a sedmadvacet u mužů. Dnes již víme, že meziválečné období znamenalo počátek na manželství orientované společnosti, což pokračovalo i podruhé světové válce až do sedmdesátých let dvacátého století. (Pugh, 2009, s. 182–183)

Kombinace větší osobní svobody a vyšších disponibilních příjmů mnoha obyčejných lidí vyvolala hlasité stížnosti na pokles morálních standardů v Británii během války a bezprostředně po ní. „*V nestabilní situaci vytvořené během války rozpadem rodin a migrací při hledání zaměstnání senioři vidali mladé lidi, jak se chovají špatně, muži se báli, že ženy napodobují jejich vlastní chování, a vyšší společenské vrstvy si myslely, že dělníci zneužívají nedostatek jejich vlastní námahy.*“ (Pugh, 2009, s. 16) Předválečné viktoriánské postoje k sexu začaly být v meziválečné Anglii zpochybňovány Freudovými stoupenci, kteří ze sexu vytvořili dokonce módní téma. Prosazovali názor, že by měl být sex přijímán bez viny jako ústřední aspekt lidské existence. Kritici je však obvinili z posedlosti sexem a povzbuzování k neomezenému podléhání sexuálním tužbám – jejich vliv je přesto nesporný. „*Častěji a*

otevřeněji se začala probírat sexualita, i když v této oblasti zůstávala silným protiproudem britská ostýchavost.“ (Wasson, 2010, s. 302) K posunu došlo i na poli intimní hygieny či ochrany proti neplánovanému početí. Zatímco první latexové kondomy se objevily již v roce 1880, na začátku 20. století se na trh dostala i ženská antikoncepce založená na principu zavádění nitroděložních tělísek. (Vondruška, 2019, s. 15) Vzhledem k tomu, že kondomy byly v britské poválečné společnosti stále spojovány s nedovoleným sexem, ne všichni muži byli ochotni svým manželkám a přítelkyním přiznat, že je znají. (Pugh, 2009, s. 215) Ve stejné době jako nitroděložní tělíska se dostala mezi britskou vyšší a rozrůstající se střední třídu na popud lékařů do módy mužská obřízka. Lékaři byli tímto zákrokem natolik přesvědčeni, že někteří pročiteli v novinách oznámení o chlapeckých přírůstcích do rodiny, a novopečeným rodičům zákrok nabízeli. „*V roce 1930 už byla obřezána většina žactva soukromých škol, byla to věc stejně bezpodmínečná a jistá, jako že je později bude konfirmovat nějaký ten biskup.*“ (Gordon, 1998, s. 185) Zatímco armádní důstojníci ve druhé světové válce byli tak vesměs všichni obřezáni, řadové vojsko se mohlo vykázat pouhým jedním procentem obřezaných, což reflektovalo míru obřezanosti pracující třídy. (Gordon, 1998, s. 185)

Meziválečné období přineslo změnu i ve věcech náboženství a rituálů s ním spojených. „*Ve třicátých letech už v neděli do kostela nechodilo ani deset procent Britů a prudce klesla také docházka v nedělních školách.*“ (Wasson, 2010, s. 302) Většina Britů i přesto nechávala své děti nadále křtít a v kostelech tradičně uzavírala manželství a pořádala pohřby. Odcizení od církve a viktoriánských životních postojů do britské společnosti třicátých let dvacátého století přineslo již zmiňovanou větší otevřenost k tématům, která byla ještě před první světovou válkou tabuizována. „*Křesťanský odpor vůči rozvodům, homosexualitě, umělé antikoncepci, pití alkoholu, pornografii a uvolněným společenským mravům se postupně vzdaloval od každodenního života většiny lidí.*“ (Wasson, 2010, s. 302)

Ve třicátých letech dvacátých let, možná překvapivě, více než v předešlých dekádách dochází k polarizaci vztahu mezi muži a ženami. Například takový automobil byl ve své podstatě produktem zejména pro muže ze střední třídy. Ženy byl z této aktivity – až na pár výjimek z řad vyšší a vyšší střední třídy – vyloučeny. (Pugh, 2009, s. 254) Ve své obecnosti to však byly zejména ženy, které na nově vzrůstajícím konzumním stylu života profitovaly. S rostoucí profesionalizací a s ní spojenými financemi se ženám otevíraly nové dveře druhů zábav a naplňování volného času, jako byla návštěva biografů či populárních tančiren.

V důsledku masově vyráběných kosmetických produktů a dostupnějšího a diverznějšího módního oblečení, začaly vycházet magazíny orientované převážně na ženy. Prvním čistě mužským britským časopisem se stal až od roku 1935 titul *Men Only*. (Greenfield, O'Connell, Reid, 1999, s. 257) V souvislosti s péčí o domácnost na předměstí popisují tento fenomén někteří autoři jako feminizaci života střední třídy. Rozmach konzumerismu se tak v Británii třicátých let dvacátého století zasadil o výrazné zlepšení postavení žen ve společnosti, vyostření genderových vztahů a prohloubení propasti mezi aktivitami a zájmy mužů a žen. (Mudráková, 2012, s. 45)

Striktně rozdělené byly i mužské a ženské role v rámci rodiny. Den žen v domácnosti ze střední vrstvy žijících na předměstí byl rozvržen téměř identicky. Dopoledne měly vyhrazeno na domácí práce, odpoledne na nákupy nebo návštěvy kadeřníka či salonu krásy. „*Pokud byly v předměstské domácnosti děti, odpoledne matky věnovaly jim. V podvečer je nakrmily, vykoupaly, a když přišel domů otec, poslaly je do postele.*“ (Smith, 2012, s. 334) Muž byl zpravidla živitelem rodiny. Z hlediska chodu domácnosti se však od manželů v předměstské domácnosti očekávalo jen to, že bude doma jíst, odpočívat a starat se o zahradu. (Smith, 2012, s. 330–334)

Je nutné rovněž zmínit proměnu role ženy ve společnosti. Hnutí sufražetek, volnější móda i morálka a nová zaměstnání – to vše byly některé z hlavních rysů meziválečného období. Suфраžetky bojovaly za zrovnoprávnění mužů a žen už před první světovou válkou. Na jejím konci byl přijat v roce 1918 zákon, který umožňoval volit ženám starším třiceti let – ovšem pouze těm, které byly vlastníky domu či jejich manželkami. Úplné politické rovnosti bylo docíleno až v roce 1928. Objevily se i nové pracovní příležitosti pro svobodné ženy, ačkoliv tradice žen v domácnosti byla stále dominantní. Ženy pracovaly v obchodech, kancelářích či jako dělnice v nově vznikajících továrnách. „*Menšina inteligentních kariérně orientovaných dívek měla příležitost studovat na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi a najít si atraktivnější profese, ačkoli jen zřídka dosáhly těch nejvyšších pozic.*“ (Robson, 1973, s. 175). V profesním světě byly ženy rovněž méně placené než muži. Důsledkem nedostatku mužů v meziválečném období prošly ženy radikální emancipací a maskulinizací. Díky válečným zaměstnáním a volebnímu právu se mladé ženy odcizily od svých mateřských a manželských rolí a začaly maskulinní vzorce chování. (Pugh, 2009, s. 179) Pro mladé ženy s mužskými a výstředními návyky – ty, které pily, kouřily, poslouchaly jazz a chodily výrazně nalíčené – existoval název flappery. Často si střežily svou nezávislost na muži.

Starší generace na ně nahlížela s podezřením i pro jejich volné sexuální a podbízivé chování. (Čechová, 2014, s. 6)

Pugh (2009, s. 156) tvrdí, že Agatha měla v jedné věci pravdu – vraždy byly převážně rodinnou záležitostí – přesto vraždění mezi světovými válkami upadalo. „*Násilné zločiny byly – s výjimkou nefunkčních rodin – vysloveně vzácné.*“ (Wasson, 2010, s. 302) V letech 1930 až 1939 bylo v Anglii a Walesu za vraždu oběšeno pouze třiaosmdesát mužů a žen. Zároveň je však nutné podotknout, že množství vrahů bylo v konečném důsledku obviněno ze zabití, protože poroty byly přesvědčeny, že obvinění byli ke svým činům určitým způsobem vyprovokováni. Bezmála polovina případů všech vražd byla řešena jako nepřičetnost či neschopnost se obhajovat. „*V té době už panoval pocit, že není správné ukládat trest smrti, pokud není případ zcela jasný.*“ (Pugh, 2009, s. 157)

4.2 Naplňování volného času

Dvacátá léta dvacátého století skončila v oparu sentimentu a změn. Britové volný čas trávili dle svých finančních možností. Sjednocujícím prvkem všech společenských vrstev se stal rádiový přijímač. Lidé si volnou chvíli krátili i v biografech, které zaznamenaly ve třicátých letech dvacátého století zásadní rozmach, tančárnách či čtením knih, které se v meziválečném období staly dostupnější i pro ty méně majetné. „*Obzvlášť ženám ze středních tříd, které měly menší rodiny i domácnost, zbyl přebytek volného času, který mohly vyplňovat bridžem, tenisem, tancem, zahradničením, motorismem a obědy s přáteli.*“ (Pugh, 2009, s. 275-276)

Média své čtenáře začala zahlcovat reklamami, výhodnými nabídkami i kupóny na potraviny k vystřížení. Rádio se pomalu stávalo typickou vybaveností každé domácnosti té doby a postupně zaujímal stále důležitější část v životním stylu Britů – pro pracující a střední třídu i společenskou elitu představovalo jeden z primárních zdrojů informací i zábavy. (Morgan, 1999, s. 475-476)

Rozhlas se stal prostředkem masové zábavy se sjednocujícím charakterem, který protínal veškeré společenské a věkové kategorie. Nabízel kulturní pořady i souhrn denních událostí, svým posluchačům zprostředkovávalo kontakt s vnějším světem. (Bowden, 2003, s. 368) Společně s kinem a levným čtivem se rozhlasová zábava stala hlavním zdrojem zábavy zejména pro pracující třídu, jež na rozdíl od střední třídy a společenských elit měla

menší objem finančních prostředků, které mohla věnovat svým zálibám a volnočasovým aktivitám. Oblíbeným společníkem se rádio stalo i pro ženy v domácnosti – mohly tehdy využít široké nabídky vysílacího programu, který zahrnoval literární, dramatické a historické pořady. (Pugh, 2009, s. 232)

V roce 1920 se dalo rádio pořídít za cenu dvou liber a deseti šilinků, o deset let později v roce 1930 byla cena již téměř poloviční. Rozhlasový přijímač byla dostupný za cenu třiceti šilinků.^[3] Licenční poplatek za poslech rozhlasu ve třicátých letech dvacátého století činil deset šilinků. Počet majitelů této licence narostl ze 36 000 v roce 1922 na 8,8 milionů v roce 1939. (Pugh, 2009, s. 232)

V polovině třicátých let se od roku 1936 mohli majetnější Britové pobavit a informovat o světě i díky televiznímu vysílání – alespoň na pár let, jelikož počátkem druhé světové války bylo vysílání přerušeno. Během těchto let tvořily dramatickou náplň televizního vysílání především přímé přenosy klasických divadelních her. „*Jedny z prvních dramát, které BBC tehdy vysílala, byly adaptace populárních detektivek Edgara Wallace a Agathy Christie.*“ (Sýkora a kol., 2013, s. 37)

Mezi nejnavštěvovanější místa, kam představitelé střední třídy a majetnější pracující třídy chodili za zábavou, patřila ve třicátých letech dvacátého století biograf. Zatímco v roce 1914 fungovalo v Británii na tři tisíce biografů, v roce 1939 jich už bylo pět tisíc. V tomto roce kino týdně navštívilo zhruba 23 milionů lidí a během celého roku se prodalo na 990 milionů vstupenek. (Pugh, 2009, 256)

Dopolední sobotní představení stálo mezi dvěma až třemi pencemi, odpolední přišlo na šestipenci a za večerní promítání si lidé zaplatili šilink. Ve třicátých letech dvacátého století mohli nezaměstnaní, kteří chodili na filmová představení každý týden, uplatnit až 80% slevu. (Pugh, 2009, s. 273)

Návštěva biografů se stala vítaným prostředkem pro únik z reality krušných třicátých let. Kromě pobavení tak zástupci pracující třídy vítali i možnost krátkodobé izolace od každodenních problémů. (Hattersley, 2009, s. 302) Není bez zajímavosti, že převládající demografickou skupinou návštěvníků kin se v té době staly zejména mladé ženy. Této skutečnosti napomohla situace, ve které se ženy ze středních tříd či majetnějších pracujících tříd ve třetí dekádě minulého století ocitly. Díky množství domácích spotřebičů získaly více

³ Jedna libra byla tedy tvořena dvaceti šilinky – ten se rovnal dvanácti pencím.

času pro své volnočasové aktivity. Zároveň v té době ženy z pracující třídy v té době zastávaly lépe placené profese. Návštěva biografu se pro ně tak stala dostupným zdrojem zábavy a místem setkávání s rodinami, přáteli a milenci. (Pugh, 2009, s. 231)

Velkého rozmachu se dočkalo čtení, a to napříč všemi třídami. Allen Lane v roce 1935 založil vydavatelství Penguin Books, které vydávalo velmi levné knihy oproti tehdejšímu normálu, staly se tak dostupnější i pro méně majetné vrstvy společnosti. (Pugh, 2009, s. 387)

Pravidelným rituálem třicátých let dvacátého století byly pro pracující i střední třídu nejen návštěvy biografu, ale i populárních tančiren. (Mudráková, 2012, s. 37) Vyšší třídy se pak tanci věnovaly na nejrůznějších večírcích.

Pro velké množství britských dětí se v té době stalo samozřejmou dovedností plavání. Spisovatelka Angela Rodawayová napsala o svých mladších sestřích v knize *London Childhood* následující: „*[Mé sestry] v létě plavky nesvlékaly. Mnoho dětí celé léto prakticky nenosilo nic jiného. Nemohla jsem si nevzpomenout na flanelové spodničky, v nichž jsem se v dětství musela trápit já.*“ (Smith, 2012, s. 336) Rodiny tak často ve volném dni vyrážely k *lidu*, nekrytému koupališti s prostornými plaveckými bazény, fontánkami, travnatými břehy a kavárnami na terasách, které začaly obce stavět od roku 1929. Roku 1935 bylo uvedeno do provozu velké Jubilejní lido v Penzance. Lido v Cheltenhamu během první sezóny v témže roce navštívilo zhruba sto tisíc návštěvníků. Venkovní koupaliště se stala alternativou pro mořské lázně. I do nich však mnozí jezdili alespoň na týden. Přímořská letoviska zažívala sovu konjunkturu. (Smith, 2012, s. 336–337) Vyrostla nová generace tenistů, jachtařů, hráčů kriketu, cyklistů a zejména plavců. V meziválečném období se plavalo hodně. Plavalo se v řekách, plaveckých bazénech a nadšenci s fotoaparátem vyráželi do hor hledat lidmi opuštěná jezera. „*Z této doby pochází první fotografie nočních plaveckých dýchánek, oblíbených mezi zlatou mládeží již od Byronových časů, nyní se často konaly v tlumeném světle žárovek u soukromých bazénů, které si poblíž stavěli zbohatlíci.*“ (Smith, 2012, s. 342)

V některých městech začaly v té době vznikat na loukách rekreační parky, dětská hřiště a brouzdaliště, veřejné tenisové kurty, travnaté plochy určené pro hru na metanou⁴ a jiná sportoviště. (Smith, 2012, s. 337) „*V rostoucích předměstích jako Hendon, Harrow*

⁴ Hra na metanou, v originálním znění *bowls*, byla obdobou kuželek. (Smith, 2012, s. 337)

nebo Kingsbury rostla malá nákupní střediska, řada biografů i fotbalových hřišť.“ (Morgan, 1999, s. 479)

Obrázek 1: Tinside Lido během roku 2005. Postaveno bylo v roce 1935, kdy vrcholila popularita přímořského lázeňství. Zdroj: Plymouthherald.co.uk

4.3 Čas práce

Expanze nových průmyslových odvětví jako elektronického či automobilového průmyslu přinesla do třicátých let dvacátého století stabilnější cenovou politiku a lepší ekonomickou situaci občanů. Lidé si tak nejen mohli dovolit domy, auta, vysavače a dlouhou škálu spotřebního zboží, ale v důsledku rozmachu množství firem a nastavování nových průmyslových procesů se rovněž zvýšila i poptávka po úřednících a specializovaných odbornících. Změny sociálních podmínek rovněž zapříčinily postupně klesající trend v počtu domácích sluhů, majordomů a jiných posluhovačů. Zejména ti, kteří sloužili v městských domácnostech se raději rozhodli pro práci v továrnách, kde měli vyšší mzdy a kratší pracovní dobu. „Domácnosti, které měly pět sluhů, klesly na dva, ty dříve se dvěma na jednoho a

zbytek střední třídy si vystačil s ženou, která přišla čas od času do domácnosti vypomoct.“ (Taylor, 1992, s. 177)

Ve třicátých letech minulého století se v Británii výrazně proměnila i povaha zaměstnání mladé ženy z pracující třídy. Zatímco v přechozích dekádách byla práce v domácnosti častým a atraktivním „zaměstnáním“, v meziválečném období došlo k poklesu mladých žen, které zůstávaly doma, aby pečovaly o domácnost. Postavení ženy v domácnosti přechází do rukou žen ze střední třídy. (Mudráková, 2012, s. 39) Tato normalizace pracujících žen zapříčinila mimo jiné i to, že stále více mladých žen z pracující třídy našlo uplatnění v lépe placených oborech. V roce 1931 tak například zhruba 10 % žen pracovalo jako prodavačka a okolo 12,5 % žen bylo zaměstnáno jako úřednice. V porovnání s přechozími dekádami se jednalo o výrazný nárůst. (Todd, 2005, s. 792–793) Tato proměna měla za následek nejen zlepšení finančních podmínek mladých představitelk pracující třídy a posun k emancipaci, ale zejména se tyto ženy staly významnou součástí konzumního života třicátých let.

4.4 Vzdělávání

Životní úroveň střední třídy se v poválečných letech výrazně zlepšila i díky rozmachu veřejných škol. Už ve dvacátých letech dvacátého století začaly být zřizovány nové chlapecké veřejné školy a dívky pak měly možnost soukromého vzdělávání. (Čechová, 2014, s. 5)

V meziválečném období byly pro děti předškolního věku stavěny nové moderní školy. „*Taková škola stála v zeleni, měla spoustu velkých oken, otevřenou verandu, kuchyň, sprchy, hřiště, pískoviště a brouzdaliště, dovoleny byly hračky, žáci se učili číst, psát a počítat podle metod a používali pomůcky, které vyvinula Maria Montessoriová.*“ (Smith, 2012, s. 335) Ta byla zakladatelkou i takzvaných Montessori-školek, které začaly ve větším počtu vznikat po roce 1912, a staly se jakýmsi milníkem v historii školského systému. Krédem takových školek bylo utvářet člověka v raném věku pomocí smyslů. Nenásilným způsobem byly dětem rovněž vštěpovány zásady zdravého životního stylu – pravidelné stravování, dostatečný spánek, vhodné oblečení i základní hygienické návyky. Děti měly ve školách prostor pro hru, dostatek pohybu i pobytu venku, aby se opálily a otužily.^[5]

⁵ Stejný princip využívala tuberkulózní sanatoria a tehdejší naturalistická hnutí. (Smith, 2012, s. 335)

„Mateřské školky rozhodně proměnily život chudších dětí, pokud měly to štěstí, že do nich mohly chodit, a pomalu také měnily filozofii základního školství.“ (Smith, 2012, s. 334)

Základní školy meziválečného období zaručovaly dětem to, podle čeho se jmenují – základní vzdělání. *„Skutečný problém, jak současníci stále více uznávali, spočíval v tom, že Británie nedokázala zajistit střední vzdělání většině dětí; pouze 9,5 % absolventů základní školy pokračovalo na střední školy.“ (Pugh, 2009, s. 293)* Určitým pokrokem v této věci bylo, když se v roce 1926 zvýšil věk odchodu ze školy na patnáct let. Zároveň se děti v jedenácti letech musely vydat cestou moderního či akademického studia – moderní studium bylo prakticky orientováno, alternativním studiem se rozuměla gymnázia. (Pugh, 2009, s. 293–294)

Zatímco mladí lidé z chudších rodin bojovali s vysokými náklady, které vyžadovalo studium na univerzitě, uchazeči z vyšších a majetnějších středních tříd zde přijali velmi uvolněný přístup ke vzdělání. *„Tři roky strávené na univerzitě byly prostě příjemnou, i když nákladnou předehrou k životu dospělých, v němž jedinou vážnou činností byl sport, zejména veslování, kriket a atletika.“ (Pugh, 2009, s. 298)* V meziválečném období ovšem nebylo raritou, že studenti odešli z univerzit ještě před získáním diplomu. S tím úzce souvisí i to, že tehdejší zaměstnavatelé vesměs nechtěli a neplánovali přijímat nové pracovníky z řad absolventů univerzit. Z 554 000 osob, které v roce 1934 v Británii nastoupily do zaměstnání, pocházelo pouhých 13 000 z univerzit. (Pugh, 2009, s. 298–299)

4.5 Osobní hygiena a péče o vzhled

První polovina dvacátého století se nesla v duchu investic do veřejné i osobní hygieny. Mimo to však vznikla rovněž iniciativa udělat něco pro všeobecné blaho, z čehož se zrodil systém veřejného a soukromého zdravotního pojištění. Nejen po celé Evropě, ale i ve Spojených státech, se zdravotní pojištění stalo formou komerční medicíny. *„Za malý pravidelný příspěvek do společného fondu si jeho účastníci mohli dovolit lékařskou péči a téměř všude v Evropě i ve Spojených státech se zdvojnásobil počet specializovaných zdravotnických zařízení a sanatorií.“ (Smith, 2011, s. 325)* Jádrem tohoto systému se stal odborný laboratorní výzkum, který se pomalu snažil nacházet příčiny nemocí, pomáhat v jejich prevenci i léčbě pomocí očkovacích látek a vyvíjet nejrůznější pilulky – ve třicátých letech šlo zejména o účinné sulfátové léky, v následujících dekádách i o antibiotika.

Preventivní zdravotnické programy se v Británii zaměřovaly zejména na pojištění pro případ hospitalizace, péči o matku a dítě, dodržování základních hygienických pravidel, prevenci pohlavních chorob, zdravotní nezávadnost potravin a zajištění dodávek mléka. Jejich publicitu měla během třicátých let na starosti Rada pro zdraví a čistotu^[6], která byla založena v roce 1928 a zrušená roku 1946. (Smith, 2011, s. 324–326) V důsledku toho všeho pomalu klesala také úmrtnost, průměrná délka života se prodlužovala. „*Zatímco v roce 1900 mohla dvacetiletá britská žena očekávat dalších 46 let života, ve třicátých letech už to bylo o čtrnáct let víc.*“ (Wasson, 2010, s. 302)

Předměstské části byly zpravidla upravené a úroveň hygieny v nich vysoká. Na obchodních pultech se rozšířil sortiment potravin v hygienických celofánových obalech, čistících prostředků a různého kuchyňského náčiní a strojů usnadňující práci v domácnosti. Reklama na populární elektrické spotřebiče či jiné kovové a bakelitové vymoženosti v časopisech pro hospodyňky sázela zejména na strach z bacilů a nemocí pramenících ze špíny. „*V domácnostech se objevila první rádia napájená z elektrické rozvodné sítě, elektrické vařiče, kamínka, ledničky, ohříváče vody, pračky, konvice a žehličky, vylepšené plynové sporáky, osvětlovací tělesa, dlaždice, parkety a gumové linoleum, které se snadno udržovalo.*“ (Smith, 2012, s. 330) Během meziválečného období jediným přetrvávajícím zdrojem špíny v domácnosti zůstal tradiční otevřený krb v obývacím pokoji, ve kterém se topilo dřevem nebo uhlím. V jiných místnostech se již topilo i svítilo elektřinou. Ta ostatně v některých domácnostech výrazně zjednodušila i vaření, úklid a praní. Roku 1931 bylo v Británii používáno 1,3 milionu elektronických vařičů, 400 000 vysavačů, 220 000 lednic a 60 000 praček. (Pugh, 2009, s. 253) Tehdejší elektrické podniky ve dvacátých a třicátých letech zahájily masivní kampaň, která sílila především na vyšší a střední vrstvy žijící na předměstí:

„POUŽIJTE ELEKTRICKOU METODU k letošnímu jarnímu úklidu, a ve vaší domácnosti bude zdrávo po celý rok...

Elektřina vám pomůže zvládnout více práce s menší námahou a vysmýčít dům, aniž byste se ušpinili.

⁶ V originálním znění šlo o Health and Cleanliness Council.

Vykažte ze svých domovů prach, špínu a nemoci s pomocí ELEKTRICKÉHO VYSAVAČE, který sbírá všechnu špínu a uzavírá ji v utěsněném vaku, z něhož neunikne ani smítko.

ELEKTRINA je nejčistší, nejpracovitější, nejochotnější a nejlevnější sluha pod sluncem. Je vždy v pohotovosti, ve dne v noci připravena pustit se do práce – stačí zmáčknout vypínač.“ (Smith, 2012, s. 330-331)

Elektřina však byla drahá a nebezpečná. Obzvlášť nešťastným se v počtech smrtelných úrazů elektrickým proudem stal rok 1928. Ještě v roce 1931 byla elektřina součástí méně než 30 % domácností, plně elektrifikovaná byla pouze jedna domácnost z tisíce. Obecně dostupnou se elektřina stala v roce 1936, mnoho dělnických rodin k ní však nadále pocíťovalo skepsi a zůstalo věrné uhlí. Při úklidu se tito lidé obešli s koštětem a lopatkou na smetí, rýžákem, mýdlem a vodou – s pár kapkami syntetických čistících prostředků, které tehdy byly dostupné na trhu. (Smith, 2011, s. 331)

Ženy žijící na předměstí v dopoledních hodinách uklízely a odpoledne věnovaly nakupování či návštěvě kadeřníka či kosmetického salonu. Účes „bubikopf“ dvacátých let dvacátého století nahradily zvlněné kadeře. (Máchalová, 2012, s. 54) Módní tehdy byly kratší stříhy a trvalá ondulace. Kosmetické salony byly vybavené moderními elektrickými přístroji. S osobní toaletou těmto ženám nepomáhala komorná, práci jim však usnadnila elektřina – často už proto, že se péči o zevnějšek mohly ve večerních hodinách věnovat déle a pečlivěji. „*Večerní toaleta začínala ve vyhráté, vykachlikované koupelně svítící čistotou (v níž byl obvykle i záchod) a pokračovala v dobře osvětlené ložnici s velkým zrcadlem a toaletním stolkem v secesním stylu, na němž nechyběly krabička s pudrem, flakón s voňavkou, sytě rudá rtěnka a lak na nehty.*“ (Smith, 2012, s. 332) V líčení se opustilo od mlíčně bílé pleti a začalo být preferováno zdravé opálení. Používání rtěnky, pudru a barvy na obočí se však v meziválečném období stalo rutinou žen všech tříd. „*Kritici interpretovali uchýlení se k make-upu jako další příznak amerického vlivu na britskou společnost, který pomáhá podporovat rovnostářského ducha přinejmenším do té míry, že rozšiřuje levný přepych lidem se skromnými příjmy.*“ (Pugh, 2009, s. 139) Čím méně se ženy líčily, tím více si však libovaly v okázalých županech a spodním prádle z nových tenkých materiálů, které těsně obepínalo tělo. Preferovanou barvou byla tehdy tělově růžová. Boom zaznamenaly i hygienické produkty na jedno použití jako papírové kapesníky, které byly původně určeny

nemocným s tuberkulózou, toaletní papír a papírové menstruační vložky pro moderní ženy. (Smith, 2012, s. 332)

Velký průlom v oblasti sanitárního vybavení byl zaznamenán již na počátku dvacátých let 20. století, kdy v Anglii amatérský chemik a podnikatel Ephraim Louis Jackson vynalezl chemický záchod. Nazval jej dle počátečních písmen svého jména – ELSAN. Jeho firma založená v roce 1924 vyráběla i speciální roztok ničící bakterie a zápach. Během několika málo let si Jackson se svým sanitárním zařízením podmanil i trhy v Indii, Africe i USA, kde si roku 1928 nechal toaletu patentovat. Jeho výrobky byly instalovány do dopravních letadel či vlaků. Během druhé světové války je začala kupovat armáda, námořnictvo i letectvo Royal Air Force. Oblibě se stále těšily i klasické přenosné toalety a nočníky. Během světových válek se rovněž ve velkém stavěly i vojenské a vězeňské latríny. Pro hygienické zabezpečení odpadu bylo využíváno nehasené vápno. Po první světové válce docházelo k rozvoji a modernizaci sanitárního vybavení v domech. Poptávány byly splachovací toalety a další zařízení koupelen. Bohatá secesní a art deco ornamentalistika z konce devatenáctého století ustoupila důrazu na funkčnost první čtvrtiny dvacátého století – tehdy se vyráběly jednoduché nočníky, WC mísy i kompletní zařízení koupelen. Ve třicátých letech dvacátého století se stavební i architektonický styl koupelen výrazně proměnil s nástupem funkcionalismu. „*Většina vybavení koupelen a toalet se vyráběla z bílé keramiky, menší série pak měly povrch v jiné barvě a byly dražší.*“ (Sedláčkovi, 2020, s. 46–47) Již zmíněné vojenské latríny sehrály důležitou roli během 2. světové války. V bitvě u El Alameinu v Egyptě proti sobě v roce 1942 stáli němečtí vojáci pod vedením generála Rommela a spojenecká vojska v čele s anglickým polním maršálem Montgomerym. Zatímco Britové si v africké poušti stavěli latríny, Němce hygiena tolik nezajímala. „*Na jejich tlejících výkalech se rozmnožily mouchy, které byly příčinou epidemie.*“ (Sedláčkovi, 2020, s. 51) Německé vojsko tak mělo v konečném důsledku o polovinu méně vojáků a Montgomerymu se podařila vyhrát bitva právě i díky vyspělejšímu sanitárnímu zařízení. (Sedláčkovi, 2020, s. 46–51)

Dětská hygiena od konce devatenáctého století zaznamenala minimální proměnu. Ženy se v péči o dítě nadále i ve třicátých letech dvacátého století řídily tehdy moderními vitalistickými radami doktora Trubyho Kinga, jehož expertízou byla právě péče o děti a jejich výživu. „*S výchovou k čistotnosti se začínalo hned po narození, a svědomitá matka úzkostlivě chránila své dítě před bacily mohla snadno způsobit, že navykání na pravidelný*

stravovací režim a hygienické vyměšování (chození na nočník) se pro něj stane noční můrou.“ (Smith, 2012, s. 334)

Hlavní prevencí před nemocemi byla ve třicátých letech stále pečlivě naklizená domácnost a tradiční léky, které byly v kuchyňských kredencích téměř každé domácnosti. Když se zdravotní stav tehdejšího Brita zhoršil, sáhla část po pár tabletách acylpyrinu.^[7] (Smith, 2012, s. 334) Zejména nemajetné vrstvy se však uchýlovaly ke konzumaci léků na úkor lékařů. *„Zdálo se levnější a rychlejší koupit patentované léky, než riskovat návštěvy lékařů a nemocnic.*“ (Pugh, 2009, s. 65) Ještě roku 1937 obsahovalo jediné vydání *Woman's Own* reklamy na různé tablety a prášky určené k léčbě vředů, křečových žil, žaludečních vředů, zácpy, chudokrevnosti, zánětu nervů, deprese, zažívacích potíží, slabých nervů, jaterních a ledvinových potíží, revmatismu a menstruační bolesti. (Pugh, 2009, s. 65–66)

Pomocníky pro základní hygienu meziválečného období představovaly nylonové kartáčky na zuby, kartáče na vlasy, zubní prášky a pasty, levnější mýdla a tekuté šampóny proti lupům, které byly charakteristické pro silný pach po karbolu. Osobní hygienu pomáhaly popularizovat osvětové kampaně ve školách, které poukazovaly na přetrvávající problémy dětské hygieny, jako byly tělesný zápach, zkažené zuby a vši. (Smith, 2012, s. 334)

Pokrok zaznamenala i oblast dentální hygieny. Tehdejší pokrokoví zubaři psali na toto téma knihy i články, s nástupem rádia promlouvali k lidem v audio podobě. Mluvili o prospěšnosti preventivní ústní hygieny a zdravé stravy, doporučovali čistit si zuby dvakrát denně a jednou za dva roky přijít ke svému zubaři na kontrolní prohlídku. *„Jelikož v Británii na zubní péči připlácel stát z prostředků veřejného zdravotního pojištění, ve srovnání s předválečnými lety bylo vytrženo mnohem méně zubů a mnohem více jich bylo zaplombováno.*“ (Smith, 2012, s. 334)

Britští rodiče meziválečného období neochvějně věřili v blahodárnost čerstvého vzduchu na zdraví jejich ratolestí a jako rodiče v osmnáctém století věřili ve studené koupele. Tuto víru ilustrují například vzpomínky novináře Johna Galeho, který byl sám vychován ve spartánském duchu, a jeho manželky Gill:

„Protože jsme měli velmi malý byt, u něhož nebyla zahrada ani balkon, rozhodli jsme se ustlat Joanně v kleci, kterou postavíme ven na okenní

⁷ Acylpirin, tedy acetylsalicylový prášek, byl poprvé vyroben v roce 1896. (Smith, 2012, s. 334)

parapet. Byla to velká klec pro papouška, vyrobená z takzvaného sloního drátu... Namontovat nám ji přišel odborník, muž v malém hnědém klobouku. Sestavenou ji měl za chvíli, přišrouboval ji k parapetu a zajistil dvěma kovovými opěrkami... Určitě byla naprosto bezpečná... a tak jsme se nadechli, vyndali Joannu, tehdy sotva měsíc starou, z košíku a uložili ji do klece. Okamžitě se za krajkovými záclonami v oknech protějších domů objevily tváře starších žen, v nichž se zračilo zděšení. Nikdy z nich zcela nezmizelo, i když na pohled na dítě v kleci si zvykly... Z psychologického hlediska to byl sice riskantní nápad, Joanně ale pobyt v kleci očividně prospíval. Hezky se opálila, nevadil jí mráz, když jsme jí navlékli rukavičky, okamžitě si je stáhla, vyzouvala se z vlněných botiček a shazovala je na ulici – jedna přistála u nohou mlékaře. Pozorovala dění na ulici, naučila se skvěle napodobovat psí štěkot a vyvolávání mužů skupujících hadry a kosti, a stala se z ní velká obdivovatelka Armády spásy. Když sněžilo nebo vál východní vítr, Jill ji oblékla do pytle na zip s otvory pro ruce, který ušila ze staré deky. I v něm se Joanna činila, pokřikovala na kolemjdoucí, a měla v něm víc místa než v největším kočárku... [Za rok] z něj vyrostla, byl to ale obdivuhodný start do života.“ (Smith, 2012, s. 336)

Století dvacáté navázalo na konec století devatenáctého, a i nadále v luxusních a exkluzivních klimatických lázních vzkvétala naturopatie. Ta zavrhovala veškeré umělé léky a byla velmi eklektická a empirická. K již zaběhlé fyzioterapii se v rámci naturopatie přidaly i nové objevené metody jako masáž, léčba sálavým teplem či umělým slunečním zářením, jóga, řízené dýchání, Alexandova metoda hlasových cvičení a Batesova metoda očních cviků. Zatímco nové ozdravovny a klimatické lázně zažívaly svůj vrchol, staré vnitrozemské lázně se během meziválečného období držely na hranici přežití. Tržby jim dělali zejména starší lidé a vojáci zotavující se z válečných zranění. (Smith, 2012, s. 338–339)

Ve dvacátých letech dvacátého století se čím dál větší popularitě těšil nudismus. „*Ve třicátých letech už čistý naturismus přesáhl hranice lékařské terapie, ale stále více se zapléтал do sítě socialistické a fašistické politiky kladoucí důraz na tělesnou zdatnost.*“ (Smith, 2012, s. 342) Na programu letních škola britské *Pokrokové ligy* či letních táborů *Fabiánské společnosti* nechyběly ani společné rozcvičky, během kterých účastníci tančili

bosí lidové tance, společné plavání a slunění. Kolektiv stmelovaly i výlety do přírody a společné pikniky. (Smith, 2012, s. 342–344)

Kouření v Británii ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století zažívalo svůj vrchol. Jakmile se dva přátelé setkali, nabídli si vzájemně cigaretu. Ve třicátých letech dvacátého století kouřilo 80 % mužů a 41 % žen. O zdraví se v té době nestarali, teprve až v padesátých letech dvacátého století byly zjištěny účinky kouření na zdraví a během meziválečného období neproběhla prakticky žádná kampaň proti kouření. „*Král Jiří V., obvykle velmi přísný otec, dával svým synům cigarety v šestnácti; on sám kouřil jako teenager.*“ (Pugh, 2009, s. 264) Podle Wassona (2010, s. 285) připadla velký část výdajů dělnických rodin kromě jídla, osvětlení, oblečení, domácích potřeb, novin a volnočasové zábavy i na tabák. Popularita kouření u žen postupně stoupadla od osmdesátých let devatenáctého století, kdy cigarety pomalu vytlačovaly tehdy populární dýmky. Cigarety ženám nabízely společenštější a více okouzující formu kouření. (Pugh, s. 264–265)

Malí chlapci byli rádi posíláni pro cigarety, protože balíčky obsahovaly obrázkové karty v sadách po třiceti, v nichž našli auta, filmové hvězdy, fotbalisty či boxery. Podle Morgana (1999, s. 475) cigaretové kartičky rovněž velebily například významné osobnosti, jako byl staříčkový čajový magnát „Tommy“ Lipton, nebo pohostinná lady Londonderryová. Z pozice tabákového průmyslu se jednalo o velmi chytrý tah. Začít kouřit bylo všeobecně považováno za iniciaci do dospělosti, a proto většina rodičů akceptovala kouření svých synů ve chvíli, kdy začali vydělávat mzdu, což u mnohých bylo kolem čtrnácti let. Je ovšem paradoxní, že zákon o dětech z roku 1908 zakazoval prodej tabáku osobám mladším šestnácti let. Policisté byli oprávněni zabavovat těmto dětem cigarety na veřejných místech. Tento zákon z roku 1908 byl mezi lidmi velmi nepopulární a vnímali jej jako státní zásah do individuální svobody. (Pugh, 2009, s. 264–265)

Meziváleční Britové nebyli závislí pouze na tabáku. Už ve viktoriánském a edwardiánském období byl v oblibě kokain. Řada známých osobností jako jsou Sir Arthur Conan Doyle či Robert Louis Stevenson jej používali na povzbuzení. V roce 1916 obchodní dům Harrods nabídl sadu obsahující kokain i vojákům na frontě. V módě zůstal kokain i po válce, Britové meziválečných let jej užívali ke zmírnění deprese. Obzvláště populární byla tato droga mezi hvězdami showbyznysu jako americký skladatel Cole Porter či v Anglii velmi populární americká herečka Tallulah Bankhead. Když Tallulah jednou dostala otázku, zda kokain vytváří návyk, odpověděla: „*Samozřejmě, že ne, Měla bych to vědět. Užívám ho*

už léta.“ Britská společnost se od lehkomyšlného přístupu k drogám oprostila až po druhé světové válce. (Pugh, 2009, s. 266–267)

4.6 Nákupy

Ve městech většina žen chodila nakupovat každé ráno. Pro mnohé z nich to byla nejen součást společenského života, ale i nutnost, protože neexistovalo mnoho prostředků k uchování potravin podléhajících zkáze a chtěly vařit v poledne. Jídlo hospodyňky sháněly na různých místech – ve stáncích na trzích, v obchodech se ovocem a zeleninou a v řadě malých specializovaných obchodů s potravinami. Hospodyňky, které se snažily ušetřit, kupovaly až na konci dne, obzvláště v sobotu, kdy řezníci vždy snižovali ceny, protože věděli, že zbylé maso nebude do pondělí prodejné. Možné bylo u obchodníků nakoupit i na úvěr. Ti opravdu chudí pak čekali, až se stánky na tržišti zavřou. V tu dobu bylo dětem dovoleno uklízet vše, co bylo odhozeno nebo ponecháno na zemi. (Pugh, 2009, s. 55–57)

„Hlavní výzvou této formy nakupování bylo rozšíření obchodních řetězců jako byly Liptons, Home and Colonial, The International Stores, David Greig a Sainsbury.“ (Pugh, 2009, s. 55–56) Tradiční obchodníci nesli příchod těchto velkých řetězců velmi těžce. Liptons provozoval již v roce 1929 více než šest set obchodů. Malé obchody však i nadále dominovaly v prodeji ryb, ovoce, zeleniny a chleba. (Pugh, 2009, s. 56)

4.7 Stravování

Na stravování britské společnosti třicátých let minulého století měl stejně jako na zábavu, podobu domova či péči o vzhled – minimálně u zástupců vyšších a středních vrstev – velký vliv vzrůstající konzumerismus, který mohl v určitých kruzích a případech hraničit až s hédonismem. Lidé vzpamatovávající se z prvního světového válečného konfliktu si zkrátka chtěli dopřát. *„Životní prožitky byly ještě zřetelnější. Profesionální fotbalisté klubu Arsenal Herberta Chapmana byli sice bídě placeni, ale dostávali stravu, k níž patřil steak i šampaňské.“* (Morgan, 1999, s. 479)

Sir William Crawford ve svém průzkumu *The People's Food* z roku 1936 zjistil, že 66 % příslušníků vyšších vrstev se nezajímá o dietu⁸, zatímco mezi nižší vrstvou toto číslo vrostlo na 89 %. I přes tuto negativní odezvu se však přístup Britů k jídlu a stravování v meziválečném období značně proměnil. Po roce 1900 veškeré vrstvy obyvatelstva přijaly francouzský zvyk servírovat jídla v chodech na úkor tradičního anglického způsobu, kdy bylo všechno jídlo podáváno najednou. (Pugh, 2008, s. 38–39)

Chutě Angličanů byly určovány mnoha faktory jako jsou tradice, sociální status, pohlaví, cena, dostupnost či kuchyňské vybavení. Například touha Angličanů po červeném masu byla podepřena zvykem i sociálním statusem. Zatímco chléb a zelenina byly považovány za jídlo chudých, maso zastávalo na jídelní tabuli daleko vyšší postavení. I vegetariánské stravě Indů Angličané připisovali vinnu za jejich fyzickou slabost. „*Červené maso bylo základním jídlem aktivního mužného Angličana.*“ (Pugh, 2008, s. 39) V meziválečném období se maso ve velkém množství stalo zlatým hřebem jídelní tabule. Zároveň se v čím dál vyšší míře objevovalo i na stolech chudších domácností. (Montanari, 2003, s. 168) Největší oblibě se v Británii třicátých let těšila slanina. A to hned ze dvou důvodů – bylo možné ji jíst u tepelně nezpracovanou a vydržela déle čerstvá. (Pugh, 2008, s. 39)

Symbol britského stravování – slavné „fish and chips“ – zaznamenal svůj vrchol právě mezi světovými válkami. (Pugh, 2008, s. 40)

Angličané byli známi i pro velkou oblibu ve sladkostech, dezertech a cukru obecně. Hned po Dánech měli tehdy Britové největší spotřebu cukru na světě. V roce 1937 zkonzumoval průměrný Angličan sedmáct uncí cukru za týden – tedy bezmála půl kilogramu. Přidávali je do mnoha z vypitých šálek čaje, pudinků, džemů, jedli jej i v podobě sladkostí, dezertů či čokolády. Ve třicátých letech dvacátého století se čokoládové tyčinky *Mars* či *Milky Way* prodávaly za jednu penci. V roce 1937 se na trhu objevily Angličany milované *Chocolate Beans*, dnes známé jako *Smarties*. (Pugh, 2008, s. 41–42)

Podíváme-li se na vysokou konzumaci cukru z pozitivnější stránky, Angličané díky džemům začali konzumovat ovoce alespoň v nějaké formě. Čerstvé ovoce však bylo i nadále

⁸ Dietou se zde rozumí uvědomělý přístup ke stravování, kterým se má docílit celkového zlepšení zdraví jedince, nikoliv redukce jídla.

démonizováno. Mnoho lidí jej považovalo za nezdravé – zejména pro děti. I proto byla například jablka v meziválečném období velmi levná a široce dostupná. (Pugh, 2008, s. 142)

Role alkoholu v životě Angličanů zůstala velmi silná i přesto, že během první světové války jeho konzumace značně upadla. „*Bylo všeobecně přijímáno, že manuální pracovník musí vypít několik piv v pravidelných intervalech během pracovního dne a rovněž i s každým jídlem, aby si udržel sílu a energii, odřeknutí piva by se mohlo projevit na jeho mužství.*“ (Pugh, 2008, s. 40)

Zatímco epika velkých jedlíků a žroutů získala lidový ráz, elity si vytvořily nové formy distinkce – jíst málo a převážně zeleninu. Mezi těmito typy konání existuje reálná i symbolická souvislost. „*Výsada jíst hodně byla obvykle provázena výsadou jíst maso a závist a touha po tuku byla především závistí a touhou po masu.*“ (Montanari, 2003, s. 167) Základní funkcí masa v minulém století bylo poskytovat tuk. Tučnější maso se tak ekonomicky i kulturně cenilo mnohem více než maso libové, kterému naopak dávají přednost naopak lidé jednadvacátého století. Mimo jiné to i „*vysvětluje zálibu tradičních, především „lidových“ kuchyní v takových druzích kuchyňské úpravy, jako je vaření, které na rozdíl od pečení či rožnění oním bohatstvím nemrhá, nýbrž je jen rozpustí a koncentruje ve vývaru s nespornou energetickou hodnotou, jež lze konzumovat přímo nebo se dá použít jako přísada do jiných pokrmů.*“ (Montanari, 2003, s. 168)

V kulturní rovině se postupně začal proměňovat i pohled na množství jídla. „*Nebezpečí hladu a strach z něj nahradilo nebezpečí a strach z přemíry jídla.*“ (Montanari, 2003, s. 168) Slovo dieta získalo naprosto odlišnou konotaci. Řekové jej vymysleli jako pojem pro každodenní režim stravy, který si má jedinec vytvořit dle vlastních potřeb a tělesné schránky. Ve století 20. začíná mít dieta záporný tón a nejčastěji se o ní mluví ve smyslu odnětí či redukce jídla. „*Nemoci z nedostatku potravy v bohatých zemích postupně vytlačily choroby z nadbytku jídla.*“ (Montanari, 2003, s. 169)

Ve století devatenáctém se jedlo za pomoci stříbrných příborů, jelikož stříbro jako jeden z mála kovů nezpůsobil vedlejší nepříjemné pachuti. Později se začaly používat příbory z levnější alpacky, což je slitina obsahující 85 % mědi, 12 % niklu a 3 % zinku, která se postříbřila pouze na povrchu. V roce 1921 se již začaly jídelní příbory zhotovovat z nerezavějící ocele. Ta ostatní „zastaralé“ materiály postupně vytlačovala i ve třicátých letech minulého století. (Vondruška, 2019, s. 201–202)

4.8 Bydlení

Vlastnické bydlení se stalo jedním ze symbolů třicátých let. Jen mezi světovými válkami bylo v Británii postaveno na čtyři miliony nových domů. Financování bylo přístupnější, metody výstavby snazší a půjčky již dostatečně společensky přijatelné. Střední třída se tak mohla z pronajímaných bytů přesunout do vlastních domů. (Wasson, 2010, s. 286) „*Polovina Britů žila ve městech s více než 50 tisíci obyvateli.*“ (Wasson, 2010, s. 302–303) Viditelným trendem té doby byl však rovněž přesun z měst na předměstí. Modelovým příkladem jsou severozápadní předměstí Londýna jako Harrow, Hendon a Kingsbury, kde se velkým stavěly nejen populární dvojdomky, ale i nákupní střediska, biografy a fotbalová hřiště. „*Neuspořádaná stužka dvojdomků obývaných středními třídami se táhla podél hlavních tepen a hluboko se zakusovala do okolní krajiny, vcelku nijak neobtěžovaná kontrolami životního prostředí, jejichž snahou mělo být zachování „zelených pásů“ kolem velkých měst.*“ (Morgan, 1999, s. 480) Zlepšení životní úrovně u střední třídy a výdělečnější pracující třídy bylo v ostrém kontrastu s postiženými oblastmi. „*Jih země nadále expandoval, ve starých průmyslových oblastech ve středu země a na severu populace ubývalo.*“ (Wasson, 2010, s. 302–303)

Masový nárůst levných nemovitostí^[9] a nástupu konzumerismu zapříčinily, že lidé ve velkém nakupovali i vybavení do domů, především v podobě domácích spotřebičů a volnočasových propriet jako rádio. Přesídlování do nových domů na předměstí a nákup materiálních symbolů doby navíc výrazně podpořil ekonomické zotavení státu po hospodářské krizi a snahu národní vlády o narovnání ekonomických podmínek. (Taylor, 1992, s. 344)

Mnohé rodiny třicátých let začaly dávat přednost venkovu před městem. Idylický venkov také často lákal bohaté politiky a obchodníky. „*Chtěli vlastnit venkovský dům ne proto, že to byl krok na cestě do parlamentu, ale protože byli zamilovaní do myšlenky venkovského domu – protože pro ně představoval mír, tradici, krásu a důstojnost.*“ (Girouard, 1978, s. 302) Společenské změny, které byly popisovány v předchozích kapitolách se však nevyhnuly ani venkovu – ačkoliv tempo proměny bylo oproti městu znatelně mírnější. „*Méně služebnictva, vliv Ameriky a reakce poválečné generace proti jejich rodičům – to vše sehrálo svou roli.*“ (Girouard, 1978, s. 310). Tyto změny daly za

⁹ V souvislosti s tímto fenoménem třicátých let dvacátého století je v cizojazyčné literatuře uváděn termín *Housing Boom*.

vznik nekonvenčním domácnostem i chování hostů. Lidé se přestali převlékat k čaji, ačkoliv pro večere tento společenský požadavek platil i nadále. Prostory vyhrazené pro muže a ženy se přestávaly užívat. Kulečník, který byl populární zejména jako mužská večerní zábava, nahradil stůl na bridž, který obě pohlaví propojil v salonu. (Čechová, 2014, s. 5–6)

4.9 Doprava

Jako věk automobilů jsou uváděna dvacátá léta dvacátého století, tehdy si však vlastní vůz mohli dovolit jen představitelé společenské elity. V následující dekádě získaly automobily odlišnou symboliku – staly se dostupným prostředkem zábavy a ukazatelem nárůstu vlivu bohatnoucí střední třídy. Byla to právě třicátá léta minulého století, kdy zároveň dochází k první masové distribuci automobilů.

Milníkem v tomto přerodu se stala první světová válka, kdy začaly být automobily hojně využívány i pro osobní účely. Roku 1914 bylo v Británii 132 tisíc soukromých automobilů. V roce 1930 se toto číslo několikanásobně zvýšilo na 1 056 000. O pět let později bylo zaevidováno bezmála 1,5 milionů soukromých aut. (Pugh, 2009, s. 243) Není bez zajímavosti, že to byl právě automobilový průmysl, který ve třicátých letech dvacátého století v Británii prosperoval i přes dozvuky velké hospodářské krize a zvyšující se chudobu a nezaměstnanost. Roku 1936 představoval druhý nejziskovější průmyslový obor v zemi, který dával práci dvěma milionům zaměstnanců. (Pugh, 2009, s. 243)

Většinový britský automobilový trh spadal pod kontrolu tří dominantních výrobců – Britů Herberta Austina a Williama Morrise a Američana Henryho Forda. Austin a Morris v roce 1930 vyráběly zhruba dvě třetiny automobilů. Největší zájem byl o malá a finančně dostupná auta. Populárním modelem celé dekády byl Austin Seven, který se díky ceně 165 liber stal jedním z nejlevnějších malých aut na trhu. Ačkoliv Ford zaznamenal po první světové válce mírný úpadek, jeho model Ford Eight, který přišel na 120 liber, se v roce 1932 stal vůbec nejprodávanějším automobilem v celé Británii. (Pugh, 2009, s. 245) Pro lepší představu je namístě uvést, že auto za 100 až 150 liber představovalo třetinu ročního platu učitele, který byl jedním z představitelů střední třídy. (Glynn, Booth, 1995, s. 30)

Vlastnictví automobilu se ve třicátých letech dvacátého století velmi úzce provázalo s třídním a společenským postavením, pohlavím i vykonávanou profesí jedince. Většina představitelů pracující třídy si vlastní automobil nemohla dovolit. Za hlavního spotřebitele

tohoto zboží je ve třicátých letech dvacátého století modelově považován muž ze střední třídy, často doktor. Takovému majiteli automobilu však vozidlo nesloužilo pouze na cesty do zaměstnání, v této dekádě se začala hojně rozvíjet i turistika a cestování po Británii, při níž hrál automobil klíčovou roli. (Bowden, 2003, s. 365)

Samotná jízda automobilem byla značně nebezpečnou činností, protože v té době nebyly vyžadovány žádné zkoušky k získání řidičského průkazu a dopravní značení se užívala jen výjimečně. Číslo obětí dopravních nehod byla tím pádem velmi vysoká. V roce 1930 při autonehodě zahynulo okolo 7 000 lidí, zraněno jich bylo na 150 000. Tato čísla jsou obzvláště alarmující, když si uvědomíme, že v roce 2004, kdy na silnicích Británie jezdilo už 33 milionů vozidel, na následky dopravní nehody zemřelo 3 221 lidí a zraněných jich bylo 31 130. (Pugh, 2009, s. 246–248) „*K velkému počtu obětí také přispíval neadekvátní stav dopravních komunikací a fakt, že mnozí představitelé společenské elity chápali jízdu automobilem jako adrenalinový sport.*“ (Mudráková, 2012, s. 44)

K rozvoji dopravy nedošlo pouze na poli osobních vozidel, značný posun zaznamenala i hromadná doprava. V průběhu třicátých let dvacátého století se podařilo patrným způsobem rozšířit trasu metra v největší britské metropoli. „*Ve vnějším Londýně znamenalo prodloužení „podzemky“ na sever na Cockfosters na okraji Hertfordshiru nebo na západ směrem na Uxbridge na hranicích s Buckinghamshirem rozšíření služeb a profesionálních oblastí úřednické populace.*“ (Morgan, 1999, s. 479)

Civilní letectví nebylo v porovnání s jinými evropskými státy mezi světovými válkami zvláště populární. V roce 1930 přepravily dvě hlavní společnosti, Imperial Airways a British Airways, 58 000 cestujících ročně, zatímco v Německu to bylo 93 000 a ve Spojených státech 386 000. V roce 1931 přišla jedna letenka do Paříže na čtyři libry, což bylo asi o padesát procent více, než kolik by stála cesta po moři a železnici. O rok později vzrostla její cena na pět liber, což byl v době všeobecné deflace katastrofální trend. Letecké společnosti se však malý zájem cestujících snažily zvrátit propagačními triky a zákaznickým servisem. Fungovaly mimo jiné třicetiminutové „*Tea Flights*“ nad Londýnem, kdy byl pasažérům podáván čaj a oni mohli z výšky pozorovat britskou metropoli. V roce 1933 byly tyto lety během pátečních a sobotních odpolední ženám nabízeny za zvýhodněnou cenu. Cílem bylo dobře situované dámy navyknout na létání natolik, aby začaly využívat pravidelné nákupní lety do Paříže. Tyto jednodenní výlety do hlavního města Francie byly oblíbené mezi movitými Angličany, kteří tak měli možnost ráno odletět, naobědvat se

v centru Paříže, vydat se po nákupech a obhlídkách salónů a povečeřet zase doma v Anglii. (Máchalová, 2012, s. 54–55) Imperial Airways se ve svých propagačních materiálech rovněž snažily ujistit své zákazníky, že jejich piloti nejsou sportovci, ale rodinní příslušníci, a jako takoví by se oddávali vzdušným hrdinstvím. Dámám navíc letecká společnost slibovala, že jejich pleť nebude při cestování letadlem trpět. Od roku 1932 se cesty v pohodlnějších letadlech *Handley-Page Heracles* vyznačovaly dvěma toaletami, vykládaným dřevěným obložením, pohodlnými křesly a zařízeními pro regulaci topení a chlazením vzduchu v kabinách. (Pugh, 2009, s. 377)

4.10 Cestování

V meziválečném období trávily dovolenou u moře zhruba dvě třetiny Britů. Na výlety se v té době vyraželo zejména autokarem či vlakem. Mnozí Britové si však také pořídili auto či obytný přívěs. Do provozu bylo uvedeno množství prázdninových táborů a chat na pláži. (Smith, 2012, s. 337) Díky rozmachu vlastnictví automobilů vyraželi tehdejší majitelé osobních vozidel na pravidelné víkendy mimo města. Oblíbenou a častou víkendovou aktivitou se ve třicátých letech dvacátého století staly výlety na anglický venkov a k moři. (Bowden, 2003, s. 365)

Mezi hlavní turistické destinace britských turistů meziválečného období patřilo jižní pobřeží, jihozápad, Kent, Essex či východní pobřeží. Zatímco Blackpool a Brighton přitahovaly masy lidí, každý z regionů rovněž disponoval klidnějším letoviskem pro střední třídy. Některá střediska nabízela odlišné sociální zóny. Ve Scarborough byli například návštěvníci ujištěni, že jsou zde „*přirozené bariéry, které oddělují třídy návštěvníků.*“ (Pugh, 2009, s. 279)

Roku 1930 byla po vzoru německého mládežnického hnutí Wandervogel založena jeho britská obdoba pod názvem *YHA – Youth Hostel Asociacion*. Během celých třicátých let v ní přenocoval více než milion mladých turistů. Mladé dívky zkratkou žertovně vykládaly jako *YHA – Young Husband Assured*, tedy „mladý manžel zaručen“. „*Pravděpodobnost, že se na takovém výletě bez dozoru rodičů seznámí s pohledným mladým socialistou, nebo dokonce studentem práv či medicíny, byla stejně vysoká jako naděje jejich vrstevnic z vyšších vrstev, že najdou ženicha u plaveckého bazénu, na golfovém hřišti, automobilových závodech nebo tenisovém kurtu.*“ (Smith, 2012, s. 338)

4.11 Kultura

Co se umění týče, byla třicátá léta dvacátého století tvůrčím a plodným obdobím. (Morgan, 1999, s.480) V této dekádě byla britská kultura – stejně jako v letech dvacátých – stále velmi orientovaná na literaturu a psané slovo obecně. „*Díky levným paperbackům, například slavné edici „Penguin“ od Allena Lanea, byly levně k mání všechny možné texty od šestákových krváků po Shakespeara.*“ (Wasson, 2010, s. 303) Hlavním intelektuálním hnutím se stal modernismus, který v sobě reflektoval ztrátu tradiční kultury a odlidštění společnosti kvůli válce. Modernistickou estetiku přijala rovněž *Bloomsbury Group*, volné sdružení umělců a intelektuálů. Do skupiny patřila Virginia Woolfová či John Maynard Keynes. „*Členové Bloomsbury odmítali konvenční morálku, ale ve skutečnosti nebyli zase tak radikální, jak si mysleli.*“ (Wasson, 2010, s. 304)

Zřejmě nejslavnějším meziválečným spisovatelem byl George Orwell, který projevil svou vášeň a inteligenci zejména ve svých kousavých reportážích o chudobě a politice. (Wasson, 2010, s. 304) „*Některá z nejpůsobivějších literárních děl tohoto období – poněkud dvojnásobná sága George Orwella Cesta k wiganskému molu, patetický příběh Waltera Greenwooda Lásky na podpoře, dojemný popis života v hornických vesničkách Walesu Lewise Jonese Cwmardy a Žijeme – ostře evokují důsledky této strukturální chudoby na tehdejší sociální a kulturní klima.*“ (Morgan, 1999, s. 478) Držitel Nobelovy ceny za literaturu Rudyard Kipling zůstal aktivním spisovatelem až do roku 1936. (Morgan, 1999, s. 475) „*Nadšené přijetí čekalo introspektivní práce Virginie Woolfové a romány irského spisovatele Jamese Joyce.*“ (Wasson, 2010, s.303–304)

Jedním z nejvýznamnějších básníků té doby zůstával Thomas Stearns Eliot, konzervativní katolík amerického původu. Části z jeho klíčového díla *Čtyři kvartety*, za které mu byla udělena Nobelova cena za literaturu, začaly vycházet už od roku 1930, ačkoliv celá sbírka byla knižně vydána až o třináct let později. Eliot během třicátých let rovněž začal inklinovat k divadlu. Toto své období dramatu zahájil v roce 1935 hrou *Vražda v katedrále*, která pojednává o mučednictví Thomase Becketa. Na politiku a zahraniční dění často skrze poezii reagovali mladší básníci jako byli Wystan Hugh Auden, Stephen Spender, Cecil Day Lewis či Louis MacNeice. Audenova slavná báseň *Španělsko* z roku 1937 reflektuje básnickovu krátkou účast v občanské válce. „*Je významné, že tito mladí básníci flirtovali*

s jakýmsi druhem neomarxismu, pokud se ovšem nestali přímo komunisty.“ (Morgan, 1999, s. 480)

Britská hudba třicátých let dvacátého století nebyla natolik rozmarná jako literární tvorba. Trendem té doby však bylo experimentování a opuštění od tonality. (Wasson, 2010, s. 303) Romantické motivy Holsta a Delia musely zápasit s experimentálními proudy atonální – téměř až astrukturální – hudby následovníků rusého skladatele Igora Stravinského či rakouského skladatele Arnolda Schönberga. Za vlivného uměleckého komponistu té doby bychom mohli označit Ralpa Vaughan Williamse, který ve své tvorbě dostatečně reagoval na současné kompoziční techniky, ale zároveň zůstal hluboce anglický, neboť vycházel z tradičních melodií a námětů. Ukázal tak, jak lze skloubit moderní tlak s národními hudebními tradicemi. (Morgan, 1999, s. 480–481) Melodicky komponovali rovněž Gustav Holst či Edward Elgar. (Wasson, 2010, s. 304)

Pro sochařství i malířství byla třicátá léta dvacátého století obdobím velkých inovací. Obrazy i sochy třicátých let se často abstrahovaly a deformovaly. (Wasson, 2010, s. 303) „*Novou životní sílu britského sochařství ohlásilo dílo Henryho Moorea, syna yorkshirského horníka a Epsteinova žáka.*“ (Morgan, 1999, s. 481) Další sochařskou průkopnicí se pak stala například Barbara Hepworthová, žena malíře Bena Nicholsona. Malířství třicátých let minulého století pak nabídlo rustikální křesťanský symbolismus Stanleyho Spencera či fascinaci francouzským surrealismem Paula Nashe.

V meziválečném období se architektura dočkala několika inovací, zejména pak ta ve velkých městech. „*Britská architektura nabízela řadu vývojových cest a opravdový liberalismus – od klasických veřejných staveb projevujících vliv Gropiuse a německého Bauhausu, přes průmyslové továrny a biografy ovlivněné secesí a art deco, až ke každodenním, ale důležitým stavbám, jako byly zajímavé stanice Picka a Holdena pro londýnské metro.*“ (Morgan, 1999, s. 481)

Populární kultura se soustředila na jednoduchou formu zábavy. Vzhledem k tomu, že řada filmů pocházela z Hollywoodu, Britové byli poprvé masově vystaveni americké konzumní kultuře. Ovšem přínos byl dvousměrný. Britští herci a režiséři slavili velké úspěchy za oceánem. Mezi nejznámější z těch, kteří se prosadili ve Spojených státech, patří Charles Laughton, Charlie Chaplin, Laurence Olivier, Cary Grant, Bob Hope, Deborah Kerrová, Vivien Leightová nebo David Niven. (Wasson, 2010, s. 303)

Rozhlasová zábava zůstávala čistě britská. Vysílání započalo již ve dvacátých letech dvacátého století pod vedením ředitele Johna Reitha. Od té doby musela tehdejší BBC, British Broadcasting Corporation, odolávat mnoha ústupkům průměrného vkusu a soupeřit se zámořskými komerčními konkurenty. Jméno si rozhlas vybudoval díky kvalitní zpravodajské službě, která v době rostoucí nervozity z nadcházejícího válečného konfliktu přitahovala další a další posluchače. „Živým rozhlasovým přenosem se s národem rozloučil Eduard VIII. a v živém přenosu v září 1939 oznámil Neville Chamberlain vyhlášení války.“ (Wasson, 2010, s. 303)

V roce 1936 zahájila BBC první pravidelné televizní vysílání – ačkoliv jen v omezené míře a pouze do začátku druhé světové války. (Wasson, 2010, s. 303)

Biograf byl ve třicátých letech jedním nejčastějších způsobů naplňování volného času. Na kulturní rovině se biograf rovněž stal místem pronikání americké kultury do britské společnosti, což je drobný módní fenomén, který je rovněž se třicátými lety pevně spjat. Zpočátku byl americký dialekt vnímán negativně a britské publikum k němu přistupovalo střídme a se skepsí. Vzhledem k tomu, že v této dekádě byly filmy na rozdíl od 20. let již mluvené, amerikanizaci britské angličtiny a společnosti jako celku se nedalo zabránit. Hollywoodské filmy byly postupem času přijímány se všeobecným nadšením. Roli hrál i fakt, že co do kvality a kvantity produkce se britská tvorba s tou americkou nemohla měřit. Spojené státy měly na rozvoj filmové činnosti nesrovnatelně vyšší finanční obnosy. (Hattersley, 2009, s. 310–311) To bylo i důvodem, proč množství nadaných britských herců a jiných profesionálů z filmařského odvětví dalo přednost zaměstnání v USA. Jmenovitě Edna Best, Charles Laughton, Vivien Leight, Leslie Howard či světově proslulý režisér Alfred Hitchcock. (Pugh, 2009, s. 341)

V roce 1927 byl jako opatření proti americké tvorbě schválen takzvaný Cinematographic Film Act, který ukládal navýšení britské filmové produkce. Ta díky tomu vzrostla do roku 1936 ze 7,5 % na 20 %. (Pugh, 2009, s. 340) Zákon sice napomohl produkci rychlých filmů nevalné kvality, o zlepšení situace na úkor Spojených států se ovšem nezasadil. I přesto bylo ve třicátých letech dvacátého století natočeno množství slavných britských snímků. Pod režii již zmíněného režiséra Alfreda Hitchcocka vznikly filmy *Muž, který věděl příliš mnoho* (*The Man Who Knew Too Much*, 1934), *39 stupňů* (*Thirty-Nine Steps*, 1935), *Zmizení staré dámy* (*The Lady Vanishes*, 1938) nebo *Jamaica Inn* (*Jamaica Inn*, 1939). Dalším úspěšným tvůrcem byl britský režisér maďarského původu Alexandr

Korda, jehož historická sága *Šest žen Jindřicha VIII. (The Private Life of Henry VIII., 1933)* se těšila velkému úspěchu na domácím i americkém trhu. (Pugh, 2009, s. 341)

4.12 Móda

Hranaté šaty s délkou ke kolenům dvacátých let dvacátého století se staly přežitkem prakticky přes noc. Sukně se od boků začaly rozšiřovat a klesly ke kotníkům, pas se naopak zvedl a ženy jej zvýrazňovaly vázačkou či páskem. „*Dlouhé upnuté rukávy a zdůrazněná ramena zvyšovaly eleganci protáhlé siluety.*“ (Máchalová, 2012, s. 53)

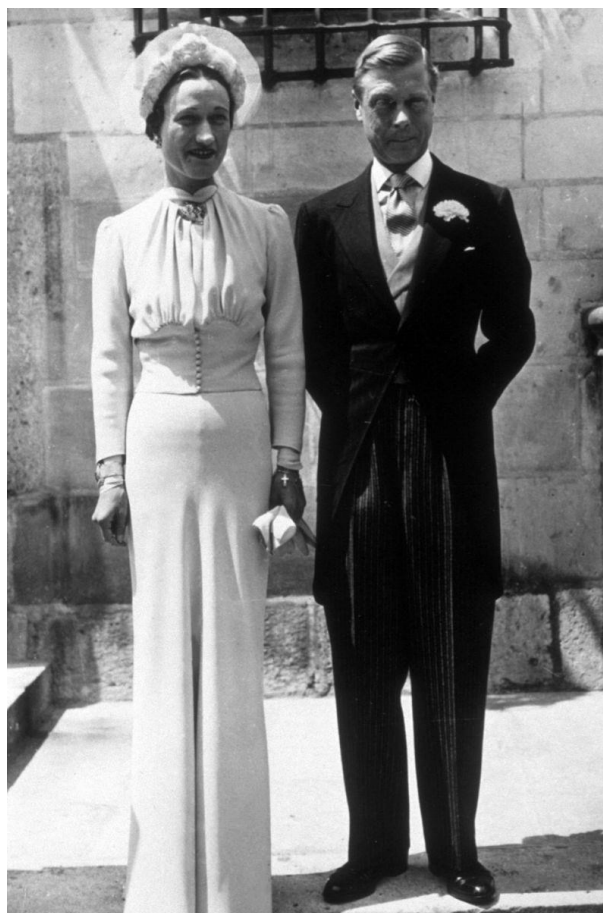
V průběhu třicátých let dvacátého století se začala formovat elegantní a nadčasová móda pro běžný den, která sestávala z šatů dokonale sladěných s kabátkem či z kostýmu. „*Anglické tkaniny, všechny ty tvídy a tartany s výraznou strukturou a vzorem „rybí kosti“ či „kohoutí stopy“, zažívaly zlaté časy.*“ (Máchalová, 2012, s. 58) Barevně byly v módě tlumenější kombinace jednotlivých dílů „tón v tónu“. Tento decentní styl rozvinuli a vypilovali Coco Chanel, Mainbocher, Molyneux či francouzský návrhář Marcel Rochas. V roce 1935 bylo vyvinuto nylonové vlákno a s ním i první „nylonky“. Malé kloboučky byly nahrazeny „*klobouky s větší krempou, které tvořily krásný rám robustnějším obličejům Angličanek.*“ (Máchalová, 2012, s. 55)

Hygienická reforma třicátých let dvacátého století se promítla i do stylu oblékání ve formě kratších sukní a volnějších oděvů. Korzety postupně vymizely z dámských skříní, až ke konci dekády byl ženský pas opět stažen. (Máchalová, 2012, s. 55) Zásadami dobré hygieny a pohodlí se řídili i zhotovitelé oblečení určenému ke sportování. Sportovní oblečení se začalo vyrábět z lehčích, prodyšnějších materiálů a pružných úpletů světlých barev, „*rozvolnily se kalhoty, obnažily paže, záda a nohy.*“ (Smith, 2012, s. 332) Populárními se staly šortky, sandály a plážové pantofle.

Hollywoodský svět začal prostupovat do módy a ohrožovat tak pařížskou módní nadřazenost. Právě hollywoodská kinematografie způsobila větší bohatost a okázalost večerní toalety z konce třetí dekády minulého století. V roce 1939 dokonce večerní oděv připomínal krinolíny. Pas byl opět stažen korzetem, na scéně se objevily natužené spodničky. Módní domy používaly pro večerní róby typicky používaly pravé hedvábí se suchým omakem a organzu. Toalety byly šité tak, aby ukazovaly větší množství nahé kůže, často byla odhalená dokonce celá ramena či záda. Oblíbené byly asymetrické dekolty,

pokrývající pouze jedno rameno, tenký živůtek bez ramínek či výstřih do pásku jako u opalovaček. (Máchalová, 2012, s. 55–56) Díky levným ale módním oděvům vyrobeným z umělého hedvábí se mladým pracujícím ženám podařilo napodobit filmové hvězdy. Díky tomu, že módní průmysl v meziválečném období uváděl každým rokem na trh novou barvu nebo styl, zjistily méně majetné ženy, že je vůbec poprvé možné oblékat se jako bohatí. (Pugh, 2009, s. 139)

Londýn se sice v oblasti odívání nemohl rovnat Paříži, ale o malí obchodníci nabízeli modely z dílny italské návrhářky Elsy Schiaparelli, Jaegerovy tenisky a vycházkové oblečení. A pokud zboží zrovna neměli, bylo možné si je u nich objednat. *„Běžně k dostání byly i koupací pláště a plážová pyžama od Jantzena nebo Hermèse, americká trička a trenýrky, měkké klobouky se širokou střešou chránící proti slunci, koupací čepice a plavky z „aquasatenu“ odhalující záda.“* (Smith, 2012, s. 332–333) Jedním z ikonických modelů třicátých let dvacátého století se staly modré elegantní svatební šaty, které americká módní značka *Mainboucher* v roce 1937 navrhla pro Američanku Wallis Simpsonovou, kvůli níž se vzdal trůnu Eduard VIII. Šaty patřily k nejčastěji kopírovaným modelům své doby. (Máchalová, 2012, s. 58)

Obrázek 2: Bessie Wallis Simpsonová a vévoda z Windsoru, odstoupivší král Eduard VIII., na francouzském zámku Candé. Zdroj: HelloMagazine.com.

Anglická mutace módního magazínu *Vogue* tehdy pravidelně a s naprostou samozřejmostí referovala o rozmařilých nákupních výletech společenské smetánky. V magazínu *„se s nadsázkou psalo o tom, že automobily vycházejí z módy, a to o ty s dokonalou aerodynamickou karoserií. Tvrdivo se, že je potřeba se naučit létat, chceme-li jít s dobou.“* (Máchalová, 2012, s. 54) Movití Angličané tak pořádali jednodenní nákupní letecké výlety z Londýna do Paříže. Cestující posnídali na londýnském *Croydonu*, káva na

ně čekala už na pařížském letišti *La Bourget* a následně poobědvali v centru. Po nákupech a obhlídce salonů se chystali na zpáteční cestu a večeri si dali už opět v Británii. (Máchalová, 2012, s. 54–55)

5 Agatha Christie

Autor píše o tom, co zná, co sám viděl. Ačkoliv Agatha Christie psala z většiny pouze fikci, promítala do ní své vlastní postřehy z okolí, myšlenky i bohaté cestovatelské zkušenosti. Následující kapitoly ve stručnosti mapují milníky a tvárné okamžiky života Agathy Christie.

5.1 Dětství a dospívání

Agatha Millerová se narodila 15. září roku 1890 do typické viktoriánské rodiny. Byla třetím a nejmladším dítětem Frederica Alvaha a Clary „Clarissy“ Millerových. Na své dětství vzpomíná jako na mimořádně šťastné – měla domov se zahradou, starostlivou chůvu a rodiče, kteří se vzájemně měli upřímně rádi. (Christie, 2020, s. 15) Agatha vyrůstala v podstatě jako jedináček, protože její sourozenci Madge a Monty byli mnohem starší než ona a většinu času tak trávili mimo domov v Ashfieldu. Jak bylo tehdy dobrým zvykem, získala Agatha základní vzdělání od svých rodičů. Šťastným dětstvím silně otřásla smrt Agathina otce v roce 1901. Fredericův odchod zasáhl celou rodinu nejen z osobního, ale i z finančního hlediska. *„Bylo například nezbytné, aby Agathina matka Ashfield občas pronajímala, aby vyšli s penězi, což znamenalo, že v dobách, kdy býval dům obsazen, byly nuceny za velice skromných podmínek s Agathou cestovat.“* (Bunson, Čermák, 2007, s. 11) Po domácím vzdělávání chodila Agatha rok a půl do školy slečny Grundové, kde ji nejvíc těšilo studium hudby a matematiky. (Christie, 2020, s. 157) Ve svých patnácti letech Anglii opustila, odjela do Paříže studovat školu pro mladé slečny. Ta ji měla připravit nejen na její budoucí život ve společnosti, ale rovněž ji zdokonalit ve znalosti hudby a francouzského jazyka. Studovala zde i zpěv a hru na piano, v obojím silně vynikala nad jinými dívkami. Pro ostýchavost a nedostatečně silný hlas však od kariéry zpěvačky upustila. (Christie, 2020, s. 157–171) *„Po celý dlouhý život si přesto zachovala lásku k hudbě a ovládala hru na klavír.“* (Bunson, Čermák, 2007, s. 11)

5.2 Literární počátky, první manželství, spisovatelský úspěch

Mladá Agatha Millerová byla přitažlivá a inteligentní žena a dostávala mnoho nabídek k sňatku. Všechny je však odmítala až do roku 1912, kdy se uvolila vzít si jednoho

majora dělostřelectva. Rok na to se ve svých třiatdvaceti letech na jednom večírku seznámila se svým budoucím prvním manželem – majorem dělostřelectva Archibaldem Christiem. A zamilovala se. (Bunson, Čermák, 2007, s. 11) „*Byl to vysoký, pohledný mladý muž s drobnou kudrnatými vlasy, s velice zajímavým, jakoby vzhůru mířícím nosem a s nadmíru ledabyly sebevědomým vystupováním.*“ (Christie, 2020, s. 224) Agathe tak nezbylo nic jiného než napsat nepřijemný dopis svému prvnímu snoubenci, v němž mu oznamovala zrušení jejich plánované svatby. Rok nato byli na Štědrý den 1914 Agatha a Archibald oddáni. Dva dny po jejich sňatku však musel Archibald odejít bojovat v první světové válce. Ani Agatha nebyla během válečného konfliktu nečinná a začala pracovat jako dobrovolná ošetřovatelka raněných vojáků v místní nemocnici. V průběhu války stihla poznat i prostředí nemocniční lékárny a výdejny léků v Ashfieldu. Právě tam Agatha načerpala později mnohokrát zužitkované znalosti o lécích, často i jedech, které sporadicky využívala ve svých příbězích. (Bunson, Čermák, 2007, s. 11–12)

Při práci v lékárně měla Agatha Christie dostatek volného času, a tak ve svých šestadvaceti letech začala pracovat na svém vůbec prvním detektivním příběhu. Psaní nebylo pro Agathu ani novým, ani překvapivým koníčkem. „*Clara i Medge psaly povídky, a tak je psala i ona.*“ (Morgan, 2020, s. 100) Knihu se jí podařilo napsat a po dlouhém hledání nakladatelství a mnoha odmítnutích v roce 1921 vyšla její první kniha pod názvem *Záhada na zámku Styles*. Veřejnost si tak poprvé mohla přečíst o případu světoznámého belgického detektiva Hercula Poirota. Příběh se nedočkal většího komerčního úspěchu, což bylo pro Agathu demotivující a uvažovala, zda by v dráze spisovatelky měla vůbec pokračovat. Navíc kvůli podmínkám obsaženým ve smlouvě nevydělala Christie na knize téměř žádné peníze. Při podpisu smlouvy s nakladatelstvím *Bodley Head* se však zavázala k napsání dalších čtyř titulů. Musela tak v psaní pokračovat.

Po návratu Archibalda Christieho z války začali manželé konečně žít dlouho odkládaný rodinný život. „*Archie odešel od letectva s odhodláním začít pracovat v City a vydělávat peníze.*“ (Morgan, 2020, s. 105) Usadili se a roku 1919 se jim narodilo Agathino jediné dítě – dcera Rosalind. (Morgan, 2020, s. 105–107)

Rok po první knize vyšel tiskem její druhý titul *Tajemný protivník*. „*Napsána byla hlavně proto, aby výtěžek pomohl udržet Ashfield, i když ji Archie v psaní povzbuzoval.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 12) V závěsu následovaly knihy pod názvem *Vražda na golfovém hřišti*, *Muž v hnědém obleku*, *Poirotova pátrání* a *Tajemství Chimneys*.

Začala být známější a vyhledávanější autorku, kterou už nakladatelství neodmítala, naopak ji toužila získat pro sebe. Agatha nevhodnou smlouvu, která ji nedávala ani žádná procenta z prodeje knih, vyměnila za smlouvu u vydavatelství *William Collins, Sons & Co Ltd.* Tam publikovala všechny knihy až do své smrti. První knihou, kterou zde vydala, se stal titul *Vražda Rogera Ackroyda*, „jeden z nejnapínavějších, nejnovátorštějších a nejoblíbenějších detektivních příběhů dvacátého století.“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 12) Tento příběh vzbudil velkou diskusi mezi odborníky i čtenáři, na jejímž základě v roce 1928 vznikly dva soubory pravidel detektivního žánru od spisovatelů S. S. Vand Dinea a Ronalda Knoxe.

Právě kniha *Vražda Rogera Ackroyda* je jakýmsi milníkem ve spisovatelské kariéře Agathy Christie, protože ji přinesla celonárodní uznání a Christie na sebe přitáhla pozornost jak laiků, tak i kritiků. (Šupšaková, 2019, s. 8)

Úspěch se dále stupňuje. Následující kniha *Velká čtyřka*, která se od předchozích liší tím, že jde o špionážní román, se stala komerčním hitem a prodalo se dvakrát více výtisků než u *Vraždy Rogera Ackroyda*. (Šupšaková, 2019, s. 8) Tam je však na vině i událost v podobě slavného zmizení a znovuobjevení Agathy Christie.

5.3 Zmizení v roce 1926

V roce 1926 se Agatha s Archiem začínali vzájemně odcizovat natolik, že Agatha na počátku roku odjela na dovolenou na Korsiku bez manžela. Po návratu domů Agatha zjistila, že její matka vážně onemocněla zánětem průdušek. „*Clara Millerová zemřela pouze o několik dní později a Agatha čelila této pohromě osamělá, protože Archie pobýval tou dobou ve Španělsku.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 12) Když se po návratu domů dozvěděl o smrti tchyně, vydal se zase pryč. Nedlouho nato ženě oznámil, že se chce rozvést, protože se zamiloval do jiné ženy, Nancy Neelové. Agatha Christie to ve *Vlastním životopise* (2020, s. 372) zpětně okomentovala následovně: „*Myslím, že těmito slovy ona část mého života – šťastného, úspěšného, důvěryplného života – skončila.*“

Agatha se z důvodu smrti své matky a probíhající manželské krize nervově zhroutila. Na základě množství stresorů v životě a dlouhodobého zármutku odjela Agatha Christie 3. prosince z domu. Následujícího rána se našlo její prázdné auto s osobními věcmi na pobřeží v Newlands Corner v Berkshiru. Kapota byla zvednutá, světla svítla a uvnitř auta byl kožich

a kufr a Agathin prošlý řidičský průkaz. Policie vyhlásila pátrání, což způsobilo mediální senzaci – obzvláště proto, že *Vražda Rogera Ackroyda* se stále držela na pozici jedné z nejprodávanějších knih roku. Noviny *The Daily Mail* dokonce vypsaly odměnu v podobě jednoho sta liber tomu, kdo spisovatelku objeví. (Bunson, Čermák, 2007, s. 12–13)

Po dobu jedenácti dnů byla nezvěstná. Pátral po ní mimo jiné i tvůrce Sherlocka Holmese sir Arthur Conan Doyle. Nalezena byla v hotelu Hydro v Harrogate, kde ji poznal hudebník Bob Tappin. Agatha byla v hotelu přihlášená pod jménem Teresa Neelová. Archibald po shledání s manželkou učinil veřejné prohlášení, že jeho žena trpí naprostou ztrátou paměti. (Bunson, Čermák, 2007, s. 12–13) Toto vysvětlení předkládá i Janet Morgan v *Životopise* (2020, s.176). Incident se nikdy nevyjasnil v plném rozsahu a koluje kolem něj řada konspiračních teorií. Jejím zmizení se věnuje i snímek *Agatha* z roku 1979, kde Christie ztvárnila herečka Vanesa Redgraveová. (Bunson, Čermák, 2007, s. 13)

5.4 Druhé manželství

Manželství se i přes Agathiny psychické potíže nakonec rozpadlo a roku 1928 byli manželé oficiálně rozvedeni. Jako zavedená autorka však netrpěla finančními problémy, a i nadále pokračovala v tvorbě.

Během svých cest na Střední východ poznala Agatha Christie svého druhého manžela – později velmi významného archeologa – Maxe Mallowana. Potkali se roku 1928 v Uru a dva roky nato byli oddáni. Jejich manželství bylo šťastné, „*trvalo čtyřicet šest let a skončilo až teprve Agathinou smrtí.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 13) Díky manželově práci trávila autorka mnoho času na nalezištích. Pomáhala mu při práci a nasbírala díky tomu množství dalších odborných znalostí archeologického prostředí a inspirace z cest, které využila v množství svých románů, které se odehrávají v exotických zemích. Maxovo nejvýznamnější naleziště se nacházelo v iráckém Nimrúdu a odkryto bylo v roce 1949. Jeho žena mu stála vždy po boku jako asistentka. (Bunson, Čermák, 2007, s. 14) I přes nové zkušenosti Agatha s neutuchající kontinuitou pracovala na svých příbězích a každý rok jí vyšla přibližně jedna kniha. „*Kvůli své knižní tvorbě si Agatha ponechala jméno Agatha Christie, ale v osobním životě o sobě vždy mluvila jako o paní Mallowanové a její líčení toho, jaký je skutečně život na archeologických nalezištích v knize Pověz mi, jak žijete, vyšlo pod jménem Agatha Christie Mallowanová.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 13)

Během druhé světové války Christie navázala na svoje činnosti během té první a pracovala jako dobrovolnice ve výdejně léků. Její dcera Rosalind Christie se na začátku války provdala za Huberta Pricharda, který roku 1944 padl v boji. Z jejich manželství vzešel jediný vnuk Agathy Christie, Mathew Prichard. „*Agatha Christie vnuka milovala, pravidelně mu posílala první výtisky svých knih, když byl později mimo domov na studiích, a dokonce mu darovala autorská práva k divadelní hře Past na myši jako dárek k jeho desátým narozeninám.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 14)

Mimo psaní románů a povídek se Agatha Christie proslavila i psaním detektivních divadelních her. Napsala jich kolem šestnácti – některé koncipovala přímo pro jeviště, jiné vznikly jako zdivadelněné předělávky již vydaných povídek. Její první hra *Černá káva* byla na jevišti uvedena v roce 1930. (Bunson, Čermák, 2007, s. 14) Mezi její nejznámější divadelní hry patří *Deset malých černoušků*, *Past na myši*, *Svědčyně obžaloby* či *Pavučina*.

Agatha Christie byla za své dílo nesčetněkrát odměněna různými oceněními. Roku „1956 obdržela titul *Commander of the British Empire* a v roce 1971 jí královna Alžběta II. udělila titul *Dáma britského impéria.*“ (Šupšaková, 2019, s. 9) Ten jí poskytl právo na titul dáma – byla celým jménem oslovoována jako Agatha Mary Clarissa lady Mallovanová. Toto právo však mohla využívat již tři roky před svým oceněním od královny Alžběty II., jelikož roku 1968 byl její druhý manžel Max pasován na rytíře za svůj přínos archeologii – stal se tak sirem. (Bunson, Čermák, 2007, s. 14)

Ukázalo se, že kniha *Brána osudu*, která vyšla v roce 1973, byla spisovatelčiným posledním původním dílem. „*Později však Christie ještě vydala své závěrečné romány jak s Poirotem, tak se slečnou Marplovou, Opona: Poslední případ Hercula Poirota (1975) a Zapomenutá vražda (1976), jež od druhé světové války čekaly v bankovním trezoru a patřičně završily neopakovatelnou literární kariéru.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 14–15)

Na sklonku života se Agathin stav zhoršil, a tak se spisovatelka držela více v ústraní. Zemřela 12. ledna roku 1976 ve svém domě ve Wallingfordu v Berkshire. Její manžel Max Mallovan ji přežil o dva roky a zemřel 19. srpna roku 1978. (Bunson, Čermák, 2007, s. 15)

5.5 30. léta 20. století v životě autorky

„*Léta 1930 až 1939 byla dozajista zlatou érou Agathy Christie – ať už z hlediska vynalézavosti, literární plodnosti nebo různorodosti.*“ (Curran, 2017, s. 194) V průměru jí

vyšly dvě knihy ročně. V roce 1930 vydala svůj první román se slečnou Marplovou *Vražda na faře* a svůj první počin pod pseudonymem Mary Westmacott – *Obrův chléb*. Zároveň v tomto období vznikla řada titulů, které se řadí k autorčiným nejklassičtějším – *Deset malých černoušků*, *Vražda v Orient-expresu* či *Vraždy podle abecedy*. Svoji zálibu v cestování pak během třicátých let dvacátého století reflektovala v knihách *Vražda v Mezopotámii* a *Smrt na Nilu* a *Schůzka se smrtí*. Takto plodné období už nikdy nezopakovala. Ve druhé polovině následujícího desetiletí se její tempo zpomalilo na zhruba jednu knihu ročně. (Curran, 2017, s. 194–195)

Kariéře úspěšné spisovatelky se dá přičíst mnohým faktorům z jejího soukromí. „*Je docela dobře možné, že svůj alespoň částečný podíl na takto plodném profesionálním životě Agathy Christie mělo štěstí, které prožívala v životě osobním.*“ (Curran, 2017, s. 196) V září roku 1930 se provdala za svého druhého manžela Maxe Mallowana, čímž ukončila nepříjemnou kapitolu svého života. Těšit se mohla nejen ze spokojeného manželského vztahu ale i z dcery Rosalind. Zároveň díky Maxově profesi čerpala spisovatelka velké množství inspirace z jejich společných cest, těšila se dobrému zdraví a v meziválečném období ji navíc v psaní neomezovala její dobrovolnická činnost ve výdejně s léky, které se věnovala během první i druhé světové války. (Bunson, Čermák, 2007, s. 13–14)

6 Autorčino dílo

Agatha Christie se proslavila svými detektivními příběhy a získala si za ně celosvětové uznání. V době, kdy zemřela, se po celém světě prodalo již okolo čtyř set milionů výtisků jejích knih. „*Její knihy četli a čtou lidé v překladech do více jazyků než díla Shakespearova.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 16) Prozkoumávala však i jiné literární žánry, v některých se jí dařilo stejně dobře jako v detektivkách, jiné si povědomí veřejnosti tolik nezískaly. V bibliografii Agathy Christie lze nalézt i divadelní hry, romantické příběhy, autobiografické knihy či poezii.

Následující kapitoly nahlédnou na dílo Agathy Christie ve větším detailu – obzvláště pak na její tvorbu, která vyšla během třicátých let dvacátého století.

6.1 Detektivní fikce

Za svůj život napsala Agatha Christie celkem šestašedesát detektivních románů a čtrnáct povídkových souborů. V knihách i povídkách se případů ujímají její detektivové Hercule Poirot, který k řešení používá chladnou logiku, analýzu a šedé buňky mozkové, slečna Marplová, která pravdu odhalí za pomoci intuice a analogií, manželé Tommy a Pentlička, kteří se stali hlavními postavami zejména ve špionážně laděných příbězích, pan Parker Pyne a pan Harley Quin. Některé své příběhy ovšem Agatha Christie uchopila jiným způsobem a vytvořila pro ně jiného detektiva či formát, který se bez něj obešel úplně. Společně například s Dorothy L. Sayersovou započala Christie dodnes pokračující literární tradici amatérských detektivů, kteří intelektuálně převyšují své okolí. „*Jejich brilantnost je manifestována v kontrastu s méně inteligentním sidekickem, jenž supluje méně chápavé diváky a jemuž detektiv osvětluje své závěry.*“ (Sýkora a kol., 2013, s. 197)

Většina z těchto děl se ve druhé polovině dvacátého století dočkala i své televizní adaptace. V britské produkci se objevily například pořady *The Agatha Christie Hour* (ITV, 1982), *Slečna Marplová (Miss Marple)* (BBC, 1984–1992), *Hercule Poirot (Agatha Christie's Poirot)* (ITV, 1989–2013). (Sýkora a kol., 2013, s. 60)

Tabulka 3: Přehled detektivních románů a povídkových souborů Agathy Christie

Detektivní fikce Agathy Christie				
Rok	Název v češtině	Název v originále	Ústřední postavy	Poznámky
1920	Záhada na zámku Styles	The Mysterious Affair at Styles	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	Jde o autorčino první dílo, které napsala během první světové války. Objevil se v něm poprvé belgický detektiv Hercule Poirot.
1922	Tajemný protivník	The Secret Adversary	Tommy a Pentlička Beresfordovi	Jedná se o první knihu, ve které vystupuje detektivní pár Tommy a Pentlička.
1923	Vražda na golfovém hřišti	The Murder of the Links	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	
1924	Muž v hnědém obleku	The Man in the Brown Suit	plukovník Johnny Race	
1924	Poirotova pátrání	Poirot Investigates	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	Knihy obsahuje jedenáct povídek vyprávěných z pohledu kapitána Hastingsse.
1925	Tajemství Chimneys	The Secret of Chimneys	policista Battle	
1926	Vražda Rogera Ackroyda	The Murder of Roger Ackroyd	Hercule Poirot	
1927	Velká čtyřka	The Big Four	Hercule Poirot	

			kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1928	Záhada Modrého vlaku	The Mystery of the Blue Train	Hercule Poirot	
1929	Zločiny pro dva	Partners in Crime	Tommy a Pentlička Beresfordovi	V souboru je sedmnáct na sebe navazujících povídek, které obsahují reference na slavné literární detektivy.
1929	Záhada sedmi ciferníků	The Seven Dials Mystery	policista Battle	
1930	Vražda na faře	The Murder at the Vicarage	Jane Marplová	Kniha je mylně označována za první příběh slečny Marplové – ve skutečnosti se objevila v povídkách sbírky <i>Třináct záhad</i> . Některé z nich časopisecky vyšly už v roce 1928.
1930	Záhadný pan Quin	The Mysterious Mr Quin	pan Harley Quin	Povídková sbírka, ve které poprvé vystupuje pan Harley Quin.
1931	Sittaforfská záhada	The Sittaford Mystery	inspektor Narracott	

1932	Dům na úskalí	Peri lat End House	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1932	Třináct záhad	The Thirteen Problems	Jane Marplová	Část z povídek byla publikována už v roce 1928. Poprvé se zde objevila slečna Marplová.
1933	Smrtonoš	The Hound of Death		Kniha obsahuje dvanáct krátkých povídek, které se zabývají nadpřirozenými silami.
1933	Lord Edgware umírá / Smrt lorda Edgwarea	Lord Edgware Dies	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1934	Vražda v Orient-expressu	Murder on the Orient Express	Hercule Poirot	
1934	Záhadné zmizení lorda Listerdalea	The Listerdale Mystery		Kniha obsahuje dvanáct krátkých povídek.
1934	Parker Pyne zasahuje	Parker Pyne Investigates	pan Parker Pyne Ariadna Oliverová Felicity Lemonová	Kniha obsahuje dvanáct krátkých povídek, kde se poprvé objevují Parker Pyne, slečna

				Lemonová a Ariadne Oliverová.
1935	Proč nepožádali Evanse?	Why Didn't They Ask Evans?		
1935	Smrt v oblacích	Death in the Clouds	Hercule Poirot Vrchní inspektor James Japp	
1935	Tragédie o třech jednáních	Three-Act Tragedy	Hercule Poirot	
1936	Vraždy podle abecedy	The A.B.C. Murders	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1936	Karty na stole	Cards on the Table	Hercule Poirot Ariadne Oliverová policista Battle plukovník Johnny Race	
1936	Vražda v Mezopotámii	Murder in Mesopotamia	Hercule Poirot	
1937	Smrt na Nilu	Death on the Nile	Hercule Poirot plukovník Johnny Race	
1937	Němý svědek	Dumb Witness	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	
1937	Vražda v postranní ulici	Murder in the Mews	Hercule Poirot	Knihka obsahuje čtyři povídky.

1938	Schůzka se smrtí	Appointment with Death	Hercule Poirot	
1939	Deset malých černoušků / A pak nezbyl žádný	And Then There Were None		
1939	Vánoce Hercula Poirota	Hercule Poirot's Christmas	Hercule Poirot	
1939	Vždyť je to hračka	Murder Is Easy	policista Battle	
1940	Nástrahy zubařského křesla	One, Two, Buckle My Shoe	Hercule Poirot Vrchní inspektor James Japp	
1940	Temný cypřiš	Sad Cypress	Hercule Poirot	
1941	Zlo pod sluncem	Evil under the Sun	Hercule Poirot	
1941	N či M?	N or M?	Tommy a Pentlička Beresfordovi	
1942	Mrtvá v knihovně	The Body in the Library	Jane Marplová	
1943	Pět malých prasátek	Five Little Pigs	Hercule Poirot	
1943	Není kouře bez ohýnku	The Moving Finger	Jane Marplová	
1944	Nultá hodina	Towards Zero	policista Battle	
1945	Nakonec přijde smrt	Death Comes at the End		Příběh se odehrává v Egyptě 2000 let př. n. l. Historická detektivka byla tehdy něco nového.
1945	Cyankáli v šampaňském	Sparkling Cyanide	plukovník Johnny Race	

1946	Poslední víkend	The Hollow	Hercule Poirot	
1947	Herkulovské úkoly pro Hercula Poirota	The Labours of Hercules	Hercule Poirot	Soubor obsahuje dvanáct povídek.
1948	Čas přílivu / Na vrcholu vlny	Taken at the Flood	Hercule Poirot	
1949	Hadí doupě	Crooked House	Charles Hayword	
1950	Oznamuje se vražda	A Murder Is Announced	Jane Marplová	
1951	Sešli se v Bagdádu	They Came to Baghdad		
1952	Smrt staré posluhovačky	Mrs. McGinty's Dead	Hercule Poirot Ariadne Oliverová	
1952	Smysluplná vražda	They Do It with Mirrors	Jane Marplová	
1952	Po pohřbu	After the Funeral	Hercule Poirot	
1953	Kapsa plná žita	A Pocket Full of Rye	Jane Marplová	
1954	Místo určení neznámé	Destination Unknown	Hilary Cravenová	
1955	Zlatá brána otevřená	Hickory Dickory Dock	Hercule Poirot Felicity Lemonová	
1956	Hra na vraždu	Dead Man's Folly	Hercule Poirot Felicity Lemonová Ariadne Oliverová	
1957	Vlak z Paddingtonu	4:50 from Paddington	Jane Marplová Dermot Eric Craddock	

1958	Zkouška nevinny	Ordeal by Innocence	Dr. Calgary	
1959	Kočka mezi holuby	Cat Among the Pigeons	Hercule Poirot	
1960	Královský rubín	The Adventure of the Christmas Pudding	Hercule Poirot Jane Marplová	
1961	Plavý kůň	The Pale Horse	Ariadne Oliverová	
1962	Prasklé zrcadlo	The Mirror Crack'd from Side to Side	Jane Marplová Dermot Eric Craddock	
1963	Hodiny	The Colcks	Hercule Poirot	
1964	Karibské tajemství	A Caribbean Mystery	Jane Marplová	
1965	V hotelu Bertram	At Bertram's Hotel	Jane Marplová	
1966	Třetí dívka	Third Girl	Hercule Poirot Felicity Lemonová Ariadne Oliverová	
1967	Nekonečná noc	Endless Night	Michael Rogers	
1968	Dům u kanálu	By the Pricking of My Thumbs	Tommy a Pentlička Beresfordovi	
1969	Viděla jsem vraždu	Hallowe'en Party	Hercule Poirot Ariadne Oliverová	
1970	Cestující do Frankfurtu	Passenger to Frankfurt	sir Stafford Nye	
1971	Nemesis	Nemesis	Jane Marplová	

1972	Sloni mají paměť	Elephants Can Remember	Hercule Poirot Felicity Lemonová Ariadne Oliverová	
1973	Brána osudu	Postern of Fate	Tommy a Pentlička Beresfordovi	Jde o poslední napsaný román Agathy Christie.
1974	Rané případy Hercula Poirota	Poirot's Early Cases	Hercule Poirot	Sbírka obsahuje osm krátkých povídek.
1975	Opona	Curtain: Poirot's Last Case	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	Knihla byla napsána již během druhé světové války.
1976	Zapomenutá vražda	Sleeping Murder	Jane Marplová	Pravděpodobně napsáno již během druhé světové války.
1976	Poslední případy slečny Marplové	Miss Marple's Final Cases	Jane Marplová	Jde o sbírku osmi povídek, přičemž slečna Marplová vystupuje jen ve dvou z nich.
1991	Potíže v zálivu Pollensa	Problems at Pollensa Bay	Hercule Poirot pan Parker Pyne pan Harley Quin	Jde o posmrtně vydanou sbírku osmi povídek.
1997	Dokud světlo nepohasne	While the Light Lasts	Hercule Poirot	Jde o posmrtně vydanou sbírku devíti povídek, přičemž Hercule Poirot se vyskytuje jen ve dvou z nich.

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

6.2 Divadelní hry

Pro divadelní scénu napsala Agatha Christie sedm původních divadelních her a devětkrát zadaptovala své již napsané příběhy. Mezi nejúspěšnější hru patří *Past na Myši*, která se v londýnském divadle St. Martin's hraje nepřetržitě již více než sedmdesát let – a to od 25. listopadu 1952. Překonala tím veškeré rekordy a jde o vůbec nejdéle nepřetržitě hranou divadelní hru v historii. Za úvodní zmínku stojí i hry *Pavučina* či *Svědkyň obžaloby*, která je některými kritiky považována za její nejlepší hru vůbec. Po roce 2015 se ukázalo, že divadelních her z pera Agathy Christie existuje dokonce více. Objevily se adaptace již napsaných příběhů *Cizinec*, *Někdo u okna*, *Poslední seance* a *Italská maska*. Zbytek tvořily původní hry pod názvem *Dobyvatel*, *Medvídek*, *Eugenie a eugenika*, *Deset let*, *Marmeládový měsíc* a *Slečna Perry*. (Agatha.cz, 2010–2016)

V souvislosti s divadelními hrami Agathy Christie je třeba zmínit Petera Saunderse, který byl od roku 1951 producentem veškerých původních her i adaptací autorky. Jedinou výjimku tvoří hra *Fiddlers Three*. Nepovažoval ji za hodnou jejího jména. Měli spolu dobrý a přátelský vztah. Případné změny navrhoval s taktem a úctou. Byl rovněž velmi originální, pokud šlo o publicitu. (Christie, 2020, s. 547-549)

Divadelní hra *Akhnaton* (1937) stojí za zmínku zejména proto, že si diváci museli počkat celých pětatřicet let, než hru mohli vidět na jevištních prknech. Důvodem k otálení byly autorčiny pochyby o přílišné náročnosti. Děj hry se odehrává v Egyptě kolem roku 150 př. n. l. a v několika obrysech se podobá později napsanému detektivnímu románu z dávné minulosti *Nakonec přijde smrt* (1945). Autorčin druhý manžel Max Mallowen, kterému zasazení děje do dávné doby bylo jako archeologovi pravděpodobně sympatické, se o dramatu ve svých pamětech vyjádřil jako o nejkrásnější a nejpropracovanější hře své ženy.

Nejúspěšnější hra Agathy Christie, *Past na myši* (*The Mousetrap*, 1952), vznikla na objednávku britské BBC, která chtěla napsat novou rozhlasovou hru u příležitosti osmdesátých narozenin královny Alžběty II.. Tehdy se hra jmenovala *Tři slepé myšky*. Po odvysílání jí autorka vdechla i knižní a divadelní podobu. Ve *Vlastním životopise* (2020, s. 541) vzpomíná Agatha Christie na to, že vůbec nepočítala s tím, že by *Past na myši* čekal nějaký větší úspěch. Myslela si, že se hra bude hrát nanejvýš půl roku, producent Peter Saunders ji ujišťoval, že se dílo bude hrát rok. (Christie, 2020, s. 542) Z divadelní hry se však stal trhák a pro americké turisty se divadlo stalo povinnou součástí prohlídek Londýna. Hra se v Londýně hraje nepřetržitě od 25. listopadu roku 1952. Práva k uvedení hry dostal

ke svým desátým narozeninám vnuk Agathy Christie Mathew Prichard. (Bunson, Čermák, 2007, s. 14)

Divadelní hra *Svědkyň obžaloby* (*Witness for the Prosecution*, 1953) je kritiky považovaná za nejlepší hru Agathy Christie. A dokonce i sama autorka se nechala slyšet, že měla z díla dobrý pocit. Premiéra hry byla pro Christie údajně jedinou v její kariéře, na kterou ráda vzpomínala. „*Na jeden večer v divadle mám obzvlášť živou vzpomínku: na premiéru Svědkyně obžaloby. S jistotou mohu prohlásit, že to byla jediná premiéra, kterou jsem si užila.*“ (Christie, 2020, s. 544) Samotná tvorba hry však nebyla snadná. Agatha Christie si musela pročíst a nastudovat materiály o soudních přelíčeních a detaily konzultovat s odborníky. Navíc se snažila prosadit závěr, který se lišil od konce povídkové předlohy hry. Byla o novém konci natolik přesvědčena, že odmítla dát souhlas s uvedením hry, pokud by producenti trvali na původním konci. „*Hra se stala jedním z jejich nejúspěšnějších tvůrčích počinů pro divadlo a byla rovněž použita jako základ pro film téhož jména v režii Billyho Wildera, který pochází z roku 1957.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 139)

Tabulka 4: Přehled původních a zadaptovaných her Agathy Christie

Původní a zadaptované hry Agathy Christie				
Rok	Název v češtině	Název v originále	Původ vzniku	Poznámky
1925	Tajemství Chimneys	The Secret of Chimneys	zadapováno ze stejnojmenné knihy	
1930	Černá káva	Black Coffee	původní hra	
1937	Ankhnaton	Ankhnaton	původní hra	Hra nebyla nikdy uvedena.
1943	Deset malých černoušků / A pak už nezbyl žádný	Ten Little Niggers	zadapováno ze stejnojmenné knihy	
1945	Schůzka se smrtí	Appointment with Death	zadapováno ze stejnojmenné knihy	

1946	Smrt na Nilu	Death on the Nile	zadaptováno ze stejnojmenné knihy	
1951	Poslední víkend	The Hollow	zadaptováno ze stejnojmenné knihy	
1952	Past na myši	The Mousetrap	zadaptováno z povídky Three Blind Mice	
1953	Svědkyňe obžaloby / Svědectví obhajoby / Korunní svědek	Witness for the Prosecution	zadaptováno ze stejnojmenné povídky	Povídka vyšla v knize Smrtonoš z roku 1933.
1954	Pavučina	Spider's Web	původní hra	
1956	Nultá hodina	Towards Zero	zadaptováno ze stejnojmenné knihy	
1958	Verdikt	Verdict	původní hra	
1958	Neočekávaný host	The Unexpected Guest	původní hra	
1960	Pět malých prasátek	Go Back for Murder	zadaptováno z knihy Pět malých prasátek (Five Little Pigs)	
1962	Trojčlenka	Rule of Three	původní hra	
1972	Fiddlers Three	Fiddlers Three	původní hra	

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

6.3 Knihy vydané pod pseudonymem Mary Westmacott

Ve své autobiografii *Vlastní životopis* (2020, s. 498–499) Agatha Christie zmiňuje, že v určitém bodě její spisovatelské kariéry se pro ni detektivky staly ve své podstatě stereotypem. Právě tehdy se začala projevovat její touha dostat se ze zajetých kolejí a napsat něco pro ni netypického. Na začátku třicátých let dvacátého století napsala svůj čistě romantický román a v průběhu bez mála tří dekad k němu přibylo pět dalších. Všechna tato díla vyšla pod pseudonymem Mary Westmacott. Pro vytvoření tohoto uměleckého jména použila své druhé křestní jméno a příjmení odvodila ze jména svého dědečka – Nathaniel West. V celkovém počtu šest románů se vyznačuje autobiografickými rysy a hovoří o lásce, rodině a vztazích. Její dcera Rosalind Hiscksová je popsala jako „*hořkosladké příběhy o lásce*.“ Když přišla Agatha s těmito příběhy, nakladatel nebyl spokojen, že se odklonila od detektivního žánru, který ji celosvětově proslavil. První tři se jí povedly ještě vydat u vydavatelství *William Collins, Sons & Co Ltd*, kde vydávala své knihy téměř celý svůj život. Se čtvrtou knihou však nepochodila a vydala ji spolu s dalšími dvěma u *Heinemanna*. Agatha Christie byla schopná skrývat pravou identitu spisovatelky Mary Westmacott po dvacet let. Půl tuctu těchto knih sice nikdy nedosáhlo takového uznání jako Agathiny detektivky, ale objevovaly se na ně převážně příznivé recenze. Až patnáct let po vydání prvního románu *Giant's Bread* (1930) se čtenáři z jedné americké recenze dozvěděli, jaký autor se pod pseudonymem skrývá. Autorku odhalení tehdy velmi rozčílilo.

První z těchto knih, *Obrův chléb* (*Giant's Bread*, 1930), vypráví příběh Verona Deyrea, jenž má před sebou budoucnost skvělého skladatele a který se musel opřít od lidské lásky, aby mohl tvořit své umění. Veškeré své naděje i finance vloží do opery. Do jeho tvorby vstoupí i události vnějšího charakteru a Vernon odpochoduje do zákopů první světové války. (Bunson, Čermák, 2007, s. 98) Agatha v knize reflektuje své hudební nadání, které v mládí rozvíjela ve škole. Kniha tak obsahuje množství technických detailů z branže. (Christie, 2020, s. 499)

O její druhé knize *Nedokončený portrét* (*Unfinished Portrait*, 1934) se nechal spisovatelčin manžel Max Mallowan slyšet, že se jedná o téměř autobiografické dílo. Hlavní hrdinkou románu je Celia, která čtenáře provází dětstvím stráveným s imaginárními společníky, babičkou a kanárkem Goldiem, hudebním studiem v Paříži, pobytem v Káhiře, námluvami s důstojníkem, svatbou s vojákem i rozvodem, po kterém zůstane sama s dcerou. Problémy v manželství zastihnou Celiu právě v době, kdy je hluboce otřesena smrtí své

matky. Nedlouho nato se nervově zhroutí. V závěru románu je hrdince devětatřicet a je připravena dospět. Není bez zajímavosti, že Agathe Christie bylo právě tolik, když potkala svého druhého manžela Maxe Mallowana. Odborníci tuto knihu označují za autobiografičtější než samotný *Vlastní životopis*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 90–91)

O třetí knize *Odloučení zjara* (*Ansent in the Spring*, 1944) se Agatha Christie vyslovila jako o knize, se kterou byla plně spokojena a kterou chtěla vždy napsat. Název dílo dostalo podle úvodního verše jednoho ze Shakespeareových sonetů. S prací začala téměř okamžitě po dokončení příběhu *Nakonec přijde smrt*. Knihu dokončila za tři dny. Nejprve prý napsala první a poslední kapitolu – až potom zbytek. V té době zrovna pracovala jako dobrovolnice ve výdejně léků a třetí den tohoto spisovatelského maratonu se telefonicky omluvila, že onemocněla. Po dopsání titulu se údajně dostavilo naprosté vyčerpání, takže když se čtvrtý den autorka vrátila do práce, nikdo neměl problém uvěřit, že byla skutečně nemocná. (Christie, 2020, s. 529–530) Hlavní hrdinkou knihy je Joan, která prožívá krizi středního věku. Kniha se dočkala pozitivních recenzí, které ji hodnotily jako čtivý psychologický portrét, který je poutavě a působivě napsaný. (Bunson, Čermák, 2007, s. 67)

Následovala kniha *Růže a tis* (*The Rose and the Yew Tree*, 1948), jejíž název vychází z veršů poslední části básnické skladby T. S. Eliota *Four Quartets*. Myšlenku na tuto knihu v sobě autorka nosila zhruba od roku 1929. (Christie, 2020, s. 530) Jedná se o romanci s psychologickými prvky. Hlavním hrdinou je Hugh Norreys, mladý muž, který po nehodě propadne sebevražedné malomyslnosti. Odstěhuje se do mořského letoviska St. Loo a stane se součástí politických plánů kandidáta konzervativní strany do parlamentu, Johna Gabriela. (Bunson, Čermák, 2007, s. 76)

Pátá kniha *Dcera je dcera* (*A Daughter's a Daughter*, 1952) popisuje vztah mezi matkou a její jedinou dcerou. Hlavní hrdinkou je přitažlivá jednačtyřicetiletá vdova Ann Prenticeová, která se v knize rozhoduje, zda má začít nový vztah s mužem, do kterého se zamilovala, nebo zda má svoji lásku i nadále směřovat směrem ke své devatenáctileté dceři Sarah. Ta se v celé věci snaží jednat sobecky a překazit matčino štěstí. Agatha Christie převedla tuto knihu i do jevištní podoby, hra byla uvedena v roce 1956. Zároveň existuje jistá podobnost mezi touto knihou a titulem *Břímě*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 43)

Poslední knihou vydanou pod pseudonymem Mary Westamacott je *Břímě* (*The Burden*, 1956). Dílo pojednává o obětní lásce a vztahu dvou sester. V tomto případě už

recenze nebyly nijak velkorysé – román přirovnaly k příběhům, které vycházejí v časopisech pro ženy. (Bunson, Čermák, 2007, s. 34–35)

Tabulka 5: Přehled knih napsaných pod pseudonymem Mary Westmacott

Přehled knih napsaných pod pseudonymem Mary Westmacott		
Rok	Název v češtině	Název v originále
1930	Obrův chléb	Giant's Bread
1934	Nedokončený portrét	Unfinished Portrait
1937	Odloučení zjara	Absent in the Spring
1947	Růže a tis	The Rose and the Yew Tree
1952	Dcera je dcera	A Daughters's Daughter
1956	Břímě	The Burden

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

6.4 Non-fikční díla

Některá díla z autorčiných děl nelze dost dobře kategorizovat. Publikace o nich referují jako o nezařazených či ostatních, jiné je uvádí jako non-fikční. Ačkoliv jsem se tohoto označení rozhodla držet i v rámci diplomové práce, je namístě uvést, že se jedná o nepřesné pojmenování, jelikož do této diverzní kategorie se řadí i básnická sbírka či kniha pro děti.

Ve své obecnosti se dá říct, že nedetektivní příběhy z pera Agathy Christie se nikdy nedočkaly velkého úspěchu. Jakousi výjimkou a perlou se však stal autobiografický cestopis *Pověz mi, jak žijete* (*Come, Tell Me How You Live*, 1946). Impulsem pro napsání díla byla podle autorky nostalgie z odloučení od Maxe a vzpomínky na dny, které společně trávili v Arpáčiji a v Sýrii. „*Toužila jsem je prožívat znovu, těšit se ze vzpomínek – a tak jsem napsala Pověz mi, jak žijete, lehkou rozmarnou knížku, ale zrcadlí se v ní tehdejší doba, spousty prostinkých drobností, na které se už zapomnělo.*“ (Christie, 2020, s 530) Christie v knize ukazuje svůj cestovatelský entusiasmus. Na stránkách popisuje své zážitky z pracovních výprav, kdy byla svým manželem „nájata“ na opravy a fotografování nalezených exemplářů. Ačkoliv je archeologie ohniskem celého cestopisu, samotná kniha se věnuje především žijícím lidem z míst, která manželé navštívili. Ve *Vlastním životopise* (2020, s.

530–531) Christie zmínila, že vydavatelé z knihy nebyli nadšení a báli se, že se autorka vzdaluje od výdělečných detektivek. Přesto byl titul nakonec publikován. Vyšel pod jménem Agatha Christie Mallowan, aby čtenářům bylo jasné, že zde nejde o řešení nějaké ze záhad. „Ukázalo se však, že kniha měla úspěch, a posloužila jako základ pro autorčinu autobiografii.“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 115)

V roce 1965 vyšel spisovatelčin první a poslední pokus o tvorbu pro děti pod názvem *Star over Bethlehem and Other Stories*. Kniha obsahuje šest povídek a pět básní s vánoční a náboženskou tematikou. I toto dílo vyšlo pod jménem Agatha Christie Mallowan. (Agatha.cz, 2010–2016)

Básně psala Agatha Christie do šuplíku celé roky, některé jsou dokonce z dob jejích adolescentních let či první světové války. V roce 1973 se dočkaly uceleného vydání po všeřikajícím názvem *Poems*. Sbírka se skládá z celkem čtyř oddílů. Část *The Road of Dreams* byla jako jediná vydána již v roce 1924. Pro oddíl *A Masque from Italy* se nechala autorka inspirovat harlekýnem a dalšími postavami z *commedia dell'arte*. Autorka později uvedla, že ji tato poezie inspirovala k vytvoření postavy pana Harleyho Quina, který figuruje v detektivním příběhu z počátku 30. let *Záhadný pan Quin* (*The Mysterious Mr Quin*, 1930). (Bunson, Čermák, 2007, s. 32)

Na autobiografii *Vlastní životopis* (*An Autobiography*, 1977) pracovala autorka přerušovaně celých patnáct let a jedná se o její nejdelší dílo. Dne 2. dubna 1950 v iráckém Nimrudu, kdy seděla u dřevěného stolu u okna, ze kterého měla výhled na zasněžené vrcholky Kurdistánu, začala sepisovat své paměti. Rukopis dokončila přesně 11. října roku 1965 v anglickém Wallingfordu. Poslední dekáda spisovatelčina života tak není v díle zachycena. V autobiografii nepopisuje Christie celý svůj život, zaměřuje se na určité milníky, útržky a vzpomínky. Třetinu knihy věnovala idylickému dětství, navázala vzpomínkami z války, často zmiňuje milované cestování, s větší ostýchavostí pak popisuje manželský život. Některým pasážím se vyhýbá úplně, například o svém slavném zmizení nenapsala autorka zhora nic. Překvapivě i o své spisovatelské kariéře se zmiňuje jen okrajově. (Bunson, Čermák, 2007, s. 158) V epilogu k dílu Christie (2020, s. 561) napsala: „Prožívám teď čas, který mi byl propůjčen, v předpokoji čekám, kdy budu povolána, a to nevyhnutelně budu. A potom – přejdu k tomu dalšímu, ať je to cokoli. S tím si člověk naštěstí nemusí dělat starosti. Jsem teď hotova přijmout smrt. Štěstí mi přálo jako málokomu. Mám manžela, dceru, vnuka, milého zete – lidé tvořící můj svět.“

Posledním nezařaditelným titulem je posmrtně vydaná *Velká výprava* (*The Grand Tour*, 2012). Knihu zredigoval spisovatelčin vnuk Mathew Prichard, který tak přehledně zmapoval rok 1922 života Agathy Christie, kdy svého prvního manžela Archibalda Christieho doprovázela v rámci obchodní mise na propagaci Výstavy britského impéria. Manželé navštívili Jižní Afriku, Austrálii, Nový Zéland, Havaj i Kanadu. Publikace se skládá z úryvků z *Vlastního životopisu*, dopisů a fotografií z této desetiměsíční cesty kolem světa. (Agatha.cz, 2010–2016)

Tabulka 6: Přehled non-fikčních a dalších nekategorizovaných děl Agathy Christie

Non-fikční a další nekategorizovaná díla Agathy Christie			
Rok	Název v češtině	Název v originále	Poznámky
1946	Pověz mi, jak žijete	Come, Tell Me How You Live	Jde o knihu vzpomínek na cesty po Blízkém východě.
1965	Hvězda nad Betlémem a jiné povídky	Star over Bethlehem and Other Stories	Jedná se o tvorbu pro děti. Kniha s vánoční a náboženskou tematikou obsahuje šest povídek a pět básní.
1973	Poems	Poerms	Tento soubor obsahuje sbírku <i>The Road of Dreams</i> vydanou již v roce 1924 a 27 básní z pozdější doby.
1977	Vlastní životopis	An Autobiography	Jde o jedinou autobiografii Agathy Christie.
2012	Velká výprava	The Grand Tour	Knihu zredigoval Aghatin vnuk Mathew Prichard.

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

6.5 Spolupráce s dalšími autory

Skutečně minoritní skupinu z děl Agathy Christie zastávají i tituly, na kterých se podílela formou spolupráce s jinými autory. Tato spolupráce fungovala na konceptu, kdy každý z autorů přispěl jednou až dvěma kapitolami. Hned z kraje třicátých let dvacátého století přispěla autorka dvěma kapitolami do knihy *Trhák* (1930, *The Scoop*) a jednou do titulu *Za španělskou stěnou* (*Behind the Screen*, 1930). Později napsala Agatha Christie

kapitolu i do knihy *Admirálova osaměla plavba* (*The Floating Admiral*, 1931), která byla „neobvyklým pokusem o spolupráci známých spisovatelů detektivek z počátku třicátých let dvacátého století.“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 31) Dílo nebylo na české trhu dosud publikováno.

Tabulka 7: Přehled knih, na kterých Agatha Christie spolupracovala s dalšími autory

Spolupráce s dalšími autory			
Rok	Název v češtině	Název v originále	Poznámky
1930	Trhák	The Scoop	Jde o účast v příběhu, kdy každý ze šesti autorů napsal vždy dvě kapitoly.
1930	Za španělskou stěnou	Behind the Screen	Jde o účast v příběhu, kdy každý ze šesti autorů napsal vždy jednu kapitolu.
1937	Plovoucí admirál	The Floating Admiral	Kniha nebyla pro české čtenáře dosud publikovaná, každý z autorů do ní napsal jednu kapitolu.

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

6.6 Detektivní dílo 30. let 20. století

Třicátá léta byla co do počtu vydaných děl vůbec neplodnější dekadou v kariéře Agathy Christie. Vyšlo sedmáct detektivních románů, šest povídkových sbírek, dvě knihy pod pseudonymem Mary Westmacott a dvě divadelní hry – třetí z her třicátých let nebyla uvedena. Detektivní romány a povídkové soubory, které jsou rovněž výzkumným materiálem k analýze této diplomové práce, teď představím ve větším detailu.

Kniha *Vražda na faře* (*The Murder at the Vicarage*, 1930) poprvé knižně představuje anglickou vesnici St Mary Mead a bystrou starou pannu slečnu Jane Marplovou. Ta naplňuje dobověžánrovou představu rané ženské vyšetřovatelky – všetečná drbna, stará panna, která vyvolává spíše rozněženění než soucit. (Sýkora a kol., 2013, s. 11) Postava se však vůbec poprvé objevila v časopisecky publikovaných povídkách, které posléze vyšly v roce 1932 v povídkovém souboru *Třináct záhad* – tedy až po *Vraždě na faře*. *Vražda na faře* proto

bývá často chybně označována jako první literární výskyt slečny Marplové, zcela přesně však jde o první románové vystoupení této postavy. Agatha Christie ve *Vlastním životopise* (1977) knihu hodnotí následovně: „*Když si pročítám Vraždu na faře dneska, nemám z ní takovou radost jako tenkrát. Je v ní, myslím, přespříliš postav a příliš mnoho vedlejších zápletek. Hlavní zápleтка však je rozhodně dobrá. Městečko mi připadá zcela skutečné – a opravdu se mu některá městečka pozoruhodně podobají i v dnešní době.*“ Knihu autorka věnovala své jediné dceři Rosalind. Děj knihy začíná u oběda na faře v městečku St Mary Mead. Tamní vikář Leonard Clement prohlásí, že ten, kdo by zabil plukovníka Protheroa, by lidstvu prokázal velkou službu. Plukovník není ve vesnici vůbec oblíbený. Jednoho dne má pak vikář s plukovníkem sjednanou schůzku na faře, když se na ní se zpožděním dostaví, najde jej s prostřelenou hlavou na vlastním pracovním stole. (Bunson, Čermák, 2007, s. 160–161) „*Vražda na faře je typickou ukázkou případu vesnické vraždy toho ražení, které bude už navždy spojováno se jménem Agathy Christie.*“ (Curran, 2017, s. 212)

Příběhy z povídkové sbírky *Záhadný pan Quin* (*The Mysterious Mr Quin*, 1930) byly napsané už ke konci dvacátých let a autorka je označila za své nejoblíbenější – přesto se tento záhadný detektiv objeví znovu už jen ve dvou povídkách z knihy *Potíže v zálivu Pollensa*. Inspiraci pro vytvoření postavy byla pro Christie commedia dell'arte a především samotný Harlekýn, kterému autorka dokonce celý povídkový soubor věnovala. O Harley Quinovi se autorka ve *Vlastním životopise* (2020, s. 459) vyjádřila následovně: „*Pan Quin byl postava, která do příběhu pouze vstupovala – katalyzátor, nic víc –, na lidi působila pouhá jeho přítomnost. Stačil nějaký drobný fakt, nějaká napohled bezvýznamná věta, aby se upozornilo, co je zač: muž zachycený v harlekýnovsky zabarveném světle, jež na něj dopadá oknem; který se zčistajasna objevuje či zmizí. Pokaždé představoval totéž: byl zastáncem milenců a byl spjat se smrtí. Malý pan Satterthwaite, který byl, dalo se říci, emisarem pana Quina, se také stal mou zamilovanou postavou.*“ Není bez zajímavosti, že zmíněný pan Satterthwaite, který čtenáře povídkami provází, se později objeví i v jiných dílech Agathy Christie – knize *Tragédie o třech jednáních* a povídce *Zrcadlo mrtvého muže* ze sbírky *Vražda v postranní ulici*. V obou případech vyšetřování vede Hercule Poirot. Další zajímavostí je, že v povídce *Skvrna na skle* se pan Satterthwaite chystá do Karlových Varů. V povídce *Tvář Heleny* zase o jednom umělci noviny píší také jako o Čechovi. Harley Quin se v knize objevuje a mizí stejně rychle a neočekávaně jako pára nad hrncem. Svým jménem a barevným a extravagantním pestrobarevným ošacením nápadně připomíná divadelního Harlekýna. Není to však on, který přichází záhadám na kloub, nýbrž pan Satterthwaite –

snobský starý mládenec z vyšších vrstev, který svůj prázdný život vyplňuje zájmem o životy druhých. Při návštěvách svých známých se věnuje různým malým i větším problémům jako jsou krádeže, vraždy či milostné trojúhelníky. Řešení však není nikdy nablízku, dokud se neobjeví záhadný pan Quin a nepoloží několik dobře míněných otázek. (Bunson, Čermák, 2007, s. 178)

Detektivní zápletky v románu *Sittafordská záhada* (*The Sittaford Mystery*, 1931) se neujal žádný z autorčiných velkých detektivů, nýbrž inspektor Naracott, kterého Agatha Christie stvořila pouze pro tuto knihu. Při spiritistické seanci stolek vyťuká zprávu, že kapitán Trevelyan je mrtev. Jeho přítel major Burnaby, který se seance zúčastnil, se pro jistotu vypraví kapitána zkontrolovat. Poselství ze záhrobí se potvrdí. Případ pomáhá inspektorovi Narracottovi rozplést snoubenka podezřelého a všetečný žurnalista. (Bunson, Čermák, 2007, s. 128–129) Jako inspirace pro šest vilek z úvodní kapitoly příběhu autorce posloužil žulový bungalov v darmoorské vesničce Throwleight. Ten v roce 1923 spolu se sestrou Madge koupily za osm set liber pro bratra Montyho, který se vracel z Afriky. (Curran, 2017, s. 213)

V knize *Dům na úskalí* (*Peril at End House*, 1932) se Hercule Poirot a kapitán Hastings v hotelu seznamují s mladou dívkou. Ze setkání vyplyne, že Nick je poslední z řady Buckleyů a patří jí dům na ostrově nedaleko hotelu. Dívka se zároveň svěřuje i s tím, že v poslední době již několikrát unikla smrti. Hercule Poirot je přesvědčen, že jí někdo usiluje o život a rozplétá záhadu. (Bunson, Čermák, 2007, s. 52–53) Zajímavostí je, že autorka o Nick Buckleyové v jednom ze svých zápisníků píše jako o Egg, což je budoucí přezdívka Mary Lytton Goreové z knihy *Tragédie o třech jednáních*. (Curran, 2017, s. 226) Vzhledem k tomu, že byla kniha napsána v jednom z nejplodnějších období autorky, kdy během let 1929 až 1932 napsala čtyři romány a tři povídkové sbírky, sama Agatha Christie přiznává, že si pořádně nepamatuje, jak nápad na knihu vznikl. „*Dům na úskalí byla další moje kniha, jež se mi tak málo vtiskla do paměti, že si nemohu vzpomenout, jak jsem ji psala. Tu zápletku jsem si patrně vymyslela už o něco dříve, neboť tak to u mě bylo vždycky, a dost často se mi tak plete, kdy byla která kniha napsána nebo kdy vyšla.*“ (Christie, 2020, s. 463) Curran (2017, s. 225) příběh hodnotí jako ztělesněním všech cnostní detektivky.

V povídkovém souboru *Třináct záhad* (*The Thirteen Problems*, 1932) se doopravdy poprvé objevuje slečna Marplová. Prvních šest povídek totiž vyšlo časopisecky již mezi lety 1927 až 1928. Druhého půl tuctu povídek pak bylo otištěno mezi lety 1929 až 1930.

Poslední, třináctý, případ vyšel v roce 1931, celý soubor pak rok nato. V prvních šesti povídkách Jane Marplová hostí několik přátel ve svém domku v St. Mary Mead. Potkávají se v úterý a každý z nich ostatním posluchačům vypráví záhadný příběh. Společně se pak snaží o rozuzlení. V následujících šesti povídkách se obdobná společnost setkává v domě manželů Bantových a pokračují ve staré zábavě. V posledním příběhu pomáhá slečna Marplová vyšetřit současný případ utonulé dívky. V *Encyklopedii Agathy Christie* je kniha pod názvem *Třináct problémů*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 145–146)

Povídková sbírka *Smrtonoš* (*The Hound of Death*, 1933) nabízí povídky, které se z různých úhlů zaobírají nadpřirozenými silami, pro které se najde nějaké rozumné – ačkoliv zlověstné – vysvětlení. Pouze povídka *Svědčyně obžaloby* se tomuto vzorci vymyká. V *Encyklopedii Agathy Christie* se kniha objevuje pod názvem *Ohař s cejchem smrti*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 99)

Knihu *Lord Edgware umírá* (*Lord Edgware Dies*, 1933) Agatha Christie napsala v období, kdy manželé Mallowanovi pobývali v severním Iráku kvůli vykopávkám v Ninive. Bydleli v prostém domě. Agathe na sezení stačila bedna od pomerančů, požadovala však kvalitní stůl. Jeden si vyhlédla, a ačkoliv se to vedoucímu výpravy zdálo jako přílišný luxus, nakonec dosáhla svého a stůl si pořídila. Knihu pak Agatha věnovala manželům Thompsnovým – ve věnování zmínila autorka i onen stůl. Samotný děj je zasazen mezi společenskou smetánku londýnského West Endu. (Curran, 2017, s. 234) Poirot s kapitánem Hastingsem navštívili představení mladé americké herečky Carlotty Adamsové. V jednom ze svých imitátorských monologů napodobila jinou americkou herečku, Jane Wilkinsonovou, která rovněž seděla v publiku. Ta byla v Anglii rovněž známá pro svůj společensky výhodný sňatek s bohatým a podivínským lordem Edgwarem, kterého brzy po svatbě opustila. Na následné večeři v hotelu Savoy se Poirot s Hastingsem setkávají s oběma herečkami, kde je Jane Wilkinsonová požádá, aby jí pomohli zbavit se manžela. V *Encyklopedii Agathy Christie* se kniha objevuje pod názvem *Smrt lorda Edgwarea*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 130–131) Inspirací pro postavu Carlotty Adamsové se spisovatelce stala americká herečka Ruth Draperová. Ve *Vlastním životopise* (2020, s. 464) Christie uvádí: „Říkala jsem si, jak je nadaná a jak dobře zosobňuje divadelní postavy; jak úžasným způsobem se dokáže z rozhádané manželky proměnit ve venkovskou dívku klečící v katedrále. Úvahy o ní mě přivedly ke knize *Lord Edgware umírá*.“

Titul *Vražda v Orient-expresu* (*Murder on the Orient-express*, 1934) patří mezi nejznámější detektivky Agathy Christie. V roce 2015 v celosvětovém hlasování o nejoblíbenější autorčinu knihu obsadila druhé místo. Může to být i proto, že se pro vznik příběhu Agatha Christie inspirovala skutečnou událostí. Charlesovi Augustovi Lindberghovi, který jako první podnikl samostatný přelet přes Atlantik v roce 1927, a jeho ženě, spisovatelce Anne Morrow, se narodil syn. Ten byl záhy unesen z jejich domu v Hopewellu v New Jersey. Ačkoliv rodiče zaplatili požadovaných 50 000 dolarů jako výkupné, o několik dnů později bylo objeveno mrtvé tělíčko chlapce. Policie v roce 1933 zadržela původem německého tesaře Hauptmanna, u kterého našla část výkupného. Hauptmann obvinění odmítal, ale roku 1936 byl popraven na elektrickém křesle. Agatha Christie tento příběh vzala a upravila jej do britského prostředí. Dalším zdrojem inspirace byla pro autorku krutá zima, která roku 1929 způsobila, že Orient-expres uvízl ve sněhových závějích. Stojte tehdy zamrzly a po šest dní byli cestující i posádka ponecháni osudu. Zároveň sama autorka cestu Orient-expresem podnikla se svým druhým manželem Maxem. (Christie, 2020, s. 385) V detektivním příběhu *Vražda v Orient-expresu* zastihne v Istanbulu Hercula Poirota telegram, který ho povolává zpět do Anglie. Jeden z cestujících se nedostaví na cestu Orient-expresem, jeho místo tak může zaujmout belgický detektiv. Ve vlaku se Poirot setkává se skupinou lidí různých národností, společenského postavení a povolání. Osloví jej tam bohatý Američan, který mu nabízí vysokou odměnu za ochranu před kýmisi, kdo usiluje o jeho život. Detektiv nabídku odmítá a následujícího rána je Američan nalezen mrtev. (Bunson, Čermák, 2007, s. 165–166)

Kniha *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* (*The Listerdale Mystery*, 1934) je spolu se *Smrtonošem* jedinou povídkovou sbírkou Agathy Christie, ve které nevystupuje žádný z autorčiných velkých detektivů. V tomto případě jde v povídkách o různé záměny či náhody. (Bunson, Čermák, 2007, s. 178) Zajímavostí je, že hrdinou povídky *Rádzův smaragd* je James Bond. Toto pojmenování je údajně náhodné a Ian Fleing se při stvoření agenta 007 nenechal inspirovat Agathou Christie. (Bunson, Čermák, 2007, s. 125)

Ve sbírce povídek *Parker Pyne zasahuje* (*Parker Pyne Investigates*, 1934) se čtenáři poprvé seznamují se slečnou Lemonovou a s Ariadne Oliverovou, které se později sporadicky objevují po boku Hercula Poirota. Detektiv Parker Pyne inzeruje v novinách: „*Jste šťastní? Pokud ne, navštivte Parkera Pyna.*“ Kolem tohoto inzerátu se pak točí

zápletku každé z povídek v první polovině knihy. Ta druhá půlka se odehrává na exotických místech a romantické příběhy vystřídaly zločiny. (Bunson, Čermák, 2007, s. 104)

Ani v knize *Proč nepožádali Evanse?* (*Why Didn't They Ask Evans?*, 1934) čtenáře knihou neprovede žádný ze slavných autorčiných detektivů. Detektivní zápletku zde rozplétá dvojice mladých dobrodruhů, kteří jsou v něčem snad srovnatelní s Tommym a Pentličkou Beresfordovými. Jeden z dvojice, Bobby Jones, při golfu objeví u útesu umírajícího muže. Ten na malou chvíli nabyde vědomí a s posledním dechem vysloví otázku: „*Proč nepožádali Evanse?*“ Vzápětí na to umírá. Bobby se posléze spolu se svojí kamarádkou z dětství, lady Frances Derwentovou, pouští do vyšetřování. (Bunson, Čermák, 2007, s. 117–118)

Agatha Christie se velmi obdivovala létání. Po celý svůj život si například schovávala fotografii z pětiminutového letu, který uskutečnila v roce 1911. Možná i proto autorka zasadila děj knihy *Smrt v oblacích* (*Death in the Clouds*, 1935) přímo na palubu letadla. Dle popisu se pravděpodobně jednalo o největší britský osobní letoun té doby – H. P. 42 společnosti Imperial Airways. V příběhu nesl letoun název Prometheus a v době tragédie letěl z Paříže do Londýna. Obvyklý letecký zážitek cestujícím znepríjemní pouze vosu, kterou však jeden z pasažérů zneškodní. Když obsluha vybírá peníze za občerstvení, zjistí, že dva z cestujících usnuli – muž s nápadným knírem a stará žena středního věku. Zatímco muž, kterým není nikdo jiný než Hercule Poirot, se probudí, ženu se už probudit nepodaří. Podle lékaře musela být mrtvá už alespoň půl hodiny. Poirot, který ke svému zklamání celý incident prospal, si všimne nepatrného vpichu na krku zesnulé. (Bunson, Čermák, 2020, s. 134–135)

V knize *Tragédie o třech jednáních* (*Three Act Tragedy*, 1935) uspořádá slavný herec večírek pro své známé, který skočí smrtí jednoho z nich. Mezi přítomnými je rovněž i Hercule Poirot, který však odmítá uvěřit, že jde o vraždu, protože si nedokáže představit způsob provedení. Když však dojde k podobným zločinům, vydává se detektiv po stopách vraha. U této knihy není bez zajímavosti, že se v ní objevuje i postava pan Satterwaita, který se rovněž objevuje i v povídkách s tajemným Harley Quinem a v povídce *Zrcadlo mrtvého muže* ze sbírky *Vražda v postranní ulici*. (Bunson, Čermák, 2007, s. 143)

Knihy *Vraždy podle abecedy* (*The ABC Murders*, 1936) patří mezi jedno z nejnáměšších děl autorky. „*Dnes už se vlastně pozapomnělo, že se jednalo o jedno z prvních děl využívajících motiv sériového vraha, který je dnes běžnou součástí knižní i filmové produkce.*“ (Curran, 2017, s. 258) Zajímavé rovněž je, že se v příběhu objevuje hned

několik referencí na další knihy Agathy Christie. Hned v první kapitole Poirot vypráví o tom, jak se před časem neúspěšně odebral na odpočinek pěstovat dýně, což se odehrálo v knize *Vražda Rogera Ackroyda*. V téže kapitole lze rozpoznat i narážku na dílo *Tragédie o třech jednáních*. V devatenácté kapitole pak Poirot mluví o svém prvním případu v Anglii a zmiňuje milostný prvek, který Hastings vypráví v knize *Záhada na zámku Styles*, prvním díle Agathy Christie. Samotný příběh začíná v momentu, kdy se Hastings vrací ze svého ranče v Jižní Americe a jeho přítel Hercule Poirot mu ukazuje anonymní dopis. V něm ho anonym vyzývá k demonstraci své chytrosti. Informuje v něm rovněž, že se jednadvacátého ráno má cosi přihodit v Andoveru. Dvaadvacátého ráno je pak zde nalezena zavražděná Alice Ascherová. Vedle jejího těla leží vlakový jízdní řád ABC. Vražd přibývá a Poirot se pokouší nalézt vraha. (Bunson, Čermák, 2007, s. 167–168)

Knihy *Karty na stole* (*Cards on the Table*, 1936) je pozoruhodná tím, že se v ní setkávají čtyři postavy z děl Agathy Christie, které v některých příbězích pátrají i samostatně – Hercule Poirot, Ariadne Oliverová, plukovník Race a vrchní inspektor Battle. Nástin příběhu knihy se objevil již v titulu *Vraždy podle abecedy*. Naopak v *Kartách na stole* je zmínka o případu v Orient-expressu – a to dokonce včetně jasněho náznaku rozuzlení. Knihy obsahuje značné množství rasistických narážek, americká vydání dokonce některé z nich musela vyškrtat. Děj začíná na výstavě tabatěrek. Hercule Poirot se zde setkává s panem Shaitanou a přijímá jeho pozvání na večeři poté, co ho zaujme údajná účast čtyř úspěšných vrahů. Kromě údajných kriminálků se večeře účastní i tři počestní hosté – paní Oliverová, policista Battle a plukovník Race. Každá ze čtveřic rozehrává partii bridže v jiné místnosti. Hostitel sedí v křesle u krbu. Když se večer chýlí ke konci, plukovník Race zjišťuje, že je pan Shaitana po smrti. „*Zatímco jsou pouze čtyři podezřelí – vrah je jeden ze čtyř hráčů bridže – Christie využívá jemnou a vynikajícím způsobem zkonstruovanou zápletku, aby poskytla čtenáři dostatečný počet otázek, který ho nutí hádat až do úplného vyřešení vraždy na konci knihy.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 71)

Knihy *Vražda v Mezopotámii* (*Murder in Mesopotamia*, 1936) sice vyšla před titulem *Vražda v Orient-expressu*, příběhy se však podle všeho odehrály v přesně opačném pořadí. Ve *Vraždě v Mezopotámii* je zmínka o tom, že se Poirot dostal k případu v Orient-expressu cestou do Anglii poté, co vyřešil mezopotámskou záležitost. Další reference směřuje ke knize *Záhada Modrého vlaku*, která vyšla v roce 1928 – doktor Laidner ve dvanácté kapitole zmiňuje, že na Poirota slyšel chválu od pana Van Aldina, jedné z postav příběhu. Dílo

Vražda v Mezopotámii je jedním z mála pokusů spisovatelky o „neproveditelný zločin“. O ten se pokusila ještě ve *Vánocích Hercula Poirota* nebo v *Druhém gongu*. (Curran, 2017, s. 274) Není rovněž bez zajímavosti, že právě v Mezopotámii se roku 1930 Agatha seznámila se svým budoucím manželem Maxem Mallowanem. Město Ur však navštívila ještě dva roky před tím a zamilovala si jej. V pamětech Maxe Mallowana rovněž stojí, že jeho žena pro vytváření postav knihy *Vražda v Mezopotámii* použila některé z členů expedice – paní Leidnerová byla inspirovaná Katherine Wooley – žena, se kterou bylo obtížné vyjít, ale zároveň vzbuzovala obdiv. Katherine sama se však údajně nepoznala. Samotný Max byl v příběhu ztvárněn jako David Emmott, jedna z vedlejších postav příběhu. Na děj příběhu je nahlíženo skrze optiku Amy Leatheranové, která zaujímá místo ošetřovatelky ženy archeologa Leidnera. Ta má podle doktora Leidnera problémy s nervy. Paní Leidnerová je přesvědčena, že její bývalý manžel, který měl zemřít při železničním neštěstí, je stále naživu a chce překazit její nové manželství. Členové expedice její strach přičítají její psychické labilitě a fantazii. Jednoho dne je však Louisa Leidnerová nalezena mrtvá. Případu se spolu s tamní policií ujímá Hercule Poirot, který se právě vyskytuje v okolí. „*Agatha Christie využila při psaní románu Vražda v Mezopotámii svých rozsáhlých znalostí o Blízkém východě i o archeologii, které nabyla během cest po nejrůznějších nalezištích, jež vykonala se svým manželem archeologem Maxem Mallowanem.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 164)

Předtím, než vznikla kniha *Smrt na Nilu* (*Death on the Nile*, 1937), byl příběh zpracován do povídky, v níž vystupuje Detektiv Parker Pyne. Novela je tak i součástí sbírky *Parker Pyne zasahuje*, která byla publikovaná již v roce 1934. Agatha Christie zvažovala jako ústřední postavu i slečnu Marplovou, ta se však v příběhu s exotickým místem děje objevuje poprvé až o téměř třicet let později v knize *Karibské tajemství*. Sama Agatha Christie navštívila Egypt už v osmnácti letech, když byla nucena spolu s matkou pronajmout Ashfield a část roku strávit v teplých krajích. Později se do této země vrátila se svým druhým manželem Maxem, kde se plavili po Nilu parníkem s názvem *Karnak*, který byl pravděpodobně stejný, jako ten v příběhu. Příběh knihy začíná ve chvíli, kdy krásnou a bohatou Linner Ridgwayovou navštíví její přítelkyně Jacqueline a vypráví jí o svém snoubenci Simonu Doylovi. Po nějaké době se Hercule Poirot během putování po Egyptu setkává s novomanželi Doylovými, avšak paní Doylovou se nestala Jacqueline ale Linnet. Ke společnosti se však připojí i její dávná přítelkyně, která pár už dobu pronásleduje, aby jim kazila okamžiky štěstí. Linnet Poirota prosí o pomoc s Jacqueline. Příběh následně eskaluje při výletu na parníku. (Bunson, Čermák, 2007, s. 132–133)

Jako předloha ke knize *Němý svědek* (*Dumb Witness*, 1937) posloužila povídka *A co tvoje zahrádka?* ze sbírky *Rané případy Hercula Poirota*. „*Němý svědek je typickou záhadou Agathy Christie odehrávající se na vesnici. Tajemná smrt v majetné domácnosti, sestava nemajetných příbuzných, venkovský lékař a advokát a příjezd Poirota, jehož vyptávání rozštěbetá venkovské jazýčky. Znovu se vyšetřováním táhne falešná stopa spiritismu.*“ (Curran, 2017, s. 276–277) Kniha obsahuje i několik odkazu osobního rázu – předobrazem domu Littlegreen byl se vši pravděpodobností Winterbrook House, wallingfordské sídlo autorky, a foxteriér Bob je zřejmě napsán podle milovaného psa Petera. Zajímavostí je, že *Němý svědek* je již druhou knihou, kterou Agatha Christie svému psovi Peterovi věnovala. První byla *Záhada Modrého vlaku*. Za zmínku rovněž stojí, že příběh je až do *Opony* posledním, ve kterém se objevuje kapitán Arthur Hastings. Ten se v *Němém svědkovi* vrací z Argentiny a zastaví se u svého přítele Poirota. Poirot v poště objeví dopis od slečny Arundellové, který byl adresován už dva měsíce nazpátek. Poirotovi zvědavost nedá spát a vyrazí na uvedenou adresu. Následně zjišťuje, že dům je na prodej a jeho majitelka mrtvá. (Bunson, Čermák, 2007, s. 94–95)

Každá ze čtyř povídek souboru *Vražda v postranní ulici* (*Murder in the Mews*, 1937) se podobá jinému dílu Agathy Christie. *Vražda v Market Basing* se podobá *Záhadě z Market Basing*, což je povídka ze souboru *Rané případy Hercula Poirota*. *Podivná krádež* je rozšířenou verzí *Plánů k ponorce* z téže sbírky. Stejně tak *Zrcadlo* je delší verzí povídky *Druhý gong* ze sbírky *Potíže v zálivu Pollensa*. Motivy poslední povídky *Trojúhelník na ostrově* použila autorka pak pro napsání pozdějšího románu *Zlo pod sluncem*. Osobně se domnívám, že podobný motiv obsahuje i povídka *Krev na chodníku* ze sbírky *Třináct záhad*. Poirot se o případu dozvídá od plukovníka Carburyho a chystá se zjistit, co se tehdy doopravdy stalo. Povídky se vesměs odehrávají na diverzních místech od Londýna, přes anglický venkov až po ostrov Rhodos. Detektiv Hercule Poirot na každém z míst řeší nejrůznější případy – úmrtí v zamčeném pokoji, kde není jasné, zda jde o vraždu či sebevraždu, krádež významných vojenských dokumentů či problémy manželského trojúhelníku. (Bunson, Čermák, 2007, s. 132–167)

Kniha *Schůzka se smrtí* (*Appointment with Death*, 1938) je další z exotických románů, které se ve třicátých letech těšily velké oblibě. Děj je zasazen do města Petry, které autorka navštívila už v roce 1933. Na stejném místě nechala autorka již dřív v povídce *Cena Perly* vyšetřovat dalšího z detektivů, pana Parkera Pynea. V díle *Schůzka se smrtí* se

objevuje několik málo referencí na autorčiny další knihy. Jednu z postav těší setkání s detektivem, který vyřešil případ z knihy *Vraždy podle abecedy*. Další zmínka padla v rozhovoru Nadine Boyntonové s Herculem Poirotem, ve kterém je řeč o „prospěšných“ vraždách ve spojení s případem *Vraždy v Orient-expressu*. Děj knihy začíná jednoho večera v jeruzalémském hotelu, kdy Hercule Poirot náhodou vyslechne rozhovor o chystané vraždě. V onom hotelu jsou ubytováni i Boytonovi – tyranizující matka obklopena dětmi, které se jí velmi bojí. Během výletu do Petry zůstane madam Byotonová výjimečně celé odpoledne sama v kempu. Večer toho dne je nalezena mrtvá. (Bunson, Čermák, 2007, s. 127–128)

Knihou *Vánoce Hercula Poirota* (*Hercule Poirot's Christmas*, 1938) vyšla Agatha Christie vstříc svému švagrovi Jamesi Wattsovi, který si postěžoval, že je v jejích knihách málo krve. Jelikož byl James jeden z jejích nejvěrnějších čtenářů, rozhodla se mu autorka vyhovět a způsob vraždy v knize je tentokrát krvavý: „*Zjevně se tu odehrál zuřivý zápas. Těžké kusy nábytku byly převrácené. Velké porcelánové vázy skončily na podlaze, roztráštěné na kusy. A před sálajícím krbem, uprostřed předložky, ležel Simeon Lee v ohromné kaluži krve... Krev byla všude. Vypadalo to tu jako na jatkách.*“ (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 53) Obětí je v knize již zmíněný Simeon Lee, který ke svému nesmírnému bohatství přišel díky nalezišti diamantů. Ten k sobě na Vánoce sezve celou rodinu a připraví představení, během kterého přede všemi zadává instrukce ke změně závěti svému právníkovi. Po této malé scéně každého z rodiny urazí a vykáže je všechny ze své pracovny. Později večer se z pracovny ozývají nelidské skřeky, na podlaze leží v krvi mrtvý Simeon Lee. V nedalekém okolí je na návštěvě u šéfa místní policie i Hercule Poirot, který se uvolí s případem pomoci. (Bunson, Čermák, 2007, s. 152) Kniha byla chytře vydána během vánočního týdne. (Curran, 2017, s. 332)

Román *Vždyť je to hračka* (*Murder Is Easy*, 1939) byl napsán poté, kdy po okupaci Československa Velká Británie opustila svou politiku appeasementu a „*popisuje možná nejkrutějšího a nejschopnějšího vraha ze všech těch, kteří na mnoha stránkách, co jich Christie napsala, spatřil světlo světa.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 170) Ústředním hrdinou knihy je vysloužilý policista Luke Fitzwilliam, který se po letech strávených v koloniích vrací zpět do Anglie. Na cestě do Londýna potkává v kupé slečnu Fullertonovou, která se mu svěřá, že jede Scotland Yardu oznámit, že řada „přirozených úmrtí“ v jejich vesnici Wychwood jsou ve skutečnosti sérií vražd. Dalším na řadě podle ní má být doktor Humbleby. Fitzwilliam celému příběhu nevěří až do doby, kdy se v Timesech dočítá, že

slečna Fullertonová byla sražena autem. Když se o týden později přečte i o smrti doktora Humblebyho, rozhodne se stařenčin příběh prověřit. V jeho úsilí mu pomáhá superintendant Battle. „*Luke se osvědčí jako velmi schopný pomocník, podobně jako Lucy Eylesbarrowová v románu Vlák z Paddingtonu. A stejně jako neomylná Lucy, i Luke se objeví v autorčině díle pouze jednou.*“ (Bunson, Čermák, 2007, s. 170–171)

Jedním ze svých nejznámějších titulů *Deset malých černoušků* (*And Then There Were None*, 1939) završila Agatha Christie svoji nejpłodnější kariérní dekádu. Ve *Vlastním životopise* (2020, s. 500) o ní autorka poznamenala: „*Napsala jsem knihu Deset malých černoušků, protože napsat ji bylo tak těžké, že mě ten nápad fascinoval. Deset lidí mělo zemřít, aniž by to začalo být směšné a aniž by bylo jasné, kdo je vrah. Napsala jsem tu knihu po přílišně složitém promýšlení a měla jsem radost, co jsem z toho udělala. Bylo to jasné, jednoduché, neproniknutelné, a přece to mělo dokonale logické vysvětlení; vlastně jsem potřebovala epilog, aby to vysvětlila. Kniha měla dobrý čtenářský ohlas, ale komu se líbila nejvíc, jsem byla já sama, protože jsem lépe než kterýkoli kritik věděla, jak to bylo těžké.*“ Kniha má množství názvů. Poprvé byla kniha publikována pod názvem *Ten Little Niggers*. V USA byla kniha politicky korektněji pojmenována *And Then There Were None*. V českém prostředí vyšla kniha pod oběma názvy. Podle Janet Morgan byl předobrazem ostrovu Nigger Island Burgh Island, který se nachází mezi městy Salcombe a Plymouth. Ten je však na rozdíl od románového ostrova s pevninou spojen pěšinkou. Kniha se v roce 2015 umístila na prvním místě v celosvětovém hlasování o nejoblíbenější knihu Agathy Christie. Na sídlo na ostrově je pozváno deset lidí, kteří toho nemají mnoho společného. Hostitel se však neobjevil. Po večeři se z gramofonu ozve hlas, který každého z přítomných obviní ze zločinu. Nedlouho na to je první z hostů mrtev. Napětí graduje, neboť je jasné, že vrah plánuje udeřit znovu. (Bunson, Čermák, 2007, s. 44–45) Podle Currana (2020, s. 337) je kniha „*nejzajímavějším románem Agathy Christie, jejím technicky nejdokonalejším počinem a také nejprodávanější detektivkou všech dob.*“

Tabulka 8: Přehled detektivních děl Agathy Christie, která vyšla během 30. let 20. století

Díla 30. let				
Rok	Název v češtině	Název v originále	Ústřední postavy	Poznámky
1930	Vražda na faře	The Murder at the Vicarage	Jane Marplová	Kniha je mylně označována za první příběh slečny Marplové – ve skutečnosti se objevila v povídkách sbírky <i>Třináct záhad</i> . Některé z nich časopisecky vyšly už v roce 1928.
1930	Záhadný pan Quin	The Mysterious Mr Quin	pan Harley Quin	Povídková sbírka, ve které poprvé vystupuje pan Harley Quin.
1931	Sittafordská záhada	The Sittaford Mystery	inspektor Narracott	
1932	Dům na úskalí	Peri lat End House	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1932	Třináct záhad	The Thirteen Problems	Jane Marplová	Část z povídek byla publikována už v roce 1928. Poprvé se zde objevila už slečna Marplová.
1933	Smrtonoš	The Hound of Death		Kniha obsahuje dvanáct krátkých

				povídek, které se zabývají nadpřirozenými silami.
1933	Lord Edgware umírá / Smrt lorda Edgwarea	Lord Edgware Dies	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	
1934	Vražda v Orient-expressu	Murder on the Orient Express	Hercule Poirot	
1934	Záhadné zmizení lorda Listerdalea	The Listerdale Mystery		Kniha obsahuje dvanáct krátkých povídek.
1934	Parker Pyne zasahuje	Parker Pyne Investigates	pan Parker Pyne Ariadna Oliverová Felicity Lemonová	Kniha obsahuje dvanáct krátkých povídek, kde se poprvé objevují Parker Pyne, slečna Lemonová a Ariadne Oliverová.
1935	Proč nepožádali Evanse?	Why Didn't They Ask Evans?		
1935	Smrt v oblacích	Death in the Clouds	Hercule Poirot Vrchní inspektor James Japp	
1935	Tragédie o třech jednáních	Three-Act Tragedy	Hercule Poirot	
1936	Vraždy podle abecedy	The A.B.C. Murders	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	

			Vrchní inspektor James Japp	
1936	Karty na stole	Cards on the Table	Hercule Poirot Ariadne Oliverová policista Battle plukovník Johnny Race	
1936	Vražda v Mezopotámii	Murder in Mesopotamia	Hercule Poirot	
1937	Smrt na Nilu	Death on the Nile	Hercule Poirot plukovník Johnny Race	
1937	Němý svědek	Dumb Witness	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	
1937	Vražda v postranní ulici	Murder in the Mews	Hercule Poirot	Kniha obsahuje čtyři povídky.
1938	Schůzka se smrtí	Appointment with Death	Hercule Poirot	
1939	Deset malých černoušků / A pak nezbyl žádný	And Then There Were None		
1939	Vánoce Hercula Poirota	Hercule Poirot's Christmas	Hercule Poirot	
1939	Vždyť je to hračka	Murder Is Easy	policista Battle	

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

7. Metody výzkumného šetření a standardizované postupy

Ačkoliv dílo Agathy Christie vydané ve třicátých letech minulého století by mohlo podléhat i kvantitativní metodě, následující kapitoly budou zpracovány z paradigmatu kvalitativního. Z možných metod kvalitativní obsahové analýzy byla po zvážení všech možných zvolena metoda historicko-srovnávací.

7.1 Historicko-srovnávací metoda

Existuje vícero přístupů kvalitativní obsahové analýzy, kterými by se dalo k tématu každodennosti britské společnosti třicátých let dvacátého století přistoupit. Po zvážení jsem se rozhodla vydat cestou historicko-srovnávací analýzy, kterou Sedláková (2014, s. 386) zařadila mezi alternativní postupy analýzy dokumentů. I v jiných odborných zdrojích je tento druh analýzy uváděn jako specifický typ kvalitativního výzkumu, v rámci něhož lze využít i některých kvantitativních výzkumných metod. (Gall, Gall, Borg, 2003, s. 514)

Ačkoliv historicko-srovnávací metoda má pevné základy v mnohasetleté historické tradici, metoda komparace se řadí i ke standardní výbavě moderní vědy. „*Podstatou komparace je vyhledávání shod a odlišností u porovnávaných entit.*“ (Ochrana, 2019, s. 58) Užívat se může při studiu příbuznosti jazyků, v rámci komparativní politologie při zkoumání politických jevů a systémů na pozadí jejich společného původu či v právní vědě. Stejně dobře poslouží i v historicky orientované části mediálních studií, kam výzkum beletrie, coby neperiodického média, patří. (Sedláková, 2014, s. 386) Přesto využití této metody nebývá časté ani soustavné. (Maňák a kol., 1994, s. 66) Častěji bývá využívána v zahraničí. (Gall, Gall, Borg, 2003, s. 514) Rozlišujeme pak mezi kvantitativní a kvalitativní komparací. Pro účely této práce je vhodná kvalitativní komparace, která se soustředí na srovnávání kvality a hledání odlišností mezi jednotlivými zkoumanými předměty. (Ochrana, 2019, s. 58)

Mediální linie historicko-srovnávací metody je ukotvena preferovanými výzkumnými postupy, stylem práce a důrazem na širší znalost dějinných souvislostí zkoumaného období. V praxi metodu charakterizuje i důraz na znalost jazyků, ve kterých jsou nejčastěji psány historické prameny, jako jsou latina, řečtina a němčina. (Sedláková, 2014, s. 386) Vzhledem k tomu, že tato práce se zabývá z hlediska lidské historie nedávným obdobím a ohnisko výzkumu je zasazeno na území Velké Británie, pro výzkum byla dostatečná znalost anglického jazyka a českého jazyka v případě překladů.

Historické prameny jsou klíčovým zdrojem pro výzkum tohoto typu, jelikož dějiny jako takové nejsou nikde uloženy jako metapříběh, který by byl nezávislý na svých vypravěčích a recipientech. Můžeme je však právě na základě pramenů konstruovat tak, aby dávaly smysl. (Ochrana, 2019, s. 111) Za prameny lze označit veškeré výsledky lidské činnosti, které napomáhají rekonstrukci historických procesů či ověřování historických faktů. Historie nejčastěji pracuje s písemnými prameny, které lze rozdělit do tří skupin:

1. literární, též narativní, prameny;
2. prameny institucionální povahy;
3. prameny osobní povahy. (Sedláková, 2014, s. 386)

Pod literární prameny spadají odborné publikace, beletrie, historické prameny jako analýzy či kroniky i publicistické prameny, kam se řadí noviny a časopisy. Písemnosti osobní povahy „zahrnují především osobní i veřejnou korespondenci, paměti a deníky významných osob a veřejných činitelů.“ (Sedláková, 2014, s. 386) Nejobsáhlejší skupinu zastávají prameny institucionální povahy. Tam se řadí oficiální aktový materiál, listiny, spisy, pamětní knihy, evidenční a právní knihy – tedy zemské desky, pozemkové knihy a jiné soupisy majetku, urbáře a účetní knihy, záznamy za sčítání lidu, matriční knihy a mnohé další. Principálně lze tyto materiály využít i v linii mediálních studií. (Sedláková, 2014, s. 386–387) Dle Ochrany (2019, s. 111) porozumění dobových dokumentů předpokládá uvědomění si otázek dané éry.

Důležitým předpokladem aplikace historicko-srovnávací metody je rovněž také studium již publikovaných poznatků o tématu a formulace souboru pramenů, které se k tematice vážou, zhodnocení jejich dostupnosti a následně jejich shromáždění. Studium již publikované literatury na téma této diplomové práce bylo již naplněno v teoretické části, identifikace souboru pramenů bude následovat v částech nadcházejících. (Sedláková, 2014, s. 387)

Výzkumníci předem usilují o získání všech dostupných zdrojů s výpovědní hodnotou. Následuje jejich kritický rozbor, zhodnocení historické výpovědní hodnoty a ověření pravosti, věrohodnosti a pravdivosti. Historicko-srovnávací metoda předpokládá, že zkoumané prameny jsou přímými svědky či aktéry popisované minulosti a ta je skrze ně tak rekonstruovatelná. (Sedláková, 2014, s. 387) „Badatel tak stojí před problémem umět rekonstruovat původní (tehdejší) možný svět (resp. jeho metody jako vývojové možnosti) a porozumět otázkám, které si v dané historické době konající aktér kladl.“ (Ochrana, 2019, s. 111)

Poté přichází na řadu výklad pramenů a snaha o rekonstrukci historických jevů, o nichž prameny vypovídají. Klíčové je pro výzkumníka udržení kritického přístupu, který spočívá v nutnosti nahlížet na materiál z odstupem, neboť prameny v sobě mohou nést stopy záměrného působení – ať už mluvíme o politické propagandě v průběhu světových válek či idealizaci na stránkách beletrie. Právě proto je třeba údaje uvedené v pramenech konfrontovat s dalšími odbornými zdroji. Práce je ukončena syntézou všech zjištění v průběhu výzkumu a zpracováním závěrečné publikace. Během toho je zohledňován poměr mezi převzatými a vlastními nově formulovanými závěry. (Sedláková, 2014, s. 387–388)

„V mediálních studiích se ani při aplikaci historicko-srovnávací metody neobracíme hluboko do minulosti, ale řádově pouze dvě stě až tři sta let.“ (Sedláková, 2014, s. 388) Jde tak o období, z něhož se dochovalo značné množství archivních pramenů a které je již historiky dostatečným způsobem popsáno. (Sedláková, 2014, s. 388) Vzhledem ke mnou studovanému oboru a dostatku sebereflexe jsem tak omezila výzkumné období na třicátá léta minulého století ve Velké Británii a zdroje omezila na detektivní příběhy Agathy Christie, které vyšly ve stanovené dekádě.

I u pramenů z novověké historie je však třeba pamatovat na to, že v textech může docházet k odlišnostem jazyka i stylistiky, ale také že od dob jejich publikace mohlo dojít k významovému posunu jednotlivých slov či že v dané době byla spojena s odlišnými konotacemi. (Sedláková, 2014, s. 388)

Při aplikaci historicko-srovnávací metody výzkumník volí mezi synchronním a diachronním postupem. V rámci synchronního postupu je prováděno paralelní studium více objektů zkoumání ze stejného časového období – tedy například obrazy každodennosti britské společnosti třicátých let dvacátého století v detektivní beletrii z pera Agathy Christie. Synchronní postup se soustředí na poměrně úzce vymezené časové období. Při jeho užití tak bývá vytýkána jeho statická povaha. Druhý postup oproti tomu sleduje pouze jeden objekt a zachycuje jeho vývoj.^[10] Zpravidla při něm výzkumník postupuje chronologicky podle pomyslné časové osy – například od založení po zánik média či od narození po úmrtí novináře. U větších projektů nebývá výjimkou, že se obě optiky v závěru doplňují. (Sedláková, 2014, s. 388)

¹⁰ Jako příklad uvádí Sedláková (2014, s. 388) týdeník Květy, kdy výzkumník sleduje jeho vývoj a proměny od 1. ledna 1834.

Samotnou metodu komparace nelze zredukovat na porovnávání jakéhokoliv typu. Metoda sice anoncuje snahu odhalovat rozdíly, nicméně nejsložitější podmínkou její aplikace je shoda porovnávaných entit v základních parametrech. „*Nelze totiž komparovat dva objekty, které vykazují zásadní odlišné základní vlastnosti.*“ (Sedláková, 2014, s. 389) Tento poznatek jde na mnou zkoumané téma vztáhnout hned v několika rovinách. Nemělo by smysl analyzovat knihy Agathy Christie vydané ve třicátých letech, pokud by autorka psala například z dob dávné minulosti, jako to udělala u knihy *Nakonec přijde smrt*, jejíž příběh zasadila do starověkého Egypta před čtyřmi tisíci lety. Tato kniha vyšla v roce 1944, pokud by však vyšla v mnou zkoumaném období třicátých let, musela by být z výzkumu vyloučena pro nedostatek kýžené historické výpovědní hodnoty. Stejný problém by nastal i případech, že by se autorka rozhodla zprostředkovat jiná místa. Výjimkou zde ovšem tvoří knihy, které vypovídají o způsobech zahraničního cestování tehdejší britské společnosti. „*Při přípravě výzkumu, který má být veden historicko-srovnávací metodou, je proto předem potřeba dobře promyslet, s jakými materiály chce výzkumník pracovat a jaké má k dispozici.*“ (Sedláková, 2014, s. 389)

Základními kroky pro přípravu historicko-srovnávací metody výzkumu jsou:

1. vymezení objektu komparace a časového období zkoumání;
2. stanovení cíle komparace včetně rozhodnutí o volbě synchronního či diachronního přístupu;
3. určení kritérií komparace – stanovení proměnných a sledovaných vztahů mezi nimi.

(Sedláková, 2014, s. 389)

Veškeré tyto kroky musí být splněny před započítím samotné analýzy dat. Dle Sedlákové (2014, s. 389) je třeba zvláštní pozornost věnovat volbě kritériím komparace, která musí být aplikovatelná na veškeré objekty zahrnuté do výzkumu. Výstupem se pak může stát typologie vytvořená na základě rozboru shodných rysů a odlišností. Při snaze o periodizaci delšího zkoumaného časového období lze vymezovat kratší časové úseky, které mají společný charakterní rys. (Sedláková, 2014, s. 389–390)

Tabulka 9: Základní kroky pro přípravu komparativní metody

Základní kroky pro přípravu komparativní metody	
Krok	Postup
1.	Vymezení objektu komparace a časového období zkoumání.
2.	Stanovení cíle komparace včetně rozhodnutí o volbě synchronního či diachronního přístupu.
3.	Určení kritérií komparace – stanovení proměnných a sledovaných vztahů mezi nimi.

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Sedláková (2014, s. 389)

Stejně jako mnohé jiné přístupy má i aplikace historicko-srovnávací metody na mediální linii své nedostatky a množství výzkumných problémů. Hlavní výzvou při použití této metody je nezdůrazňovat či naopak nepřehlížet rysy, které mají komparované objekty společné či kterými se odlišují. Dle Sedlákové (2014, s. 390) vznikají i studie, které se soustředí pouze na společné či rozdílné rysy. *„Použití pouze jedné optiky je však nedostatečné a měli bychom zohlednit obě.“* (Sedláková, 2014, s. 390)

Zásadní odlišností tohoto přístupu vzhledem k jiným metodám kvalitativní obsahové analýzy je způsob práce s daty a nahlížení na zkoumané jevy. Závěry výzkumů tohoto typu se omezují na to, jak zkoumané zdroje o události vypovídaly, nikoli jak událost sama o sobě probíhala. Zjednodušeně lze říci, že jde o sestavením obrazu – tedy figurativního znázornění vytyčené události. (Reifová, 2004, s. 169) V mediální linii je tak použití metody legitimní. *„Je však potřeba ukotvit ji do vhodného širšího epistemologického rámce a přizpůsobit výzkumné otázky.“* (Sedláková, 2014, s. 390) V následujících kapitolách tak bude popsán technický postup aplikace metody, aby se zamezilo snaze o rekonstrukci zachycené minulosti na úkor jejího mediálního obrazu.

7.2 Příprava historicko-srovnávací metody

Metodou pro výzkum v této diplomové práci byla po uvážení všech možných zvolena historicko-srovnávací metoda uzpůsobena pro mediální linii. Ta bude aplikovaná na období 30. let 20. století, přičemž část vycházející z odborných publikací věnovaných anglické historii a každodennosti bude srovnávána s postřehy a úryvky o životě tehdejších Britů

z detektivních příběhů Agathy Christie, které byly vydány ve třicátých letech minulého století.

Primárním cílem práce je přistupovat k fiktivní beletrii jako k médiu, které má určitou historickou výpovědní hodnotu o době, ve které bylo vytvořeno a vydáno. Výzkum zároveň odhalí subjektivní pohled autorky na dobu, v níž žila. Dílčí cíle replikovaného výzkumu lze dále shrnout do dvou vzájemně provázaných oblastí. V první řadě dojde ke komparaci každodennosti z pera Agathy Christie a té, kterou prezentují historici. Na komparaci bude nahlíženo optikou společných a rozdílných rysů. Posléze bude kladen důraz na to, jaké součásti každodennosti byly v beletrii nejvíce zastoupeny, a jaké byly naopak opomíjeny. Zmínka padne i o autorčiných osobních prožitcích, které ovlivnily způsob, jakým popsala britskou každodennost dané doby.

Při aplikaci historicko-srovnávací metody bude použit synchronní postup, v rámci něhož bude provedeno paralelní studium více objektů zkoumání ze stejného časového období. Specifičtěji řečeno podrobím výzkumu veškeré detektivní příběhy Agathy Christie vydané mezi lety 1930 až 1939. Samotný výzkumný soubor je specifikován v následujících kapitolách.

Dalším krokem přípravy výzkumu je definice výzkumných kritérií. V rámci tohoto tématu jsem stanovila tři kategorie s dílčími podskupinami, na základě kterých budu třídit a kriticky analyzovat výzkumné historické prameny. Tyto kategorie zrcadlí přístup k tématu, který byl využit pro jeho zpracování v teoretické části:

1. historický kontext 30. let 20. století;
2. fenomény 30. let 20. století;
3. každodennost 30. let 20. století.

První kategorie se bude zaměřovat na historický kontext zvolené dekády. Ve výzkumném materiálu budu hledat zmínky o politice, ekonomické situace, panovnících či druhé světové války.

Druhá kategorie se věnuje již v teoretické části popsaným fenoménům třicátých let, které rezonovaly britskou společností. Na základě studia odborné literatury se jednalo primárně o nárůst chudoby a nezaměstnanosti, rozmach konzumerismu a úpadek aristokracie.

Třetí, předpokládám, že nejrozsáhlejší, kategorií se stane každodennost britské společnosti. V té se zaměřím na otázky mezilidských vztahů, sexu a manželství, naplňování

volného času, času práce, vzdělávání, osobní hygieny a péče o vzhled, nákupů, stravování, bydlení, dopravy, cestování, kultury a módy.

Koncept výzkumu je formulován na základě hned několika předpokladů. Prvním předpokladem je, že spisovatelka Agatha Christie psala o době, kterou zažila, a místech, která navštívila. Výjimkou je například kniha *Nakonec přijde smrt* (1944), jejíž příběh autorka zasadila do starověkého Egypta před čtyřmi tisíci lety. Dalším předpokladem je, že spisovatelka ve svých příbězích neuplatňovala žádné nadpřirozené prvky, které by byly čirým produktem její fantazie bez observace okolí. Při nenaplnění těchto předpokladů bude pramen včetně dostatečného odůvodnění z výzkumného souboru vyřazen,

Teoretická část diplomové práce je navržena tak, aby vzájemně interagovala se zvolenou metodologií a výzkumem. Kromě toho, že přibližuje historický kontext 30. let 20. století, tehdejší každodennost britské společnosti, přibližuje i život a dílo Agathy Christie.

7.3 Výzkumná témata

Hlavním výzkumným tématem, které myšlenkově zastřešuje celou diplomovou práci, je sestavení obrazu každodennosti britské společnosti 30. let 20. století na základě fiktivních detektivních příběhů z pera Agathy Christie. Během analýzy se budu zaměřovat hned na několik primárních a dílčích otázek souvisejících se zvoleným tématem:

1. Komparace obrazu každodennosti britské společnosti 30. let 20. století z detektivních příběhů Agathy Christie s poznatky o každodennosti té doby získaných z odborných zdrojů a reflektovaných v teoretické části.
2. Důraz na společné a rozdílné znaky mezi tímto obrazem získaným z fikce a podoby nastíněné v odborných publikacích.
3. Výčet kategorií každodennosti, kterým se Agatha Christie věnovala nejvíce a které naopak opomíjela.
4. Finální reflektování otázky, zda a nakolik se může beletrie v takovém zastoupení stát pramenem s historickou výpovědní hodnotou.
5. Zapracování autorčiných subjektivní prožitků, které ovlivnily způsob jejího popisu britské každodennosti.

7.4 Výzkumné zdroje

Výzkumný materiál je postaven na třidvaceti detektivních knihách Agathy Christie vydaných mezi lety 1930 až 1939 včetně. Jmenovitě se jedná o knihy *Vražda na faře* (1930), *Záhadný pan Quin* (1930), *Sittaforfská záhada* (1931), *Dům na úskalí* (1932), *Třináct záhad* (1932), *Smrtonoš* (1933), *Smrt lorda Edgwarea* (1933), *Vražda v Orient-expresu* (1934), *Parker Pyne zasahuje* (1934), *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* (1934), *Tragédie o třech jednáních* (1935), *Proč nepožádali Evanse?* (1935), *Smrt v oblacích* (1935), *Vraždy podle abecedy* (1936), *Vražda v Mezopotámii* (1936), *Karty na stole* (1936), *Smrt na Nilu* (1937), *Němý svědek* (1937), *Vražda v postranní ulici* (1937), *Schůzka se smrtí* (1937), *Deset malých černoušků* (1939), *Vždyť je to hračka* (1939) a *Vánoce Hercula Poirota* (1939).

Veškerý materiál bude z důvodů dostupnosti a jednotnosti pocházet z českých překladů děl.

Tabulka 10: Přehled výzkumných zdrojů

Výzkumné zdroje				
Rok	Název v češtině	Název v originále	Ústřední postavy	Zkoumané vydání
1930	Vražda na faře	The Murder at the Vicarge	Jane Marplová	Praha: Knižní klub, 2009.
1930	Záhadný pan Quin	The Mysterious Mr Quin	pan Harley Quin	Praha: Knižní klub, 2008.
1931	Sittaforfská záhada	The Sittaford Mystery	inspektor Narracott	Praha: Knižní klub, 2011.
1932	Dům na úskalí	Peri lat End House	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	Praha: Euromedia Group, 2020.
1932	Třináct záhad	The Thirteen Problems	Jane Marplová	Praha: Knižní klub, 2010.

1933	Smrtonoš	The Hound of Death		Praha: Knižní klub, 2010.
1933	Lord Edgware umírá / Smrt lorda Edgwarea	Lord Edgware Dies	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	Praha: Knižní klub, 2013.
1934	Vražda v Orient-expressu	Murder on the Orient Express	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 1994.
1934	Záhadné zmizení lorda Listerdalea	The Listerdale Mystery		Praha: Knižní klub, 2010.
1934	Parker Pyne zasahuje	Parker Pyne Investigates	pan Parker Pyne Ariadna Oliverová Felicity Lemonová	Praha: Knižní klub, 2011.
1935	Proč nepožádali Evanse?	Why Didn't They Ask Evans?		Praha: Knižní klub, 2010.
1935	Smrt v oblacích	Death in the Clouds	Hercule Poirot Vrchní inspektor James Japp	Praha: Knižní klub, 2013.
1935	Tragédie o třech jednáních	Three-Act Tragedy	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 2014.
1936	Vraždy podle abecedy	The A.B.C. Murders	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings Vrchní inspektor James Japp	Praha: Knižní klub, 1993.
1936	Karty na stole	Cards on the Table	Hercule Poirot Ariadne Oliverová policista Battle	Praha: Knižní klub, 2002.

			plukovník Johnny Race	
1936	Vražda v Mezopotámii	Murder in Mesopotamia	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 2011.
1937	Smrt na Nilu	Death on the Nile	Hercule Poirot plukovník Johnny Race	Praha: Československý spisovatel, 1985.
1937	Němý svědek	Dumb Witness	Hercule Poirot kapitán Arthur Hastings	Praha: Knižní klub, 2006.
1937	Vražda v postranní ulici	Murder in the Mews	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 2009.
1938	Schůzka se smrtí	Appointment with Death	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 2007.
1939	Deset malých černoušek / A pak nezbyl žádný	And Then There Were None		Praha: Knižní klub, 2009.
1939	Vánoce Hercula Poirota	Hercule Poirot's Christmas	Hercule Poirot	Praha: Knižní klub, 2008.
1939	Vždyť je to hračka	Murder Is Easy	policista Battle	-

Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016)

7.5 Operacionalizace

Operacionalizace výzkumu bude prováděna v několika krocích. Nejprve dojde k seznámení se s veškerým výzkumným materiálem a vybráním kýžených pasáží, které pomáhají k vytváření obrazu každodennosti britské společnosti 30. let minulého století.

Následně budou vyřazeny části, které nejsou aplikovatelné na veškeré objekty zahrnuté do výzkumu. Předem se domnívám, že se typicky může jednat o retrospektivní pohledy do minulosti, kdy autorka popisuje například dětství postavy – výňatek by tak neměl

výpovědní hodnotu o životě Britů ve třicátých letech. Jednat se však může i o popis životního stylu cizinců, kteří v beletrii nějakým způsobem figurují.

Dalším krokem je kategorizace všech výňatků a pasáží do následujících skupin vycházejících ze studia odborné literatury:

1. Historický kontext
2. Fenomén chudoby a nezaměstnanosti
3. Fenomén konzumerismu
4. Fenomén úpadku aristokracie
5. Mezilidské vztahy
6. Naplňování volného času
7. Čas práce
8. Vzdělávání
9. Osobní hygiena a péče o vzhled
10. Nákupy
11. Stravování
12. Bydlení
13. Doprava
14. Cestování
15. Kultura
16. Móda

V rámci každé z kategorií budou poznatky ze zkoumaného materiálu porovnány s informacemi ze studia odborné literatury, které byly reflektovány v teoretické části. Na samotnou komparaci pak bude nahlíženo optikou společných a rozdílných rysů.

Výstupem analýzy se pak stane syntéza všech zjištění z průběhu výzkumu. Konkrétně půjde o obraz každodennosti britské společnosti třicátých let dvacátého století z pera Agathy Christie, souhrn rysů, ve kterých se tento obraz shoduje či naopak rozchází s odbornými prameny, a rovněž i výčet kategorií, kterým se v otázkách každodennosti autorka věnovala nejvíce a které naopak opomíjela. V průběhu vyhodnocování bude zohledněn poměr mezi převzatými a vlastními nově formulovanými závěry.

8 Analýza dat

8.1 Historický kontext

Ačkoliv je dílo Agathy Christie vesměs nadčasové, nelze pominout jeho politické aspekty. Autorka v některých ze svých knih rovněž reflektuje domácí a zahraniční dění. Podíváme-li se na autorčino dílo širší optikou, shledáme, že už samotná postava Hercula Poirota je politicky motivovaná. Agatha Christie jej vymyslela v jihoanglickém městě Troquay. Město bylo za první světové války plné belgických uprchlíků. Ačkoliv se Hercule Poirot usadí v Londýně, nepřestane být hrdým Belgičanem. V Kompletních utajených zápisnících Agathy Christie (Curran, 2016, s. 325–326) vzpomíná autorka na stvoření svého nejnámějšího detektiva následovně.

„Tehdy panoval raný podzim roku 1914 – belgičtí uprchlíci se vyskytovali ve spoustě vesnic. Proč si tedy nevybrat belgického běžence, bývalou pýchu belgického policejního sboru. Co by to mělo být za člověka? Asi spíš menší, s nějakým nabubřelým jménem. Hercule – a něco k tomu – Hercule Poirot – ano, to zní dobře. A čím by se ještě vyznačoval? Měl by být velmi upravený a pořádkumilovný (snad proto, že já sama jsem byla nespoutaně nepořádná?) Taková byla jeho prvotní předběžná skica – z povětšiny, jak jste si asi všimli, založená spíše na vnějších znacích. Některé vlastnosti mi ale pak naskakovaly víceméně automaticky. Stejně jako mnoho dalších parádivých mužů by měl být domyšlivý a samozřejmě (proč „samozřejmě“?) by si měl pěstovat výrazný knír. Takhle to začalo. Hercule Poirot vystoupil z mlhy a vzal na sebe konkrétní tvar a podobu. Jakmile jsem dospěla až sem, on sám už se ujal své vlastní osobnosti – byla spousta věcí, které jsem o něm nevěděla, ale on mi je začal ukazovat. V tomto malém mužikovi se skrývalo víc, než jsem si kdy mohla pomyslet.“ (Curran, 2016, s. 325–326)

Autor knihy John Curran v souvislosti s tímto úryvkem upřesnil, že vzhledem k tomu, že Německo napadlo Belgie začátkem srpna 1914, se tak vlna uprchlíků

pravděpodobně objevila spíše koncem podzimu 1914 než jeho začátkem. (Curran, 2016, s. 326)

V průběhu dalších dekád Agatha Christie čas od času vepsala nějakou poznámku k osobám Adolfa Hitlera či Benita Mussoliniho – ať už skrytou či přímočarou. Například kniha *Nástrahy zubařského křesla* obsahuje letmé zmínky o obou z mužů. Agatha Christie román zřejmě psala někdy v době těsně před německou invazí do Polska v září 1939. Nasvědčují tomu narážky na fašistickou skupinu mládeže, jejímž předobrazem byla Britská fašistická unie. Další indicií je rozhovor Hercula Poirota se zubařem, který se v kladně vyjadřuje o belgickém králi Leopoldovi. Do větších detailů zachází autorka v neotištěné a necenzurované verzi povídky *Únos Kerbera*, která je protkána na Agathu Christie nezvykle peprnými narážkami na Adolfa Hitlera, jehož osoba se v novele ukrývá pod jménem August Herzlein. Čeští čtenáři se s touto verzí mohli poprvé seznámit v době, kdy vyšly první *Utajené zápisky Agathy Christie*, které sepsal a zredigoval John Curran. Ten politicky laděnou povídku okomentoval následovně:

„Povídka je od první stránky bezostyšně politická, což je u Christie neobvyklé. Hovoří se v ní nejen, o válce nastupující, ale i o té předešlé: „Svět se ocitl ve velmi neklidném stadiu, všechny národy v pohotovosti a prosáklé napětím. Úder mohl nastat v kterýkoli okamžik. A Evropa by se opět pohroužila do války.“ V další části příběhu se dočteme, že „August Hertzlein... [byl] diktátorem diktátorů. Jeho bojovné promluvy sešikovaly mládež jeho vlastní země i zemí spojenců. Byl to právě on, kdo zapálil střední Evropu...“ A pokud by snad byl ještě někdo na pochybách, je později popsán jako muž s „kulatou hlavou a malým tmavým knírkem“.“ (Curran, 2016, s. 484)

V knize *Schůzka se smrtí*, která byla vydána v roce 1938, se nachází zmínka o sporech mezi konzervativci a labouristy, ze kterých těžili liberálové. V té době byla však u vlády Čtvrtá národní vláda v čele s konzervativcem Nevillem Chamberlainem. Ten se stal předsedou vlády již v roce 1937, kdy vystřídal Stanleyho Ladwina. (Morgan, 1999, s. 483)

Momentálně byla u moci proti všemu očekávání vláda liberální, protože mezi konzervativci a labouristy došlo k rozkolu. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 69)

O něco více spisovatelka otevřela téma zahraničních válečných konfliktů. V povídce *Podivná krádež* ze sbírky *Vražda v postranní ulici* sir George Carrington pronesl: „Žijeme v ošemetné době, Charlesi. Všude v Evropě chřestí zbraně.“ (Christie, *Vražda v postranní ulici: Podivná krádež*, 2009, s. 77) Tím mohla autorka odkazovat na houstnoucí atmosféru před druhou světovou válkou, jelikož víme, že už v roce 1937 se Britové připravovali na možnou hrozbu za pomoci nového plánu vyzbrojování. (Morgan, 1999, s. 483) Možností je však například i narážka na zrovna probíhající španělskou občanskou válku, která trvala od července roku 1936 až do dubna roku 1939. Tento krvavý konflikt autorka čtenářům připomíná ještě v knize *Vánoce Hercula Poirota* rozhovorem ve vlaku mezi Španělkou Pilar Estravados a Stephenem Farrem:

„Přijíždíte z ciziny?“

Pilar přisvědčila. „Právě jsem přijela ze Španělska.“

Tohle Stephenů zaujalo.

„Opravdu? Takže vy jste Španělka?“

„Ano, napůl. Moje matka byla Angličanka. Proto mluvím dobře anglicky.“

„A co válka u vás?“

„Je to tam opravdu hrozné – a taky smutné. Tolik se toho zničilo.“

„Na čí straně stojíte?“

*Její politické názory vypadaly poněkud neurčitě. Ve vesnici, odkud pochází, vysvětlovala Pilar, nikdo válce nevěnoval příliš pozornosti. „Nebyla blízko nás, víte. Starosta, ten je samozřejmě vládní úředník, takže pro vládu, a farář je pro generála Franka – ale většina lidí má moc práce na vinicích a na poli, nemají čas se tím zabývat.“ (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 11–12)*

Agatha Christie kromě aktuálního dění třetí dekády dvacátého století ještě párkrát připomněla osobnosti a události ze starší historie. V povídce *Vražda v postranní ulici* stejnojmenné sbírky například inspektor Japp s Herculem Poirotem v rozhovoru připomněli jméno Guye Fawkese, který se spolu s několika dalšími pokusil 5. listopadu 1605 spáchat atentát na krále Jakuba I. Ten byl neúspěšný a Guye Fawkese „*zatkli a brzy potom i popravili.*“ (Maurois, 1993, s. 247) Od té doby na tento den připadá Noc Guye Fawkese, při níž se slaví záchrana krále a monarchie.

„*Řekl bych, že většina těch kluků ani neví, kdo to Guy Fawkes byl.*“

„*A brzo se bezpochyby ani nebude vědět, oč vlastně šlo. Vystřelují se ony feu d'artifice do vzduchu na jeho počest, nebo naopak? Byl by to zločin vyhodit anglický parlament do vzduchu, nebo ušlechtilý čin?*“ (Christie, *Vražda v postranní ulici*, 2009, s. 10)

Následující ukázka by se snad lépe hodila do dějin kriminologie. Gladys Cramová v knize *Vražda na faře* zmínila jméno doktora Hawleyho Harveyho Crippena, který je spíš než pro svoji medicínskou praxi známý kvůli tomu, že rozřezal vlastní ženu, Coru Henriettu Crippenovou. Ta zmizela po silvestrovském večírku v Crippenově domě v roce 1910. Až při čtvrté domovní prohlídce se objevilo lidské tělo pohřbené pod cihlovou podlahou sklepa. Hlava, končetiny a kostra se nikdy nenašly. Crippen byl oběšen ve věznici Pentonville v Londýně. Pugh (2009, s. 86) v souvislosti s případem rovněž zmiňuje patologa sira Bernarda Spilsburyho, který se díky tomuto případu značně proslavil, když našel kus kůže, který měl být břišní jizva Cory. Podle toho, s jakou samozřejmostí Agatha Christie napsala příměr odkazující na doktora Crippena, lze usuzovat, že Britům byl případ z počátku desátých let minulého století dobře znám a že narážku v knize snadno pochopí.

„*Stokrát radši zkoumá starý bronzový nůž vyhrabaný z jednoho z těch hliněných kopců, než aby si prohlédl nůž, kterým Crippen rozřezal svou ženu, kdyby se mu snad naskytla příležitost.*“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 78)

8.2 Fenomén chudoby a nezaměstnanosti

Už od začátku jsem si byla vědoma, že téma chudoby a nezaměstnanosti bude spolu s fenoménem úpadnou aristokracie takřkajíc Achillovou patou celého výzkumu. Je všeobecně známé, že Agatha Christie psala zejména o nejvyšší třídě, společenské elitě a movitější střední třídě. Nižší třída, které se chudoba a nezaměstnanost dotkla nejvýrazněji, je v knihách autorky zmiňovaná nejčastěji v podobě služebnictva, které v jejích románech řekne několik málo vět při výslechu. Sama Agatha Christie, ačkoliv šlechtický titul získala až ve zralém věku, se narodila do prominentní viktoriánské rodiny – kterou můžeme nejpřesněji označit jako movitou vyšší střední třídu. Jako mladá dívka odjela Agatha studovat do Paříže. (Christie, 2020, s. 157–171) Je tak patrné, že byla zvyklá pohybovat se ve vyšších kruzích, a je snad jen přirozené, že právě z toho prostředí poději psala své detektivní příběhy.

Mezi oblasti, které byly ve třicátých letech dvacátého století nejvíce postiženy chudobou a nezaměstnaností, patřil zejména jižní Wales, hrabství Durham, oblast Tyneside, hrabství Cumberland a Skotsko. Obecně se dá říct, že zasaženy byly zejména ty části země, kde dominoval tradiční těžký průmysl či skomírající odvětví jako textilnictví či stavba lodí. (Mudráková, 2012, s. 29) Tyto oblasti byly na základě zákona *Special Areal Act* z roku 1934 označeny za oblasti přednostního zájmu v této problematice. (Garside, 1990, s. 251–256) Zmínka, která by co možná nejpřesněji ilustrovala tehdejší nejistou atmosféru ve společnosti, se nachází v povídce *Dívka ve vlaku* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*. Ačkoliv je povídka o mladíkovi Georgovi, který je z velmi bohaté rodiny a pouze rozzlobí svého strýce, který se jej rozhodne již dále finančně a kariéerně nepodporovat, důležitý je samotný povzdech, že se George náhle „stal jedním z nekonečného zástupu nezaměstnaných“. Autorka touto vesměs lehce přehlédnutelnou zmínkou snad reflektovala tehdejší nelehkou atmosféru.

Během pouhých deseti minut se George ze zřítelnice strýcova oka, dědice jeho majetku a mladého muže se slibnou obchodní kariérou před sebou náhle stal jedním z nekonečného zástupu nezaměstnaných.

„V těchhle šatech mi dokonce nedají ani podporu,“ přemítal chmurně Rowland. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dívka ve vlaku*, 2010, s. 52)

8.3 Fenomén konzumerismu

Třicátá léta dvacátého století jsou obdobím rozmachu konzumerismu, spotřebního způsobu života a masové zábavy. Ve městech se staví nové biografy, na předměstích zase nové domy a do nich si lidé pořizují elektrické spotřebiče. Z nově nabytého konzumního života těžily především střední vrstvy. (Bowden, 2003, s. 354) Kdybych to měla říct velmi zjednodušeně, tak střední třídy bohatnou, nejvyšší vrstvy mají stále dost a ti nejchudší chudnou ještě víc.

Vzhledem k tomu, že Agatha Christie píše zejména o společenských elitách a šlechtě, fenomén konzumerismu není dost dobře patrný, jelikož ústředními postavami jejích knih jsou lidé, kteří již mají vlastní majetek, který se v mnohých případech předává z generace na generaci – lidé, pro které je přirozené mít a vlastnit. Tento fenomén tak nejlépe reflektuje citace z příhodně nazvané povídky *Případ zbohatlé ženy* ze sbírky *Parker Pyne zasahuje*. Hlavní postavou je paní Amelia Rymerová, která vyrostla na farmě, kde musela velmi těžce pracovat. Poté, co se provdala za Abnera Rymera, už jen sledovala, jak její muž díky podnikání hromadí a rozšiřuje jejich majetek. Abner však zemřel v mladém věku a svoji ženu na světě zanechal s obrovským jměním, ale bez rodiny a přátel. Ta se ve snaze znovu nalézt štěstí vydává poradit s Parkerem Pynem. Tomu popisuje, jaký býval jejich společný život poté, co zbohatli. Úryvek lze vykládat jako fiktivní svědectví jednoho z mnoha podobných případů, kdy si chudší lidé výrazně polepšili.

„No řeknu vám, že ze začátku sem se cejtila jak v pohádce. Měli jsme dům a perfektní koupelnu a vlastní služebnictvo. Už žádný vaření, drhnutí ani praní. Člověk se moh rozvalovat na hedvábných polštářích v přijímacím pokoji a zvonit si pro čaj, sotva se mu zachtělo – připadala sem si jako nějaká kněžna! Byla to nádhera a my sme si to vychutnávali. Pak sme přijeli do Londýna. Šít sem začala u nejlepších krejčích. Jezdili sme do Paříže a na

Riviéru. Bavili sme se tím náramně. “ (Christie, Parker Pyne zasahuje: Případ zbohatlé ženy, 2011, s. 95)

Pro období konzumerismu třicátých let je rovněž typický rozmach domácích spotřebičů. Vysavače, pračky i různé kuchyňské roboty se začaly čím dál více stávat běžnou výbavou domácností středních a vyšších tříd. (Bowden, 2003, s. 354) Roku 1931 bylo v Británii používáno 1,3 milionu elektronických vařičů, 400 000 vysavačů, 220 000 lednic a 60 000 praček. (Pugh, 2009, s. 253) Je jen logické, že se zvýšila i snaha o jejich prodej. V podobě domovního prodeje zmiňuje Agatha Christie v románech *Vraždy podle abecedy* nebo *Němý svědek* nejen vysavače, ale i například punčochy, které v roce 1935 zaznamenaly inovaci v podobě nylonového vlákna.

*„Je mi to líto, že jsem na vás před chvilkou tak vyjela, ale nedovedete si představit, co se člověka za celý den navotravujou – cestáři chodějí nabízet tohle a vonohle – vysavače, punčochy, pytlíčky s levandulí a takové hlouposti – a jedenkaždý je tak vemlouvavý a zdvořilý. Znájí člověka dokonce podle jména. To je samé paní Fowlerová sem, paní Fowlerová tam.“ (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 36)*

„Prodáváte něco?“

„Ne, madam,“ řekl Poirot.

„Opravdu?“

„Naprosto jistě.“

„Žádné vysavače?“

*„Ne.“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 93)*

8.4 Fenomén úpadku aristokracie

O postupném chudnutí a úpadku aristokracie se Agatha Christie v díle vydaném během třicátých let dvacátého století příliš nezmiňuje. Příčiny můžou být různé. Tou, která se nejvíce nabízí, je, že upadající šlechta nemá dostatečně romantický náboj pro její detektivní příběhy. Zároveň je tuto společenskou změnu možné vysledovat již od

devatenáctého století, nejedná se tedy o fenomén, který by byl typickým pouze pro třetí dekádu dvacátého století. (Wasson, 2010, s. 272)

Autorka se tématu věnuje pouze v povídce *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky. Zchudlá šlechtická rodina si v ní za směšně malé peníze pronajímá dům na adrese Cheviot Place číslo 7. Z něho jednoho večera odešel lord Listerdale a už ho nikdy nikdo nespatriil. V jedné z ukázek je zmíněno, že rodina už nevystačí s penězi. Ve druhé si chce dcera paní St. Vincentové, Barbara, najít práci, její matka jí však od toho zrazuje. Třetí z ukázek vypovídá o důležitosti toho, odkud peníze pochází – dle přečtených knih se zdá, že pro Angličany třicátých hrají značnou roli šlechtické titul, původ majetku i délka rodokmene. Zároveň úryvek zmiňuje, že „jejich třída už vymírá“, což může odkazovat na onen úpadek aristokracie ve třicátých letech. Poslední krátká citace nám může v dnešní době připadat možná až humorná – autorka skrze jednu z postav soucítí se zchudlou šlechtou, která, dle jejích slov, nemůže žebrat na veřejnosti a musí trpět v tichosti. Může to odrážet tehdejší důležitost zachování dobrého jména rodiny.

Paní St. Vincentová sčítala sloupec čísel. Jednou nebo dvakrát si povzdechla a rukou zabloudila k bolavému čelu. Aritmetiku nikdy neměla ráda. Bohužel se zdálo, že dnes se její život sestává výhradně jen z jednoho určitého druhu počtů – neustálého sčítání malých položek nezbytných výdajů, jejich součet ji vždycky dokázal překvapit i vyděsit zároveň.

Tohle přece musí být špatně! Znovu procházela sloupec čísel. Udělala jednu bezvýznamnou chybu v řádu pencí, ale jinak byl součet správný.

*Znovu si povzdechla. Ted' už ji hlava bolela opravdu ošklivě. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 7)*

„Jsme švorc, na mizině. Jako obvykle nemáme ani vindru.“

(...)

„Musím si najít nějakou práci, prohlásila Barbara ostře, „a to hezky rychle. Vždyť jsem přece chodila do toho kurzu těsnopisu a psaní na stoji.

Stejně jako asi milion jiných děvčat všude kolem! ,Máte nějakou praxi? ‘ ,Ne, ale – ` ,Aha. Tak děkujeme, na shledanou, dáme vám vědět. ‘ Jenomže nikdy nedají! Musím si najít nějakou jinou práci – cokoliv. “

*„Ještě ne, drahoušku, prosila ji úpěnlivě matka. „Ještě s tím chvíli počkej.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 7-8)*

*„Je taky z té staré gardy. On by chtěl, abych si ten dům pronajala já – ne nějaký poslanec za Stranu práce nebo výrobce knoflíků! Naše třída už vymírá, ale držíme při sobě.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 14)*

*„Vždycky mi bylo líto té třídy, která nemůže žebrot, která musí trpět v tichosti – zchudlé šlechty.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 25)*

8.5 Mezilidské vztahy

Kapitola o mezilidských vztazích podstatně překračuje hranice svého názvu. Ve zkoumaných knihách jsem se soustředila nejen na sňatky, sex, úlohu muže a ženy ve společnosti, ale i na komunikaci z pohledu technologií, svátky, mezivrstevní a mezigenerační rozdíly či na způsob, jakým Angličané nahlízejí sami na sebe. Všeprostupující dojem z přečteného materiálu lze shrnout slovy paní Price Ridleyové z knihy *Vražda na faře*: „Od té doby, co skončila válka, došlo k uvolnění morálky. Nikomu nevadí, co lidé říkají a jaké šaty mají na sobě –.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 103) Ačkoliv se citace dá vyložit i jako nadávání postarší paní na svět, i odborná literatura z teoretické části zmiňuje větší otevřenost ve vztazích i tématu jako je sexualita.

Agatha Christie v analyzovaných knihách často utváří představy o tom, jak na sebe nahlíželi Britové třicátých let minulého století. V díle je skrze postavy příběhů popisuje jako nedůvěřivé, podezřívavé, čestné, loajální, spolehlivé, bez fantazie, rezervované, krotké, se suchým smyslem pro humor a láskou ke sportu. Tyto ukázky nemají dostatečnou výpovědní

hodnotu z historického hlediska, pomáhá však dokreslit mediální obraz o britské společnosti třicátých let dvacátého století, který stvořila sama autorka.

Táhlo mu na čtyřicet, byl světlovlasý a modrooký jako všichni Portalovi, rád sportoval a ve sportech vynikal, naprosto postrádal představitost. Na Alexi Portalovi nebylo nic zvláštního. Zkrátka obyčejný Angličan, jak se patří. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 8)

Eveshamovo chování prošlo malou proměnou; pro člověka, který se nevyzná v anglické povaze, byla téměř nepostřehnutelná. Předtím vystupoval mírně odtažitě, nyní šla rezervovanost stranou. Pan Quin znával Dereka Capela. Byl to přítelův přítel, a jako takový byl prověřený a zcela důvěryhodný. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 13)

„Nemá žádné skrupule, aspoň myslím, a jestliže by o něco usiloval, nenechal by se od toho odradit žádnými konvenčními zásadami. Není to takový ten všední, krotký Angličan.“ (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 184–185)

„Vy Angličané máte prazvláštní představu o humoru.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 113)

„Ach, chlapče,“ pronesl vikář. „Ono je přece jen skvělé být Angličanem. Čestnost. Tím jsme známi. Naše námořnictvo šířilo tuto ctnost po celém světě. Slovo Angličana! Tahle jihoamerická firma si je vědoma hodnoty, kterou jí přinese mladý muž, jehož bezúhonnost je neochvějná a jehož oddaností si mohou být zaměstnavatelé jistí. Na Angličana se můžeš vždy spolehnout, že bude hrát fér –.“ (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 36)

(...) Američané na cestách bývají družní, ne jako Britové, kteří jsou nepříjemní a podezíraví. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 31)

Vypadají tak hloupě, jak tu stojí (...) Proč se neobejmou? No jistě, tohle Angličané nedělají. (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 41)

Několikrát byla v knihách zmíněná neobyčejná anglickost britských starých dam. Ty byly v knihách Agathy Christie jakýmsi živými symboly staré viktoriánské Anglie, která trvala od konce třicátých let devatenáctého století až do úplného začátku dvacátého století. Na obdobném principu je rovněž postavena i postava slečny Marplové, na kterou autorka ve *Vlastním životopise* (2020, s. 461) vzpomíná následovně: „*Začala jsem slečnou Marplovou, starou dámou, jež měla být typem hodně blízkým některým vrstevnicím mé babičky v Ealingu – starým dámám, jaké jsem poznala v tolika městečkách, kam jsem jezdila v dívčích letech na návštěvu. Slečna Marplová nebyla v žádném směru portrétem mé babičky; byla mnohem čipernější a staropanenštější než kdy moje babička. Ale jedno s ní měla společné – vzdor své bodrosti byla vždy u každého a ve všem připravena na nejhorší a s téměř děsivou přesností se obvykle ukázalo, že právem.*“ Pro autorku i její vrstevníky mohly být jakékoliv připomínky viktoriánské éry příjemnou vzpomínkou na dětství a mládí. Jejich babičky a matky se narodily a vyrostly právě v této době. V rapidně měnícím se válečném a meziválečném období mohlo být právě přísné viktoriánské období klidnou připomínkou, která ztělesňovala „starou dobrou Anglii.“

Kromě toho bylo na anglických dámách, jako byla tato nebo teta Mildred, něco velice příjemného a anglického. V Mayang Straits se takové osoby nevyskytovaly. Byly jako švestkový puding na Boží hod vánoční nebo vesnický kriket či táborák. (Christie, Vždyť je to hračka, 2013, s. 13)

Častou charakteristikou Angličanů třicátých let dvacátého století, která prostupovala výzkumným materiálem, je výrazná xenofobie a nedůvěra k cizincům. Podobný závěr reflektovala ve své výzkumu i Kyzlinková (1997, s. 126), která píše, že až na několik výjimek zůstává Agatha Christie věrná vzorci, se kterým začala ve dvacátých letech. „*Jsou*

to „milí“ lidé z horní vrstvy, uvěznění v síti předsudků a nesprávně zaměřené viny, kteří se bojí cizinců.“ (Kyzlinková, 1997, s. 126) Podle Puga (2009, s. 474) zahrnovalo britské vlastenectví několik odlišných prvků včetně monarchismu, imperialismu a rasismu. Na tomto rysu je mimo jiné postavena i opakující se humorná vsuvka v knihách, kde vystupuje Hercule Poirot. Jeho okolí ho často podceňuje a vysmívá se mu, protože je cizinec – navíc lehce extravagantního vzezření – a on nakonec přichází na kloub případu a za to si zasluhuje respekt těchto „posměváčků“. Němci, Argentinci, Portugalci, Řekové či cizinci obecně – k těm všem měli někteří Britové v analyzovaných knihách své výhrady.

George jako čistokrevný Brit trpěl předsudky proti cizincům – a zvláštní nechuť k cizincům vyhlížejícím německy. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dívka ve vlaku, 2010, s. 56)

Strážník se podíval z jednoho na druhého. K rozhodnutí dospěl rychle: byl vyškolen k tomu, aby nesnášel cizince a choval úctu a obdiv k dobře oblečeným džentlmenům, kteří cestují první třídou. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dívka ve vlaku, 2010, s. 57)

Nikdo přitom vlastně nevěděl, zda je Shaitana Argentinec, Portugalec, Řek, nebo příslušník nějakého jiného národa, kterým každý obyvatel Britských ostrovů z hloubi duše pohrdá. (Christie, Karty na stole, 2002, s. 10)

Hned první knihou vydanou v třicátých letech, Vraždou na faře, otevřela Agatha Christie téma sňatků duchovních. Jelikož slečna Marplová byla členkou Anglikánskou církve – stejně jako autorka sama – lze usoudit, že i sám vikář Leonard Clement, manžel Griseldy Clementové a vypravěč tohoto příběhu, je součástí této křesťanské větve. To, že tato církev duchovním umožňuje vstupovat do manželského svazku, je známo, Leonard však v knize předkládá názor, že by to dělat neměli. Nebylo to tedy pravidlem, pouze možností.

*Vždycky jsem bylo toho názoru, že duchovní má zůstat svobodný. Proč jsem nutil Griseldu po čtyřadvaceti hodinách známosti, aby si mě vzala, zůstává pro mě tajemství. Vždycky jsem hájil stanovisko, že manželství je vážná věc a lze do něho vstupovat jen po zralé úvaze a s rozmyslem a že oboustranné zájmy a náklonnost jsou nesmírně závažné a nutno je brát v úvahu. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 6)*

Zajímavou částí na tomto úryvku byla i zmínka o žádosti o ruku po čtyřadvaceti hodinách známosti. Postava reverenda Leonarda Clementa je kladná, autorka se snažila, aby si ji čtenáři oblíbili, nenechala by tedy se vši pravděpodobností takovou postavu udělat něco, co by čtenáře odradilo. Lze tak usuzovat, že sňatky po krátké době známosti byly normalizovanou záležitostí třicátých let dvacátého století. Tento fenomén komentuje i Pugh (2009, s. 182), který předkládá názor, že právě válečná traumata u mužů i žen způsobovala touhu po bezpečí a ujistění, které jim manželství nabízelo. Ačkoliv počet uzavřených sňatků během války a dvacátých let klesal, tento trend byl pouze dočasný. Počátkem třicátých let dvacátého století začala sňatkovost opět prudce stoupat. Meziválečné období znamenalo počátek na manželství orientované společnosti, což pokračovalo i po druhé světové válce až do sedmdesátých let dvacátého století. (Pugh, 2009, s. 182–183) Zároveň je z knih zřejmé, že žádosti o ruku byly součástí námluv a flirtování, muži se tak snažili získat dívku – ať už s vážnými úmysly anebo jen na oko.

„Je přitažlivá,“ řekl a povzdechl si. „Muži ji zahrnují nabídkami k sňatku – řekla mi to.“

*„To musí být pokoutní nabídky k sňatku, vycházejí-li odtud,“ poznamenal jsem. „Nemáme tu žádného svobodného mládence.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 163)*

„Jak jste se s ním seznámila?“

„To bylo v Le Tourquet – loni v září. Skoro před rokem.“

„A zasnoubili jste se – kdy?“

„*Těsně po Vánocích.*“ (Christie, *Dům na úskalí*, 2020, s. 109)

Pro vážné uskutečnění sňatku bylo pak dle analyzovaného materiálu potřeba získat povolení. V Londýně jej bylo možné získat například v Doctor's Commons, kde sídlili právníci zabývající se občanským právem, anebo v Lambethském paláci, kde je oficiální londýnské sídlo arcibiskupa z Canterbury.

„*Kde se vydávají povolení k sňatku? V Doctor's Commons nebo v Lambeth Palace?*“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Zlatý míč*, 2010, s. 185)

Rozvody ve třicátých letech začínaly být všeobecně přijímány, o čemž se ve spojitosti s britskou společností třetí dekády zmiňoval i Wasson (2010, s. 302) Sama autorka jím prošla již v roce 1928. Přesto nebyly rozvody samozřejmostí. Překážkou mohly být podle analyzovaných knih Agathy Christie náboženství či starosvětská výchova typická pro viktoriánskou éru, kdy byly rozvody tabuizovaným tématem. V následujícím výňatku je vidět kontrast mezi staromódním typem muže a jeho mladší ženou, která má ztělesňovat moderní a dravý typ.

„*Vzal jsem si tebe.*“

„*A nemůžeš z toho ven,*“ poznamenala Cicely. *Její smích zněl zlomyslně a vítězně. „Rád by ses mě zbavil, ale nemůžeš.“*

„*Musíme o tom všem mluvit?*“

„*Bůh a stará škola ti to nedovolí, co? Většina mých přátel se může potřhat smíchy, když jim povídám, o jakých věcech mluvíš.*“ (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 110)

Ačkoliv o samotném manželství se autorka ve svých knihách zmiňuje často pouze ve frázích bez větší výpovědní hodnoty, v některých případech byly rozebírány záležitosti,

keré manželství často předcházely – námluvy, co se sluší a co se nesluší. V knize *Vražda na faře* byl velký prostor věnován svobodnému archeologovi Stoneovi, který zaměstnával atraktivní a rovněž svobodnou asistentku slečnu Cramovou. V dnešní době bychom nad tím ani nepozastavili – mírnou pozornost by vyvolal snad jen ženatý archeolog, pro kterého začne pracovat mladá a atraktivní žena – v anglické vesnici třicátých let dvacátého století však toto uspořádání vyvolalo velký rozruch. Za významný zde rovněž považuji kontrast mezi přísnými názory starších dam a smířlivějším pohledem na věc reverendovy mladé ženy Griseldy, která je zde jakýmsi symbolem mladí a větší otevřenosti přicházející generace.

Veřejné mínění v obci se rozcházelo, jestli jde o ženu pochybné pověsti, nebo o mladou ženu zcela bezúhonnou, který má v úmyslu stát se co nedřívě, jak jen to bude možné, paní Stoneovou.

(...)

Slečna Wetherbyová řekla nápadně:

„To by neudělala žádná slušná dívka,“ a s nesouhlasem sevřela úzké rty.

„Neudělala co?“ zeptal jsem se.

„Stát se sekretářkou svobodného muže,“ řekla slečna Wetherbyová hrůzným tónem.

„Ach, moje milá,“ řekla slečna Marplová, „myslím, že ženatí muži jsou nejhorší. Vzpomeň si na ubohou Mollii Carterovou.“

„O ženatých mužích, žijících odloučeně od svých žen, je to všeobecně známé,“ řekla slečna Wetherbyová.

„Dokonce o některých, kteří žijí se svými ženami,“ pronesla tiše slečna Marplová. „Vzpomínám si –“

Přerušil jsem tyto nechutné vzpomínky.

„V těchto dnech ale nepochybně může zastávat stejné místo jako muž,“ řekl jsem.

„Odejít na venkov? A bydlet ve stejném hotelu?“ pronesla paní Price Ridleyová přísným hlasem.

Slečna Wetherbyová zašeptala slečně Marplové: „A ložnice mají na jedné chodbě...“

(...)

„Pokládám to za odporné,“ pokračovala slečna Hartnellová se svou obvyklou netaktností. „Ten muž musí být nejméně o pětadvacet let starší.“

(...)

„Nezdá se vám, že slečna Cramová může mít potěšení jen ze své zajímavé práce?“ řekla moje žena. „A že pokládá doktora Stonea za svého zaměstnavatele?“

Rozhostilo se ticho. Zřejmě žádná ze čtyř dam nesouhlasila. Slečna Marplová je přerušila tím, že popleskala Griseldu po paži.

„Jste velice mladá, moje milá,“ řekla. „Mladí mají tak nevinné názory“

Griselda se rozhořčila, že vůbec nemá nevinné názory.

„Máte přirozeně o každém to nejlepší mínění,“ pokračovala slečna Marplová, nevšímajíc si protestu.

„Opravdu si myslíte, že si chce vzít toho nudného plešatého muže?“

„Říká se, že je dost zámožný,“ odpověděla slečna Marplová.

(Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 14–16)

Skrz prsty bylo v analyzovaných knihách nahlíženo i na společné přespávání nesezdaného páru – a to i v případě, že se každý z dvojice ubytuje v jiném pokoji. V románu *Sittaforsská záhada* vyřešila dvojice detektivů toto tabu lží, že jsou příbuzní, s čímž se obyvatelé vesnice už spokojili. Emily ve výňatku zmiňuje, že na venkově se stále ještě drží puritánských zásad, lze tak usuzovat, že ve velkých britských městech by na situaci bylo nahlíženo velkoryseji. V povídce *Rádžův smaragd* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda*

Listerdalea vypravěč příběhu dokonce zmiňuje, že se dle společenských norem v jeho kruzích očekává, že se on a jeho známost ubytují každý v jiném hotelu.

„*Mimochodem,*“ řekla *Enderbymu*, *když staříčká fordka poskočila dopředu*, „*ne abyste zapomněl, že jste můj bratranec.*“

„*Pročpak?*“

„*Na venkově se ještě drží puritánských zásad,*“ vysvětlila *Emily*.
(Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 89)

Zatímco on bydlel v nějakém obskurním hotýlku zhruba míli a půl od pláže, Grace, která měla být v podobném hotýlku (ne v tom samém – společenské normy byly v Jamesových kruzích velmi nekompromisní), ho ohavně opustila a neusadila se nikde jinde než v hotelu Esplanade přímo na pláži. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Rádžův smaragd*, 2010, s. 186)

Stejná důležitost se u mužů přikládala i džentlmenkému chování. V knihách bylo několikrát posuzováno, zda muž je či není pravým džentlmenem. Tímto pojmem se v moderní historii označuje muž, který je nositelem souboru žádoucích charakteristik a rysů ušlechtilého mužského chování. Mezi tyto vlastnosti patří zejména čestnost, hrdost, zdrženlivost, spolehlivost, zdvořilost a diskrétnost. (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996, s. 342) V knize *Vražda na faře* takto nazvala svého nadřízeného asistentka Gladys Cramerová, aby dala najevo, že jí nedělá sexuální návrhy. V knize *Sittaforfská záhada* vyjádřili hned dva obyvatelé vesnice své pochyby nad tím, zda je pan Duke vůbec džentlmenem, čímž pravděpodobně naráželi na neodpovídající chování.

„*Ne že bych neměla zajímavou práci, dobře placenou a že by doktor Stone nebyl každým coulem džentlmen.*“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 75)

„Ovšem kdoví, zda je to vůbec džentlmen. Může být a taky nemusí. S určitostí se to říct nedá – lidé dneska už nejsou tak čitelní jako kdysi.“
(Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 92)

„Jediná záhada by na něm mohl být jeho sociální původ. Není tak zcela – no, jistě mi rozumíte. Je to ale velmi solidní, slušný chlapík,“ dodal rychle. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 116)

Zajímavé bylo v textech pozorovat mezigenerační rozdíly. Tyto pasáže pro mě měly značnou výpovědní hodnotu, protože bylo možné domýšlet si normalizované chování tehdejších dospívajících a mladých dospělých a utvářet tak obraz o dané době. Mladí jsou v analyzovaných příbězích vyobrazeni jako neformální a otevření lidé, kteří holdují divokým večírkům, hlasité hudbě z gramofonu, jsou přístupnější k sexuálním mimomanželským avantýrám a nespěchají na uzavření sňatku. V protikladu se starší generace pocházející z viktoriánské éry vyhýbá sexuálním tématům a dělá jí potíže dotazovat se na informace osobního rázu. O větší otevřenosti třicátých let dvacátého století píše i Wasson (2010, s. 302) Podle něj úzce souvisí s odcizením tehdejší britské společnosti od církve, díky čemuž se každodenní život lidí postupně vzdaloval i od křesťanského odporu vůči rozvodům, homosexualitě, umělé antikoncepci, pití alkoholu, pornografii a uvolněným společenským mravům.

Odmlčel se v rozpacích. Taktně jsem zakašlal. Slečna Marplová změnila s nádechem prudérnosti předmět hovoru. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 132)

„Nemusíš s tím dělat takové okolky, mami,“ prohlásila Barbara.
„Dneska je stejně nikdo nedělá. Nejspíš ses chtěla zeptat, jestli si Jima vezmu, že? Okamžitě, jestli mě požádá o ruku, ale dost se obávám, že se to nestane.“
(Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 10)

„Dnešní mladí lidé jsou tak neformální. Obávám se, že budou zasnoubeni dost dlouho – tedy jestli z toho vůbec něco vzejde. Donaldson nemá žádné peníze.“

„Tereza má přece své vlastní peníze,“ namítla slečna Peabodyová.

„Těžko si představit muže, který by chtěl žít z peněz své ženy,“ prohlásila slečna Arundellová upjatě.

Slečna Peabodyová se hlučně zasmála hlubokým hrdelním smíchem. „Zdá se, že jim to dneska nijak zvlášť nevadí. My dvě už jsme staromódní, Emily, ale jednu věc nepochopím. Co na něm to dítě vidí? Proč si vybrala ze všech těch nemastných neslaných mladíků zrovna jeho!“ (Christie, Němý svědek, 2006, s. 11–2)

Dívka se stala celkem známou společenskou postavou. Její fotografie se často objevovaly v novinách. Patřila ke skupině energické, dravé londýnské mládeže, která pořádala divoké večírky a občas skončila na policii.

Všichni její známí žijí rozmařilým životem... a jsou cyničtí. Milostné aféry pochopitelně patří k životu, ale proč je brát vážně? Pomilovat a jít dál, to byl jejich styl. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 11–23)

„Řekl bych, že slečna Chevenix-Goreová je moderní žena! O jejím otci bych s ní však přirozeně nehovořil.“

„Ale moderní ženy hovoří otevřeně o svých rodičích!“ namítl Poirot. „Kritizovat rodiče rozhodně patří k modernímu životnímu stylu!“ (Christie, Vražda v postranní ulici, 2009, s. 179)

„Myslím, že je na čase, aby se otevřel podnik s dobrou prostou kuchyní a pro slušné lidi starosvětských mravů. Žádné tyhle nahoty gramofony řvoucí až do půlnoci.“ (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 12)

Nepochopení se v analyzovaném materiálu nevyskytovalo pouze napříč generacemi, ale i mezi různými společenskými vrstvami. V knize *Vražda na faře* je nepřímě popsáno, že Lettice, dcera plukovníka Protheroe ze Starého zámku, nahlíží svrchu na Gladys Crameovou, protože patří do pracující třídy a musí si na sebe sama vydělávat. Další úryvek z knihy *Lord Edgware umírá* ilustruje sňatky napříč jednotlivými vrstvami, kdy se herečka Jane Wilkinsonová touží provdat za vévodu. Obdobný případ zaznívá i v povídce *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky. V ní matka ze zchudlé šlechtické rodiny vyjadřuje svůj nesouhlas s tím, aby si její syn vzal dceru trafikanta – ačkoliv finančně jsou na tom už obě rodiny stejně. Velmi zajímavý byl i popis přátelství mezi Frankie, která pochází z „lepší rodiny“ a Bobbym, synem vikáře v knize *Proč nepožádali Evanse?*. Jako děti tyto rozdíly mezi postavením jejich rodin nevnímali, s přibývajícím věkem to ovšem začalo být divnější a rozpačitější.

„Je moc namyšlená, než aby si mě oblíbila. Myslí si, že je nóbl, a nesnížila by se k tomu, aby se zabývala dívkou, která si na sebe sama vydělává. Ne že bych ji neslyšela mluvit o tom, že by si na sebe také ráda vydělávala. Ale zajímalo by mě, kdo by ji zaměstnal? Samozřejmě, do týdne by dostala padáka. Jedině že by se stala jednou z těch manekýnek, které jsou vyparáděné a jen se tak předvádějí. To by mohla dělat, to ano.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 76)

„(...) je velice zamilovaná do jeho postavení. Bude svou roli hrát velice pečlivě. Je to překrásná a velmi ambiciózní žena. Nebyla by to žádná tragédie. Vévoda se docela snadno mohl oženit s dívkou ze své společenské třídy, která by si ho vzala ze stejných důvodů – a nikdo by kolem toho nenadělal tolik řeči.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 148)

„Ne že bych chtěla, aby moje děti nosily nos nahoru, to vůbec ne. Ale kdyby se Rupert zasnoubil s tou hroznou trafikantovou holkou, to by mi vážně vadilo. Vlastně by to mohlo být i moc milé děvče, jenže ona není jako my.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 11)

Jeho přátelství s Frankie bylo poněkud zvláštní.

*Jako malí si chodili Bobby a jeho bratři hrát s dětmi ze zámku. Jako dospělí už se moc často nevidali. A když na sebe přece jen narazili, stále se oslovovali křestními jmény. Čas od času se Frankie stavila doma a pak za ní přišli bratři Jonesovi a zahráli si spolu tenis. Frankie a její dva bratři ale nebyli nikdy pozváni na vikářství. Mlčky se předpokládalo, že by to pro ně nebylo zábavné. Na druhou stranu, k tenisu byli vždy zapotřebí další hráči. I přes oslovování křestními jmény panovaly v jejich vztahu jisté rozpaky. Derwentovi se zřejmě snažili být o něco přátelštější, než museli, aby tak ukázali, že mezi rodinami „není rozdíl“. Jonesovi se zase chovali dost formálně, aby se nezdálo, že vyžadují větší náklonnost, než jaká je jim nabízena. (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 19)*

V souvislosti se vyšší třídou britské společnosti bylo zmíněno i takzvané uvedení do společnosti – tedy ples debutantek, které má v britských vysokých kruzích již dlouhou tradici.

„Znáte se řadu let, vidíte?“ zeptal se plukovníka.

*„Ano, ovšem. Tancoval jsem s ní, když byla poprvé uvedena do společnosti. Vzpomínám si, že měla ve vlasech růžová poupata. A na sobě bílé nadýchané šaty... Nikdo si netroufl se jí dotknout!“ (Christie, *Vražda v postranní ulici*, 2009, s. 190)*

O pracující třídě se z knih Agathy Christie nejčastěji dozvídáme v podobě služebnictva. Z analyzovaných textů vyplývá, že dobré služebnictvo oslovuje své zaměstnavatele „pane“ či „paní“, potlačuje své individuální projevy až do „masky vzdáleného lidství“. Zároveň je o lidech z nižší třídy často referováno jako o nevzdělaných, nevědomých až hloupých. Autorka často v přímé řeči pracující třídy užívá nespisovného jazyka. Z knih lze dále vyčíst, že pro nejvyšší třídy pracuje celý zástup služebnictva, střední

třídy si drží jednu služebnou, která vaří a uklízí, movitější pracující třídě, která si to může dovolit, chodí alespoň několikrát do týdne posluhovačka pomoci s těžší domácí prací a ti nejhudší se nejen musí o sebe postarat sami, ale zároveň se často za peníze starají o ostatní. V textech je rovněž několikrát zmíněno, že sloužící dávají přednost městům před venkovem, tam měli lidé problémy personál sehnat. Dle Taylora (1992, s. 177) změny sociálních podmínek ve třicátých letech dvacátého století mimo jiné způsobily i klesající trend v počtu služebnictva. Zejména ti, kteří sloužili v soukromých domácnostech, dali v té době přednost práci v továrnách, které představovaly příslib vyšší mzdy a kratší pracovní doby. *„Domácnosti, které měly pět sluhů, klesly na dva, ty dříve s dvěma na jednoho a zbytek střední třídy si vystačil s ženou, která přišla čas od času do domácnosti vypomoct.“* (Taylor, 1992, s. 177)

„Je to tak nemožné přinutit Mary, aby nás oslovovala pane a paní?“

„Řekla jsem jí to. Nepamatuje si to. Je to nezkušené děvče, uvědom si to.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 80)

Podíval jsem se na něho. Jaké pocity se asi skrývaly pod tím chladným vystupováním? Bylo tu něco, o čem věděl a nemohl nám to říct? Nic není tak vzdáleno lidství jako maska ukázněného komorníka. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 128)

Maličko ho zarazilo, že paní Evansová je tak nervózní, ale připsal to na vrub podezřavé nevědomosti lidí z její vrstvy. (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 59)

Pravda, služebnictvo si venkovskou samotu příliš necenilo – momentálně ovšem stejně žádné neměli –, ale Alix, která toužila po domáckém životě, svědomitě a s radostí vařila vybrané lahůdky a starala se o dům sama.

O zahradu, velkolepě osázenou květinami, pečoval jeden stařík z vesnice, který sem docházel dvakrát týdně. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Slavičí hnízdo, 2010, s. 31)

Úlohou vdané ženy v britské společnosti třicátých let dvacátého století bylo vést domácnost, což však nutně neznamenalo, že dělala veškeré domácí práce. I přes již zmíněný odliv služebnictva nebyly chůva se služebnou v jedné domácnosti pokládány za žádný luxus. (Morgan, 2020, s. 106) V čím bohatší domácnosti žena žila, tím více úkolů si mohla dovolit delegovat na služebnictvo. Obecně vzato ženy nakládaly s rodinnými financemi, nakupovaly, staraly se o to, aby měl jejich manžel přichystaná jídla, pečovaly o děti a pokud to jejich finanční možnosti dovolily, najímaly a zaškolovaly služebnictvo. V knize *Vražda na faře* je zmínka o tom, že vikářova žena Griselda není právě zdatnou hospodyní a že existovaly knihy, které ženám radily nejen ve věcech chodu domácnosti, ale i výchovy dětí. Stejně jako Smith (2012, s. 332) výzkumný materiál zmiňuje, že ženy chodily nakupovat v dopoledních hodinách.

Pochopil jsem, že moje žena nevede domácnost tak náhodně, jak jsem se domníval. Ve skutečnosti měla všechno podložené jistou logikou. Jestli se to vyplatilo za cenu, že jsme měli služebnou, která neumí vařit a má ve zvyku předhazovat připomínky a talíře se stejnou prudkostí, o tom by se dalo diskutovat. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 80)

„Ani z poloviny už mi nemůžeš říkat drahé dítě, když budeme mít vlastní skutečné dítě. A Lene, rozhodla jsem se, že teď budu opravdovou ‚ženou a matkou‘ (jak se píše v románech) a že musím být také hospodyní. Koupila jsem si dvě knížky o vedení domácnosti a jednu o mateřské lásce, a jestli v nich nenajdu vzor, tak už nevím, kde ho najdu! Všechny jsou jednoduše strašně legrační – ne úmyslně, víc. Zvláště ta, která se týká výchovy dětí.“ (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 251)

„Všechny věci mu držím pěkně v pořádku, dostává dobré jídlo a domácnost vedu dobře a hospodárně.“ (Christie, Parker Pyne zasahuje: Případ ženy středních let, 2011, s. 10)

Od mužů se ve třicátých letech se podle knih očekávalo, že se časem osamostatní od rodiny a postará se o tu svoji. To nutně neznamenalo, že muž musel pracovat, obzvlášť příslušníci nejvyšších vrstev často nepracovali, o čemž se později zmiňuji v kapitole o práci. Možná stereotypně se od mužů rovněž předpokládal větší všeobecný přehled a vzdělání. V povídce *Zlatý míč* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* je zmíněno, že v období námluv se dalo o muži s trochou nadsázky zjistit pouze to, jak tančí a zda dokáže obstarat taxi. Z toho se dá i odvodit, že právě tančírny a různé taneční večírky byly častým místem pro seznamování i randění.

„Muži mají vědět všechno,“ opáčila Dorothy. „Proto jsou taky na světě.“ (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle, 2010, s. 151)

„Mám pocit, že by v dnešní době děvčata měla táhnout za jeden provaz — a trvat na tom, že musejí něco vědět o mužích, se kterými se scházejí.“

„No a?“ zeptal se George, který vůbec nic nechápal.

„A nejdůležitější je pro děvče to, jak se muž chová v krizových situacích — jestli je duchapřítomný — pohotový — má odvalu. Něco takového může člověk zjistit jen těžko — dokud už není pozdě. Krizová situace může nastat třeba až po letech manželství. Všechno, co se dneska o mužském člověku dozví, je, jak tancuje a jak umí sehnat za deštivé noci taxi.“ (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Zlatý míč, 2010, s. 181)

„Muž, má-li v sobě kus sebeúcty, začne co nejdřív samostatný život a dá se svojí vlastní cestou. Něco v životě dokáže.“ (Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 35)

Dětské postavy se v příbězích Agathy Christie téměř nevyskytují. V knize *Němý svědek* jsem však našla krátkou zmínku o tom, že mezi položky, které je třeba potomkům zaplatit je například vzdělání či v případě potřeby rovnátka na přední zuby a zájmové kroužky.

„Počítám, že bude chtít peníze pro ty svoje fádni děti. Školy, rovnátka na jejich přední zuby, hodiny klavíru...“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 21)

V analyzovaných knihách Britové ke komunikaci používali telefony, telegramy, psaní dopisů a kabelogramy pro zasílání zpráv do zahraničí. Psaní dopisů bylo nadále nejrozšířenější komunikační možností. Telegramy se stávaly stále populárnější, v románu *Sittaforfská záhada* je zmíněno, že na venkově na jejich posílání obyvatelé stále nebyly z počátku třicátých let dvacátého století zvyklí, poslat je ovšem bylo možné i tam. V textech se několikrát objevil pojem depeše, což je pouze ekvivalentem pro telegram.

Zvedl telefon a chvíli hovořil. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 40)

„Telefonovat nemůžete odnikud. V Sittaforfu žádný telefon není.“
(Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 20)

„No, jdu teď poslat pár telegramů; zdá se, že tady nejsou na telegrafy zvyklí. Když jich člověk posílá víc najednou, mají za to, že utekl z blázince.“
(Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 156)

Opřel se v křesle a vylíčil jí svou rozmluvu s panem Deringem; potom z hromádky spisů u svého lokte zvedl kopii depeše, kterou poslal panu Rosenkraunovi. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 195–196)

V ruce držela telegram, který podávala Poirotovi. (Christie, Dům na úskalí, 2020, s. 63)

Položil jsem tam Nick na pohovku s polštářem pod hlavou a pak jsem vyběhl do haly hledat telefon. (Christie, Dům na úskalí, 2020, s. 78)

„Momentik. Máte tady telefon?“

*„Ne, to nemáme. Ale na poště přímo naproti nám je hovorna.“
(Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dobrodružství pana Eastwooda, 2010, s. 160)*

V Tokatlianu si Hercule Poirot vyžádal pokoj s koupelnou. Pak přistoupil k pultu v recepci a zeptal se po poště. Čekaly na něho tři dopisy a telegram. (Christie, Vražda v Orient-Expresu, 1994, s. 15)

„Za pět dní dostala telegram, aby přijela do Anglie.“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 201)

Svátky byly v knihách zmíněny pouze v jediném případě, a to v knize *Vánoce Hercula Poirota*. Detailem, který mě zaujal, bylo to, že společně s ozdobami bylo ve zvyku na vánoční stromek věšet i drobné dárky pro služebnictvo.

„Ty jsou nádherné, tyhle zlaté a stříbrné ozdoby!“

„Zavěšují se na stromek, spolu s dárky pro služebnictvo. A tadyhle jsou malí sněhuláci, celí se třpytí jinovatkou, ti se pokládají na vánoční stůl.“
(Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 175)

Ačkoliv zločinu a kriminality je v příbězích Agathy Christie více než dost, úryvků s výpovědní hodnotou jen poskromnu. Zaujal mě detail z knihy *Sittafordská záhada* o tom, že když z věznice uteče trestanec, tamější zaměstnanci rozezní zvon, aby o útěku uvědomili lidi v okolí. V knize *Vražda na faře* pak zaznělo, že porota zasedla v hostinci, což si vysvětlují nedostatečně rozvinutou možností dopravy, která znemožňovala zúčastnit se všem klíčovým svědkům.

Porota zasedala ten den ve dvě hodiny odpoledne u Modrého kance.
(Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 143)

„To je zvon z Pricetownu, slečno, dvanáct mil odtud. Dávají znamení, že utekl nějaký trestanec.“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 108)

8.6 Naplňování volného času

Možnosti trávení volného času byly v knihách popsány pestře a vesměs zrcadlily informace obsažené v odborné literatuře, a navíc ještě nabídly množství dalších zálib a způsobů, jak si Britové třicátých let krátili volné chvíle.

Až do roku 1950 existovaly v britské kultuře dva jasně vyhraněné proudy. Na jedné straně tu byla kultura varieté, fotbalu, holubích závodů a zahrádkaření v koloniích, a na straně druhé stály kratochvíle střední vrstvy, například bridž, golf a symfonické koncerty. (Wasson, 2010, s. 335) V analyzovaných knihách Agathy Christie příslušníci středních a vyšších vrstev přijímali pozvánky na nejrůznější večírky, zdvořilostní návštěvy, odpolední čaj či společné večere. Prožít večer ve společnosti byl jedním z častých způsobů nakládání s volným časem. Lidé nejčastěji navštěvovali vzájemně své domovy. V povídce *Mužnost Edwarda Robinsona* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* je ovšem zmíněn i fiktivní známý noční klub. Ty byly podle povídky oblíbené ve větších městech. V románu *Tragédie*

o *třech jednáních* pořádá Hercule Poirot večírek, kde se podává sherry. Ten byl podle všeho minimálně zhruba v polovině třicátých let mezi lidmi velmi oblíbený. Podle všeho si Britové rovněž cenili schopnosti být dobrým společníkem. V knize *Vražda na faře* takového člověka autorka popsala na příkladu Lawrence Reddinga, který ovládá společenské hry, je, zdá se, extrovertní a umí vyprávět dobré historky.

„Patří k těm mladým lidem, kteří ovládají úplně všechno. Vyzná se dobře ve společenských hrách, výborně střílí, je dobrým amatérským hercem a umí vyprávět skvělé historky. Dovede hrát v každé společnosti první housle. Myslím, že má v žilách irskou krev. Vůbec nevypadá na typického umělce. Přesto si myslím, že jako malíř dobře ovládá moderní styl.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 30)

„Do Ritsonu?“ zeptal se Edward. Jméno toho známého nočního klubu vyslovil skoro nábožně.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona*, 2010, s. 104)

„Ale povím vám, co udělám: uspořádám večírek – sherryový večírek – to je v módě, ne?“ (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 175)

Jedna z nejčastějších společenských her, ke kterým se Britové uchýlovali během společenských událostí, byl bridž – karetní hra pro dvě dvojice hráčů, která se hraje s balíčkem dvaapadesáti bridžových karet. Pugh (2009, s. 275–276) bridž asociuje především se ženami ze středních tříd, které měly menší rodiny i domácnost.

Po čaji paní Willettová navrhla, aby si zahráli bridž. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 14)

„Včera odpoledne jsem dlouho hrála bridž a pak za mnou přišla jedna přítelkyně a večer jsme strávily společně, poněvadž manžel nebyl doma.“
(Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 69–70)

„Charles zrovna nebyl doma, hrál někde s přáteli bridž.“ (Christie, *Smrtonoš: Rádio*, 2010, s. 92)

„Po večeri se celá společnost odebrala do salonu, kde byl připraven bridžový stůl. Podávala se káva.“ (Christie, *Karty na stole*, 2002, s. 23)

Některé z knih zmiňují i jiné společenské hry. V románu *Vánoce Hercula Poirota* mluví inspektor Sugden o karetní hře *cribbage*. Ta je tradičně určena pro dva hráče a zahrnuje hraní a seskupování karet do kombinací, které svým hráčům získají body. Ke hře náleží i deska s kolíčky, které podle všeho bývají vyrobené ze slonoviny. Právě díky této bodovací desce je hra velmi dobře vizuálně rozpoznatelná. Druhá zmínka o společenské hře je z knihy *Tragédie o třech jednáních* a týká se karetní hry *Šťastná rodinka* – v originále *Happy Families*. K té náleží speciálně vyrobená sada obrázkových karet s ilustracemi fiktivních čtyřčlenných rodin – nejčastěji rozdělených podle typu povolání. Hra je podle textu určena pro děti. Tyto zmínky byly pouze ojedinělé. Důvodem mohla být upadající popularita těchto her ve třicátých letech nebo jejich oblíbenost mezi pracující třídou, kterou autorka v knihách příliš nezmiňuje.

„Co se toho dřívka týká, má zhruba velikost jako kolíčky, které se používají při karetní hře *cribbage*, jenomže ty jsou obyčejně ze slonoviny.“
(Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 136–137)

„Panebože, prodali vám *Šťastnou rodinu*.“

„Co je to *šťastná rodina*?“

„No je to hra. Hrajou ji malé děti.“ (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 197)

Agatha Christie v mnohých z analyzovaných titulů zmiňuje spiritistické seance jako jednu ze zábav, které se dospělí Britové sporadicky věnují během společenských sešlostí. Součástí zábavy je kulatý stůl a kolem kterého se lidé sesednou a snaží se navázat kontakt se zesnulou osobou. Trend seancí a zájem o nadpřirozené jevy se v Anglii rozšířil po roce 1918. V roce 1920 dvě yorkshirské dívky tvrdily, že viděly na zahradě víly a vytvořily fotografie, aby to dokázaly. Spisovatel sir Arthur Conan Doyle odcestoval do Yorkshire, aby prozkoumal jejich tvrzení, a napsal knihu s názvem Víly z Cottingley. Spiritualismus hodně těžil právě díky podpoře prominentních osobností, včetně vévodkyně z Yorku, fyzika Olivera Lodgeho, novináře Hannena Swaffera a romanopisce Arthura Conana Doyle. (Pugh, 2009, s. 24)

„Patří to k zábavám, k nimž se lidé uchylují za deštivých odpolední a jeden druhého obviňuje, že stolečkem hýbe. Jestliže jsi na takové seanci někdy byl, víš, jak probíhá. Stůl začne vyřukávat – dejme tomu – nějaké jméno, které někdo z přítomných zná. Velice často to jméno poznají hned a doufají, že to snad nebude ono, a tak celou dobu podvědomě kývají stolečkem.“
(Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 106–107)

Zdejší hosté byli většinou strašně mladí. Čtyři z nich se právě odebrali do knihovny vyvolávat duchy. Pozvali ho, aby šel s nimi, ale odmítl. Monotónní odpočítávání abecedy, ze kterého obvykle vzešly naprosto nesmyslné shluky písmen, neshledával nijak zábavným. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 196)

Výzkumný materiál často zmiňuje různá média – noviny, časopisy i rozhlas, jehož popularita během třicátých let prudce vzrůstala. Mezi novinami několikrát zazněly kromě fiktivních názvů i ty reálné. Často se objevoval titul *The Times*, jehož historie sahá až do roku 1788. V knize *Vražda na faře* je pak zmíněn deník *The Guardian*, který byl založen v roce 1821, a týdeník *Church Times*, což je nezávislé anglikánské periodikum. V povídce *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky listuje pak paní St. Vincentová

deníkem *The Morning Post*. V tomto případě šlo o konzervativní deník vydávaný až do roku 1937, kdy jej získal *The Daily Telegraph*. (Pugh, 2009, s. 385)

Major seděl v celé místnosti sám. Popíjel kávu jakési našedlé barvy a před sebou na stole měl rozevřené Timesy. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 42)

Na stole v síni zůstaly ležet otevřené noviny Guardian a Church Times. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 119)

Mezi specializovanými magazíny byl zmíněn zahrádkářský časopis či titul *Good Cheer*, kde si čtenáři mohli dohledat výsledky aktuálních sportovních utkání a zápasů. V tomto případě se jedná o fiktivní či už dávno zapomenutý titul. Můžeme však předpokládat, že ve třicátých letech existovaly reálné obdoby tohoto magazínu. Z povídky *Labutí píseň* ze souboru *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* se pak dozvídáme, že některé z časopisů byly ilustrované. Novela *Bylina smrti* ze souboru *Třináct záhad* zase zmiňuje katalog jarních květin.

(...) paní Protheroeová zašla ke slečně Hartellové, aby si vypůjčila zahrádkářský časopis. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 83)

(...) s plesknutím hodila na stolec před sebou katalog jarních květin, který držela v ruce. (Christie, *Třináct záhad: Bylina smrti*, 2010, s. 154)

(...) přeběhla ke stolu uprostřed místnosti a začala listovat v ilustrovaných časopisech, které na něm ležely. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Labutí píseň*, 2010, s. 209)

Aby přišla na jiné myšlenky, sáhla paní St. Vincentová po Morning Postu a začetla se do inzerátů na titulní straně. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea, 2010, s. 11)

V malém obchůdku na hlavní ulici si Luke koupil plechovku cigaret a nejnovější vydání průbojného týdeníku Good Cheer, který přinášel podstatnou část nemalých příjmů lordu Whitfieldovi. (Christie, Vždyť je to hračka, 2013, s. 83)

Deníky typicky obsahovaly část s inzeráty či celé inzertní strany. Hned ve dvou případech mě zaujal detail, kdy lidé skrze inzeráty poptávali zuby. Vzhledem k tomu, že tyto krátké zmínky nijak nesloužily k rozvinutí děje příběhů, předpokládejme pouze, že šlo o maličkost, které si Agatha Christie sama povšimla. V odborné literatuře se mi pro tyto zvláštní inzeráty nepodařilo najít uspokojivé vysvětlení.

Aby přišla na jiné myšlenky, sáhla paní St. Vincentová po Morning Postu a začetla se do inzerátů na titulní straně. Většina z nich měla důvěrně známý obsah. Lidé, kteří potřebovali kapitál, lidé, kteří měli kapitál a báli se sami vystavovat dlužní úpisy, lidé, kteří chtěli koupit zuby (vždycky se divila proč), lidé, kteří chtěli prodat kožichy a večerní róby a měli dost optimistické představy o jejich ceně. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea, 2010, s. 11)

Byl tam džentlmen, který skupoval COKOLIV – ale převážně ZUBY. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Jane hledá práci, 2010, s. 122)

Periodika často obsahovala i soutěže, ve kterých mohli tehdejší Britové vyhrát peníze či věcné ceny – například v podobě knih. Podle knihy *Sittafordská záhada* bylo možné luštit křížovky či takzvané akrostichy, což jsou básně, které v počátečních písmenech každého z veršů ukrývají slovo, jméno nebo větu.

Burnaby přikývl. „Já dělám křížovky, Trevelyan zase akrostichy. Každý z nás se drží svého. Minulý měsíc jsem v soutěži vyhrál tři knihy,“ dodal. (Christie, Sittaforfská záhada, 2011, s. 11)

Počátkem třetí dekády dvacátého století je tomu osm let, kdy v roce 1922 v Anglii zahájila pravidelné rozhlasové vysílání stanice BBC. (Waason, 2010, s. 391) Zatímco ještě ve dvacátých letech bylo rádio elitní záležitostí, v průběhu let třicátých se jeho popularita i dostupnost začínají výrazně rozšiřovat. (Bowden, 2003, s. 368) I Agatha Christie ve svých příbězích občas mimoděk zmiňuje poslech rozhlasu. Nejvíce se rádiu věnuje ve stejnojmenné povídce ze sbírky *Smrtonoš*. Zaujal mě tam rovněž mezigenerační rozdíl v podobě přijímání nových technologií. Zatímco stará paní Harterová je k rádiu skeptická a na přístroj si musí složitě zvykat, její synovec Charles Ridgeway je nadšený a adaptoval se téměř okamžitě. V novele je rovněž zmíněno, že Britové mohli díky rozhlasu poslouchat kromě zpravodajství například i symfonické koncerty či přednášky.

„Vy jste se tu zprávu dozvěděla včera večer?“

„Ano. Z rádia. Vymluvila jsem se na telefon. Chtěla jsem tu zprávu slyšet sama – pro případ, že...“ Těžce polkla. (Christie, Dům na úskalí, 2020, s. 108)

Toho večera navrhl, že pořídí bezdrátový rozhlasový přijímač.

(...)

„Všechna ta elektřina,“ protestovala ustrašeně. „Můžeš si říkat, co chceš, Charlesi, ale na některé lidi má elektřina opravdu neblahý vliv. Například mě před bouřkou vždycky příšerně bolí hlava, Já vím, o čem mluvím.“

(...)

Po krátkém zahřívacím úvodu promluvil o svítících elektronkách a úsporných elektronkách, o vysoké frekvenci a nízké frekvenci, o zesílení signálu a kondenzátorech.

(...)

(...) dorazil rozhlasový přijímač. Paní Harterová byla zanechána úvahám nad nepřátelským předmětem – velkou neohrabanou bednou hustě posetou knoflíky.

Její synovec potřeboval veškeré své nadšení, aby ji s rádiem smířil.

Zato on sám byl ve svém živlu. Otáčel knoflíky a co chvíli ji výmluvně poučoval.

(...)

Od první chvíle nepřátelsky naladěná paní Harterová začala rádio nejprve snášet a nakonec mu úplně propadla. Ale mnohem raději ho poslouchala, když Charles nebyl doma. Potíž s Charlesem byla v tom, že tu věc nedokázal nechat na pokoji. Paní Harterová by ráda seděla pohodlně usazená v křesle a poslouchala symfonický koncert nebo přednášku na téma Lukrécie Borgia či život ve sladkovodním jezírku, šťastná a smířená se světem.

(...)

*Otočila dvěma knoflíky, pak se posadila do svého ušáku a vychutnávala si večerní program. (Christie, *Smrtonoš: Rádio*, 2010, s. 89–92)*

V teoretické části píši o tom, že média začala své čtenáře rovněž zahlcovat reklamami a výhodnými nabídkami. Ve zkoumaném materiálu jsem narazila na zmínku dvou značek, které zlidověly natolik, že je Agatha Christie začlenila v rámci přirovnání i do uměleckého textu. V knize *Sittafordská záhada* autorka přirovnala Charlese Enderbyho, který se navlékl do mnoha vrstev oblečení, k reklamě na pneumatiky *Michelin*. Tento přírůstek je používán dodnes a podle toho, že autorka předpokládala porozumění čtenáře, můžeme usuzovat, že byly reklamy *Michelinu* dobře známé i pro tehdejší Brity. Francouzská společnost byla

založena roku 1889, takže ve třicátých letech dvacátého století byla již byla dobře zaběhnutá na trhu. Maskot společnosti, *Bibendum*, který se stal již notoricky známým, se na plakátech *Michelinu* objevuje téměř od samého založení firmy. Naopak zmínka z knihy *Vraždy podle abecedy* je pro dnešní čtenáře téměř neztotožnitelná. Jedná se totiž o pomádu *Sorelu*, předválečný kosmetický přípravek od francouzské firmy *Arno Sorel*.

Dooblékl se, takže vypadal skoro jako reklama na pneumatiky Michelin, a pokradmu se vyplížil z vilky. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 165)

(...) souhlasil jsem, že nikdo bohužel nemládneme.

„Až tuhle na monsieur Poirota,“ hlaholil Japp. „Ten je na mou duši živá reklama na Sorelu. Na tváři mu raší porost bujněji než kdy dřív.“ (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 15)

Mezi nejnavštěvovanější místa, která navštěvovali lidé ze středních a pracujících tříd, patřily ve třicátých letech dvacátého století biografy. Zatímco v roce 1914 fungovalo v Británii 3 000 biografů, v roce 1939 jich už bylo 5 000. (Pugh, 2009, s. 273) Analyzované příběhy Agathy Christie se s odbornou literaturou shodují v tom ohledu, že návštěva biografů byla oblíbenou kratochvílí spíše nižších vrstev, ani v jediné knize nebyla spojena s lidmi z vysokých společenských kruhů. V knize *Vánoce Hercula Poirota* měl v biografu smlouvenou schůzku pečovatel Sidney Horbury. V románu *Vraždy podle abecedy* zase stojí, že biograf velmi často navštěvoval obchodník Alexander Bonaparte Cust, rovněž příslušník pracující třídy. V knize *Sittafordská záhada* v biografu své odpoledne strávila paní Gardnerová, žena v domácnosti, kterou bychom pravděpodobně zařadili do nižší střední třídy. Z povídky *Mužnost Edwarda Robinsona* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* lze navíc odvodit, že vstupenky do zadních řad byly levnější než do těch předních.

„Paní byla odpoledne nakupovat a pak šla do biografu.“ (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 62)

Právě jsme míjeli velké kino. Vycházela z něj spousta lidí a bavili se o všem možném: o služebnictvu, o přátelích a přítelkyních a tu a tam i o filmu, který právě shlédli. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 202)

Vzal ji do kina – na nejlepší sedadla v celém sále. A Maud mu vytkla, mile, ale důrazně, trestuhodnou pošetilost jeho chování – že vyhazuje peníze – tři a půl šilinku oproti dvěma šilinkům a čtyřem pencím, když je přitom ze zadních sedadel vidět stejně dobře. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 97)

Pan Alexander Bonaparte Cust vyšel s ostatními diváky z kina Torquay Palladium, kde právě zhlédl a vyposlechl mocně citově působivý film Ani vlásek... (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 88)

„Z domu jsem odešel zrovna před osmou, pane. Šel jsem do kina Superb, je to vocad’ pěšky jenom pět minut. Film se jmenoval Láska ve staré Seville, pane.“

„Viděl vás tam někdo?“

„Slečinka v pokladně, ta mě zná, pane. A vrátnej u vchodu mě zná taky. A — chm — vlastně jsem tam byl s mladou dámou. Měl jsem tam s ní smluvenou schůzku.“ (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 108)

Pracující a střední třída se kromě biografů chodila pobavit i do populárních tančíren. (Mudráková, 2012, s. 37) Ukázky z povídek *Mužnost Edwarda Robinsona* i *Případ ženy středních let* zprostředkovávají vztah k tanci nijak závratně majetných Angličanů, pana Edwarda Robinsona a paní Packingtonové. Citace z knihy *Smrt na Nilu* už čtenáře zavádí do vyšších společenských kruhů do prostor (podle všeho) fiktivní restaurace *Chez Ma Tante*.

[11] Zde lze odvodit, že černošské orchestry mohly být přinejmenším po určitou část třicátých let považovány za módní.

Jedna z věcí, kterou Edward ovládal skutečně dokonale, byl tanec. Když s Maud spolu v Paláci tance vyšli na parket, ti méně zdatní se zastavovali a obdivně na ně zírali. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 105)

Paní Packingtonová se svým společníkem obědvala, dávala si čaj o páté, naučila se tango, vyšla si s ním na večeri, tančila a pozdě v noci znovu lehce povečeřela. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Případ ženy středních let, 2011, s. 15)

Černošský orchestr začal vyluzovat extatické, podivně neharmonické, hlučné melodie. Londýn tančil. (Christie, Smrt na Nilu, 1985, s. 24)

S tancem je velmi úzce propojena i hudba. Pokud chtěli Britové jen tak poslouchat hudbu či si zatančit doma, využívali k tomu gramofon. Z knihy *Deset malých černoušků* se dozvídáme, že gramofon s výraznou troubou byl ke konci třicátých let dvacátého století již považován za staromódní. V té době se vyráběly již dokonce přenosné gramofony právě bez dominantní trouby. Pugh (2009, s. 277) v souvislosti s třicátými lety dvacátého století zmiňuje dokonce bezdrátové gramofony, které bylo možné zapojit do eklektické sítě.

„Neviděl jste náhodou moje gramofonové desky?“ (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 13)

¹¹ Do češtiny by se francouzský název restaurace nejlépe přeložil jako „U mé tety“.

„Já – hm – šel jsem do velkého sálu s parketovou podlahou – řekl bych, že to má být taneční sál. Je tam gramofon a desky s taneční hudbou. Nějaké jsem si pustil.“ (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 115)

V druhé místnosti byl těsně ke stěně, společné se salónem, přistrčen stůl. A na něm stál gramofon – staromódní gramofon s velikou troubou. (Christie, *Deset malých černoušků*, 2009, s. 39)

Zatímco chudší vrstvy chodily do biografů, ty majetnější dle analyzovaných knih trávily svůj volný čas v hledišti na činohrách či operách. Z ukázky z knihy *Tragédie o třech jednáních* vyplývá, že se běžně hrála i dopolední představení. Zámožný pan Satterthwaite z povídkové sbírky *Záhadný pan Quin* si zase abonoval lóži v Covent Garden na čtvrtky a pátky, což znamená, že si ji pronajal na určité předem smluvené období – v tomto případě na celou sezonu.

Najedli se s nimi, pak šli na operu a potom na večěři do Sobranis. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 127)

„Maminka bude u vytržení. Ona má hrozně ráda divadlo – zvláště když dávají něco romantického. O té hře, kde jste princem na univerzitě, o té často mluvila. Chodí na dopolední představení a jí čokoládové bonbony – patří k tomuhle druhu diváků. To je její.“ (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 163)

Pan Satterthwaite byl v opěře. Seděl sám v první řadě své velké lóže. Na dveřích zvenčí visela kartička s jeho jménem. Pan Satterthwaite, milovník a znalec umění, zbožňoval dobrou hudbu nadevše a každý rok si v Covent Garden pravidelně abonoval lóži na čtvrtky a pátky po celou sezonu. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 152)

Mezi volnočasovou zábavu, kterou si ve třetím desetiletí mohli dovolit i méně majetní Angličané, patřilo v meziválečných letech čtení. Příčinil se o to například Allen Lane, který v roce 1935 založil vydavatelství Penguin Books, které oproti tehdejšímu normálu začalo vydávat velmi levné knihy. (Pugh, 2009, s. 387) Zároveň byly v provozu knihovny, v nichž se daly knihy vypůjčit. V knize *Sittaforfská záhada* se nachází citace pokojské z hostince od Tří korun, která sděluje, že si koupila šestákový román. V téže knize poslal kapitán Gardner svoji ošetřovatelku do knihovny.

„Jako v tom šestákovém románu, co jsem si tuhle koupila v obchodním domě, Šerikové vraždy se to jmenuje.“ (Christie, Sittaforfská záhada, 2011, s. 89)

„Chtěla jsem s ním být, jenže – kapitán Gardner mě moc prosil, abych mu došla do knihovny vrátit staré knihy a vypůjčit dvě nové. Zapomněl o to požádat svou paní, než odešla z domu. Chtěla jsem mu vyhovět, vzala jsem knihy a chystala jsem se už k odchodu, když mě ještě požádal, abych mu zároveň obstarala pár maličkostí – nějaké dárky pro ženu. Prosil mě o to moc zdvořile a řekl mi, abych si na jeho útraty zašla do čajovny. Říkal, že ošetřovatelky nerady přicházejí o svačinu. To je takový jeho oblíbený vtípek.“ (Christie, Sittaforfská záhada, 2011, s. 67)

Některé z postav analyzovaných detektivních příběhů rozvíjely i jiné umělecké záliby. Například Gerald Martin z povídky *Slavičí hnízdo* rád fotografoval. Pro tyto účely musel zhotovit temnou komoru uzpůsobenou práci s fotocitlivými materiály.

Gerald Martin byl nadšený fotograf. Měl sice trochu staromódní fotoaparát, avšak s vynikající optikou, a snímky si vyvolával sám ve sklípku, který předělal na temnou komoru. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Slavičí hnízdo, 2010, s. 35)

Sport byl v Británii silně ovlivněn třídními postoji, a v důsledku toho byly sporty oblíbené střední a vyšší třídou mezi prvními, které postupem času utichly. (Pugh, 2009, s. 333) V analyzovaných materiálech se majetnější Britové věnovali především golfu, tenisu a v zimě lyžování. Nižší vrstvy chodily například plavat. Podle Smith (2012, s. 336–337) rodiny často vyrážely k *lidu*, nekrytému koupališti s prostornými plaveckými bazény, fontánkami, travnatými břehy a kavárnami na terasách, která začaly obce stavět od roku 1929. Oblíbená byla přímořská letoviska. U jednoho takového se odehrává i povídka *Rádživ smaragd* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda*, ve které se zároveň dozvídáme, že ženy při plavání využívaly koupací čepice.

„(...) Protheroeovi mě dnes skutečně pozvali na tenis.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 9)

„Jezdili jsme spolu do Švýcarska. V zimě zimní sporty, v létě alpinistika. Trevelyan byl vynikající bruslař. Dnes už jsme na tyto sporty moc staří.“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 11)

V jednom rohu místnosti byla prostorná skříň, sama o sobě téměř malá místnost. Byly v ní bez ladu a skladu naházeny dvoje lyže, pár krátkých vesel, asi tucet hroších zubů, pruty, vlasce a další rybářské náčiní, včetně sady mušek, vak s golfovými holemi, tenisová raketa, vycpaná a na sedačku upravená sloní noha a tygří kůže. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 35–36)

Šel domů, připnul si lyže – měl je schované v kůlně na zahradě společně s dalším náčiním – a vyrazil. Je to zkušený lyžař. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 218)

„Vlastně jsem přišla, protože jsem si s tebou chtěla zahrát golf, co ty na to?“ (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 32)

Šňůry stanu se rozvázaly, na scéně se objevila krásná mladá žena jen spoře oděná a začala si usazovat koupací čepici. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Rádžův smaragd, 2010, s. 190)

„(...) rád si tu a tam zahraju kulečnick, zajdu si zahrát devět jamek v golfu a nějaký ten set v tenise.“ (Christie, Parker Pyne zasahuje: Případ rozladěného manžela, 2011, s. 59)

Pozitivní vztah Britů ke sportům se promítal i do hazardu. Ten mezi světovými válkami dosáhl v Británii svého vrcholu. Odhaduje se, že čtyři miliony lidí pravidelně sázelo na koně. Fotbalové zápasy přitahovaly ve třicátých letech dvacátého století každý týden na deset milionů diváků. (Pugh, 2009, s. 352) Postavy z analyzovaných knih často sázejí právě na koňské dostihy. Společenská vrstva v tomto ohledu nehrála žádnou roli, sázkám se v knihách věnovali chudí i bohatí. Společné měly tyto postavy pouze to, že šlo vždy výhradně o muže.

Začal Clarionem. Skoro celý se věnoval dostihům v Epsonu. Pomyslel si: Škoda, že jsme nedopluli už včera. Neviděl jsem derby od svých devatenácti. Vsadil si na jednoho koně, a tak hledal názor dostihového dopisovatele na šance svého favorita. (Christie, Vždyť je to hračka, 2013, s. 8)

8.7 Čas práce

Dojem, který analyzované knihy Agathy Christie vyvolávají o příslušnících vyšší třídy, je, že se práci v podobě zaměstnání pokud možno vyhýbali. Podle všeho pro ně představovalo i svého druhu potupu. I spisovatelka Agatha Christie ve *Vlastním životopise* (2020, s. 15) vzpomíná, že její otec nepracoval a ani se to od něj nečekalo. *„Podle moderních měřítek by můj tatínek pravděpodobně neobstál. Byl lenoch. Žil v dobách příjmů z majetku, a pokud jste měli příjem z majetku, nepracovali jste. Ani se to od vás nečekalo.“* (Christie,

2020, s. 15) Bohatství se u vyšších a majetnějších středních tříd dědilo a každá následující generace postupně žila z dědictví, dividend a pravidelných apanáží.

*„Za perly jsem mohl dostat peníze, které jsem potřeboval, a přísahám, že jsem je chtěl vykoupit zpátky, i kdyby to mělo znamenat, že bych musel začít pracovat.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 159)*

„Copak ani jeden ze synů nepracuje?“

*„Kdepak“ Elmer Boynton byl bohatý člověk. Odkázal své ženě značné jmění. Může ho užívat, dokud žije. Předpokládal ovšem, že ona toho jmění bude užívat samozřejmě s celou rodinou.“ (Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 33)*

Otázka platu nebyla v analyzovaných knihách nikdy více probírána až na jedinou výjimku. V románu *Proč nepožádali Evanse?*, kde byla Bobbymu Jonesovi poslána falešná nabídka zaměstnání s platem tisíc liber ročně. Z kontextu je možné vyčíst, že se v polovině třicátých let dvacátého století jednalo o velmi velkorysou mzdu – až neuvěřitelnou. Odpovídají tomu i informace z odborných zdrojů. Gynn a Booth (1993, s. 30) tvrdí, že 100 až 150 liber v té době představovalo třetinu ročního platu učitele, který byl příslušníkem střední třídy.

*Dopis byl od firmy Henriquez & Dallo z Bueno Aires a – stručně řečeno – nabízel Bobbymu práci u této firmy s platem tisíc liber ročně. V první chvíli Bobbyho napadlo, že se mu všechno jenom zdá. Tisíc liber za rok! (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 35)*

Často užívanými profesionálními nástroji byly v analyzovaném díle takzvané navštívenky, které představovaly ekvivalent dnešních vizitek. V ukázkách si díky nim profesionálové z nejrůznějších odvětví vyžádali návštěvy ve firmách či domácnostech. Sloužily i obvyklým způsobem k vyměňování kontaktu.

Poněkud drze vyhlížející služebna ve světle fialových šatech ho uvedla do salonu přeplněného nábytkem. Podal jí svou úřední navštívenku, aby ji odezvala své paní. Paní Deringová přišla téměř vzápětí a jeho navštívenku držela v ruce. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 69)

V advokátní kanceláři firmy Speier & Ross ohlásil pan Satterthwaite, že by rád mluvil s Oliverem Mandersem, a poslal mu svou navštívenku. (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 170)

Mezi nástroje, které byly součástí pracoven, patřily v analyzovaných příbězích plnicí pera, kalamáře, savé papíry – takzvané pijáky, pečetidla a k nim patřící vosk, dopisní sady a poštovní známky. Kniha *Vražda v postranní ulici* zmiňuje i speciální stojací kalendář, na kterém bylo každým dnem možné aktualizovat údaje v podobně dne v týdnu, data a měsíce. Hojně používané byly i psací stroje – minimálně těmi, kteří se bez nich ve svých profesích jen stěží obešli. V knihách to byl případ spisovatelů – například pana Eastwooda z povídky *Dobrodružství pana Eastwooda* – či zaměstnanců větších podniků či firem.

Pan Eastwood se zahleděl na strop. Pak se podíval na podlahu. Z podlahy jeho pohled pomalu doputoval ke stěně napravo. A pak, veden náhle přísnou snahou, se zase soustředěně zadíval na psací stroj před sebou. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dobrodružství pana Eastwooda, 2010, s. 134)

„Velká skvrna to nebyla,“ řekl nakonec. „Nemohla vzniknout od převrženého kalamáře. Řekl bych, že se vši pravděpodobností tam Ellis upustil plnicí pero – vzpomínáte si, že žádné pero v pokoji nebylo.“ (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 93)

„Pochopitelně že velký výrobní podnik píše dopisy na stroji.“
(Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 225)

Uprostřed stolu stál poněkud masivnější stříbrný kalamář a před ním velice pěkná zeleně lakovaná podložka s pijáky. Nalevo od ní ležela na smaragdově zeleném skleněném tácku psací souprava. Obsahovala stříbrnou násadku se zeleným pečetícím voskem, tužku a dvě známky. Napravo od podložky byl stojací kalendář, na kterém se daly měnit údaje – den v týdnu, datum a měsíc. Kromě toho tu stála i sklenička a v ní nádherné zelené brko.
(Christie, *Vražda v postranní ulici*, 2009, s. 15)

Vzhledem k tomu, že dopisování bylo ve třicátých letech dvacátého století stále jednou z hlavních forem osobní i profesní komunikace, lidé disponovali speciálními nástroji, které jim celý proces usnadňovaly. Jedním z nich, který se v analyzované literatuře opakoval, byl nůž na dopisy. Ačkoliv je nůž na dopisy k sehnání i dnes, kvůli nedostatku hmotné korespondence se z něj stala sběratelská či statusová záležitost.

Plukovník Melchett našpulil rty a pohrával si s nožem na papír.
(Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 97)

Zvedl dopis, pečlivě si ho prohlédl a pak ho úhledně rozřízl nožem na dopisy. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 39)

Povídka *Jane hledá práci* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* zmiňuje, že shánka byla například po stenotypistkách, kuchařkách, služkách či posluhovačkách. Lze předpokládat, že šlo o často poptávané zaměstnankyně z řad žen. Taylor (1992, s. 177) ovšem v souvislosti se třicátými lety dvacátého století zmiňuje klesající trend v počtu služebnictva. Pokles zájmu byl způsoben možnostmi práce v továrnách, které nabízely vyšší mzdu a kratší pracovní dobu.

Podle Daily Leaderu to vypadalo, že žádané jsou nadměru zkušené stenotypistky, obchodní manažerky ochotné investovat vlastní kapitál, dámy, které by se podílely na zisku z drůbežích farem (zde se rovněž vyžadoval určitý kapitál) a bezpočet kuchařek, služek a posluhovaček u stolu – zvláště ty posluhovačky.

*„Nevadilo by mi obsluhovat u stolu,“ říkala si Jane v duchu. „Jenomže zase, bez zkušeností mě nikdo nevezme. Snad bych mohla někam jít jako děvče pro všechno – jenomže děvčatům pro všechno se neplatí nic, co by stálo za řeč.“ Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Jane hledá práci*, 2010, s. 122)*

Ve třicátých letech dvacátého století se u žen z pracující třídy proměnil přístup k zaměstnání a v celém meziválečném období tak došlo k poklesu množství žen, které zůstávaly doma. (Mudráková, 2012, s. 39) Zároveň se rozrostly možnosti profesních pozic, v nichž se tyto ženy mohly uplatnit. V roce 1931 tak například zhruba 10 % žen pracovalo jako prodavačka a okolo 12,5 % žen bylo zaměstnáno jako úřednice. (Todd, 2005, s. 792–793) Rozšířené množství kariérních možností pro ženy reflektuje i postava Dorothy v povídce *Plodná neděle*. Odpověď jejího společníka Edwarda nasvědčuje naopak zase tomu, že tehdejší společnost nebyla na úspěšné ženy stále ještě připravena.

„Je až neuvěřitelné, kam to děvče ve světě může dostáhnout. Mohla bych se dát třeba k divadlu.“

*„Slušná děvčata to nedotáhnou nikam,“ odrazil ji Edward. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle*, 2010, s. 147)*

Zaměstnání typické pro třicátá léta dvacátého století byla dle analyzované literatury práce stenotypistky. Ta musí ovládat a používat těsnopis, na což byly specializované kurzy. Poté, co stenotypistka vytvořila těsnopisný záznam, jej přepsala na psacím stroji do normalizované čitelné podoby. V analyzovaných příbězích Agathy Christie se jednalo o výhradně ženskou profesi.

Celých patnáct let od svých osmnácti do třiatřiceti se musela uživit jen svou prací stenotypistky (...) (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea, Slavičí hnízdo, 2010, s. 27)

Mnozí Britové z pracující třídy našli zaměstnání v rodinách jako služky, kuchařky, posluhovačky, vychovatelky či domácí ošetřovatelky. *„Nájemné a ceny potravin se v porovnání s předválečným obdobím výrazně zvedly, ale držet si chůvu a kuchařku/služebnou se nepokládalo za žádný luxus.“ (Morgan, 2020, s. 106) Zejména britské ženy tak mohly snadno nalézt zaměstnání.*

Mary, která slouží na faře a bere to jako odrazový můstek k lepšímu zaměstnání a vyššímu platí, řekla jen hlasitě věcným tónem „zelenina“ a nevybíravým způsobem mu strčila pod nos naprasklý talíř. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 5)

„Vykořisťovaná vychovatelka už patří k zapomenutým legendám. Teď je to tak, že já sekýruju rodiče, ujišťuji vás.“ (Christie, Vražda v Orient-expresu, 1994, s. 12)

V knize *Smrt v oblacích* mě zaujala zmínka o tom, že Britové ve třicátých letech dvacátého století podle všeho bojovali s přebytečnými tuky i za pomoci masáží.

Maisie sama byla masérka, měla výborné místo, kde zbavovala zákaznice přebytečného tuku. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 10)

Londýnská Harley Street byla známá pro velké množství lékařských specialistů, kteří zde měli svoji ordinaci. V knize *Deset malých černoušků* do této ulice zasadila Agatha Christie i praxi doktora Armstronga. Z knihy *Smrt v oblacích* zase vyplývá, že v polovině

třicátých let dvacátého století pokročila elektrifikace domácností do té míry, že zubař Norman Gale mohl používat elektrickou vrtačku na zuby.

Zkušenou rukou spustil elektrickou vrtačku. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 125)

Bývaly doby, kdy seděl ve své ordinaci v Harley Street, korektně oděn, obklopen nejnovějšími lékařskými aparáty a nesmírně luxusním nábytkem a čekal – čekal po řadu bezúspěšných dní, jestli se dostaví úspěch nebo krach. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 14)

Pracovní náplní vikářů bylo podle knihy *Vražda na faře* nejen pečovat o farnost, ale rovněž i připravovat projevy a vést bohoslužby. V analyzovaných knihách jsou zmiňovány ranní a večerní bohoslužby.

Po obědě jsem se cítil v dobré formě na přípravu opravdu působivého projevu ke Společnosti přátel anglikánské církve. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 11)

Středeční večerní bohoslužby se jako obvykle zúčastnilo málo věřících, a když jsem se odstrojil v sakristii a procházel chrámem, byl až na jednu ženu úplně prázdný. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 21)

Manekýnky byly podle díla *Sittaforská záhada* ve třicátých letech spjaty s jednotlivými salóny a butiky, kde na sobě předváděly modely zákazníkům.

„Já uspěla. Pracuji jako manekýnka v salonu Lucie a věřte mi, pane Enderby, že dostat se tam – to je úspěch.“ (Christie, Sittaforská záhada, 2011, s. 81)

8.8 Vzdělávání

Vzdělávání jako takové nebylo častým tématem ve vybraných příbězích Agathy Christie. V některých z knih bylo ovšem zmiňováno domácí vzdělávání. Podle všeho se ve třicátých letech dvacátého století nejednalo o raritu, domácí vzdělání si však mohly dovolit pouze bohatší vrstvy obyvatel. Sama Agatha Christie se vzdělávala doma. (Christie, 2020, s. 98–99) V jejích románech se domácího vzdělání pak dostalo například vévodovi z Mertonu z knihy *Lord Edgware umírá* či sourozencům Boyntonovým z knihy *Schůzka se smrtí*.

„Vzdělání se mu dostalo, pokud vím, doma, protože byl velice choulostivé dítě.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 142)

„Vy jste asi do školy nechodila?“

„Ne, my jsme se vůbec nedostali z domova. Jako děti jsme měly učitelku, vlastně několik domácích učitelek. Žádná u nás nebyla dlouho.“
(Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 45–46)

Pokud chtěli mladí lidé z chudších rodin jít na univerzitu, bojovali v průběhu studia s vysokými náklady. (Pugh, 2009, s. 298) O finančně nedosažitelném studiu na univerzitě pojednává i úryvek z knihy *Vražda na faře*, kde vikář hovoří o tom, že jej synovci nemůže dopřát.

„Nemohu mu bohužel dopřát univerzitní vzdělání. Chlapec sám se chce věnovat obchodní činnosti. Ve zkoušce pro válečné námořnictvo neuspěl.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 113)

Povolání stenotypistky, jejímž úkolem bylo zhotovovat těsnopisný záznam a ten následně přepisovat, bylo mezi ženami z pracující třídy v meziválečném období relativně

rozšířené. Aby mohly tyto ženy práci vykonávat, existovaly dle analyzované literatury speciální kurzy těsnopisu a psaní na stroji.

„Jsme švorc, na mizině. Jako obvykle nemáme ani vindru.“

(...)

*„Musím si najít nějakou práci, prohlásila Barbara ostře, „a to hezky rychle. Vždyť jsem přece chodila do toho kurzu těsnopisu a psaní na stroji. Stejně jako asi milion jiných děvčat všude kolem! „Máte nějakou praxi?“ „Ne, ale –“ „Aha. Tak děkujeme, na shledanou, dáme vám vědět.“ Jenomže nikdy nedají! Musím si najít nějakou jinou práci – cokoliv.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 8)*

8.9 Osobní hygiena a péče o vzhled

Hercule Poirot v nejedné knize udělal posměšnou poznámku o tom, jak moc Angličané milují čerstvý vzduch. Podle Smith (2012, s. 336) Britové v meziválečném období neochvějně věřili v blahodárnost čerstvého vzduchu na zdraví. Ačkoliv v té době dosud neexistoval žádný lék na tuberkulózu, doktoři v těchto případech přesto předepisovali dobré jídlo, sluneční záření, odpočinek, a právě čerstvý vzduch. (Pugh, 2009, s. 67) I v knihách Agathy Christie se nachází množství zmínek o čerstvém vzduchu, pravidelném větrání a pobytu venku.

*„Nebudete tomu věřit, slečno, ale tady v Sittafordu je moc zdravé povětří, takže se začala zotavovat hned od toho dne, co sem přijela. Ten čistý vzdušek je na plíce úžasný.“ (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 91)*

*Pěkná procházka přírodou – asi tak dvanáctimílová – to je to, co by měl zdravý mladý muž dělat. (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 41)*

Lord Carmichael Clarke měl zřejmě ve zvyku chodit po večeri na procházku. (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 81)

Anebo že bych byl pacient, kterému lékař naordinoval venkovský vzduch? Na to ale nevypadám a stejně dneska všichni jezdí do sanatoria. (Christie, Vždyť je to hračka, 2013, s. 22)

„Angličané neobyčejně milují čerstvý vzduch.“ (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 168)

„Je namouvěru škoda, že Angličané tak milují otevřená okna.“ (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 186)

S čerstvým vzduchem úzce souvisí i vstřícnější postoj Britů k pobytu na slunci a opalování. Mezi válkami se do módy dostaly procházky, opalování, dieta a hubnutí. (Pugh, 2009, s. 216) Proměna vztahu ke slunci se promítla i do vzhledu tehdejších Britek – v líčení se opustilo od mléčně bílé pleti a začalo být preferováno zdravě vypadající opálení. (Smith, 2012, s. 332)

„Nu ano, řekl Poirot. „To proto, že jsme objevili blahodárné účinky slunce na lidskou kůži. Šikovný objev, co?“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 96)

V knize *Sittaffordská záhada* je zmínka, že noviny informovaly o tom, že se do módy vracejí bujnější křivky. *„Je pravda, že v roce 1930 nastal moment, kdy chlapecký vzhled ustoupil oživené ženskosti povzbuzené novou vévodkyní z Yorku.“ (Pugh, 2009, s. 209)* Přesto po celá třicátá léta dvacátého století platilo, že ženy dělaly maximum pro to, aby si udržely štíhlou postavu. (Pugh, 2009, s. 209) Tomu odpovídají i zbylé ukázky z analyzovaných knih. Velmi přímočaře je to reflektováno v knize *Smrt na Nilu* – tuk nebyl v módě.

Jeho pohled sklouzl na Violet Willetovou. Hezké děvče – trochu hubené, ovšem – ale to jsou dnes všechna. K čemu taková ženská, co jako ženská nevypadá. Noviny psaly, že se do módy vracejí bujnější křivky – už bylo na čase. (Christie, Sittaforfská záhada, 2011, s. 10)

A štíhlou postavu mám – dokonce i na dnešní poměry. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Jane hledá práci, 2010, s. 123)

Tamhleta tučná žena v nachových šatech vypadá dokonce rozjařeně... Tuk skýtá v životě nepochybně jistá odškodnění... veselost a elán, odepřené oněm s módnějšími obrysy. (Christie, Smrt na Nilu, 1985, s. 24)

Ženy, které si to mohly dovolit, prováděly péči o svůj zevnějšek před zrcadly toaletních stolků. Podle Smith (2012, s. 332) začínala večerní toaleta v koupelně a pokračovala v ložnici s velkým zrcadlem a toaletním stolkem, na kterém nechyběly krabička s pudrem, parfém, rtěnky či lak na nehty. V ukázkách z analyzovaného materiálu všechny ženy zmiňované s toaletními stolky spojuje příslušnost k vyšším společenským kruhům.

„Ležely tu obě na toaletním stolku vaší matky.“ (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 181)

Na Grosvenor Square v domě číslo 315 seděla ve své ložnici před toaletním stolkem hraběnka Horburyová. Zlaté kartáče a krabičky, kelímky s pleťovými krémy, pudry – všechno kolem svědčilo o přepychu a eleganci. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 156)

Joanna sebrala z toaletního stolku šňůru perel. (Christie, Smrt na Nilu, 1985, s. 16)

Jak už jsem zmínila, ve třicátých letech dvacátého století se pomalu opouštělo od mléčné pleti a do módy se dostával zdravě opálený vzhled. (Smith, 2012, s. 332) Používání rtěnky, pudru a brvy na obočí se však v meziválečném období stalo rutinou žen všech tříd. „*Kritici interpretovali uchýlení se k make-upu jako další příznak amerického vlivu na britskou společnost, který pomáhá podporovat rovnostářského ducha přinejmenším do té míry, že rozšiřuje levný přepych lidem se skromnými příjmy.*“ (Pugh, 2009, s. 139) I v analyzovaných knihách byl make-up spojován s ženami z různých socio-ekonomických vrstev. V knize *Sittafordská záhada* si upravuje make-up Emily, příslušnice majetnější pracující třídy, v titulu *Tragédie o třech jednáních* zase pan Satterthwaite zkoumá vzhled Cynthie Decresové, která je z vyšších společenských kruhů. Zmiňovány byly zejména pudry, tvářenky, rtěnky a načerněné řasy. Pokud byl v dílech specifikován odstín rtěnky, jednalo se vždy o červenou barvu.

Emily šla do svého pokoje, složila si svých pár věcí do kufříku, opláchla si oči studenou vodou a přepudrovala si tvář.

„Ty tedy vypadáš,“ oslovila v zrcadle sama sebe. Přidala ještě trochu pudru a maličké máznutí růží. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 88)

„Všimla jsem si jen bílé napudrované brady a rudých úst (...).“
(Christie, *Třináct záhad: Krev na chodníku*, 2010, s. 49)

(...) zajímal ho především přesný odstín barvy na vlasy Cynthie Decresové. Byl to úplně nový tón – přímo z Paříže, jak se domýšlel – působící zvláštním a atraktivním dojmem nazelenalého bronzu. Jak vypadala paní Dacresová doopravdy, nebylo možné říct. Byla to vysoká žena, jejíž postava dokonale odpovídala požadavkům doby. Krk a paže měly obvyklý odstín opálení pro venkov – zda byl získán přirozeně nebo uměle, se zase nedalo říct. Zelenavě bronzové vlasy byly upraveny v dovedný neobvyklý účes, jaký dokáže vykouzlit jen ten nejlepší londýnský kadeřník. Protrhané obočí, načerněné řasy, skvěle nalíčený obličej a ústa nakreslená rtěnkou do křivky,

kterou rty, jejichž přirozená linie byla rovná, postrádaly (...) (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 20)

Ve třicátých letech dvacátého století si začaly ženy upravovat make-up i mimo zdi domova. „Byly viděny, jak se noří do svých kabelek pro zrcátko a kompaktní pudr, aby se vyhnuly lesknoucím se nosům.“ (Pugh, 2009, s. 121) Podle korespondenta deníku *The Times* dámy neváhaly pudrovat si nosy nejen na veřejných místech, ale i u soukromého jídelního stolu. (Pugh, 2009, s. 121) V knize *Smrt v oblacích* si například lady Horburyová upravovala svůj vzhled v prostorech letadla.

Zvedla černý klobouček, usadila si ho na jedno ucho, pak si několika zběsilými pohyby přepudrovala nos a podívala se na Poirota. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 84)

Lady Horburyová otevřela dokonale vybavený necesér a vyndala pilník na nehty. Pak si dlouho a vážně prohlížela obličej v malém zrcátku, trochu se přepudrovala a přetřela rty růží. (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 13)

Účes „bubikopf“ dvacátých let dvacátého století nahradily v následující dekádě zvlněné kadeře. (Máchalová, 2012, s. 54) Módní tehdy byly kratší střihy a trvalá ondulace. (Smith, 2012, s. 332) V příbězích Agathy Christie, které vyšly ve třicátých letech dvacátého století, se nejčastěji vyskytují zmínky právě o úhledných vlnách a naondulovaných kadeřích. Postava Emily Trefusisová z titulu *Sittaforfská záhada* má mikádo, což délkou odkazuje k již zmiňovaným kratším střihům.

„Mikádo,“ pokračoval Charles.

„Co je s mikádem?“

„Že máš mikádo,“ vysvětlil Charles.

„No to mám,“ přitakala Emily.

„Ale proč se o tom zmiňuješ?“

„Čtenářky tohle vždycky rády čtou,“ řekl Charles Enderby. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 118)

Byla velmi úpravná v černém kostýmku s šedivou francouzskou halenkou a přesným vlnám jemných černých vlasů se nedalo vytknout ani to nejmenší. (Christie, *Vražda v Orient-Expresu*, 1994, s. 121)

V koženém rámečku jsme spatřili hlavičku a ramena usmívající se blondýnky. Měla zřejmě čerstvou trvalou, a tak se vršila nad čelem spousta drobných kudrlinek. (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 62)

Slečna Willsová byla vysoká hubená blondýna s ustupující bradou a ošklivě naondulovanými vlasy. Na nose jí seděl skřípec. (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 21)

Postupně se začali trousit ostatní – Charles, který zíval, měl na sobě zářivě lesklý župan. Tereza byla zahalená do černého hedvábí. Bella měla na sobě tmavě modré kimono a ve vlasech se jí ježily hřebínky kterými si vyráběla „vlny“. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 31)

Ačkoliv v knize *Vraždy podle abecedy* kapitán odhalil, že si Hercule Poirot kvůli marnivosti barví vlasy, obecně vzato bylo barvení vlasů v meziválečném období doménou žen. V povídkové sbírce *Záhadný pan Quin* se pak pan Satterthwaite zamýšlí nad tím, proč se tolik tmavovlásek barví na blond, ale nezná žádnou světlovlasou ženu, která by si vlasy ztmavovala. Samozřejmě existovaly i tmavé barvy na vlasy, je však pravda, že blond odstín byl v meziválečném období v módě. Když si 17. dubna roku 1939 na Bond Street založily dvě pětadvacetileté ženy – Heather Jennerová a Mary Oliverová – vůbec první britskou manželskou kancelář, dostávaly od mužů množství požadavků, které měla jejich budoucí

manželka splňovat. Žena měla být mladá, atraktivní, domácí typ, zapálená do sportů – a blond. (Pugh, 2009, s. 155)

Hodně tmavovlásek se barví na blond; nikdy ale nenarazil na světlovlasou ženu, která by se barvila na černo. (Christie, Záhadný pan Quin, 2008, s. 8)

To už Jane vcházela do susední kabinky, kde seděla a čekala žena s vlasy barvenými henou.

(...)

„Umyjeme hlavu a uděláme vodovou nebo budeme dnes barvit?“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 116–117)

Beze slova odešel do ložnice, vrátil se s nějakou lahvičkou a podal mi ji.

Vzal jsem ji, ale nic mi to neříkalo. Stálo na ní:

Revivit. – Vrací vašim vlasům původní odstín.

Revivit NENÍ barvivo. V pěti provedeních: pro světlý, rusý, tiziánový, kaštanový a černý vlas.

„Poirote!“ zvolal jsem. „Vždyť vy si barvíte vlasy!“ (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 10)

Na dámských toaletních stolcích nechyběly ani laky na nehty. (Smith, 2012, s. 332)
V analyzovaných knihách byly nejčastěji zmiňované rudě nalakované nehty. V povídkové sbírce *Třináct záhad* si herečka Jane Helierová prohlíží své růžově nalakované nehty.

Kouřila cigaretu v dlouhé špičce. Pěstěná ruka měla temně rudé nehty. Na prstě svítil ohromný smaragd zasazený do platiny. (Christie, *Vražda v Orient-Expresu*, 1994, s. 25)

(...) doktor Lloyd s upřímným obdivem zíral na krásnou mladou herečku Jane Helierovou, která si zamyšleně prohlížela své růžově nalakované nehty. (Christie, *Třináct záhad: Vánoční tragédie*, 2010, s. 136)

Péče o vzhled mužů nebyla v analyzovaných knihách zvlášť rozváděna. Ve *Vraždách podle abecedy* mluví kapitán Hastings o přípravku proti vypadávání vlasů. Sir Montagu Corner v knize *Lord Edgware umírá* vyřešil problém s vlasy pomocí tupé. Často jsou zmiňovány i kníry.

Malchett stál široce rozkročený před krbem a hladil si krátce zastřižený knír. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 223)

Měl výrazné židovské rysy, velice malé chytré oči a pečlivě naaranžované tupé. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 119)

Opustil kupé a vrátil se za několik okamžiků s lihovým vaříčem a s kulmou.

„To mám na kníry,“ vysvětloval existenci kulmy. (Christie, *Vražda v Orient-Expresu*, 1994, s. 56)

„U nás bývají v létě veliká vedra a to má přirozeně vliv i na vlasy. Vezmu si s sebou nějaký dobrý přípravek proti vypadávání.“ (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 17)

Světlo svíček vrhlo rudý odlesk vína na jeho tvář s navoskovaným knírem, čárkou bradky a tenkým temným obočím... (Christie, *Karty na stole*, 2002, s. 22)

Co se týče potíží se zrakem, chudší vrstvy obvykle navštěvovaly *Woolworths* a jiné obchodní domy, kde si nechaly otestovat oči a koupily si brýle, které jim vylepšily vidění. (Pugh, 2009, s. 74) Agatha Christie v analyzovaných knihách nejčastěji zmiňuje lorňon, skřípec, cvikr a monokl. Lorňon je druh brýlí s delší šikmou rukojetí, používá se především pro příležitostné prohlížení. Skřípec a cvikr jsou synonyma, jedná se o typ brýlí bez nožiček, které se spínají na kořen nosu. Monokl se skládá z jediné čočky vkládané mezi lícní kost a obočí. V knihách monokl používali muži, lorňon ženy a skřípec, neboli cvikr, nosila obě pohlaví, autorka však v jediném případě nedala do souvislosti jakýkoliv typ brýlí a pracující třídu.

Doktor Pender se na ni usmál, usadil se pohodlně ve svém křesle, sundal si skřípec a začal vyprávět. (Christie, *Třináct záhad: Chrámek bohyně Astarté*, 2010, s. 21)

Pan Mayherne si posunul skřípec a pročistil si hrdlo pro sebe tak typickým tichým suchým odkašláním. (Christie, *Smrtonoš: Svědkyně obžaloby*, 2010, s. 104)

Nasadila si lorňon, nejprve si prohlédla mě a pak mého společníka. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 145)

Poirot kabelku vysypal. Byl tam jemný kapesníček s písmeny C. M. A. vyšitými v rohu, pudřenka, rtěnka, librová bankovka a skřípec.

Poslední věčičku Poirot prozkoumal důkladněji. Skřípec měl zlaté obroučky a vypadal poněkud stroze a profesorsky. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 81)

Slečna Willsová byla vysoká hubená blondýna s ustupující bradou a ošklivě naondulovanými vlasy. Na nose jí seděl skřípec. (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 21)

Donaldson se na něj podíval skrz cvikr. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 258)

Doktor Gerald si nasadil monokl a zahleděl se jejich směrem. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 15)

Kouření se ve zkoumaných knihách stalo tématem, které bez rozdílu protínalo všechny socio-ekonomické třídy i demografické skupiny. Kouřili mladí, staří, chudí, bohatí, ženy i muži. Podle Pugh (2009, s. 264–265) kouření v Británii ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století zažívalo svůj rozkvět. Jakmile se dva přátelé setkali, nabídli si vzájemně cigaretu. Šlo o velmi univerzální záležitost. Ve třicátých letech dvacátého století kouřilo 80 % mužů a 41 % žen. Zdraví nikoho příliš netrápilo, protože až v padesátých letech dvacátého století byly zjištěny účinky kouření na zdraví. V meziválečném období neproběhla prakticky žádná kampaň proti kouření. Popularita kouření u žen postupně stoupadla od osmdesátých let devatenáctého století, kdy cigarety pomalu vytlačovaly dýmky. Cigarety ženám nabízely společenštější a více okouzující formu kouření.

„Jsem ráda, že bude mít vlastní tabák a dýmku. Ráda, protože se nemusím starat o to, jaký druh cigaret se má koupit. Ale taky mě to dost mrzí, protože trvá tak dlouho, než dostanete kouř ze záclon. Okno samozřejmě otvírám a každé ráno záclony důkladně vytřepu.“ (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 141)

Pan Curtis zamyšleně přendal okousanou dýmku z pravého koutku do levého. (Christie, Sittaforfská záhada, 2011, s. 93)

Přešel k obnošenému svrchníku, vytáhl z kapsy balíček laciných cigaret a sirky, zapálil si a pak se vrátil ke stolu, kde předtím seděl. (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 14)

Hmátla do kabelky pro cigaretové pouzdro a chvějícíma se rukama zasunula cigaretu do dlouhé špičky. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 14)

Také sáhla po pouzdru s cigaretami a připálila si zápalkou, kterou jí Cicely nabídla.

„Promiňte, dámy, ale tady se nesmí kouřit,“ napomenul je stevard. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 14)

Nabídla nám oběma cigarety. Odmítli jsme a ona si zapálila. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 121)

„Musíme říct Ellen, aby zítra pořádně vyvětrala salon a vyklepala závěsy – tím kouřením tak načichnou! Musím říct, že je to od vás opravdu velmi tolerantní, že je všechny necháte kouřit v salonu!“

„Musím udělat pár ústupků moderní době,“ řekla slečna Arundellová. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 29)

Meziváleční Britové byli závislí i na jiných látkách, které dnes považujeme za škodlivé. Kokain byl široce používán ve viktoriánském a edwardiánském období. Užívala jej i řada známých osobností jako byli sir Arthur Conan Doyle či Robert Louis Stevenson. Britská společnost od volného přístupu k drogám upustila až po druhé světové válce. (Pugh, 2009, s. 266–267) V analyzovaných dílech kokain užívaly ženy z vyšších společenských kruhů.

„Ale bere kokain, Hastingsi. Jsem si jistý, že bere kokain. V tom se nepletu.“ (Christie, *Dům na úskalí*, 2020, s. 173)

To dělá ten koks. Proč jsem ho vůbec začala brát? Vypadám v obličejí hrozně, prostě hrozně. (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 14)

Třesoucí se rukou sáhla po lahvičce se zlatou zátkou. „Tohle mě uklidní, zase se seberu...“ Trochu si šňupla prášku z lahvičky. A je to. Ted' už je schopná myslet! (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 157)

Hlavní prevencí před nemocemi byla ve třicátých letech uklizená domácnost a tradiční léky, které byly součástí téměř každé domácnosti. Když se tehdy lidé cítili nemocní, s největší pravděpodobností sáhli po pár tabletách acylpyrinu. (Smith, 2012, s. 334) Zejména nemajetné vrstvy v meziválečném období stále považovaly peníze utrácené za lékaře za plýtvání, a rady, které doktoři běžně dávali ženám o odpočinku a kvalitním jídle, za do značné míry nepraktické. Často se tak snažily žít s naprosto minimální lékařskou pomocí. Laurie Lee na počátku dvacátých let dvacátého století prodělal celou řadu chlapeckých nemocí – záškrt, černý kašel, zánět pohrudnice, dvojitý zápal plic a městnání krvácejících plic. Jeho rodiče však zjevně považovali za fatalistickou věc, kterou nemohli ovlivnit – prohlásili, že v té době děti rychle uvadaly. Neustálé snižování dětské úmrtnosti prostřednictvím lékařských zásahů tento fatalismus postupně v meziválečném období podkopalo. (Pugh, 2009, s. 59)

Některý z léků na v analyzovaných knihách zmiňované nemoci měli lidé k dispozici už od století devatenáctého – aspirin, chynin na malárii, colchicum na dnu, digitalis na stimulaci srdce či opium na bolest. Je však pravdou, že mnoho nemocí bylo stále neléčitelných. V takových případech lékař mírnil bolest pacientů pomocí sedativ a rychle působících léků proti bolesti jako morfin, heroin, berbiton či fenobarbiton. (Pugh, 2009, s. 64) V případech zápalů plic se tradovalo, že lékaři léčili pacienta, protože nedokázali vyléčit nemoc. (Pugh, 2009, s. 61) Na tomto místě je rovněž nutné podotknout, že pakostnice, která je zmíněna v povídkové sbírce *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, je synonymním výrazem pro dnu.

„Co je to trinitrofenol?“

„No, je to výbušnina.“

„Ano, to vím, ale má ještě jiné využití, ne?“

Přikývl. „Užívá se v medicíně – v roztoku na spáleniny. Je to výborný lék.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 210)

„V zásadě mu nic nechybí. Víte ovšem, že trpěl na encephalitis lethargica, které se obvykle říká spavá nemoc?“

(...)

„Je to zvláštní nemoc – má podivný účinek na lidskou psychiku. Může se po ní docela změnit charakter člověka.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 110)

Její dítě postihla běžná, ale nepříjemná choroba, tedy průšnice, a tak hraběnka zůstala doma a v slzách se radila s dokonale škrobenými ošetřovatelkami. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 152)

(...) v jedenácti letech dostala zápal plic a zemřela. (Christie, *Třináct záhad: Motiv kontra příležitost*, 2010, s. 59)

„A vzhledem k tomu, že trpí pakostnicí –.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dívka ve vlaku*, 2010, s. 55)

„Ale pokud vím, ten jed má také léčivé účinky. Je pravda, že hadí jed se někdy používá jako injekce při padoucnici?“

„Nejsem ani odborník na padoucnici,“ řekl lékař. „Ale mám dojem, že se při léčení padoucnice použilo injekcí s kobřím jedem s vynikajícími výsledky.“ (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 167)

„Mám takové tušení, že zamlada byla velmi hezká. Domnívám se, že ztratila krásu následkem neštovic.“ (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 57)

„Napadla mě jedna domněnka – Babbington by se, dejme tomu, dozvěděl, že má nevléčitelnou nemoc – například rakovinu.“ (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 28)

„Doktoru Gerardovi chybí v cestovní lékárnice jeden lék – digitoxin.“

(...)

„Digitoxin je myslím droga na srdce, jed, že ano?“

„Ano, vyrábí se z byliny *digitalis purpurea*. což je všeobecně známý náprstník. Jsou v ní obsaženy čtyři účinné složky: digitalin, digitonin, digitalein a digitoxin. Z těchto čtyř je digitoxin pokládán za neúčinnější složku. kterou poskytují listy náprstníku. Podle Koppových pokusů je šest až desetkrát silnější než digitalin a digitalein. Ve Francii jsou to oficiálně uznávané hodnoty, ale v britské farmakologii nikoliv.“

„A co způsobí velká dávka digitoxinu?“

„Dostane-li se do krevního oběhu náhle velká dávka digitoxinu, například injekcí, způsobí okamžitou smrt ochrnutím srdečního svalu. Odhaduje se, že čtyři miligramy by dospělému člověku úplně stačily.“ (Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 115)

„Ucítíl jsem, jak na mne jde silný záchvat malárie,“ vysvětloval.
„Proto jsem si chtěl píchnout chinin. To je v těchto případech obvyklá
terapie.“ (Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 101)

„Prostě omdlela. Za chvíli přijde k sobě.“ Lombard se obrátil
k Rogersovi: „Přineste trochu brandy.“ (Christie, *Deset malých černoušků*,
2009, s. 38)

8.10 Nákupy

O pravidelné nákupy potravin a jiných produktů denní spotřeby se v meziválečné Británii v staraly ženy. Podle Smith (2012, s. 331–332) měly ženy na nakupování zpravidla vyhrazeno odpoledne. V meziválečném období nebylo možné nakoupit veškeré zboží na jediném místě – zelenina byla k dostání u zelináře, maso u řezníka, ryby v prodejně ryb a cigarety v trafice. Některé zboží bylo pravidelně rozváženo přímo do domovů obyvatel. Jednalo se například o maso či dodávky mléka.

*Paní Protheroeová něco objednala u zelináře a v prodejně ryb a
odtud šla rovnou zadní uličkou, kde ji viděla slečna Marplová.* (Christie,
Vražda na faře, 2009, s. 136)

„Odpolední dodávka. Mlékař ho nechává přede dveřmi ve čtyři
hodiny.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 76)

„A požehnej tomu, kdo vynalezl konzervované jídlo. Rád bych věděl,
co bychom dělali, odevšad na míle daleko, kdybychom se tu a tam nemohli
uchýlit k plechovce, když řezník zapomene na svou týdenní dodávku.“
(Christie, *Smrtonoš: SOS*, 2010, s. 205)

Častou záležitostí byl dle analyzované literatury během třicátých let dvacátého století i domovní prodej. Podomní prodejci chodili od domu k domu a nabízeli lidem například vysavače či punčochy.

*„Je mi to líto, že jsem na vás před chvilkou tak vyjela, ale nedovedete si představit, co se člověka za celý den navotravujou – cestáři chodějí nabízet tohle a vonohle – vysavače, punčochy, pytlíčky s levandulí a takové hlouposti – a jedenkaždý je tak vemlouvavý a zdvořilý. Znají člověka dokonce podle jména. To je samé paní Fowlerová sem, paní Fowlerová tam.“ (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 36)*

„Prodáváte něco?“

„Ne, madam,“ řekl Poirot.

„Opravdu?“

„Naprosto jistě.“

„Žádné vysavače?“

*„Ne.“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 93)*

Cigarety a tabák byly v analyzovaných příbězích k dostání v trafikách. V knize *Vraždy podle abecedy* je zmíněno, že malých trafik s tímto základním zbožím bylo po celé zemi na tisíce.

*Ubohý krámk. Pár rozházených laciných časopisů, včerejší noviny – a na všem jednodenní prach. Za pultem poličky až ke stropu a v nich vyrovnaný tabák a krabičky cigaret, Měla tam také pár skleněných dóz s lesněnkami a větrovými bonbóny. Obyčejná trafika, jakých jsou na tisíce. (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 31)*

Oblečení pro dámy se dalo pořídit ve všezahrnujících obchodech, kde byl k jednotlivému druhu ošacení vytvořen specializovaný pult s přidělenou prodavačkou. V knize *Karty na stole* se Hercule Poirot vydal do obchodu s ženským oblečením a dalšími nezbytnostmi pořídit punčochy, s výběrem mu pomohla prodavačka právě u specializovaného pultu. Zatímco dnes jsou pokrývky hlavy jedním z možných doplňků, ve třicátých letech dvacátého století představovaly klobouky nezbytnou součást dámského i pánského šatníku. Máchalová (2012, s. 55) v tomto ohledu zmiňuje příchod módy klobouků s větší krempou. Z ukázky z knihy *Lord Edgware umírá* je patrné, že specializované obchody na klobouky tak nebyly raritou.

„Má obchod s klobouky na Moffat Street, co vede z Bond Street.“

(...)

*Ukázalo se, že Genevieva je takové to zařízení, kde se v přízemí ve výloze skví blíž nepopsatelný klobouk a šál, ale skutečně důležité úkony se odehrávají o patro výš, kam se musí vystoupat po zatuhlém schodišti. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 77–83)*

*Hercule Poirot si pobrukoval dávno zapomenutou melodii, když vstupoval do luxusního obchodu s ženským oblečením a dalšími zkrášlovacími prostředky. Uvnitř si to namířil k pultu s punčochami. (Christie, *Karty na stole*, 2002, s. 156)*

Jedním z míst, kde se dalo pořídit luxusní ošacení byla dle analyzované literatury londýnská *Bond Street*, která je již od 18. století obchodním centrem módního oblečení.

*„Mají fůru peněz. Nakupují u Amose Parkera v Exhamptonu a ten říká, že týdně utratí dobrých osm nebo devět liber. Nevěřili byste, co vajíček se u nich spotřebuje!“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 92)*

„Ty obchody na Bond Street. Perly, diamanty a nevíme ještě.“
(Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle*, 2010, s. 145)

Londýnská *Kirk Street* byla pak v povídce *Dobrodružství pana Eastwooda* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* vyhledávaná těmi, kteří se sháněli po obchodech se starožitnostmi, vetešnictvích či bazarech.

Kirk Street, jak většina Londýňanů dobře ví, je dlouhá, nepravidelně se vinoucí třída, zasvěcená především obchůdkům se starožitnostmi, ve kterých dostanete všechny možné druhy padělků za velice luxusní ceny. Jsou na ní i krámky se starou mosazí, sklem, vetešnictví a bazary s obnošeným šatstvem. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dobrodružství pana Eastwooda*, 2010, s. 158)

Menším detailem třicátých let dvacátého století se staly stánky u silnic, které nabízely košíky s ovocem. Zmiňuje je povídka *Plodná neděle* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*. Zajímavé je v této ukázce i pobídnutí k vyšší spotřebě ovoce, protože i podle Pughy (2008, s. 142) jedli lidé v meziválečné Anglii nedostatek ovoce, jelikož jeho konzumaci považovali za nezdravou – zejména pak pro děti.

(...) v příhodné zatačce stál proutěný stolek pokrytý košíky s ovocem a cedule s nápisem *JEZTE VÍC OVOCE*. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle*, 2010, s. 145)

8.11 Stravování

Jídlo a rituály s ním spojené představují značnou část popisných částí z knih Agathy Christie. Její nejslavnější detektiv Hercule Poirot často usrkává svou oblíbenou horkou čokoládu. Slečna Marplová velký díl své investigativní práce uskutečňuje během odpoledních čajů. Vedlejší postavy často sedí u snídaňového nebo jídelního stolu a pravidelně pořádají koktejlové večírky, navštěvují restaurace nebo vzpomínají na jídla svého

dětství. (Baučeková, 2015, s. 2) Velká část ukázek spojených se stravováním v analyzovaných knihách připadla tradici odpoledních čajů, kterou britská společnost rozvíjela i v meziválečném období. Na rozdíl od převálceného období se Britové přestali k čaji převlékat. (Čechová, 2014, s. 5–6) V analyzovaných detektivních románech se čas odpoledního čaje pohybuje v rozmezí od půl páté do půl šesté odpoledne. Podávány jsou k němu koláče či sendviče.

„Mám své povinnosti jako vikářova žena. Čaj a drby o půl páté.“
(Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 8)

S povzdechem jsem si uvědomil, že ručičky na hodinách, které stály na mém psacím stole, ukazují tři čtvrtě na pět, znamená, že ve skutečnosti bylo půl páté, a odebral jsem se do salonu.

Shromáždili se tam čtyři z mých farníků u šálku čaje. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 14)

„Plukovník s paní Protherovou pili čaj ve čtyři třicet v salonu. Objednali si vůz na pět třicet, aby je zavezl do vsi.“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 62)

„Měli tam kávový koláč,“ řekl zcela zmatený Ronnie, „a nějaké sendviče s paštikou –.“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 124)

„Bylo to po svačině – v pět hodin.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Píseň o šestipenci*, 2010, s. 81)

Pan Satterwaite usrkával čaj ze šálku z drážďanského porcelánu, přikusoval k němu minisendvič a povídal. (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 118)

Čaj byl znamenitý – aromatický a silný – ne jako ta slaboučká čínská směs, na kterou si potrpěla paní Kelseyová a která pro mne vždycky znamenala čiré utrpení. Na stole byly tousty a zavařenina, sladké žemle a nakrájený koláč. (Christie, Vražda v Mezopotámii, 2011, s. 33)

V malé kavárně si objednaly čaj a rozinkový koláč. (Christie, Karty na stole, 2002, s. 131)

„Uvážil jsem – tedy chci říct. Že jsem se podíval, kolik je. Půl šesté. Nejvhodnější čas dát si čaj.“

Poirot si povzdechl.

„Ach, vy Angličané a ten váš odpolední čaj! Ne, mon ami, žádný čaj. Onehdy jsem si přečetl v knize o etiketě, že by člověk neměl chodit na návštěvu po šesté hodině. Jinak se dopustíme společenského prohřešku. Máme tedy pouhou půlhodinku k dosažení svého cíle.“ (Christie, Němý svědek, 2006, s. 104)

„Kdepak, čekala jsem vás. Naleju vám čaj, ano? Je to pravý čínský Lapsang Souchong.“

Přinesla jí šálek. Carol byla značně rozrušená, marně se snažila si dodat jistoty. Když se napila čaje a snědla sušenku, trochu se uklidnila.

„To je zvláštní čaj o páté,“ poznamenala Sarah. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 45)

Typické snídaňové menu se v meziválečném období skládalo z kaše, sušených švestek, slaniny s vejci, marmelády, čaje a kávy. (Pugh, 2009, s. 281) V analyzovaných knihách se autorka nejčastěji zmiňuje o vejcích se slaninou. Slanina, jako klasická snídaňová surovina, se těšila velké oblibě hned z několika důvodů – bylo možné ji jíst i tepelně

nezpracovanou a vydržela déle čerstvá. (Pugh, 2008, s. 39) Vejce lze vnímat rovněž jako součástí poválečného jídelníčku. V období mezi lety 1914 až 1935 vzrostla jejich spotřeba o 46 %. (Pugh, 2009, s. 39)

Zavedl nás do jídelny, kde Haydick už seděl před kouřící mísou slaniny s vejci. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 57)

Když se Emily vrátila, zjistila, že na ni čekají vejce se slaninou. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 117)

Poirot se důsledně držel kontinentální snídani. Vidět mě pojídat slaninu s vejci ho rozčilovalo a nedělalo mu dobře – nebo tak to aspoň vždycky říkal. Následkem toho si dával posílat kávu a rohlíky a snídal v postel a já jsem mohl klidně začít den tradiční snídaní Angličana – slaninou, vejci a marmeládou. (Christie, Dům na úskalí, 2020, s. 62)

S odporem se podívala na stůl s mramorovou deskou, na němž leželo sázené vejce na topince a konvička čaje. Ne že by neměla hlad, to bylo od pravdy skutečně daleko. Jane měla příšerný hlad. Momentálně jí připadalo, že by snědla tak jeden a půl libry dobře propečených bifteků s hranolky a možná ještě červenými fazolemi. To celé by spláchno něčím mnohem vybranějším než čajem. Jenomže malé dámy, jejichž konto se nachází ve velice žalostném stavu, si nemůžou moc vybírat. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Jane hledá práci, 2010, s. 121)

Nazítří ráno pojídal smutný a zkroušený George slaninu s vejci. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Dívka ve vlaku, 2010, s. 67)

Posnídali čaj s kondenzovaným mlékem a vajíčka na přesolené, příliš tučné slanině. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 81)

Dle analyzovaného materiálu si Britové ve třicátých letech dvacátého století rovněž často dopřávali ledvinky.

Sir Henry poslechl. Když se posadil na své místo před talíř ledvinek se slaninou, jeho hostitel pokračoval: „Dolly je dneska po ránu trochu rozčilená.“ (Christie, *Třináct záhad: Utonulá*, 2010, s. 186)

Lord Horbury stál u servírovacího stolku a roztržitě si nabíral na talíř ledvinky. (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 108)

(...) lord Whitfield pojídal ledvinky a zapíjel je kávou. (Christie, *Vždyť je to hračka*, 2013, s. 36)

Charles si nandal na talíř ledvinky a přisedl si k ní. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 18)

Zatímco k odpolednímu čaji se příslušníci britské společnosti třicátých let dvacátého století převlékat přestali, pro večere tento společenský požadavek platil i nadále. (Čechová, 2014, s. 5–6) V knihách příprava k večeri zahrnovala často koupel či alespoň rychlé opláchnutí vodou. Večere byla mezi střední a vyšší třídou považována za nejslavnostnější jídlo dne. I sama autorka ve *Vlastním životopise* (2020, s. 16) vzpomínala, že její rodiče často zvali k nim domů hosty či odcházeli vykonávat návštěvy: *„Jednou týdně se u nás konala velká společenská večere a obvykle dvakrát třikrát do týdne odcházeli tatínek s maminkou povečeřet někam jinam.“*

Sir Charles vzal jídelníček.

„Tak se na něj podíváme. Meloun cantaloupe, polévka boršč, čerstvá makrela, tetřívěk, suflé Naše překvapení, jednohubky Diana... Ano, myslím,

že takhle to bude výborné, slečno Milrayová.“ (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 15)

Ležela půl hodiny se zavřenýma očima a pak jí starší služebná Ellen přinesla horkou vodu. Slečna Arundellová vstala a připravila se k večeři. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 27) Emily

Horká, kouřící voda – úleva pro znavené údy – potom holení – koktejl – večeře... (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 32)

V meziválečném období se maso ve velkém množství stalo zlatýmhrěbem jídelní tabule. Zároveň se v čím dál vyšší míře objevovalo i na stolech chudších domácností. (Montanari, 2003, s. 168) Chléb a zelenina byly ve třicátých letech stále ještě považovány za jídlo chudých, maso zastávalo na jídelní tabuli daleko vyšší postavení. (Pugh, 2008, s. 39) Zatímco večeře chudších vrstev obsahující méně nákladné druhy masa, zeleninu a chléb jsou popsány například v povídce *SOS* ze souboru *Smrtonoš* či v knize *Sittafordská záhada*, citace z knihy *Němý svědek* pak ukazuje menu střední třídy. Výrok slečny Marplové z knihy *Vražda na faře* pak ilustruje oblibu masa tak typickou pro meziválečná léta.

„(...) samozřejmě večer musíme mít masité jídlo. Džentlmeni vyžadují takovou spoustu masa, je to tak? A pítí. Určitě by doma mělo být něco k pítí – a sifón.“ (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 141)

Tabule byla prostřena k večeři. Studený jazyk, nakládaná zelenina, stiltonský sýr a sušenky a na plynovém vařiči z krbu hrnec s polévkou. Na bočním stolku stál uzamykatelný bar, sifonová láhev a dvě láhve piva. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 35)

„Pořádnou mísu vajec, studenou hovězí konzervu, chleba a sýr, to dnes chci k večeři.“ (Christie, Smrtonoš: SOS, 2010, s. 204)

Čas od času se na stole objevovala zvěřina a drůbež (...) (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 16)

Měli jsme vynikající skopové, velké kusy rozvařeného zelí a trochu brambor, které postrádaly šmrnc. Následoval kompot s pudinkem, který nebyl valné chuti. Po gorgonzole a sušenkách nám číšník pomalu přinesl dva šálky něčeho, co měla být káva. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 57)

Analyzované dílo také nesčetněkrát zmiňuje jazyk jako jednu z jídelních možností. Pugh (2009, s. 160) se o jazyku zmiňuje jen v jediné krátké zmínce: „*Po kostele se rodina vrátila na svatební snídání, která se skládala ze šunky a jazyka.*“

Tabule byla prostřena k večeři. Studený jazyk, nakládaná zelenina, stiltonský sýr a sušenky a na plynovém vařiči z krbu hrnec s polévkou. Na bočním stolku stál uzamykatelný bar, sifonová láhev a dvě láhve piva. (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 35)

(...) poobědvala jsem jazyk z konzervy s rajčaty (...) (Christie, *Třináct záhad: Krev na chodníku*, 2010, s. 50)

Zašli jsme do malé restaurace v Soho, kde ho dobře znali, a dali si vynikající omeletu, mořský jazyk, kuře a baba au rhum, kterou měl Poirot v mimořádné oblibě. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 114)

Symbol britského stravování – slavné „fish and chips“ – zaznamenal svůj vrchol právě mezi světovými válkami. S kombinací smažené ryby s hranolky údajně přišel John Rouse v šedesátých letech devatenáctého století. „*Původní zdůvodnění spočívalo v nákupu levných zásob na konci dne od obchodníků s rybami, protože by se příští ráno pokazily.*“

(Pugh, 2008, s. 40) Na sklonku dvacátých let dvacátého století odhadla *National Federation of Fish Friers* počet stánků s „fish and chips“ na číslo mezi třiceti až pětatřiceti tisíci. (Pugh, 2009, s. 42) V analyzovaném souboru se zmínka o tomto pokrmu objevuje pouze jednou – a to v povídce *Rádžův smaragd*, která se odehrává v přímořské oblasti.

„Smaženého platýze a hranolky, prosím,“ řekl James.

„Smažený platýz už došel,“ špitla servírka s očima zasněně upřenýma na strop.

„Tak bych si dal hovězí na kari,“ požádal James.

*„Hovězí na kari už došlo.“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Rádžův smaragd*, 2010, s. 195)*

Analyzované dílo rovněž několikrát zmiňuje konzervované pokrmy. Podle Puga (2009, s. 45) byla pozoruhodným rysem dvacátých i třicátých let móda konzervovaných potravin. Konzervovalo se hovězí maso, losos i kondenzované mléko. V meziválečném období však ještě celý proces nebyl doveden k dokonalosti a obsah plechovek tak často nesl nepříjemný kovový pach, který některým lidem způsoboval nevolnost. Během první světové války však pro vojáky v odlehlých částech představovaly konzervy pomyslné záchranné lano. V Indii zase konzervy hojně využívali ti, kteří se chtěli vyhnout tamnímu vegetariánskému jídelníčku. V povídce *SOS* ze sbírky *Smrtonoš* pan Dinsmead u večeře vychvaluje vynález konzervovaného jídla. Joyce za pomoci jazyka konzervy zase v povídce *Krev na chodníku* ze sbírky *Třináct záhad* vyřešila rychlý oběd.

(...) poobědvala jsem jazyk z konzervy s rajčaty (...) (Christie, *Třináct záhad: Krev na chodníku*, 2010, s. 50)

„Pořádnou mísu vajec, studenou hovězí konzervu, chleba a sýr, to dnes chci k večeři.“

(...)

„A požehej tomu, kdo vynalezl konzervované jídlo. Rád bych věděl, co bychom dělali, odevšad na míle daleko, kdybychom se tu a tam nemohli uchýlit k plechovce, když řezník zapomene na svou týdenní dodávku.“
(Christie, *Smrtonoš: SOS*, 2010, s. 204-205)

K večeři se často po hovězím či skopovém mase s kyselou okurkou, chlebem a sýrem podával pudink. Snídaně se zas často neobešla bez marmelády. (Pugh, 2009, s. 281) Angličané byli pro svou velkou oblibu ve sladkostech, dezertech a cukru obecně známi. Hned po Dánech měli tehdy Britové největší spotřebu cukru na světě. V roce 1937 zkonsumoval průměrný Angličan sedmnáct uncí cukru za týden – tedy bezmála půl kilogramu. Přidávali jej do mnoha z vypitých šálků čaje, pudinků, džemů, jedli jej i v podobě sladkostí, dezertů či čokolády. Ve třicátých letech se čokoládové tyčinky *Mars* či *Milky Way* prodávaly za jednu penci. V roce 1937 byl se na trhu objevily Angličany milované *Chocolate Beans*, dnes známé jako *Smarties*. (Pugh, 2008, s. 41–42) Pudink či džemy zmiňují i analyzované knihy.

Chtěl jsem ji pokárat za ten citový výlev, ale v tu chvíli vstoupila Mary s nedovařeným rýžovým pudinkem. Mírně jsem zaprotestoval, ale Griselda řekla, že Japonci vždy jedí napůl uvařenou rýži, a v důsledku toho jim to obdivuhodně myslí. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 8)

(...) nabral si pomerančového džemu. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 173)

Měli jsme vynikající skopové, velké kusy rozvařeného zelí a trochu brambor, které postrádaly šmrnc. Následoval kompot s pudinkem, který nebyl valné chuti. Po gorgonzole a sušenkách nám číšník pomalu přinesl dva šálky něčeho, co měla být káva. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 57)

Káva byla podle Pugh (2009, s. 281) často podávána v rámci snídaně. V roce 1932 Nestlé rovněž představilo svou instantní kávu, „ *která se ukázala být populární mezi většinou populace, která nevěděla, jak káva vlastně chutná.*“ (Pugh, 2009, s. 48)

(...) dopil poslední doušek kávy a odstrčil židli od stolu. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 58)

Objednala si míchaná vejce a kávu (...) (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 139)

(...) lord Whitfield pojídal ledvinky a zapíjel je kávou. (Christie, *Vždyť je to hračka*, 2013, s. 36)

Role alkoholu v životě Angličanů zůstala velmi silná i přesto, že během první světové války jeho konzumace značně upadla. „*Bylo všeobecně přijímáno, že manuální pracovník musí vypít několik piv v pravidelných intervalech během pracovního dne a rovněž i s každým jídlem, aby si udržel sílu a energii, odřeknutí piva by se mohlo projevit na jeho mužství.*“ (Pugh, 2008, s. 40) Podobně o provázanosti konzumace alkoholu a mužnosti smýšlí i slečna Arundellová z knihy *Němý svědek*.

Slečna Arundellová v duchu zalétla ke známosti své neteře.

„Ten se určitě na pití nedá! Říká si muž a pije k večeri limonádu! A to jsem otevřela jedinečné portské našeho papá.“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 30–31)

V analyzovaných knihách si postavy často dopřávaly whisky. Spojujícím prvkem zde je kromě vysokého socio-ekonomického statusu i to, že v každé z ukázek se jedná o muže.

Přinesl jsem whisky se sodou a dvě skleničky. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 223)

Ozval se řinkot skla. Alex Portal si chtěl nalít whisky a karafa mu vyklouzla. (Christie, Záhadný pan Quin, 2008, s. 21)

Já jsem – se svou znalostí anglické náтуры – sáhl po láhvi, nalil jsem pořádného panáka whisky se sodou a postavil ho před inspektora. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 130)

Nalil do sklenice whisky se sodou a postavil sklenku Gerardovi k ruce. (Christie, Schůzka se smrtí, 2007, s. 100) Carbury

(...) odešel po večeři z jídelny a komorník mu zanesl do knihovny whisky se sodou. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 61)

Ve dvacátých letech dvacátého století se poprvé začaly před večeří pít koktejly namísto whisky. (Pugh, 2009, s. 410) V analyzovaných knihách byly koktejly spojovány s vyššími kruhy.

Seděli u malého stolku u stěny a usrkávali koktejly. Koktejly! Pro Edwarda představovaly ztělesnění vzrušujícího života. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 105)

Mezi další alkoholické nápoje, které analyzovaný materiál nejednou zmínil, patří portské víno, gin či sherry.

Nabídl jsem mu skleničku portského, aniž bych se při tom začervenal. Mám několik vynikajících starých ročníků. Jedenáct hodin dopoledne sice není vhodná doba k pití portského, ale myslím že inspektoru Slackovi to nijak nevadilo. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 139)

Hlučně se zasmál své vlastní poznámce a objednal další růžový gin. (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 153)

S úklonou jí podal sklenku sherry. (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 176) Sutcliffové

Slečna Arundellová v duchu zalétla ke známosti své neteře.

„Ten se určitě na pití nedá! Říká si muž a pije k večeri limonádu! A to jsem otevřela jedinečné portské našeho papá.“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 30–31)

„Zamířil do přípravný, zavřel za sebou dveře jídelny a nechal pány o samotě s jejich portským.“ (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 60)

V knize *Lord Edgware umírá* umístila autorka na moment Hercula Poirota a kapitána Hastingse do restaurace v Soho, kde se právě od počátku dvacátého století začaly objevovat restaurační zařízení nabízející kuchyně různých národností.

Zašli jsme do malé restaurace v Soho, kde ho dobře znali, a dali si vynikající omeletu, mořský jazyk, kuře a baba au rhum, kterou měl Poirot v mimořádné oblibě. (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 114)

8.12 Bydlení

Růst elektrifikace byl aktuálním po celé dvacáté století, ve třicátých letech celý proces i nadále gradoval. „V roce 1920 byla elektřina zavedena pouze do jednoho domu ze sedmnácti, zatímco v roce 1939 už to byly dva domy ze tří.“ (Wasson, 2010, s. 298) Jednotlivé domácnosti začínaly čím dál více využívat elektrický proud a rozrůstalo se i užívání elektrických spotřebičů. (Bowden, 2003, s. 359) V analyzovaných knihách se v souvislosti s bydlením majetnějších vrstev často zmiňuje právě i elektrické osvětlení a další ukazatele tehdejšího moderního bydlení, kterým se zde budu ještě věnovat.

Ačkoliv bylo teprve půl čtvrté, záclony byly zataženy, svítilo elektrické světlo a v krbu spokojeně plápolal mocný oheň.

(...)

Sittafordské sídlo postavil před deseti lety kapitán Joseph Trevelyan z královského válečného námornictva – v době, kdy odešel do výslužby.

(...)

Zakoupil si větší pozemek, vystavěl na něm pohodlné sídlo, domácí elektrárnu a vodní elektrické čerpadlo. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 7–8)

(...) vilka sama byla tak starosvětsky půvabná, ale přitom plně vybavená veškerým pohodlím – koupelnami, rozvodem teplé vody, elektrickým osvětlením a telefonem – že, okamžitě podlehla jejímu kouzlu. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Slavičí hnízdo, 2010, s. 31)

Sir Charles pokračoval: „Moře – není nad ně – slunce a vítr a moře – a prostá chatrč je ti domovem.“

A s potěšením se podíval na bílý dům za sebou, vybavený třemi koupelnami, horkou a studenou vodou ve všech ložnicích, posledním typem ústředního topení, nejmodernějším elektrickým osvětlením a personálem

skládajícím se ze služebné obsluhující u stolu, služebné na úklid, kuchařky a její pomocnice. Představa sira Charlese o prostém životě byla patrně trochu nadsazená.“ (Christie, *Tragédie o třech jednáních*, 2014, s. 14)

Ve spojitosti s městy je rovněž často zmiňováno ústřední vytápění jako jeden z požadavků moderního bydlení.

Napadlo ho, jak málo venkovských domů je vlastně jaksepatří vytápěno. Za pár hodin už ale bude na cestě do Londýna, a ta vyhlídka ho těšila. Když je člověku přes šedesát, promění se Londýn v to nejpříjemnější místo na světě. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 196)

Vrchní komisař Johnson, policejní náčelník pro Middleshirské hrabství, mohl svůj sálající krb vynášet až do nebe, Hercule Poirot však byl skálopevně přesvědčen, že ústřední topení jej předčí v každém směru. (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 65)

Vlastnické bydlení se stalo jedním ze symbolů třicátých let. S tím se pojí i masový nárůst levných nemovitostí. Jen mezi světovými válkami bylo v Británii postaveno na čtyři miliony nových domů. Financování bylo přístupnější, metody výstavby snazší a půjčky již dostatečně společensky přijatelné. Střední třída se tak mohla z pronajímaných bytů přesunout do vlastních domů. (Wasson, 2010, s. 286) Viditelným trendem dané doby byl však rovněž přesun z měst na předměstí. Modelovým příkladem jsou severozápadní předměstí Londýna jako Harrow, Hendon a Kingsbury, kde se velkým stavěly nejen populární dvojdomky, ale i nákupní střediska, biografy a fotbalová hřiště. *„Neuspořádaná stužka dvojdomků obývaných středními třídami se táhla podél hlavních tepen a hluboko se zakusovala do okolní krajiny, vcelku nijak neobtěžovaná kontrolami životního prostředí, jejichž snahou mělo být zachování „zelených pásů“ kolem velkých měst.*“ (Morgan, 1999, s. 480) Ve zkoumaném materiálu byly téměř všechny ústřední postavy vlastníky nemovitostí. Není to však nijak směrodatné, protože jak už bylo několikrát zdůrazněno, Agatha Christie ve svých příbězích psala zejména o lidech z vyšších společenských kruhů. V knihách se však

objevuje i několik paragrafů, které reflektují tehdejší masovou výstavbu dostupnějšího bydlení, které ve velkém skupovali příslušníci střední třídy.

*Ještě před deseti lety tam nebylo nic než golfové hřiště, za hřištěm se svažovaly k moři louky a veškeré obyvatelstvo tvořilo pár farmářských rodin. Ale v poslední době se mezi Curstonem a Paigntonem hodně stavělo, a pobřeží je teď poseto vilkami a chatami, objevily se nové silnice a podobně. (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 81)*

*Městečko se původně rozkládalo u hlavní silnice, ale po dokončení moderního obchvatu se ocitlo tři míle severně od dopravní tepny a díky tomu si udrželo staromódní důstojnou atmosféru a poklid. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 47)*

*A ty domy – vyrostly všude jako houby po dešti. Protivné a nevábné domky! Kurníky v grandiózním stylu rozeté po celém venkově! (Christie, *Vždyť je to hračka*, 2013, s. 8)*

Moderní styl budov meziválečných let v Británii zahrnoval hladké bílé stěny, ploché střechy na opalování a velká okna s ocelovými rámy kvůli většímu množství světla. Místnosti byly ve třicátých letech obecně menší než v letech dvacátých – zvláště kuchyně byly velmi malé. I přes diktát doby si množství nově stavěných domů zachovalo tradiční sporák vytápěný uhlím v obývacím pokoji. Stavitelé znali svůj trh, uhlí bylo stále levnějším způsobem vytápění než plyn. Není ani bez zajímavosti, že spekulativní stavitelé ve skutečnosti využívali architektky minimálně a raději zachovali a znovu použili standardní plány. Noví majitelé bez ohledu na tradiční vkus často považovali dvojdomky na předměstí za materiální vylepšení většiny stávajících domů. Obecně vzato byly prosvětlenější, pohodlnější, snadno se udržovaly v čistotě a uvnitř byly tehdy luxusní atributy v podobě umyvadel, van, dlaždic a elektrických zásuvek. (Pugh, 2009, s. 93–94) Jako nepůvabné ale pohodlné hodnotí své nové bydlení i Alix z povídky *Slavičí hnízdo* ze sbírky *Záhadné*

zmizení lorda Listerdalea. Ukázky z knih *Vraždy podle abecedy* či *Deset malých černoušků* pak moderní dům v souladu s odbornou literaturou popisují jako krychli.

(...) vilka sama byla tak starosvětsky půvabná, ale přitom plně vybavená veškerým pohodlím – koupelnami, rozvodem teplé vody, elektrickým osvětlením a telefonem – že, okamžitě podlehla jejímu kouzlu. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Slavičí hnízdo, 2010, s. 31)

Lord Carmichael Clarke tu koupil asi hektarovou parcelu, z níž se otvíral široký výhled na moře. Postavil si na ní rezidenci v moderním slohu – bílou krychli, příjemnou na pohled. Kromě dvou galerií, kde choval své sbírky, to nebyl zvlášť velký dům. (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 81)

Byl to moderní byt. I nábytek v pokoji byl moderní. Křesla ve tvaru krychle, hranaté židle. Přímo pod oknem stál moderní psací stůl a za ním seděl menší postarší muž. (Christie, Vražda v postranní ulici, 2009, s. 135)

Sir Charles pokračoval: „Moře – není nad ně – slunce a vítr a moře – a prostá chatrč je ti domovem.“

A s potěšením se podíval na bílý dům za sebou, vybavený třemi koupelnami, horkou a studenou vodou ve všech ložnicích, posledním typem ústředního topení, nejmodernějším elektrickým osvětlením a personálem skládajícím se ze služebné obsluhující u stolu, služebné na úklid, kuchařky a její pomocnice. Představa sira Charlese o prostém životě byla patrně trochu nadsazená. (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 14)

Stěny měly stříbrnou barvu, strop byl vymalovaný smaragdově zelenou. Modernistické záclony ladily se stěnami i se stropem. Na divanu byl stříbrozelený blýskavý přehoz, na němž ležela spousta zlatých a stříbrných

polštářků. Stál tu vysoký starožitný stůl z ořechového dřeva, prádelník také z ořechového dřeva a několik moderních chromových židlí. Velký popelník na nízkém skleněném stolku byl plný nedopalků. (Christie, Vražda v postranní ulici, 2009, s. 12–13)

Byt se nacházel v bloku domů v Chelsea a měl výhled na řeku. Byl zařízený drahým nábytkem v moderním stylu, všude se leskl chrom a na podlaze ležely husté koberce s geometrickými vzory.

(...)

Poirot se jaksi opatrně posadil na nízké čtvercové křesílko. Já jsem si sedl do křesla s rovným opěradlem z látky a chromu. Tereza se nonšalantně usadila na nízkou stoličku u krbu. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 120)

Dům byl obrácen k jihu – nevysoká, čtverhranná, moderně řešená stavba s kulatými okny, jež vpouštěla dovnitř spoustu světla. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 26)

V jedné boční stěně byly dveře, otevřené do bleděmodře vykachlíkované koupelny.

(...)

Vstala a začala neklidně chodit po pokoji. Dokonalá ložnice, zcela moderně vybavená. Na vyleštěných parketách šedobílá koberce – mdlé natřené stěny – dlouhé zrcadlo, obklopené lampičkami. Římsa nad krbem holá, bez okras, až na ohromný kus bílého mramoru v podobě medvěda, moderní sošku se vsazenými hodinami. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 27–29)

Výzkumný materiál rovněž nešetří popisy staromódních interiérů a exteriérů pocházejících z různých historických období. V knize *Lord Edgware umírá* se rovněž nachází zmínka o bridžovém stolku pro oblíbenou volnočasovou aktivitu meziválečných let.

Místnost měla překrásnou dispozici a se svými zastíněnými tlumenými lampami působila jako ze starých časů. V jednom rohu stál u otevřeného okna bridžový stůl a u něj seděli čtyři lidé. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 119)

Bylo to dokonalé – jako sen. Všechn nábytek stylový, každý kus jevil známky opotřebení, ale byl naleštěný s láskyplnou péčí. Koberce v překrásně tlumených barvách starých časů. V každé místnosti byly vázy s čerstvými květinami. Zadní okna shlížela rovnou do Green Parku a celý dům přímo vyzařoval starosvětské kouzlo. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Záhadné zmizení lorda Listerdalea, 2010, s. 13)

„Jídelna, pane.“

Celá místnost byla zařízena ve viktoriánském stylu. Těžký mahagonový stůl, masivní příborník z téměř červeného mahagonu s velkými trsy vyřezávaného ovoce, bytelné židle potažené kůží. Obrazy na zdi byly zcela jistě rodinné portréty. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 64)

„Toto je dopolední salon, pane.“

Místnost na mě působila příjemným dojmem. Spokojeně jsem se rozhlížel kolem dokola. Široká okna vedla na ulici. Zařízení bylo dobré, solidní, staromódní, většinou viktoriánské, ale stála tu i knihovna značky Chippensale a několik libivých židlí značky Hepplewhite. (Christie, Němý svědek, 2006, s. 63-64)

„Přisahal bych, že by přijal – nebo spíš jeho klient by přijal i mnohem nižší cenu. Musí to být fuška, zbavit se těch velkých georgiánských domů, co stojí průčelím rovnou do ulice.“ (Christie, Němý svědek, 2006, s. 57)

*Dlouhá chodba v prvním patře Gorston Hallu vedla do rozlehlého pokoje s výhledem na příjezdovou cestu. Pokoj byl zařízen ve staromódním, nesmírně okázalém stylu. Tapety s brokátovým vzorem, luxusní kožená křesla, obrovské vázy zdobené dračími motivy, bronzové plastiky... Všecko tu bylo nádherné, nákladné a solidní. (Christie, *Vánoce Hercula Poirota*, 2008, s. 31)*

Staromódní interiéry v knihách často vyplňoval nábytek značky *Hepplewhite*. Pod tou tvořil v osmnáctém století truhlář George Hepplewhite. Spolu s Thomasem Sheratonem a Thomasem Chippendaleem byl považován za jednoho z předních anglických výrobců nábytku osmnáctého století.

*Pokoj paní Denmanové nebyl ničím pozoruhodný. Byl solidně zařízený poctivým nábytkem z Hepplewhitovy dílny a působil krapet víc pánsky než dámsky. (Christie, *Záhadný pan Quin*, 2008, s. 239)*

*Zrovna jsem se díval do výkladu starožitnictví a prohlížel si soubor pěkných židlí značky Hepplewhite. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 210)*

„Toto je dopolední salon, pane.“

*Místnost na mě působila příjemným dojmem. Spokojeně jsem se rozhlížel kolem dokola. Široká okna vedla na ulici. Zařízení bylo dobré, solidní, staromódní, většinou viktoriánské, ale stála tu i knihovna značky Chippensale a několik libivých židlí značky Hepplewhite. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 63–64)*

Popisy levnějšího bydlení méně majetných vrstev se v analyzovaných knihách objevují poskromnu. Podnájemny nebyly odpovědí pouze pro pracující třídu, ale i pro ty, kteří se kvůli rozrůstající rodině často stěhovali. Vyhnuli se tak potíží s nákupem a prodejem. (Pugh, 2009, s. 85)

*Zařízení místnosti bylo typické pro levný podnájem. Zaprášená aspidistra, křiklavě zdobený nábytek, nevkusné tapety s vybledlými skvrnami. Tu a tam se našly známky osobnosti nájemníků, které zápolily s vkusem paní domácí – jeden či dva kousky kvalitního porcelánu, mnohokrát popraskané a vyspravované, takže jejich tržní cena byla nulová, vyšivaná dečka přehozená přes opěradlo pohovky, akvarelová skica mladé dívky oblečené podle dvacet let staré módy, jejíž tvář bezpochyby stále připomínala paní St. Vincentovou. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 8)*

*Rodinné domky chudších vrstev se tu střídaly s menšími krámkami. (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 30)*

*Rodiče Betty Barnardové bydleli v malinkém bungalovu, v sídlišti ani padesáti podobných domků, které podnikavý spekulant nedávno postavil na okraji města. (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 57)*

Jak už jsem psala výše, umyvadla byla součástí moderních domů nově stavěných v meziválečných letech. (Pugh, 2009, s. 94) Některé ze zkoumaných děl zmiňují umyvadla jako součást vybavy pokojů. Ta byla používána k tomu, aby se lidé opláchli po ránu nebo před večeří.

*Charles měl zkosený pokojík v podkroví s výhledem na cestu a před dům. Stála v něm postel, miniaturní prádelník a stojánek s umyvadlem. (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 91)*

*Pokoj byl zařízený jednoduše, ale pěkně – postel, prádelník, umyvadlo a židle. (Christie, *Vražda v Mezopotámii*, 2011, s. 37)*

Množství z knih zmiňuje domy, jejichž součástí byly stále vhodové dveře s klepadlem. V knize *Vražda na faře* se píše o domovním zvoncích.

Všechny naše domky stavěl jeden a týž stavitel a zvonky, které máme, jsou vždycky jasně slyšet, stojíme-li na rohoži před vchodem. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 203)

Na dveřích bylo klepadlo. Major Burnaby se ho chopil a silně jím zabušil, až to znělo jako rachot hromu. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 22)

Dům číslo 111 v Cheyne Lane byla malá, úhledná budova v klidné uličce. Dveře byly natřené černou barvou, schody pečlivě nabílené a mosazné klepadlo a klika se leskly v odpoledním slunci. (Christie, Karty na stole, 2002, s. 82)

Ve dvou z analyzovaných knih se nachází zmínka o zajímavém detailu – dekoraci v podobě skleněných květin.

V krbu jasně plápolal oheň a místnost nesla stopy ženské přítomnosti. Leželo tu několik skleněných tulipánů, pečlivě propracovaný váček se šitím, dívčí klobouk a loutka harlekýna s velice dlouhýma nohama. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 128)

„Bylo tam několik skleněných květin – moderní práce, velice krásná... A myslím, že tam byly nějaké čínské nebo japonské obrazy.“ (Christie, Karty na stole, 2002, s. 83)

8.13 Doprava

Ačkoliv většinou jsou nazývána dvacátá léta dvacátého století, byla to právě následující dekáda, kdy dochází k první masové distribuci automobilů. V roce 1930

vlastnili britští občané 1 056 000 automobilů. S nárůstem vozidel na silnicích se i samotná jízda stávala značně nebezpečnou činností. Dopravní značení se používalo jen výjimečně a množství dopravních nehod bylo v té době velmi vysoké. To jasně ilustrují i statistiky z let 1930 a 2004. Zatímco v roce 1930 při autonehodě zahynulo okolo 7 000 lidí, v roce 2004, kdy na silnicích Británie jezdilo už 33 milionů vozidel, na následky dopravní nehody zemřelo 3 221 lidí. (Pugh, 2009, s. 243–248) „K velkému počtu obětí také přispíval neadekvátní stav dopravních komunikací a fakt, že mnozí představitelé společenské elity chápali jízdu automobilem jako adrenalinový sport.“ (Mudráková, 2012, s. 44) V knize *Sittafordská záhada* je zmínka o ceduli, která vybízí k zařazení nižší rychlosti. V titule *Vždyť je to hračka* Luke a Jimmy probírají nebezpečný styl řízení, se kterým se setkávají na silnicích.

Nejbližší město byl Exhampton, šest mil odtud po prudce se svažující silnici, která si vyžádala tabuli: „Motoristé, zařaďte nejnižší rychlost.“, s níž se na silnicích Dartmooru setkáváme často. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 8–9)

*„Muselo to být strašně náhlé. Jak zemřela? Dopravní nehoda?“
(Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 107)*

Bobby se letmo podíval na ručičku tachometru, která v tu chvíli ukazovala osmdesát mil za hodinu, a suše poznamenal:

„S tím ale nic nenaděláme. Rychleji to nejede.“ (Christie, Proč nepožádali Evanse?, 2010, s. 223)

„Lidi dneska jezdí jako blázni. Mohu ti říct, že jsem za volantem bez sebe hrůzou!“

„A jaký vůz teď zrovna máš?“

„Ford V 8. Tedy povím ti, kamaráde...“

Konverzace se stočila k technickým záležitostem. (Christie, Vždyť je to hračka, 2013, s. 17–18)

Tomy Marston se v knize *Deset malých černoušků* po cestě autem dokonce osvěží ginem a zázvorovou limonádou.

Má se tu zastavit na doušek, nebo má jet dál? Ale vždyť má hromadu času! Už jen sto šedesát kilometrů a pár metrů. Dá si tedy gin a zázvorovou limonádu. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 16)

K množství dopravních nehod a úmrtí na silnicích přispělo i to, že k získání řidičského průkazu nebyla po téměř celé meziválečné období zapotřebí žádná zkouška. Lekce řízení byly dobrovolná záležitost. „Ještě v roce 1939 například lady Helen Adareová trvala na tom, že jí bude řídit její služebná Sullivanová, která nejenže neprošla řidičskou zkouškou, ale měla za to, že v ní určitě neuspěje.“ (Pugh, 2009, s. 140) Povídka *Mužnost Edwarda Robinsona* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* zachycuje proces od koupě auta po samostatné ježdění na silnicích. Pan Edward Robinson chodil na lekce řízení pouhé čtyři dny. Povídka dále popisuje jeho stále ještě nejisté a chaotické počínání za volantem.

Všechny čtyři dny místo oběda chodil na lekce řízení svého miláčka.

(...)

Edward bez dalších okolků začal spěšně otáčet vůz. Tenhle manévr ovšem nebyl jeho silnou stránkou. Se zařazenou zpátečkou ustavičně ztrácel hlavu a točil volantem na opačnou stranu. Také se mu často a se zhoubnými následky zaplétala noha mezi brzdu a plyn. Avšak nakonec se mu podařilo otočit a auto už vzápětí vrátilo zase do kopce. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 97–100)

Co se značek aut týče, v analyzovaných knihách byly zmiňovány značky Ford, Austin, Fiat, Morris, Dalmain, Bentley či Rolls-Royce. Automobily byly často dvojsedadlové s odnímací střechou. Podle Pugh (2009, s. 245) ovládala většinou britských automobilový trh trojice složená z Herberta Autina, Williama Morrise a Henryho Forda, přičemž první dva zmínění v roce 1930 vyráběli zhruba dvě třetiny automobilů. Zájem byl zejména o menší a finančně dostupná vozidla. Populárním modelem byl Austin Seven, který přišel zhruba na 165 liber. Po roce 1932 se nejprodávanějším typem automobilu v celé Británii stal Ford Eight, který stál 120 liber. Takové auto představovalo zhruba třetinu ročního platu učitele, který byl představitelem střední třídy. (Glynn, Booth, 1995, s. 30) Cena aut značky Rolls-Royce se pohybovala mezi 395 až 890 librami a byly tak kupovány lidmi z vyšších vrstev. (Pugh, 2009, s. 286) Tomuto nastíněnému rozvržení odpovídají i úryvky ze zkoumaných knih – majetnější pracující a střední třídy jsou často vlastníky fordek a austinů, ti majetnější jezdili automobily značek *Bentley* či *Rolls-Royce*. V povídce *Mužnost Edwarda Robinsona* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* je cena dvousedadlového automobilu z luxusní prodejny vyčíslena na 465 liber.

„Chtěla bych fiata, Manningu. Natočíte mi ho, prosím?“

„Dobře, slečno.“

Odešel k dvousedadlovému autu a nadzvedl kapotu. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 127)

Elmer byl majitelem jediného auta v Sittafordu, staré fordky, kterou pronajímal za pěknou cenu těm, kdo si přáli jet do Exhamptonu. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 20)

A v jednom luxusním obchodě, kolem kterého každý den chodil do kanceláře, držel nádherný sen – malé, dvousedadlové auto s dlouhou, nablýskanou přední kapotou, na níž byla zřetelně zobrazena cena – 465 liber. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 96)

Včera jsem sehnal pět autáků za 15 liber – jednoho austina, dva morrisky a dva rovery. Zatím teda moc nejezdí, ale myslím, že se v nich můžem trochu povrtat. Sakra, auto je přece auto, ne? Pokud odveze kupce až domů a cestou se nerozsype, co chtějí víc? (Christie, Proč nepožádali Evanse?, 2010, s. 34)

„Jeho slova zanikla v rachotu motoru auta značky Bentley, které Frankie právě nastartovala. S ležérním zamáváním odjela.“ (Christie, Proč nepožádali Evanse?, 2010, s. 40)

Paní Oliverová se s určitými potížemi vyprostila zpoza volantu svého malého dvousedadlového automobilu. Za prvé, konstruktéři moderních automobilů vycházejí z předpokladu, že za volant budou usedat pouze éterické bytosti se štíhlými kolínky. Navíc je v módě umisťovat sedadla tak nízko, jak to jen jde. (Christie, Karty na stole, 2002, s. 88)

„Až budete čekat na autobus a můj rolls-royce vás ohodí blátem, poznáte z toho, že jsem se dal na cestu zločinu.“ (Christie, Vražda v Mezopotámii, 2011, s. 23)

Před místní poštou právě zastavil velký šarlatový rolls-royce. (Christie, Smrt na Nilu, 1985, s. 15)

„Pojedeme autem?“

Měl jsem ojetý austin.

„Výborně. Vhodný den pro motorismus. Člověk ani nepotřebuje šál. Lehký plášť, hedvábnou šálku...“

(...)

*Jízda v otevřeném voze totiž rozhodně není za horkého letního dne osvěžující zážitek. Jakmile jsme však vyjeli z Londýna a nabrali rychlost na velké západní silnici, nálada se mi hned zlepšila. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 46–47)*

*Se zničujícím houkáním ho nejméně stovcátkou předjel obrovský sportovní dalmain. Doktor Armstrong div nevletěl do živého plotu. Zas jeden z těch mladých bláznů, co se honí po venkově. Doktor jich měl plné zuby. Vždyť se teď málem naboural. Blbec jeden zatracená! (Christie, *Deset malých černoušků*, 2009, s. 15)*

Většinou jsou v analyzovaném díle zmiňovány automobily, v knize *Vražda na faře* však řídí Lawrence Redding i motorku.

*Ze svého domku odjížděl na motorce a projížděl severní branou. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 138)*

S rozmachem stavby nových domů, o které jsem psala v kapitole o bydlení, úzce souvisí i nedostatečnost dopravních prostředků, které by nově vznikající části předměstí propojovaly s centrem velkých měst. Úřady podle všeho vynaložily malé úsilí na to, aby nová výstavba zahrnovala rovnováhu domů, kanceláří a průmyslových areálů. To odsoudilo většinu mužů ke každodennímu zdlouhavému cestování v přeplněných vlacích a motorových autobusech do center měst. (Pugh, 2009, s. 92) Kniha *Karty na stole* zmiňuje například autobus v nefrekventované denní době.

*V tuto denní dobu nebylo v autobuse mnoho pasažérů a horní patro bylo téměř prázdné. Despard prošel uličkou a posadil se na jedno z předních sedadel. (Christie, *Karty na stole*, 2002, s. 111)*

Na vlaky je v analyzovaných knihách nejčastěji nahlíženo optikou středních a vyšších tříd, kteří okupují první třídu, se zavazadly jim pomáhají nosiči, posilní se v jídelním voze a během dlouhých cest se prospí ve vozech spacích. Z ukázek lze vyčíst, že všeobecně vzato byly vlaky kuřáckým prostorem, Emily Brentová v knize *Deset malých černoušků* se však například uvelebila v nekuřáckém oddělení.

Griselda odjela do Londýna čtvrtelním zlevněným vlakem. (Christie, Vražda na faře, 2009, s. 35)

S trhnutím otevřel dveře, spadl na všechny čtyři, zvedl se, vtom za ním nějaký mrštný nosič dveře zabouchl a Bobby se ocitl v kupé s jediným cestujícím.

Byl to vůz první třídy a v rohu ve směru jízdy seděla brunetka a kouřila. (Christie, Proč nepožádali Evanse?, 2010, s. 17)

U vagonu s posledně uvedeným nápisem se nosič náhle zastavil. Uvolnil řemen, jimiž měl kufry spojené, a ty s žuchnutím dopadly na nástupiště. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Už vám nic neschází?, 2011, s. 111)

Dáma mu podala jízdenku do spacího vozu vypsanou na tenkém papíru. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Už vám nic neschází?, 2011, s. 112)

Elsie vytáhla padesátifrankovou bankovku a podala mu ji. Průvodčí přijal obnos s naprostou samozřejmostí a otázal se, kdy si dáma bude přát připravit lůžko a zda bude večeřet. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Už vám nic neschází?, 2011, s. 113)

Nastoupil do vlaku, postupoval chodbičkou a hledal si místo. Mávnutím ruky odbyl nosiče a kufr ze surové kůže si nesl sám. (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 8)

Uličkou se prodíral průvodčí.

„Podává se oběd, prosím. Podává se oběd. Zaujměte svá místa v jídelním voze.“

Všech sedm spolucestujících třímalo své poukázky na oběd. (Christie, Vánoce Hercula Poirota, 2008, s. 10)

Pan Wargrave, nedávno penzionovaný soudce, bafal v koutě kuřáckého kupé první třídy z doutníku a se zájmem pročítal politické novinky v Timesech. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 7)

V jednom nekuřáckém oddělení seděla velice vzpřímeně, jak byla zvyklá, slečna Emily Brentová. (Christie, Deset malých černoušků, 2009, s. 12)

Volbou dopravního prostředku paní Crabreerové z povídky *Píseň o šestipenci* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* byla drožka. Ačkoliv Pugh (2009, s. 312) o drožkách píše, že se jich lidé měli ihned po válce tendenci zbavovat na úkor motorových vozidel, byly jednou z možností dopravy.

Osobně si pro ně přijížděla v drožce, kterou považovala za jediný bezpečný dopravní prostředek. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Píseň o šestipenci, 2010, s. 81)

Naopak rozmachu se ve třicátých letech dvacátého století dočkalo metro. V průběhu třetí dekády se podařilo rozšířit trasu metra v Londýně na sever na Cockfosters na okraji

Herforshiru nebo na západ směrem na Uxbridgem na hranicích s Buckinghamshirem. To napomohlo expanzi služeb a profesionálních oblastí úřednické populace. (Morgan, 1999, s. 479) V povídce *Mužnost Edwarda Robinsona* ze souboru *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* projíždí ústřední postava přes Stamford Brook.

Pan Edward Robinson s povzdechem odložil výtisk románu Když vládne láska a zadíval se z okénka podzemky. Právě projížděli přes Stamford Brook. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Mužnost Edwarda Robinsona, 2010, s. 94)

Bezpečně ukrytý v metru, když se mu šikovně podařilo zabrat místo k sezení, začal dychtivě pročítat potištěný arch papíru. (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle, 2010, s. 153)

V porovnání s jinými evropskými státy nebylo civilní létání mezi světovými válkami i přes veškeré propagační nástroje zvláště populární, mimo jiné i proto, že bylo značně nákladné. (Pugh, 2009, s. 377) Britská smetánka rovněž čas od času podnikala jednodenní nákupní výlety do Paříže. (Máchalová, 2012, s. 54–55) Letadlo jako dopravní prostředek Christie v popsala v knize *Smrt v oblacích*.

Poslední spoj do Croydonu odlétal. V letadle bylo jedenadvacet cestujících, deset v předním oddělení, jedenáct v zadním. Dva piloti a dva stevardi. Zvuk strojů byl dovedně tlumen, nebylo zapotřebí dávat si do uší vaty. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 10)

Také sáhla po pouzdru s cigaretami a připálila si zápalkou, kterou jí Cicely nabídla.

„Promiňte, dámy, ale tady se nesmí kouřit,“ napomenul je stevard.“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 14)

Henry Mitchell, starší z obou stevardů, chodil rychle od stolku a předkládal účtenky. Za půl hodiny budou v Croydonu. (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 17)

„Podáváme polévku, pak maso a zeleninu a salát, potom zákusek a tak dále. Obvykle začínáme v zadním oddělení a pak jdeme s novou dávkou do předního.“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 27)

8.14 Cestování

S rozmachem motorismu přišly ve třicátých letech dvacátého století do módy víkendy mimo města. Oblíbenou a častou víkendovou aktivitou se staly výlety na anglický venkov a k moři. (Bowden, 2003, s. 365) V povídce *Plodná neděle* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* autorka píše o nedělním výletu.

Benzín, později čaj – o tomhle nedělním motoristickém výjezdu se slovo láce rozhodně použít nedalo. To bylo na braní děvčat na výlet to nejhorší! (Christie, Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Plodná neděle, 2010, s. 146)

Na výlety se vydávala i ta část britské společnosti, která vozidlo nevladnila. Podle Smith (2012, s. 337) Britové rovněž vyráželi na výlet zejména autokarem, tedy dálkovým autobusem, či vlakem. Výlety autobusem v negativním slova smyslu komentují i postavy z povídky *Krev na chodníku* ze sbírky *Třináct záhad* a knihy *Sittafordská záhada*.

„Po téhle cestě asi mnoho motorových vozidel nejedí, že?“ řekla Emily.

„V létě autobusy s výletníky a turisty,“ řekl kapitán Wyatt dopáleně.

„Za tři šilinky šest pencí je ráno z Exhamptonu vyvezou na Sittaford Beacon a na půli cesty je zastávka s menším občerstvením.“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 126)

„To místo se jmenovalo Rathole. Taková bizarní cornwallská rybářská vesnička. Velice malebná – snad až moc. Atmosféra starosvětského Cornwallu z ní číselá na každém kroku. Na krátko ostříhaná děvčata v malířských halenách malovala v obchůdcích na pergamen různé ilustrované průpovídky. Bylo to hezké na pohled, pitoreskní, ale tak nějak vyumělkované.“

„Jako bych to neznal,“ zasténal Raynold. „Za to můžou ty autobusové zájezdy. Žádná malebná vesnička před nimi není v bezpečí, ať k ní vede sebeužší cesta. Je to prokletí.“ (Christie, *Třináct záhad: Krev na chodníku*, 2010, s. 48)

Mnozí Britové si rovněž na cesty pořídili obytný přívěs. (Smith, 2012, s. 337). Stejnou možnost zvolil i Rupert z povídky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky.

Rupert odjel na čtrnáctidenní dovolenou s kamarádem, který vlastnil motocykl s přívěsem. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 21)

Přímořská letoviska zažívala během meziválečného období svou konjunkturu. (Smith, 2012, s. 336–337) Není bez zajímavosti, že některá střediska nabízela odlišné sociální zóny. Ve Scarboroughu byli například návštěvníci ujištěni, že zde jsou „přirozené bariéry, které oddělují třídy návštěvníků.“ (Pugh, 2009, s. 279) Letovisko pro vyšší kruhy popisuje i povídka *Rádžův smaragd* ze sbírky *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*.

*Bylo to v první řadě letovisko pro bohaté a slavné, pozůstávalo ze dvou velkých hotelů a několika mil malebných domků, které patřily módním herečkám, movitým Židům a těm příslušníkům anglické aristokracie, kteří se dostatečně bohatě oženili. Nájem za tu nejmenší chatičku s vybavením přišel na pět guinejí týdně. Kam až se mohlo vyšplhat nájemné za ty velké, na to už představitivost nestačila. (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea: Rádžův smaragd*, 2010, s. 187)*

V titulu *Vražda v Orient-expresu* stojí, že dámy své klobouky přepravovaly ve specializovaných krabicích. Podle knihy *Sittaforfská záhada* se na kufry lepily nálepky s destinacemi pasažérů.

*„Vzpomněl si, že na zavazadle toho mladého pána byly dvě nálepky, jedna z Exeteru a druhá z Exhamptonu.“ (Christie, *Sittaforfská záhada*, 2011, s. 203)*

„Průvodčí zmizel. Vrátil se s dvěma krabicemi na klobouky. Poirot otevřel krabici komorné a odsunul ji stranou. Pak otevřel krabici Švédky a uspokojením až vykřikl. Vyňal opatrně klobouky, čímž odhalil drátěné obruče výztuže.“

*„Á, tohle právě potřebujeme. Takhle se dělaly krabice na klobouky před nějakými patnácti lety. Klobouky se přišpendlily jehlicí na tuhle drátěnou kostru.“ (Christie, *Vražda v Orient-expresu*, 1994, s. 55)*

Christie ve dvou z analyzovaných knih zmínila jména reálných hotelů. Jednalo se o luxusní hotely Ritz a Claridge. Jména hostinců a levnějšího ubytování měla autorka ve zvyku vymýšlet.

„Ona je velká dáma. Chodí náravně vyšňořená – a její dcera je hezké, chytré děvče. Normálně by se dalo čekat, že se ubytují v Ritzu nebo v Claridgi“

nebo v nějakém jiném nóbl hotelu. Znáte tenhle druh lidí.“ (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 45)

Poirot seděl v pohodlné lenošce ve svém trochu přehnaně honosném apartmá v hotelu Ritz a poslouchal. (Christie, Tragédie o třech jednáních, 2014, s. 174)

Skutečný název spisovatelka Agatha Christie využila i v knize *Vraždy podle abecedy*, kde zmínila Bradhawův jízdní řád. Ten zmiňuje i Pugh (2009, s. 364), podle kterého se mnozí piloti dvacátých let dvacátého století řídili podle tohoto jízdního řádu – když si nebyli jisti, kde jsou, letěli velmi nízko a snažili se přečíst názvy železničních stanic.

Na zmíněné policiče ležel ABC, Bradshawův jízdní řád, Burzovní ročenka, Kellyho adresář, Seznam slavných lidí a místní adresář. (Christie, Vraždy podle abecedy, 1993, s. 40)

Agatha Christie sama celý život vydatně cestovala. S prvním manželem Archiem podnikla cestu kolem světa. (Christie, 2020, s. 305) Druhého manžela Maxe pak doprovázela na archeologických výpravách coby asistentka. (Bunson, Čermák, 2007, s. 14) Do svých knih tak skrze své postavy promítla postřehy a zážitky z vlastních cest. Následující úryvky jako takové nemají dostatečnou výpovědní hodnotu ani oporu v odborné literatuře, nicméně dokreslují celkový obraz cestování ve třicátých letech dvacátého století.

Všichni ti mladí lidé... nastupující generace – ti jezdí do Švýcarska. (Christie, Záhadný pan Quin, 2008, s. 86)

Špíny a nepořádku je v Bagdádu tolik, že bys tomu nevěřila – a vůbec to není tak romantické, jak bys myslela podle dojmu z Tisíce a jedné noci! Na řece je to samozřejmě pěkné, ale město samo je prostě ošklivé a nejsou tu vůbec žádné slušné obchody. Major Kelsey mě provedl po bazarech a je fakt,

že jsou doopravdy kuriózní, ale všude spousta odpadků a třískání do měděných kotlíků, až z toho člověka rozbolí hlava – a k jídlu bych si z nich nevzala nic, pokud bych si nebyla jistá, že jsou čisté. (Christie, Vražda v Mezopotámii, 2011, s. 9)

A cesta žádná – jen taková jakási stezka, plná výmolů a děr. To je ten slavný Orient! Když jsem si vzpomněla na naše nádherně udržované anglické silnice, docela se mi zastesklo po domově.

Pan Coleman se ke mně nakláněl ze svého sedadla a pěkně mi řval do ucha.

„To je cesta ještě v moc dobrém stavu!“ vykřikl vzápětí poté, co nás to nadhodilo tak, že jsme málem narazili hlavou do střechy.

A vypadalo to, že to myslí vážně.

„To je pro vás moc dobré, natřese to člověku játra,“ prohlásil. „To byste měla vědět, sestro.“

„Natřesená játra mi nebudou k ničemu, když budu mít rozraženou hlavu,“ poznamenala jsem kysele. (Christie, Vražda v Mezopotámii, 2011, s. 23)

„Před obědem a před večeří vám chlapci přinesou horkou vodu. A ráno samozřejmě také. Budete-li potřebovat ještě někdy jindy, stačí vyjít ven, zatleskat, a až chlapec přijde, říct mu: ‚Džlb majja.‘ Budete si to pamatovat?“

Odpověděla jsem, že snad ano, a trochu koktavě jsem to zopakovala.

„Tak je to správně. Musíte to udělat sebejistě a hlasitě. Arabové nerozumějí, když se jim něco řekne ‚normálním‘ tónem, jaké užívají Angličané mezi sebou.“ (Christie, Vražda v Mezopotámii, 2011, s. 38)

„Myslím, že tuto zimu navštívím Egypt. Říká se, že má vynikající podnebí. Člověk unikne mlhám, šedi, monotónnosti vytrvale padajícího deště!

... „*Myslím, že se tam teď dá cestovat i vlakem; unikne se dlouhé cestě po moři – až ovšem na Kanál.*“ (Christie, *Smrt na Nilu*, 1985, s. 24)

8. 15 Kultura

Meziválečné období se mimo jiné ukázalo být zlatým věkem detektivního žánru, v němž Britové dominovali. Až do začátku století byl trh s detektivkami ovládán sirem Arthurem Conanem Doylem a jeho příběhy Sherlocka Holmese. Od roku 1920 začala podobu britské kriminální tvorby utvářet Agatha Christie. (Pugh, 2009, s. 397) Ačkoliv byl sir Arthur Conan Doyle, stvořitel postavy detektiva Sherlocka Holmese, o více než třicet let starší než Agatha Christie, tvořili v podobnou dobu a v jednu chvíli se jejich kariéry z časového hlediska i protínaly – Doyleovi vycházely jedny z posledních knih v době, kdy se na pultech začaly objevovat první jednotky titulů od Agathy Christie. Dokonce když se autorka v roce 1926 na několik dní ztratila, mezi zástupy lidí, kteří se ji vydali hledat, byl i sir Arthur Conan Doyle. (Bunson, Čermák, 2007, s. 12–13) Jeho detektivky byly v Anglii notoricky známé. Dokládají to i četné reference v knihách Agathy Christie, které odkazují k fiktivní postavě Sherlocka Holmese či přímo ke spisovateli Arthuru Conanu Doylevi. V knize *Sittafordská záhada* chce novinář Charles Enderby požádat sira Arthura Conana Doylea o komentář k nesouvisející události. Je z toho patrné, že byl spisovatel považován za určitý druh celebrity té doby.

„*Právě mu bylo šestnáct. V tomhle věku se tragédie neberou vážně. Sherlock Holmes a Arsène Lupin jsou pro vás vším.*“ (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 113)

„*Uvažuji, zda bych o tom neměl napsat do novin. A k tomu připojit komentáře sira Olivera Lodge a sira Artura Conana Doylea a nějakých hereček a tak.*“ (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 83)

„*Mon ami, co chcete? Vy upřete na mne psovsky oddaný pohled a čekáte ode mne prohlášení à la Sherlock Holmes! Leč ve skutečnosti – já*

nevím, ani jak vrah vypadá, ani kde bydlí, ani jak ho dopadnout.“ (Christie, *Vraždy podle abecedy*, 1993, s. 42)

„Poirote, já – pokorný Watson – bych se rád pokusil o dedukci.“

„Jsem nadšen, příteli. Oč jde?“

Zaujal jsem příslušný postoj a okázale prohlásil:

„Dneska ráno jste dostal jeden dopis výjimečné důležitosti!“

„Jste Sherlock Holmes! Každopádně! Ano, ano, máte úplnou pravdu.“ (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 39–40)

Agatha Christie v analyzovaných knihách zmiňuje i další tituly, u kterých by se dalo předpokládat, že byly v britské společnosti třicátých let dvacátého století všeobecně známy. V knize *Vražda na faře* mluví vikář Leonard Clement s Lawrencem Reddingem o ve třicátých letech současném anglickém autorovi románů a detektivek – Gilbertovi Keithovi Chestertonovi. V knize *Sittafordská záhada* se nachází nepatrná zmínka o knize *Pýcha a předsudek* spisovatelky Jane Austenové. Sir Henry v povídce *Vánoční tragédie* ze sbírky *Třináct záhad* odkázal na středověkou arabskou sbírku lidových pohádek *Tisíc a jedna noc*. Ta se rovněž ukazuje být součástí základního kulturního přehledu tehdejší Britů. Kniha *Proč nepožádali Evanse?* připomíná novelu z devatenáctého století *John Halifax, Gentleman* od anglické autorky Dinah Marii Craikové. V knize *Schůzka se smrtí* v rozhovoru Hercula Poirota s doktorkou Sarah Kingovou oba odkazují na Shakespearova *Hamleta*.

„Určitě jste četl K. G. Chestertona,“ řekl jsem a Lawrence to nepopřel. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 131)

Chvillemi zvedl ze stolu nějaký drobný předmět, podíval se na něj téměř nevidoucíma očima a znova jej vrátil na místo. Krabice na cigarety z australského dřeva – podle všeho dar od Briana Pearsona. Značně ohmataná stará kniha – Pýcha a předsudek. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 179–180)

„*A existuje skvělý precedens v Pohádkách tisíce a jedné noci! Tak do toho, Šeherezádo.*“ (Christie, *Třináct záhad: Vánoční tragédie*, 2010, s. 136)

Přesunul zrak na stůl vedle postele. Byl na něm nějaký román od M. L. de la Ramée, výtisk Džentlmena Johna Halifaxe a Marchbolt Weekly Times z minulého týdne. Vybral si Džentlmena Johna Halifaxe. Po pěti minutách ho zase odložil. Pro čtenáře zhýčkaného Třetí krvavou skvrnou, Případem zavražděného arcivévody či Podivným dobrodružstvím florentinské dýmky neměl Džentlmen John Halifax dostatečný šmrnc. (Christie, *Proč nepožádali Evanse?*, 2010, s. 48)

„*Ale což vás náš milý doktor Gerard neinformoval?*“

Sarah svraštila obočí:

„*Doktora Gerarda nechápu. Zřejmě si myslí, že...*“

„*Že je cosi shnilého ve státě Dánském?*“ zarecitoval Poirot.

„*Ovládám tak trochu vašeho pana Shakespearea.*“

Sarah mávla rukou nad Shakesparem. (Christie, *Schůzka se smrtí*, 2007, s. 115)

V povídce *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky cituje majordomus z takzvané *Debretovy encyklopedie*. Tato encyklopedie, která v originálním znění nesla název *Debrett's Peerage & Baronetage*, skutečně existovala a obsahovala krátkou historii všech rodin, které vlastnily nějaký titul.

„*Podle Debretovy encyklopedie je mu padesát tři.*“ (Christie, *Záhadné zmizení lorda Listerdalea*, 2010, s. 17)

V oblasti divadla se ve třicátých letech dvacátého století podle knihy *Lord Edgware umírá* začaly dostávat do módy divadelní vystoupení jediného herce – bez zbytečného make-upu a kulís.

Carlotta Adamsová byla mladá, úžasně nadaná americká herečka, která se specializovala na divadlo jednoho herce. Žádný make-up, žádné dekorace. S lehkostí hovořila snad každým myslitelným jazykem. Její skeč o večeru v mezinárodním hotelu byla opravdu skvělá. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 8)

8.16 Móda

V průběhu třicátých let dvacátého století se začala formovat elegantní a nadčasová móda pro běžný den, která sestávala z šatů sladěných s kabátem či z kostýmu. Barvy byly voleny tlumenější. Tento decentní styl rozvinuli a vypilovali například Coco Chanel, Mainbocher, Molyneux či francouzský návrhář Marcel Rochas. (Máchalová, 2012, s. 55–58) Právě kostýmek od značky Chanel zmiňuje i povídkový sbírka *Vražda v postranní ulici*. Kostýmky z analyzovaných knih jsou v černé či černošedé barvě, což odpovídá popisu z odborné literatury.

Přiléhavý černý kostýmek, bílá saténová blůzka, elegantní malý baret, nasazený podle módy nesmyslně na stranu.

(...)

Kouřila cigaretu v dlouhé špičce. Pěstěná ruka měla temně rudé nehty. Na prstě svítil ohromný smaragd zasazený do platiny. (Christie, Vražda v Orient-expresu, 1994, s. 25)

Byla velmi úpravná v černém kostýmku s šedivou francouzskou halenkou a přesným vlnám jemných černých vlasů se nedalo vytknout ani to nejmenší. (Christie, Vražda v Orient-expresu, 1994, s. 121)

Oblékla se do elegantního sportovního kostýmku černošedé barvy, která zdůrazňovala teplé tóny jejích vlasů. (Christie, Vražda v postranní ulici, 2009, s. 118)

„Co se týče támhle té ženy v kostýmku od Chanel, měla jsem pravdu – je to Valentine Dacresová-Chantryová.“ (Christie, Vražda v postranní ulici, 2009, s. 224)

Častým materiálem na výše zmíněné kostýmky byl tvíd. Podle Máchalové (2012, s. 58) anglické tkaniny – tvídy s výraznou strukturou a vzorem „rybí kosti“ či „kohoutí stopy“, zažívaly ve třicátých letech dvacátého století zlaté časy. Ukázky z analyzovaných knih tvíd uvádějí v kontextu ženského i mužského šatníku.

Jedna z nich byla vysoká žena středních let v kostkované bluze a tweedové sukni. (Christie, Vražda v Orient-expresu, 1994, s. 24)

Měl na sobě prvotřídní anglický tweedový oblek a mohl být lehce pokládán za Angličana, nebyť délky jeho kníru a jisté linie jeho lícních kostí. (Christie, Vražda v Orient-expresu, 1994, s. 99)

Zhluboka si povzdechla, posunula si na hlavě slamák do neslušivého úhlu, s potěšením se zadívala na tvídové oblečení, které si pro cestu na venkov oblékla, a mírně se zamračila, když si všimla, že si bezmyšlenkovitě obula své městské kožené boty na podpatku. (Christie, Karty na stole, 2002, s. 88)

Módním doplňkem, který byl v analyzovaných knihách nejčastěji zmiňován, se staly perlové náhrdelníky. Ženy vysokých společenských kruhů rovněž v analyzovaných knihách nosily pravé kožichy či kožešinová boa. Jednalo se například o kněžnu Dragomirovou z

Vraždy v Orient-expresu, lady Horburyovou ze *Smrti v oblacích* či herečka Jane Wilkinsonovou z titulu *Lord Edgware umírá*.

Hodila bílé kožešinové boa přes židli, malou kabelku posázenou třpytivými kamínky na stolek a zabořila se do křesla (...) (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 15)

*Seděla velmi vzpřímeně, kolem krku měla obtočenou šňůru perel, které byly – jakkoli se to zdálo neuvěřitelné – pravé. Prsty jí pokrývaly prsteny. Z ramen jí splýval sobolí kožich. Malý černý turban se strašně nehodil k žlutému želvímu obličejí, který rámoval. (Christie, *Vražda v Orient-expresu*, 1994, s. 23)*

*Ti, kdo pracovali pro ženské časopisy, uvedli: „Lady Horburyová měla na sobě liščí kožich a na hlavě jeden z těch nových studentských kloboučků,“ nebo „Lady Horburyová, která je jednou z nejelegantnějších žen v Londýně, měla červené šaty a jeden z těch moderních studentských klobouků,“ nebo „Lady Horburyová, před sňatkem slečna Cicely Blandová, byla v elegantní černé róbě a módním kloboučku...“ (Christie, *Smrt v oblacích*, 2013, s. 42)*

Klobouky v meziválečném období představovaly nejen společenskou normu pro muže i ženy, ale i variabilní módní doplněk. Malé kloboučky byly ve třicátých letech dvacátého století nahrazeny „klobouky s větší krepou, které tvořily krásný rám robustnějším obličejům Angličanek.“ (Máchalová, 2012, s. 55) Analyzovaný materiál často zmiňuje trend klobouků posazených přes jedno oko na stranu.

*Nemýlil se; byla to sečna Violet Willettová. Měla na sobě dlouhý tmavý plášť a na hlavě baret. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 166)*

V letošním červnu aktuální móda velí nosit klobouk ve tvaru obráceného polévkového talíře, který je přilepený přes jedno ucho (snad tam drží pod tlakem), zatímco druhá strana a obličej a účesu je ponechána volná a každý si ji může prohlédnout. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 89)

Ovdovělá lady Edgwareová si před zrcadlem zkoušela klobouky. Byla oblečená do průsvitného černobílého modelu. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 54)

Zvedla černý klobouček, usadila si ho na jedno ucho, pak si několika zběsilými pohyby přepudrovala nos a podívala se na Poirota. (Christie, Lord Edgware umírá, 2013, s. 84)

Černé vlasy měla učesané podle poslední módy a ve výzdobě klobouku bylo uplatněno mnoho stočených konečků pštrosích per. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Případ zbohatlé ženy, 2011, s. 93)

Mladá žena měla na hlavě tmavohnědý háčkovaný baret, stažený tak, že jí částečně zakrýval ucho i oko. (Christie, Parker Pyne zasahuje: Už vám nic neschází?, 2011, s. 111)

Ti, kdo pracovali pro ženské časopisy, uvedli: „Lady Horburyová měla na sobě liščí kožich a na hlavě jeden z těch nových studentských kloboučků,“ nebo „Lady Horburyová, která je jednou z nejelegantnějších žen v Londýně, měla červené šaty a jeden z těch moderních studentských klobouků,“ nebo „Lady Horburyová, před sňatkem slečna Cicely Blandová, byla v elegantní černé róbě a módním kloboučku...“ (Christie, Smrt v oblacích, 2013, s. 42)

Paní Oliverová si oblékla jeden ze svých nových dostihových klobouků a sametové šaty ozdobené na prsou řasením (...) (Christie, *Karty na stole*, 2002, s. 205)

Módním doplňkem, který byl v analyzovaných knihách nejčastěji zmiňován, se staly perlové náhrdelníky. Ženy, které je nosily, v každé z ukázek patřily k zástupkyním vysokých socio-ekonomických kruhů – kněžna Dragomirová z *Vraždy v Orient-expresu*, bohatá Linnet Ridgewayová ze *Smrti na Nilu* či herečka Jane Wilkinsonová z titulu *Lord Edgware umírá*.

Na sobě měla velice pečlivě ušité hedvábné šaty, které se na venkov zrovna moc nehodily. Na nohou měla jemné hedvábné punčochy a střevíce s vysokými podpatky. Ruce jí zdobilo několik drahocenných prstenů a kolem hrdla visel těžký náhrdelník z kvalitních a drahých nepravých perel. (Christie, *Sittafordská záhada*, 2011, s. 95)

„Byla v černém, pane. Černé vycházkové šaty a malý černý klobouk. Šňůru perel a šedivé rukavičky.“ (Christie, *Lord Edgware umírá*, 2013, s. 62)

Seděla velmi vzpřímeně, kolem krku měla obtočenou šňůru perel, které byly – jakkoli se to zdálo neuvěřitelné – pravé. Prsty jí pokrývaly prsteny. Z ramen jí splýval sobolí kožich. Malý černý turban se strašně nehodil k žlutému želvímu obličejí, který rámoval. (Christie, *Vražda v Orient-expresu*, 1994, s. 23)

Joanna sebrala z toaletního stolku šňůru perel.

„Předpokládám, Linnet, že jsou pravé, vid’?“

„Ovšem.“

„Vím, má milá, že pro tebe je to „ovšem“, jenže pro většinu lidí by to „ovšem“ nebylo. Jsou ohromně vyšlechtěné – nebo dokonce od Woolwortha?“

Drahoušku, jsou neuvěřitelně, přímo znamenitě seřazeny. Musí mít úplně pohádkovou cenu.“ (Christie, Smrt na Nilu, 1985, s. 16-17)

Tradiční těžké vlněné punčochy ustoupily v meziválečných letech lehčím látkám včetně hedvábí a později i umělého hedvábí tělové barvy a nylonu. (Pugh, 2009, s. 208) Takzvané „nylonky“ se začaly vyrábět od roku 1935, kdy bylo vyvinuto první nylonové vlákno. (Máchalová, 2012, s. 55) Tyto nové materiály měly společné to, že toho mnoho nevydržely. Ukázky z analyzovaných knih zmiňují punčochy z hedvábí.

Pečlivě si vybral příjemně a nepříliš povýšeně vypadající prodavačku a seznámil ji se svými požadavky.

„Hedvábné punčochy? Jistě, máme tu velice hezkou řadu. Stoprocentní hedvábí.“

Poirot jen mávl rukou a ještě jednou popustil stavidla své výřečnosti.

„Francouzské hedvábné punčochy? S tím clem jsou dost drahé, chápete.“

Na pultě se objevily další krabice.

„Velice pěkné, mademoiselle, ale představoval jsem si něco jemnějšího.“

„Tyhle mají sto smyček. Máme pochopitelně ještě nějaké extra jemné, ale obávám se, že ty stojí pětatřicet šilinků za pár. A samozřejmě nic nevydrží. Jako pavučinka.“ (Christie, Karty na stole, 2002, s. 156–157)

Na sobě měla velice pečlivě ušité hedvábné šaty, které se na venkov zrovna moc nehodily. Na nohou měla jemné hedvábné punčochy a střevíce s vysokými podpatky. Ruce jí zdobilo několik drahocenných prstenů a kolem hrdla visel těžký náhrdelník z kvalitních a drahých nepravých perel. (Christie, Sittafordská záhada, 2011, s. 95)

Ženy meziválečných let si libovaly v okáزالých županech a spodním prádle, které těsně obepínalo tělo. Preferovanou barvou byla tehdy tělově růžová. (Smith, 2012, s. 332) Právě růžovou barvu spodního prádla slečny Gladys Cramové odhalila i kniha *Vražda na faře*. Tituly *Němý svědek* či *Vražda v Orient-expresu* zase reflektovaly ony extravagantní župany, které byly v přímém kontrastu s jinak decentní módou třicátých let dvacátého století.

Nohy, navlečené do zvlášť lesklých růžových punčoch, měla přes sebe a já měl neustále příležitost pozorovat, že nosí hedvábné, růžové proužkované kalhotky. (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 75)

Poskakovala po hale v nádherném kimonu s draky. (Christie, *Dům na úskalí*, 2020, s. 63)

„Vlastníte rudé hedvábné kimono, mademoiselle?“

„Ne, to ne. Mám dobrý pohodlný župan s vlasem dovnitř.“

„A dáma, která je vaší spolubydlící, slečna Debenhamová? Jaké barvy je její župan?“

„Má takový ten lehký vlněný župánek, jaké se dělají na Východě, světle fialový.“ (Christie, *Vražda v Orient-expresu*, 1994, s. 90)

Postupně se začali trousit ostatní – Charles, který zíval, měl na sobě zářivě lesklý župan. Tereza byla zahalená do černého hedvábí. Bella měla na sobě tmavě modré kimono a ve vlasech se jí ježily hřebínky kterými si vyráběla „vlny“. (Christie, *Němý svědek*, 2006, s. 31)

Samořejmě ne všechny postavy z analyzovaných knih se oblékají dle moderních trendů meziválečných let. Slečna Marplová se v analyzovaných titulech drží módy typické pro viktoriánské období.

Slečna Marplová si upravila své krajkami zdobené fiší, shodila z ramen hebký vlňák, který ji zahaloval (...) (Christie, *Vražda na faře*, 2009, s. 237)

Slečna Marplová měla na sobě černé brokátové šaty výrazně projmuté v pase. Náprsenku zdobila kaskáda vlámských krajek. Na rukou měla černé krajkové rukavičky bez prstů a na hlavě černý krajkový čepeček připevněný na mohutném drdolu ze sněhobílých vlasů. (Christie, *Třináct záhad: Úterní klub*, 2010, s. 7)

Slečna Marplová měla na rukou černé krajkové rukavičky, kolem ramen starý krajkový šál. Další kus krajky korunoval účes z bílých vlasů. (Christie, *Třináct záhad: Modrý muškát*, 2010, s. 86)

Závěr

Třicátá léta dvacátého století proběhla v oparu dopadů první světové války a v atmosféře počátku druhého světového válečného konfliktu. Na pozadí toho všeho tehdejší Britové dále žili své všední životy – jedli, zamilovávali se, měli děti, pracovali a bavili se. Právě každodennost britské společnosti třicátých let dvacátého století je zastřešujícím tématem této diplomové práce.

V teoretické části práce představila studium každodennosti, historický kontext zkoumané doby, společenské fenomény, vybrané aspekty každodennosti a život a dílo spisovatelky Agathy Christie.

Za pomoci historicko-srovnávací metody, která se dle Sedlákové (2014, s. 386) řadí mezi alternativní postupy analýzy dokumentů v rámci mediálního výzkumu, práce posléze porovnává obraz každodenního života ze stran analyzovaných knih Agathy Christie s informacemi z odborných zdrojů a vyzdvihuje společné a rozdílné rysy. Při tvorbě analýzy byly rovněž předkládány autorčiny subjektivní postoje a možné skryté motivace.

Vzhledem k tomu, že se nejedná i historickou analýzu, nýbrž o analýzu mediální, jsou ve výzkumu místy zmíněny i takové informace o každodenním životě britské společnosti třicátých let dvacátého století, pro které jsem nenalezla oporu v odborné literatuře. Považovala jsem za důležité využít každého detailu s výpovědní hodnotou pro co možná nejjasnější představu o tom, jak tehdejší Britové žili. Když se však ohlédnu na celý proces analýzy, musím ve všeobecnosti zhodnotit, že odborné zdroje potvrzovaly vybrané pasáže z knih.

Ačkoliv se nedá rozporovat politický nádech v příbězích Agathy Christie, její díla, která vyšla během třetí dekády dvacátého století, domácí a zahraniční dění zmiňují jen minimálně. Nejvýraznějším příkladem je rozmluva o španělské občanské válce mezi Pilar Estravados a Stephenem Farrem v knize *Vánoce Hercula Poirota*.

Fenomény chudoby, nezaměstnanosti a konzumerismu byly slabým místem výzkumu, jelikož hlavní postavy z děl Agathy Christie jsou všeobecně příslušníky vyšších vrstev. Pracující třída se v knihách objevuje zejména ve formě služebnictva, kterému však autorka nevěnuje valnou pozornost. O třicátých letech dvacátého století se dá zjednodušeně říct, že ti nemajetní chudli ještě více, střední třídy si polepšily a aristokracie upadala a pomalu ztrácela svůj vliv. Chudoba a nezaměstnanost se tak týkaly zejména pracující třídy

a konzumním způsobem života žily bohatnoucí střední vrstvy. Ani na jednu z těchto sociálních tříd nebylo v knihách příliš pamatováno. Fenomén úpadku aristokracie však ilustruje povídka *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* ze stejnojmenné sbírky.

V oblasti mezilidských vztahů našel analyzovaný materiál s odbornou literaturou shodu v tom, že Angličané třicátých let dvacátého století zastávali nedůvěřivý a odmítavý postoj vůči cizincům. V důsledku válečných traumat z první světové války vznikla v meziválečné období společnost orientovaná na manželství. Lidé se brali v krátkém časovém horizontu od seznámení. Zároveň byly nabídky k sňatkům součástí námluv a flirtování. Ačkoliv rozvody už nebyly tabuizovaným tématem jako ve viktoriánském či předválečném období, mnohým Britům v rozvodu bránilo náboženství či starosvětská výchova. Vešší otevřenost neplatila pouze pro rozvody. Na rozdíl od starší generace se mladí lidé třetí dekády přestali vyhýbat osobním tématům. Tehdejší střední a vyšší vrstvy si dělaly starosti ohledně odlivu služebnictva. Sehnat služebné bylo zvláště obtížné na venkově. Lidé spolu nejčastěji komunikovali skrze dopisy, telefony a telegramy.

Fenomén rozmachu konzumerismu a masové zábavy se ve třicátých letech dvacátého století promítl i do naplňování volného času. Příslušníci středních a vyšších společenských kruhů se ve společnosti často věnovali bridži nebo pořádali spiritistické seance. Lidé četli deníky *The Times*, *The Guardian* či *The Mornign Post*. Velké oblíbě u všech společenských vrstev se těšil poslech rozhlasu. Nižší a střední vrstvy se chodily pobavit do biografů a tančiren, zatímco lidé z vyšších společenských kruhů navštěvovali divadla, opery a večírky. K poslechu hudby Britové používali moderní gramofon bez dominantní trouby. Čtení se stávalo dostupnou zábavou pro všechny socio-ekonomické vrstvy obyvatel. Angličané měli velmi dobrý vztah ke sportu. Zatímco ti bohatší se věnovali především golfu, tenisu a v zimě lyžování, nižší vrstvy chodily kupříkladu plavat. Se sportem úzce souvisí i rozmach hazardu a sázení na sportovní utkání a zápasy – zejména pak na koňské dostihy.

Lidé z vyšších vrstev nepracovali a opak vnímali jako jakousi potupu. Zatímco doma coby v roli hospodyně zůstávaly i ženy ze střední vrstvy, ženy z pracující třídy si na sebe vydělávaly například jako služky, posluhovačky či stenotypistky. Mezi obvyklou výbavu pracoven patřily plnicí pera, kalamáře, savé papíry – takzvané pijáky, pečetidla a k nim patřící vosk, dopisní sady, poštovní známky a nože na papíry. Profesionálové z různých odvětví se během výkonu povolání prokazovali takzvanými navštívenkami, které představovaly ekvivalent dnešních vizitek. Londýnská Harley Street seskupovala odborníky

z medicínské oblasti. Manekýnky byly zase spjaty s jedním určitým salómem, kde na sobě předváděly modely zákazníkům.

Mnohým příslušníkům vyšších vrstev se dostalo domácího vzdělání. Elitní bylo i univerzitní studium, které si pro svoji nákladnost rovněž nemohl dovolit každý. Aby mohly ženy vykonávat práci stenotypistky, existovaly dle analyzované literatury speciální kurzy těsnopisu a psaní na stroji.

Britové v meziválečném období neochvějně věřili v blahodárnost čerstvého vzduchu na zdraví. Hodně času tak trávili pobyt venku a procházkami. Do módy se dostal i opálený vzhled a pobyt na slunci. Ideálem ženského těla byly štíhlé postavy, na rozdíl od předešlé dekády však byly v módě o něco málo bujnější křivky. Ženy, které si to mohly dovolit, prováděly péči o svůj zevnějšek před zrcadly toaletních stolků, na kterém nechyběly krabička s pudrem, parfém, rtěnky či lak na nehty. Úprava vzhledu však přestala být striktně prováděna za zavřenými dveřmi a ženy si například pudrovaly své nosy i na veřejnosti. Módní tehdy byly zvlněné kadeře, kratší stříhy a trvalá ondulace. Častým jevem bylo i odbarvování vlasů na blond, nikoliv barvení vlasů na tmavší odstíny. Nehty si ženy lakovaly červeným či růžovým lakem na nehty. Kouření v Británii ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století zažívalo svůj rozkvet. Protínalo všechny socio-ekonomické třídy i demografické skupiny. Kouřili chudí, bohatí, ženy i muži. Vzhledem k tomu, že nebezpečné dopady kouření na zdraví byly objeveny až v padesátých letech dvacátého století, o zdraví se tehdejší Britové nebáli. Ženy z vyšších společenských vrstev byly v některých případech spojovány i s kokainem.

O pravidelné nákupy potravin a jiných produktů denní spotřeby se v meziválečné Británii staraly ženy. V meziválečném období nebylo možné nakoupit veškeré zboží na jediném místě – zelenina byla k dostání u zelináře, maso u řezníka, ryby v prodejně ryb a cigarety v trafice. Některé zboží bylo pravidelně rozváženo přímo do domovů obyvatel. Jednalo se například o maso či dodávky mléka. Oblíbené cigarety si Britové pořizovali v trafikách. Jedním z fenoménů doby se stal i domovní prodej.

Mezi hlavní stravovací rituál patřil odpolední čaj. Podávány k němu byly koláče či sendviče. Ke snídani si Britové nejčastěji dopřávali vejce se slaninou a marmeládu. Zatímco k odpolednímu čaji se příslušníci britské společnosti třicátých let dvacátého století převlékat přestali, pro večere tento společenský požadavek platil i nadále. Tam většinou nechybělo maso, které v meziválečném období platilo za zlatý hřeb jídelní tabule. Po večeri často

následoval dezert v podobě pudinku. Symbol britského stravování, „fish and chips“, zaznamenal svůj vrchol v období mezi světovými válkami. Pozoruhodnou módou v oblasti stravování se stalo konzervované jídlo. Značnou roli v životě Angličanů také zastávala konzumace alkoholu. Muži si často dopřávali whisky se sodou, před večerí se pily koktejly.

Jednotlivé britské domácnosti začínaly čím dál více využívat elektrický proud. Ve třicátých letech dvacátého století rovněž probíhala masová výstavba domů, které ve velkém skupovali příslušníci středních tříd. Vlastnické bydlení se stalo jedním ze symbolů třicátých let. Tehdejší moderní domy se stavěly ve tvaru krychle a zahrnovaly koupelny, elektrické osvětlení a další atributy zaručující pohodlný život. Pokoje často disponovaly vlastní koupelnou či umyvadlem, ve kterém se mohli lidé ráno osvěžit.

Motorismus zaznamenal ve třicátých letech dvacátého století značný nárůst a popularizaci. Společnost však na to zřejmě nebyla připravená, protože kvůli nedostatku dopravního značení a lehce získanému řidičskému průkazu docházelo k velkému množství autonehod. Překážkou v řízení nebyla ani konzumace alkoholu. Majetnější pracující a střední třídy byly často vlastníky fordek a austinů, ti z vyšších vrstev jezdili automobily značek *Bentley* či *Rolls-Royce*. Mezi další dopravní možnosti té doby patřily motorky, autobusy, vlaky či metro, které bylo během třetí dekády značně rozšířeno. Majetnější vrstvy obyvatelstva cestovaly i v letadlech. Britská smetánka rovněž čas od času podnikala jednodenní nákupní výlety do Paříže.

S rozmachem motorismu přišly ve třetí dekádě dvacátého století do módy víkendy mimo města. Ti, kteří nevlastnili vozidlo, cestovali v rámci autobusových zájezdů. Možnost pro Brity představoval i obytný přívěs. Oblíbená byla během meziválečného období přímořská letoviska. Lidé z nejvyšších socio-ekonomických kruhů se mohli ubytovat v luxusních hotelech jako *Ritz* či *Claridge*.

Každodenní móda třicátých let dvacátého století se skládala z kostýmků tlumenějších barev – nejčastěji tvídových. Ten ženy doplňovaly klobouky s větší krempou, perlovými náhrdelníky a hedvábnými punčochami. Ty bohatší si pořizovaly i kabáty z pravé kožešiny. V kontrastu s tlumenými tóny denní módy doma ženy nosily extravagantní župany.

Po přečtení bezmála šesti tisíc stran z dobové beletrie z pera Agathy Christie mám paradoxně více otázek než před začátkem výzkumu. Analyzovaná literatura se sice nerozházela s odbornou literaturou, ale informace v ní byly velmi limitované. Samotné dílo Agathy Christie zprostředkovává pouhý odraz reality. Na jeho základě je možné získat

představu o životě tehdejší britské společnosti, ta má však značné mezery. V mém výzkumu tyto mezery představuje každodenní život střední třídy, mužská móda, obědy a mnoho dalšího. Navíc Christie do příběhů promítala značnou část ze svých prožitků, názorů a naučených vzorců. Zároveň je však i dle rozsahu výzkumu vidět, že dobová beletrie se může stát cenným zdrojem dodatečných informací. Ty je však potřeba dávat do kontextu z historických zdrojů non-fikční povahy.

Z mého subjektivního pohledu po přečtení veškerého analyzovaného materiálu usuzuji, že ze zkoumaných aspektů každodennosti se Agatha Christie nejvíce věnovala stravování. Jídlo a rituály s ním spojené představují značnou část popisných pasáží. Hercule Poirot často usrkává svou oblíbenou horkou čokoládu. Slečna Marplová velký díl své investigativní práce uskutečňuje během odpoledních čajů. Vedlejší postavy sedávají u snídaňového nebo jídelního stolu a pravidelně pořádají koktejlové večírky, navštěvují restaurace nebo vzpomínají na jídla svého dětství. Naopak nejméně se autorka věnuje romantickým vztahům, lásce, sňatkům či sexu, o kterých se sama vyjádřila, že podle ní do detektivek romantické linky nepatří.

Osobně se domnívám, že by bylo zajímavé tuto práci a myšlenku, která ji zastřešuje, uchopit a rozšířit ji o další dekády, ve kterých byla Agatha Christie spisovatelsky činná. To by nabízelo porovnání nejen obrazů z fikce s odbornou literaturou, ale i samotné vyobrazené dekády mezi sebou.

Summary

The 1930s took place in the aftermath of the First World War and in the atmosphere of the beginning of the Second World War. During this time, the Britons continued to live their ordinary lives - eating, falling in love, having children, working and having fun. It is the everyday life of 1930s British society that is the main theme of this thesis.

In the theoretical part, the thesis introduced the study of everyday life, the historical context of the time period in question, individualized social phenomena, selected aspects of everyday life and the life and work of the writer Agatha Christie.

With the help of the historical-comparative method, which according to Sedláková (2014, p. 386) is one of the alternative methods of document analysis in media research, the thesis then compares the image of everyday life from the pages of the analyzed books of Agatha Christie with information from academic literature and highlights common and different features. The author's subjective attitudes and possible ulterior motivations were also presented in the development of the analysis.

As this is also not a historical analysis, but rather a media analysis, the research also mentions in places information about everyday life in 1930s British society that I could not find support for in the academic literature. I considered it important to use every detail with testimonial value to get the clearest possible picture of how the British lived at that time. However, looking back on the analysis as a whole, I have to assess in general terms that the academic and other professional sources corroborated the selected passages from the books of Agatha Christie.

Although one cannot dispute the political undertones of Agatha Christie's stories, her works published during the third decade of the twentieth century make only minimal mention of domestic and foreign events. The most significant example is the conversation about the Spanish Civil War between Pilar Estravados and Stephen Farr in *Hercule Poirot's Christmas*.

The phenomena of poverty, unemployment and consumerism could be considered the weak point of the research, as the main characters in Agatha Christie's works are generally members of the upper social classes. The working class appears in the books mainly in the form of servants, to whom, however, the author does not pay much attention. To put it simply, in 1930s, the poor became poorer, the middle class got richer, and the

aristocracy declined and slowly lost its influence. Poverty and unemployment thus affected mainly the working class, while the wealthy middle classes lived a consumerist lifestyle. Neither of these social classes was described in detail in the books. However, the phenomenon of the declining aristocracy is illustrated in the short story *The Mysterious Disappearance of Lord Listerdale* from the collection of the same name.

In the area of interpersonal relations, the material analyzed found a consensus with the literature that the Britons of the 1930s held a dismissive attitude towards foreigners. As a result of the trauma of the First World War, a marriage-oriented society emerged in the interwar period. People married shortly after meeting and getting together. At the same time, marriage proposals were part of courtship and flirtation. Although divorce was no longer a taboo subject as it had been in the Victorian or pre-war period, many Britons were prevented from divorcing by religion or their „old-world“ upbringing. The higher level of openness did not apply only to divorce; unlike the older generation, young people of the third decade stopped avoiding personal issues. The then middle and upper classes were worried about the outflow of servants. It was particularly difficult to find maids in the countryside. People communicated through letters, telephones, and telegrams the most often.

In the 1930s, the phenomenon of the consumerism and mass entertainment was also reflected in the leisure time activities. Members of the middle and upper social circles often played bridge or held spiritual séances. People read *The Times*, *The Guardian*, and *The Morning Post*. Listening to the radio was very popular with all social classes. The lower and middle classes went to biographies and dance halls to be entertained, while people from higher social circles attended theatres, operas, and parties. To listen to music, the British used a modern gramophone without a dominant trumpet. Reading was becoming an accessible pastime for all socio-economic classes. The English had a very good relationship with sports. While the wealthier ones were mainly involved in golf, tennis and skiing in winter, the lower classes went swimming, for example. Closely related to sport was the rise of gambling and betting on sports matches and games – especially horse racing.

The upper classes did not work as the opposite was often viewed as disgraceful and humiliating. While even middle-class women stayed at home as housewives, working-class women earned their living as maids, servants or stenographers, for example. The usual equipment of the study rooms included filling pens, ink bottles, absorbent papers, so-called blotters, sealers and the accompanying wax, letter sets, postage stamps and paper cutters.

Professionals from various industries used the so-called calling cards, which were the equivalent of today's business cards, to prove their professional status. London's Harley Street brought together various medical professionals. Mannequins, in turn, were associated with one particular salon, where they wore models to present them to customers.

Many members of the upper classes were home schooled. Due to the cost of the studies, University education was also only affordable for the select few. According to the literature analysed, special courses in shorthand and typing existed in order for women to be able to do the work of a stenographer.

In the inter-war period, the British believed unwaveringly in the health benefits of fresh air. They therefore spent a lot of time walking outdoors. The tanned look and being in the sun also came into fashion. The ideal of the female body was a slender figure, but unlike the previous decade, curves were also viewed as attractive. Women who could afford it took care of their appearance in front of dressing-table mirrors, which included a box of powder, perfume, lipsticks and nail polish. However, grooming was no longer strictly done behind closed doors and women, for example, powdered their noses in public. Wavy curls, shorter haircuts and perms were fashionable at the time. Bleaching hair blonde, rather than dyeing it to darker shades, was also common. Women painted their nails with red or pink nail polish. Smoking had its heyday in Britain in the 1920s and 1930s. It cut across all socio-economic classes and demographic groups. Poor, rich, women and men smoked. As the dangerous health effects of smoking were not discovered until the 1950s, the health of the British people of the time was not a concern. Women from higher social classes were in some cases even associated with cocaine.

In the interwar Britain, women were responsible for the regular purchase of food and other daily necessities. In the inter-war period it was not possible to buy all goods in one place - vegetables were available from the greengrocer, meat from the butcher, fish from the fishmonger and cigarettes from the newsagent and cigar-stores. Some goods were regularly delivered directly to people's homes. These included meat and milk deliveries. The British bought the ever-sought-after cigarettes from newsagents. One of the phenomena of the time was also door-to-door sales.

The main eating „ritual“ was the afternoon tea, which included cakes or sandwiches. For breakfast, the British most often indulged in eggs and bacon and marmalade. While members of 1930s British society stopped dressing up for afternoon tea, this social custom

continued to apply to dinner. There was usually no shortage of meat, which in the interwar period was considered the highlight of the dinner table. Dinner was often followed by dessert in the form of pudding. The symbol of the British cuisine, fish and chips, reached its peak between the world wars. Canned food also became a staple of British household. Alcohol consumption played a significant role in English life. Men often indulged in whisky and sparkling water, and cocktails were often served before dinner.

British households were also beginning to use electricity more often. The 1930s saw the mass construction of houses, which were bought in large numbers by the middle classes. Home ownership became one of the symbols of the 1930s. Modern houses of the time were built in the shape of a cube and included bathrooms, electric lighting and other attributes that guaranteed a comfortable life. Rooms often had their own bathroom or at least a sink in which people could freshen up in the morning.

Vehicle ownership experienced a significant growth and popularization in the 1930s. However, society was apparently unprepared for this shift, as a lack of road signs and easily obtained driving licenses led to a large number of car accidents. Driving after consumption of alcohol was also allowed. The wealthier working and middle classes often owned Fords and Austins, while those in the upper classes drove Bentley or Rolls-Royce cars. Other transport options of the time included motorbikes, buses, trains and the underground, which was greatly expanded during the third decade. The richer classes also travelled by air. The British elite also made day trips to Paris from time to time for shopping.

With the rise of vehicle ownership in the third decade of the twentieth century, weekends away from the city became fashionable. Those who did not own a car travelled on bus tours. The caravan was also an option for the British. During the interwar period seaside resorts were also quite popular. People from the highest socio-economic circles could stay in luxury hotels such as *the Ritz* or *the Claridge*.

The everyday fashion of the 1930s consisted of suits of less distinctive colors - most often tweed. Women accessorized with larger brimmed hats, pearl necklaces and silk stockings. The wealthier ones also bought coats made of real fur. In contrast to the muted tones of daytime fashion at home, women wore extravagant dressing gowns.

After reading nearly six thousand pages of contemporary fiction from the pen of Agatha Christie, I almost have more questions than I did before I began my research. While the literature analyzed was not at odds with the academic literature, the information in it was

very limited. Agatha Christie's work itself conveys a mere reflection of reality. It is possible to get an idea of life in British society at the time on its basis, but there are significant gaps. In my research, these gaps are represented by everyday middle-class life, men's fashion, lunches and much else. Moreover, Christie projected much of her own experiences, opinions and learned patterns into the stories. At the same time, however, it is also evident by the scope of the research that contemporary fiction can become a valuable source of additional information. However, these need to be put into context from historical sources of a non-fictional nature.

From my subjective point of view, after reading all the material analyzed, I conclude that of the aspects of everyday life examined, Agatha Christie was most concerned with the theme of food and eating patterns. Food and the rituals associated with it constitute a significant part of the descriptive passages of her books. Hercule Poirot often sips his favorite hot chocolate. Miss Marple does much of her investigative work during afternoon tea. Supporting characters sit at the breakfast or dinner table and regularly hold cocktail parties, visit restaurants, or reminisce about the meals of their childhood. On the other hand, the author devotes the least amount of her pages to romantic relationships, love, marriage or sex, which she believed did not belong in crime mysteries.

Personally, I think it would be interesting to take this work and the idea behind it and expand on it to include other decades in which Agatha Christie was active as an author. This would offer a comparison not only of the images from the fiction with the academic literature, but also of the depicted decades themselves.

Použitá literatura

- Agatha.cz [online].** 2010-2016 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <http://www.agatha.cz>
- BAUČEKOVÁ, Silvia.** *Dining room detectives: Analysing food in the novels of Agatha Christie.* Newcastle upon Tyne, England : Cambridge Scholars Publishing, 2015. ISBN 1-4438-8124-4.
- BLYTHE, Ronald.** *England in the Twenties and Thirties 1919-1940.* London: Faber and Faber, 2010. ISBN 978-0571260355.
- BOWDEN, Sue.** Consumption and Consumer Behaviour. In *A Companion to Early Twentieth-Century Britain*, C. Wrigley (Ed.). 2003. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/9780470998823.ch22>
- BUNSON, Matthew a ČERMÁK, Jan.** *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace.* V Praze: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1991-2.
- CRAFTS, N. F. R.** *Long-Term Unemployment in Britain in the 1930s.* The Economic History Review, vol. 40, no. 3, 1987, pp. 418–32. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/2596253>. Accessed 18 May 2023.
- CURRAN, John.** *Kompletní utajené zápisníky Agathy Christie – Zákulisí promyšlených vražd.* Knižní klub, 2017, 832 s. ISBN 978-80-242-5900-0.
- ČECHOVÁ, Anežka.** *The Depiction of British Society in Selected Novels of Agatha Christie.* Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Bernadette Higgins, M.A.
- DAUNTON, Martin.** *Wealth and Welfare: An Economic and Social History of Britain 1851-1951.* New York: Oxford University Press, 1990. ISBN 978-0198732099.
- ELTON, Geoffrey Rudolph.** *Angličané.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny národů (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-7106-305-3.
- GALL, M. F., GALL J. P., BORG, W. R.** *Educational research an introduction.* New York: Longman publishers. 2003.
- GARSDIE, W. R.** *British Unemployment 1919–1939: A Study in Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0521364430.

- GIROUARD, Mark.** *Life in the English Country House: A Social and Architectural History.* 1978. London : Yale University Press
- GLYNN, Sean a Alan BOOTH.** *Modern Britain: An Economic and Social History.* London: Routledge, 1995.
- GORDON, Richard.** *Podivuhodné dějiny sexu: pohlaví, pohlaváři a tak vůbec.* Praha: Brána, 1998. ISBN 80-85946-93-9.
- GREENFIELD, Jill, O'CONNELL, Sean, REID, Chris.** *Fashioning Masculinity: Men Only, Consumption and the Development of Marketing in the 1930s.* Twentieth Century British History, Volume 10, Issue 4, 1999, Pages 457–476, <https://doi.org/10.1093/tcbh/10.4.457>
- HATTERSLEY, Roy.** *Borrowed Time: The Story of Britain Between the Wars.* London: Abacus, 2009. ISBN 978-0349118949.
- HIGHMORE, Ben.** *The Everyday Life Reader.* New York: Routledge, 2002. ISBN 041523025X.
- CHRISTIE, Agatha.** *Vlastní životopis.* Vydání čtvrté, v EMG druhé. Přeložila Marta STAŇKOVÁ. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4157-8.
- JOHNSON, Paul.** *Dějiny anglického národa.* Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-309-4.
- KOSÍK, Karel.** *Dialektika konkrétního: (studie o problematice člověka a světa).* Praha: Československá akademie věd, 1963.
- KYZLINKOVÁ, Lydia.** *Social Issues in Agatha Christie's Mysteries.* Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. 1997, (3) [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/104347.pdf>
- MÁCHALOVÁ, Jana.** *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století.* Praha: Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-608-8.
- MAUROIS, André.** *Dějiny Anglie.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-058-5.
- MAŇÁK, Josef.** *Kapitoly z metodologie pedagogiky.* Brno: Masarykova univerzita, 1994.

- MONTANARI, Massimo.** *Hlad a hojnost: dějiny stravování v Evropě.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-560-9.
- MORGAN, Janet.** *Agatha Christie: Životopis.* Slovart (ČR), 2020, 417 s. ISBN 978-80-7529-968-0.
- MORGAN, Kenneth O., Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ.** *Dějiny Británie. 2.,* dopl. vyd. Přeložil Ivo ŠMOLDAS. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-432-9.
- MUDRÁKOVÁ, Lucie.** *Britská společnost ve 30. letech 20. století.* Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Alice Tihelková, Ph.D.
- PEŠKOVÁ, Lucie.** *Každodennost.* České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Doc. Lenka Vilhelmová, ak. mal.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ.** *Velký sociologický slovník.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- PUGH, Martin.** *We Danced All Night: A Social History of Britain Between the Wars.* London: Vintage, 2009.
- OCHRANA, František.** *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu.* Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4200-0.
- SEDLÁČKOVÁ, Renáta a Jan SEDLÁČEK.** *Toalety, nočníky a jiné souvislosti.* V Praze: Muzeum historických nočníků a toalet, 2020. ISBN 978-80-907634-0-1.
- SEDLÁK, Petr.** *Každodennost jako předmět a koncept dějepisného poznání.* In: Soudobé dějiny (vol. 20). 2013. s. 120-157.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta.** *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky.* Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.
- SMITH, Virginia.** *Dějiny čistoty a osobní hygieny.* Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1885-4.
- SÝKORA, Michal.** *Britské detektivky: od románu k televizní sérii 2.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3499-5.

ŠUPŠAKOVÁ, Viktória. *Agatha Christie v české literární kultuře.* Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a komparatistiky. Vedoucí práce Mgr. Markéta Řadová Holanová, Ph.D.

TAYLOR, A. J. P. *English History 1914-1945.* Oxford: Oxford University Press. 1992.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

ROBSON, W. *20th Century Britain.* London: Oxford University Press. 1973.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Intimní historie: od antiky po baroko.* Vydání třetí. Brno: MOBA, 2019. ISBN 978-80-243-9103-8.

WASSON, Ellis Archer. *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek.* Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3267-1.

Výzkumný materiál

CHRISTIE, Agatha. *Vražda na faře.* Vyd. 4., V Knižním klubu 3. Přeložil Karel VOLESKÝ. Praha: Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2365-0.

CHRISTIE, Agatha. *Záhadný pan Quin.* Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2147-2.

CHRISTIE, Agatha. *Sittafordská záhada.* Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3242-3.

CHRISTIE, Agatha. *Dům na úskalí.* Vydání třetí. Přeložil Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2020. ISBN 978-80-242-6334-2.

CHRISTIE, Agatha. *Třináct záhad.* Přeložil Hana PETRÁKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2638-5.

CHRISTIE, Agatha. *Smrtonoš.* Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2827-3.

CHRISTIE, Agatha. *Lord Edgware umírá.* Přeložil Hana PETRÁKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-4133-3.

CHRISTIE, Agatha. *Vražda v Orient-expresu.* Přeložil Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Knižní klub, 1994. ISBN 80-7176-032-3.

- CHRISTIE, Agatha.** *Záhadné zmizení lorda Listerdalea.* Vyd. 2. Přeložil Lenka UHLÍŘOVÁ. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2690-3.
- CHRISTIE, Agatha.** *Parker Pyne zasahuje.* Vyd. 2. Přeložil Pavla IBLOVÁ, přeložil Matouš IBL. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-2886-0.
- CHRISTIE, Agatha.** *Proč nepožádali Evanse?.* Vyd. 2. Přeložil Jan ČERMÁK. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2789-4.
- CHRISTIE, Agatha.** *Smrt v oblacích.* Vyd. 2., V EMG 1., upr. Přeložil Eva RUXOVÁ. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-3995-8.
- CHRISTIE, Agatha.** *Tragédie o třech jednáních.* Přeložil Eva RUXOVÁ. Praha: Knižní klub, 2014. ISBN 978-80-242-4343-6.
- CHRISTIE, Agatha.** *Vraždy podle abecedy.* Praha: Knižní klub, 1993. ISBN 80-85634-24-4.
- CHRISTIE, Agatha.** *Karty na stole.* Přeložil Eva LAPÁČKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0859-8.
- CHRISTIE, Agatha.** *Vražda v Mezopotámii.* Vyd. 2., V Knižním klubu 1., upr. Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-2917-1.
- CHRISTIE, Agatha.** *Smrt na Nilu.* Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1985. Spirála (Československý spisovatel).
- CHRISTIE, Agatha.** *Němý svědek.* Přeložil Hana PETRÁKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1781-3.
- CHRISTIE, Agatha.** *Vražda v postranní ulici.* Přeložil Hana PETRÁKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2457-2.
- CHRISTIE, Agatha.** *Schůzka se smrtí.* Přeložil Martina HÁNOVÁ. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1820-5.
- CHRISTIE, Agatha.** *Deset malých černoušků.* Vyd. 4., V Knižním klubu 3. Přeložil Jiří Zdeněk NOVÁK. Praha: Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2577-7.
- CHRISTIE, Agatha.** *Vánoce Hercula Poirota.* Vyd. 2. Přeložil Vlasta HOFBAUEROVÁ. Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2255-4.

CHRISTIE, Agatha. *Vždyť je to hračka.* Vyd. 4., V tomto překladu a v EMG 3. Přeložil
Gita ZBAVITELOVÁ. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-4039-8.

Teze diplomové práce

SCHVÁLENO

23.3.23

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK													
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Wojnarová, Daniela	Razítko podatelny: <table border="1"><thead><tr><th colspan="3">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</th></tr></thead><tbody><tr><td>Došlo dne:</td><td>14 -02- 2023</td><td>-1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td>5</td><td>Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td><td></td></tr></tbody></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	14 -02- 2023	-1-	Čj:	5	Příloh:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		14 -02- 2023	-1-										
Čj:		5	Příloh:										
Přiděleno:													
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2020													
E-mail diplomantky/diplomanta: 76974610@fsv.cuni.cz													
Studijní obor/forma studia: Mediální studia / prezenční													
Název práce v češtině: Každodennost britské společnosti 30. let z pera Agathy Christie													
Název práce v angličtině: The Everyday Life of British Society in the 1930s from the Perspective of Agatha Christie													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezi) LS 2022/2023													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): <p>Diplomová práce se zabývá každodenností britské společnosti ve 30. letech 20. století, která v sobě nesla ještě dozvuky první světové války a předzvěst té druhé. Jde i o období, kdy byla spisovatelka Agatha Christie velmi činná. Během 30. let jí vyšlo čtyřicet publikací, z toho třicet ve Velké Británii. Zároveň se mezi tituly 30. let objevily i některé z jejích vůbec nejprodávanějších knih jako jsou <i>Deset malých černoušků</i>, <i>Vražda v Orient-expressu</i> či <i>Karty na stole</i>.</p> <p>Výzkum každodennosti se zpravidla vykonává za pomoci dobových písemných pramenů či výpovědí pamětníků. Tento výzkum bude vycházet z fiktivní literatury, která však v sobě obsahuje popis života Britů z různých společenských vrstev. Navíc autorka své příběhy zasazovala do doby, kterou sama prožila, a do míst, která sama navštívila. Lze tedy předpokládat, že se výňatky jejích knih, zejména ty popisné, které děj nijak neposouvají, mohou stát svěbytným výpovědním zdrojem o tehdejší</p>													

každodennosti britské společnosti.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Téma diplomové práce se zabývá každodenností britské společnosti ve 30. letech 20. století. Výzkum každodennosti z pravidla vychází z dobových písemných pramenů či výpovědí pamětníků, jedná-li se o bližší minulost. Tato diplomová práce bude vycházet z knih, povídek a povídkových souborů Agathy Christie, které vyšly mezi lety 1930 až 1939. Ne příliš tradičně se tak stane primárním zdrojem fiktivní dobová literatura, do které však autorka reflektovala poznatky z doby, kterou prožívala, a míst, která jako zapálená cestovatelka navštívila. Na základě kvalitativní obsahové analýzy vybraných třiačtyřiceti knih a následné komparace s informacemi z odborných zdrojů bude možné určit, zda a nakolik byly knihy Agathy Christie zidealizovány. Zároveň bude možné určit, jaká témata každodennosti autorka dostatečně pokryla a která naopak byla okrajová.

Primárním cílem práce je přistupovat k fiktivní beletrii jako k médiu, které má určitou výpovědní hodnotu o době, ve které bylo vytvořeno. Výzkum zároveň odhalí subjektivní pohled autorky na dobu, ve které žila. Dílčí cíle replikovaného výzkumu lze dále shrnout do dvou vzájemně provázaných oblastí. V první řadě dojde ke komparaci každodennosti z pera Agathy Christie a té, kterou prezentují historici. Posléze bude kladen důraz na autorčiny subjektivní prožitky a skryté symboly tehdejšího politicko-sociálního dění 30. let 20. století.

Hlavní výzkumná otázka, která myšlenkově zastřešuje celou diplomovou práci, se ptá na to, zda a nakolik se může stát fiktivní literatura základním kamenem výzkumu každodennosti.

Koncept výzkumu je formulován na základě hned několika předpokladů. Prvním předpokladem je, že spisovatelka Agatha Christie psala o době, kterou zažila, a místech, která navštívila. Výjimkou je například kniha *Nakonec přijde smrt* (1944), jejíž příběh autorka zasadila do starověkého Egypta před čtyřmi tisíci lety. Dalším předpokladem je, že spisovatelka ve svých příbězích neuplatňovala žádné nadpřirozené prvky, které by byly čirým produktem její fantazie bez observace okolí.

Teoretická část diplomové práce je navržena tak, aby vzájemně interagovala se zvolenou metodologií a výzkumem. Kromě toho, že přibližuje historický kontext 30. let 20. století, tehdejší každodennost britské společnosti, přibližuje i život a dílo Agathy Christie.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

1 **Historický kontext situace ve Velké Británii** (Úvodní teoretická kapitola nastiňuje politickou, ekonomickou a společenskou situaci ve Velké Británii 30. let 20. století do té míry, která je

potřebná pro vstřebání informací o každodennosti tehdejší společnosti.)

1.1 Politická situace 30. let

1.2 Hospodářská krize

1.3 Národní vláda

1.4 Jarrow March

1.5 Abdikační krize roku 1936

1.6 Konec 30. let

2 Společenské fenomény britské společnosti 30. let (Kapitola se detailněji zabývá společenskými fenomény, které ovlivňovaly a tvarovaly celospolečenskou náladu a atmosféru 30. let minulého století.)

2.1 Chudoba a nezaměstnanost

2.2 Konzumerismus

2.3 Úpadek aristokracie

3 Každodennost britské společnosti ve 30. letech (Možná nejdůležitější teoretická kapitola diplomové práce z odborných zdrojů popisuje hlavní segmenty každodennosti britské společnosti ve 30. letech 20. století.)

3.1 Mezilidské vztahy

3.2 Naplňování volného času

3.3 Čas práce

3.4 Osobní hygiena a péče o vzhled

3.5 Nákupy

3.6 Stravování

3.7 Stolování

3.8 Bydlení

3.9 Cestování

3.10 Kultura

3.11 Móda

4 Agatha Christie (Tato kapitola se věnuje životu a důležitým milníkům Agathy Christie. Důraz je kladen na 30. léta, které autorka reflektovala ve svém díle.)

4.1 Dětství a dospívání

4.2 Literární počátky, první manželství, spisovatelský úspěch

4.3 Zmizení v roce 1926

4.4 Druhé manželství

4.5 30. léta v životě autorky

5 Dílo autorky (Tato kapitola ve zkratce seznamuje s obsáhlou spisovatelskou činností Agathy

Christie. Primárním obsahem jsou knihy, povídky a povídkové soubory, které vyšly mezi lety 1930 až 1939. Zde se jedná o třiatřicet titulů. Ty budou posléze i obsahem analýzy.)

5.1 Detektivní fikce

5.2 Divadelní hry

5.3 Knihy vydané pod pseudonymem Mary Westmacott

5.4 Non-fikční díla

5.5 Spolupráce s dalšími autory

5.6 Dílo 30. let

6 Analýza děl napsaných mezi lety 1930-1939 (Kapitola podrobně popisuje veškerou metodologii a operacionalizaci pro provedení výzkumu. Zároveň seznamuje s cíli, hypotézami a možnými problémy výzkumu.)

6.1 Kvalitativní obsahová analýza

6.2 Metody výzkumného šetření a standardizované postupy

6.3 Výzkumné téma

6.4 Operacionalizace

6.5 Osvojení a instruktáž

6.6 Analýza dat

6.7 Vyhodnocení a interpretace výsledků výzkumu

Závěr

Summary

Použitá literatura

Teze diplomové práce

Seznam příloh

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Výzkumný materiál je postaven na detektivních knihách Agathy Christie vydaných mezi lety 1930 až 1939. Jmenovitě se jedná o knihy *Vražda na faře* (1930), *Záhadný pan Quin* (1930), *Sittafordská záhada* (1931), *Dům na úskalí* (1932), *Třináct záhad* (1932), *Smrtonoš* (1933), *Smrt lorda Edgwarea* (1933), *Vražda v Orient-expresu* (1934), *Parker Pyne zasahuje* (1934), *Záhadné zmizení lorda Listerdalea* (1934), *Tragédie o třech dějstvích* (1935), *Proč nepožádali Evanse?* (1935), *Smrt v oblacích* (1935), *Vraždy podle abecedy* (1936), *Vražda v Mezopotámii* (1936), *Karty na stole* (1936), *Smrt na Nilu* (1937), *Němý svědek* (1937), *Vražda v postranní ulici* (1937), *Schůzka se smrtí* (1937), *Deset malých černoušků* (1939), *Vždyť je to hračka* (1939) a *Vánoce Hercula Poirota* (1939).

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kvalitativní obsahová analýza bude provedena na díle Agathy Christie, které vyšlo mezi lety 1930 až

1939, do čehož spadá třidvacet titulů. Výňatky, které reflektují britskou každodennosti třicátých let budou porovnávány s teoretickou částí diplomové práce, která vychází z odborných publikací.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BAUČEKOVÁ, Silvia. *Dining room detectives: Analysing food in the novels of Agatha Christie.* Newcastle upon Tyne, England : Cambridge Scholars Publishing, 2015. ISBN 1-4438-8124-4.

Tato kniha demonstruje dvojí roli, kterou jídlo hraje v románech Agathy Christie – totiž jeho funkci jako prvku vzorce, literárního prostředku, ale také jako kulturní znak. Christie použila jídlo na různých úrovních svých příběhů, aby zobrazila postavy, vytvořila zápletky a zobrazila prostředí. Začlenění domácnosti a jídla do jejích románů jí navíc pomohlo zásadně změnit rigidní konvence žánru krimi.

BERNTHAL, J. C. *Queering Agatha Christie Revisiting the Golden Age of Detective Fiction.* Cham: Springer International Publishing : Imprint: Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 3-319-33533-2.

Tato kniha je prvním plně teoretizovaným queer čtením britské spisovatelky detektivek Agathy Christie. J.C. Bernthal čte Christie optikou queer teorie a odkrývá společenský komentář. Po zvážení, jak se Christie objevila na komerčním trhu nepřátelském jejímu pohlaví, v *Queering Agatha Christie* Bernthal zkoumá homofobní stereotypy, genderovou performativitu, queer děti a maškarádu v klíčových textech publikovaných mezi lety 1920 a 1952. Christie se zapojila do debat o lidské identitě v jedinečném historickém období ovlivněné dvěma světovými válkami.

BUNSON, Matthew a ČERMÁK, Jan. *Encyklopedie Agathy Christie: život, dílo, postavy, adaptace.* V Praze: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1991-2.

Kniha nabízí zevrubný životopis Agathy Christie, detailní přehled všech detektivních románů, povídek a povídkových souborů a medailonky nejvýznamnějších a nejoblíbenějších postav. Tento zdroj najde své využití zejména v kapitolách o autorce a jejím díle.

CULLER, Jonathan D. *Krátký úvod do literární teorie.* Druhé rozš. vyd. Přeložil Jiří BAREŠ. Brno: Host, 2015. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7491-233-7.

Krátký úvod do literární teorie patří k literárně-teoretickým příručkám. Cílem knihy není předložit vyčerpávající výklad jednotlivých teoretických směrů nebo přesné definice vybraných literárních jevů, ale spíše představit různé postoje k některým tématům, jimž se současná teorie literatury věnuje. Velký prostor v knize proto patří úvahám o samotných pojmech teorie a literatury. V diplomové práci nalezne publikace své uplatnění při analýze literárních děl spisovatelky Agathy Christie.

CURRAN, John. *Kompletní utajené zápisky Agathy Christie – Zákulisí promyšlených vražd.* Knižní klub, 2017, 832 s. ISBN 978-80-242-5900-0.

Kompletní utajené zápisky Agathy Christie jsou pro diplomovou práci výjimečnou publikací v tom smyslu, že autor knihy John Curran měl možnost prostudovat sedmdesát tři autorčiných poznámkových bloků, kam si psala zápletky svých detektivních příběhů. U některých z knih tak lze zjistit možnou inspiraci reálnými událostmi 30. let.

EAGLETON, Terry. *Úvod do literární teorie.* Přeložil Petr ONUFER. V Praze: Plus, 2010. Speculum. ISBN 978-80-00-02587-2.

Britský kritik Terry Eagleton publikoval více než padesát knih věnovaných literatuře, politice a společnosti. V této knize vysvětluje složité problémy moderní literatury. V diplomové práci nalezne publikace své uplatnění při analýze literárních děl spisovatelky Agathy Christie.

GIROUARD, Mark. *Life in the English Country House: A Social and Architectural History.* 1978. London : Yale University Press

Knih popisuje historii anglického venkovského sídla od středověku do dvacátého století. Historik architektury Mark Girouard v něm představuje pohled na anglické vyšší třídy – jejich veřejný a osobní život, jejich služebnictvo a jejich domovy. V diplomové práci najde kniha uplatnění pro teoretickou kapitolu o bydlení britské společnosti ve 30. letech 20. století.

CHRISTIE, Agatha. *Vlastní životopis.* Vydání čtvrté, v EMG druhé. Přeložila Marta STAŇKOVÁ. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4157-8.

Autobiografie *Vlastní životopis* poskytuje pohled na život Agathy Christie z první ruky. Kromě životního příběhu autorky kniha poskytuje náhled na každodennost tehdejší britské společnosti. Zároveň nastiňuje prostředí a okolnosti, které Agathu Christie tvarovaly, a které následně reflektovala ve svých fiktivních příbězích.

JOHNSON, Paul. *Dějiny anglického národa.* Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-309-4.

Johnson hledá v dějinách ostrovní říše především konstantu národních dějin a nachází ji už na samém počátku, kdy Angličané odmítají kontinentální imperiální nadvládu a postupně svůj stát rozvíjejí k čím dál větší hospodářské, politické a individuální svobodě. Rozvojem civilizovaného impéria, námořního obchodu a nového průmyslu založili nakonec Angličané současný globální svět, jemuž dali společný jazyk, technologii a víru ve svobodný trh. Kniha nalezne své využití zejména v kapitolách o historickém kontextu a britské každodennosti 30. let.

KRČ, Eduard a Helena ZBUDILOVÁ. *Úvod do teorie literatury: literární terminologie a analýza*

literárního díla. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-2903-8.

Práce předkládá přehled častých figur a tropů, jejich významy a funkce jsou doplněny praktickými ukázkami. Dále je uvedena klasifikace literárních žánrů a rovněž analytický komentář prózy Jana Pavla. V diplomové práci nalezne publikace své uplatnění při analýze literárních děl spisovatelky Agathy Christie.

KYZLINKOVÁ, Lydia. *Social Issues in Agatha Christie's Mysteries*. Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. 1997, (3) [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/104347.pdf

Autoři detektivek mají tendenci shromažďovat překvapivé množství přesných nebo alespoň velmi věrohodných informací o každodenním životě, a protože kariéra Agathy Christie trvá tolik desetiletí, která zaznamenala tolik dramatických změn v britském životě, jsou její knihy bohatým zdrojem pro sociální historiky. Tomu se věnuje i tento obsáhlý článek Lydie Kyzlinkové. Pro diplomovu práci slouží jako inspirativní východisko k vlastní analýze.

MACURA, Vladimír. *Slovník světových literárních děl*. Vyd. 2. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0004-8.

Rozsáhlý slovník ve dvou dílech tvoří obecnou kostru do kapitoly věnované dílům Agathy Christie.

MONTANARI, Massimo. *Hlad a hojnost: dějiny stravování v Evropě*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-560-9.

Italských historik a profesor na Boloňské univerzitě Massimo Montanari sepsal dějiny Evropy v kontextu jídla, výživy, hojnosti, hladu a etikety stolování. Stravování je významnou kategorií studia každodennosti. Kniha bude v diplomové práci využita právě pro kapitolu o stravování v britské společnosti ve 30. letech 20. století.

MORGAN, Janet. *Agatha Christie: Životopis*. Slovart (ČR), 2020, 417 s. ISBN 978-80-7529-968-0.

Janet Morgan dostala nabídku od rodiny Agathy Christie na sepsání oficiální biografie. Získala tak přístup k autorčiným zápisníkům, korespondenci a dalším písemnostem. Kniha tak nabízí další pohled na život a dílo spisovatelky Agathy Christie. Tento pohled bude rovněž zařazen do kapitol o životě a publikacích autorky.

MORGAN, Kenneth O., Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*. 2., dopl. vyd. Přeložil Ivo ŠMOLDAS. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-432-9.

Obsažná historická práce líčí dějiny Británie od nejstaršího římského období po druhou polovinu

20. století. Jedná se o dílo kolektivní, na němž se autorsky podíleli přední britští odborníci specializující se na jednotlivá období ostrovních dějin, a líčení dějin se tudíž vyznačuje nejen šíří a množstvím uváděných fakt, nýbrž i podstatnou hloubkou analytického pohledu. Odpovídající část z knihy bude reflektována v kapitolách o historickém kontextu a každodennosti tehdejší britské společnosti 30. let.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: neužívanější metody a techniky.* Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

Knih v kontextu této diplomové práce najde své využití při přípravě a provedení výzkumu. Obsah obeznamuje s užívanými termíny z oblasti výzkumu médií, poskytuje znalost základních výzkumných postupů, metod a technik na poli mediálních studií, rozvíjí znalosti potřebné pro přípravu a realizaci výzkumu mediální komunikace a pomáhá prezentovat výzkumná zjištění.

SMITH, Virginia. *Dějiny čistoty a osobní hygieny.* Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1885-4.

Virginia Smith se ve své knize věnuje vývoji „hygienických ideálů“, péči o vzhled i tělo a přístupu k osobní hygieně ve světě, zejména však v Evropě. Kniha bude v diplomové práci využita právě pro tuto kapitolu v kontextu britské společnosti ve 30. letech 20. století.

SÝKORA, Michal. *Britské detektivky: od románu k televizní sérii.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3035-5.

Soubor studií studentů Katedry divadelních, filmových a mediálních studií (KDFMS) Filozofické fakulty Univerzity palackého v Olomouci, vzniklých pod vedením Michala Sýkory v rámci studentské grantové soutěže FF UP. Kniha se snaží zmapovat zásadní románové i televizní detektivní série a přinést reprezentativní vzorek z početné literární, televizní a žánrové tvorby. Témata jednotlivých kapitol reflektují milníky literární i televizní detektivky, přelomová díla, která svou popularitou a zejména kvalitou posunula vývoj žánru, proměny postavy detektiva i aktuální popularitu TV seriálů a severských detektivek. Díla Agathy Christie množství audiovizuálních zpracování. Kniha poslouží jako méně významný zdroj dalších doplňujících informací.

SÝKORA, Michal. *Britské detektivky: od románu k televizní sérii 2.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3499-5.

Monografie navazuje na publikaci *Britské detektivky: od románu k televizní sérii* (2011). Předkládaný druhý díl se věnuje autorům generace nastoupivší v 80. letech, kteří do žánru vnesli společensky aktuální témata jako politická machinace, korupce, zneužívání dětí, organizovaný zločin či sériové a sexuálně motivované zločiny (I. Rankin, M. Dibdin, P. Robinson, E. Georgeová). Dále reflektuje oblíbený žánr historické detektivky (E. Petersonová) a také

současné populární autorky (K. Atkinsonová, A. Cleevesová). Důraz je opět položen na analýzu adaptačního procesu, vztah žánru a narativu v jednotlivých médiích, postižení proměny televizního narativu a adaptačního stylu ve vztahu k vývoji a proměnám zásad a pravidel televizní produkce a dramaturgie apod. Publikace poskytuje množství doplňujících informací k dílu Agathy Christie.

ROLLS, Alistair. *Agatha Christie and new directions in reading detective fiction: narratology and detective criticism.* London: New York, New York: Routledge, 2022. ISBN 1-003-28852-9.

Přístup této knihy prolíná dvě základní myšlenky: zaprvé zkoumá důležitost samozvané „detektivní kritiky“ francouzského kritika Pierra Bayarda; za druhé, posouvá detektivní kritiku novým směrem tím, že se znovu soustředí na začátky románů Agathy Christie. Kniha se tak staví proti koncové orientaci, která tradičně dominuje čtenářskému zážitku a kritické reakci na detektivní fikci tím, že zkoumá potenciál začátku hostit další interpretace a příběhy. Tato kniha nabízí nový způsob čtení detektivky a je směsí naratologie a detektivní kritiky a využívá ji ve formě radikálních nových čtení řady nejslavnějších děl Christie.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií.* Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

Správnému uchopení výzkumného šetření napomáhá i kniha *Metody výzkumu médií*. Kniha obsahuje jak zásady komerčního výzkumu médií, tak i akademického. Jednotlivé metodologické postupy jsou rozebrány na praktických příkladech z českých médií.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie.* 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984.

Slovník zpracoval Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze a v Brně. Jde o souhrn všech literárních pojmů, které v literatuře existují. Ačkoliv literární analýza není hlavním cílem diplomové práce, základní znalost literární teorie je nevyhnutelná. Kniha bude využita pro správné užití literárních pojmů.

WASSON, Ellis Archer. *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek.* Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3267-1.

Kniha se zabývá obdobím od zrození britského impéria na počátku 18. století, přes viktoriánskou epochu, události druhé světové války, ústup z pozic světové mocnosti během války studené, až po postmoderní současnost střetů kultur a civilizací. Do diplomové práce budou čerpány informace i historickém kontextu a každodennosti 30. let 20. století.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách

za posledních pět let)	
ČECHOVÁ, Anežka. <i>The Depiction of British Society in Selected Novels of Agatha Christie.</i> Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Bernadette Higgins, M.A.	
ŠUPŠAKOVÁ, Viktória. <i>Agatha Christie v české literární kultuře.</i> Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a komparatistiky. Vedoucí práce Mgr. Markéta Řadová Holanová, Ph.D.	
VYKOUKOVÁ, Františka. <i>Emancipace femininních prvků v díle Agathy Christie na příkladu slečny Marplové a Hercula Poirota.</i> Praha, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra genderových studií. Vedoucí práce Mgr. Iva Baslarová, Ph.D.	
Datum / Podpis studentky	
1. 2. 2023

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
	
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM

Seznam příloh

Tabulky

Tabulka 1: Přehled národních vlád (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Wasson, 2010) (s. 18)

Tabulka 2: Panovníci, kteří se během 30. let 20. století vystřídali na britském trůnu (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Wasson, 2010) (s. 23)

Tabulka 3: Přehled detektivních románů a povídkových souborů Agathy Christie (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 66–73)

Tabulka 4: Přehled původních a zadaptovaných her Agathy (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 75–76)

Tabulka 5: Přehled knih napsaných pod pseudonymem Mary Westmacott (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 79)

Tabulka 6: Přehled non-fikčních a dalších nekategorizovaných děl Agathy Christie (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 81)

Tabulka 7: Přehled knih, na kterých Agatha Christie spolupracovala s dalšími autory (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 82)

Tabulka 8: Přehled detektivních děl Agathy Christie, která vyšla během 30. let 20. století (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 93–95)

Tabulka 9: Základní kroky pro přípravu komparativní metody (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Sedláková, 2014, s. 389) (s. 100)

Tabulka 10: Přehled výzkumných zdrojů (Zdroj: Vlastní souhrnné zpracování dle Agatha.cz (2010-2016) (s. 103–105)

Obrázky

Obrázek 1: Tinside Lido během roku 2005. Postaveno bylo v roce 1935, kdy vrcholila popularita přímořského lázeňství. Zdroj: Plymouthherald.co.uk (Zdroj: Plymouthherald.co.uk) (s. 37)

Obrázek 2: Obrázek 2: Bessie Wallis Simpsonová a vévoda z Windsoru, odstoupivší král Eduard VIII., na francouzském zámku Candé. Zdroj: HelloMagazine.com. (Zdroj: HelloMagazine.com) (s. 57)